

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

A. VLAHUȚĂ

DAN

137

BUCUREȘTI
EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ" S. A.
Atelierele C. Sfetea

8852

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

182335

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

I.

Un ropot de aplauze, — şi cortina de dril se lăsă pe mica scenă acoperită de ramurile a doi salcâmi. Zgomotul de glasuri amestecate se înteţì. Mamele primeau felicitări pentru succesul dramatic al copilelor.

— Un adevărat talent... Cine-ar fi crezut?

— Da Titi, cum se grimase; nici n'o mai cunoşteam.

Câte un hohot de rîs, tînăr, gâdilitor, se auzeà ca o notă clară peste murmurul de vorbe. Şi 'ncet lumea începù să se mişte spre cele două uşi deschise ale dormitorului de jos, prefăcut în salon de bal. Deja Frau Kunst, „tapeurul pensionului" băteà 'n clapele pianului un vals, pe când doi sublocotenenţi încercau, nerăbdători, lustrul parchetului. In mai puţin de cinci minute salonul se umplù. Colegiani, îmbrăcaţi elegant, ţanţoşi, cu gesturi şi aere de oameni în vârstă, studenţi, ofiţeri de-abia eşiţi din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

școală, erau prezentați de surorile, de verișoarele lor la celelalte eleve.

Adesea două domnișoare, cu câte-un tînăr de mână, se opreau față 'n față:

— Îți prezint pe frate-meu...

— Văru-meu, Mavrodin.

Și îndată, cavalerii invitau la un vals pe nouăle lor cunoștințî.

Multă lume rămăsese în grădină. Erà răcoare. Câteva felinare de hârtie colorată, atârnate de crengile copacilor, împrăștieau o lumină discretă.

Arendași, fabricanți, negustori din provincie se întâlneau, și, fără să se cunoască, începeau a'și vorbì unul altuia, cu acea libertate și lipsă de ceremonie a oamenilor de afaceri, și după câteva cuvinte se recomandau singuri, spuindu-și, împreună cu numele, orașul și felul comerciului, după care urmau alte indicări secundare: otelul la care trag în totdeauna, câți copii au și ce calități mai de seamă au putut observà în unii din ei; apoi intrau în subiecte serioase, atunci figurile lor luau o înfățișare gravă, fruntea li se încrețeà, ochii arătau o concentrare de atenție, o grijă parcă de a înțelege și aflà tot, de a mai apucà vr'o idee nouă, privitoare la negoț. Vorbeau de concurența pe care ne-o face America cu grânele ei, de seceta din Rusia, de împrumuturile Statului, de ultimele falimente.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Uneori li se părea că e cineva care-i ascultă, îi spionează, ş'atunci îşi scoborau glasul, gesturile deveneau mai iuţi, mai expresive, şi vorbele lor şoptite aveau ceva din fâşîitul biletelor ipotecare. Un toptangiu din Călăraşi se găsise ceva rubedenie, după o soră vitregă a neveste-sei, cu un moşier din Ilfov. Ce bucurie pe ei. Fetele lor erau în aceeaşi clasă. Oare ele ştiiau că sunt rude? „Ce de parale trebue să facă asta, cu şcoala ei!" Şi imediat începură a face socoteală: 120 de fete a o mie de lei; cât să cheltuiască ea?... Şi calculau pe zi kilogramele de carne, rabatul de la o consumaţie aşà mare, şi după două ceasuri de preţăluiri şi operaţii aritmetice, rămaseră amândoi, ca 'n faţa unei crime, uitându-se unul la altul, cu ochii mari, holbaţi, în umbra compactă a nopţii: D-na Raspal câştigà treizeci şi patru de mii de franci pe an... „Inchipuie-ţi, nene Tănase!"

Mamele pe la ferestre, priveau de-afară, cu dragoste, la tinerèţa din lăuntru şi făceau haz de îmbulzeala, de fierberea şi zbuciumul acelei lumi nouă, însetată de vieaţă. Erau copiii lor... cum au crescut de mari, — ce iute a trecut vremea!... Erau copiii lor — fericiţi, frumoşi ca niciodată — cu obrajii rumeni, aprinşi, şi cu ochii scânteetori, îmbătaţi de plăcerea de a se găsì acolo împreună, de a se simţì, de a se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

pipăi și strânge unii pe alții în calda, pasionata îmbrățișare a valsului. Și ei nici nu-și mai dedeau seamă, în amețeala lor, cât erau de înghesuiți și cum se loveau unii pe alții la fiecare mișcare. Se vedeau perechi învârtindu-se tot timpul în loc, cu o cheltuială de grații și cu o expresie de mulțumire, ce te făceà să zîmbești. De mai multe ori Frau Kunst își simți coatele strânse de aproape între aceleași șolduri ce se frecau de ea cu o supărătoare stăruință. Un termometru, uitat în părete, de-asupra pianului, arătà 28° R. Și Frau Kunst, încălzită de zbuciumul acestei lumi, pe care ea, cu degetele ei, o agità ș'o amestecà în acelaș vârtej nebun, bàteà în clape din ce în ce mai violent; o adevărată fanfară de sunete porneà pe ușile deschise, străbàteà grădina adormită, dând tremur frunzișului negru, apoi se umflà din nou într'un coridor întunecat din capătul clădirii, și se înfundà în bucătărie, unde alimentà un ceardaș, pe care-l frământau de foc doi ungureni ș'o Kati, din personalul de serviciu al pensionului.

In față, cu ferestrele la stradă, e salonul de primire; lămpi mari de bronz, cu globuri de porțelan, aruncă o lumină albă peste covoarele orientale, ce îmbracă aproape tot acest interior luxos, unde nu sunt două scaune la fel; fiecare lucru își

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

are forma şi culoarea lui deosebită, — un amestec capriţios de mobile scumpe, dispuse într'o neorânduială intenţionată: în spiritul modei de azi, uniformitatea şi simetria denotă un gust ordinar. Doamna Raspal, directoarea, într'un cerc de intimi, povesteşte o mică întâmplare ce stă în legătură cu ultimul scandal al Capitalei.

In oraşele mari, se ştie, spiritul public e veşnic pus în mişcare de-o noutate emoţionantă. De zece zile, prin cafenele, pe stradă, în tren, n'auzeai vorbindu-se decât de Veronescu Prisăcani: deputat şi membru în comisia de indigenate, el primise bani de la mai mulţi ovrei, cari cereau împământenirea. Lucrul se aflase, şi un cerber din opoziţie, orator distins, luase cuvîntul în Cameră. Se ridică în numele moralităţii publice şi al prestigiului parlamentar. Dar o mulţime de împrejurări conspirau în contra desbaterii până la sfârşit a acestei alarmante afaceri. Erà ultima şedinţă. Deputaţii erau osteniţi şi plictisiţi de-o sesiune care-i ţinuse cu prelungirile până în Iunie. Erà o căldură nesuferită în ziua aceea. Veronescu făceà parte dintre acei luptători de rasă, cari sunt veşnic în tabăra guvernului. Intr'un moment dat glasul oratorului fu acoperit de un zgomot infernal. Majoritatea strigà: „La ordine!... Inchiderea discuţiei!" Toţi băteau cu pumnii în pupitre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In învălmășeală Veronescu, congestionat, se năpustì asupra oratorului. O cocoană, în tribuna damelor, dădù un țipăt de spaimă și leșină. Intr'un târziu furtuna se potolì — și primul ministru, grav, solemn, senin, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat, citì mesagiul de închidere. Dar ziarele opoziției se așternură pe lucru. Toată vieața lui Veronescu fu scotocită și scoasă la iveală. Cu patru ani în urmă, când a fost ales deputat întâiu, se publicase o notiță prin care se arătà că acest mandatar fusese pe vremuri funcționar la vama Prisăcani, de unde a dispărut într'o bună dimineață, cu câteva mii de lei din casa Statului. Se afirmà chiar că a fost prins și închis, mai târziu. Dar el s'a grăbit a răspunde, printr'o scrisoare, că în vieața lui, n'a fost funcționar, și că nici nu știe că există o vamă la Prisăcani, că e posibil să mai fie un Dumitru Veronescu, și în fine, că va dà în judecată pe „infamul calomniator". Aceasta se vede c'a pus pe gânduri pe „infamul calomniator", că lucrul a rămas atunci baltă. De astă dată însă un reporter a fost trimes la Prisăcani. Peste câteva zile se publicau mărturisiri, autografe, fotografii, cari puneau într'o lumină zdrobitoare tot trecutul, plin de aventuri rușinoase, toate umilințile și peripețiile prin care trecuse omul acesta. Acum nimeni nu-i mai ziceà decât Vero-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

nescu-Prisăcani și biografia lui era știută și de copii. Se scriiau cronici indiscrete asupra modului cum a știut să captiveze inima, prea simțitoare pentru vârsta de șaizeci de ani, a unei văduve grase la trup și la pungă, și să devie soțul iubit și răsfățat al acestei bătrâne sensuale cu obrajii mari și fardați, în brațele căreia muriseră trei bărbați legitimi.

Și pe când tot orașul fierbeà de isprăvile lui și-l arătà cu degetul, el, rumen și surîzător, se primblà în trăsura-i elegantă, asistà la spectacole, și-și purtà pretutindeni acelaș aer triumfător al parvenitului fericit, bogat și invulnerabil față de codul penal.

Acesta erà pe-atunci eroul de tristă celebritate al zilei.

Doamna Raspal e îmbrăcată simplu, într'o rochie neagră, pe figura ei brună se mai văd urme de frumuseță, ochii și gura au ceva bărbătesc, nasul subțire și părul lins, de un negru lucios; pe la tâmple se zăresc câteva fire albe. Ea stă la masă, pe un scaun de palisandru, exemplar unic, vorbește rar, liniștit, fără să afecteze, — mâinile-i albe și slabe netezesc inconștient penele de struț ale unui evantaliu cu plăselele de baga.

— „Stăruisem la Cameră pentru pensia ce mi se cuveneà de la bărbatu-meu. Ba azi, ba mâni, trecuse doi ani și nu se făcuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nimic. Mă rugam — cunoșteam o mulțime de deputați — toți îmi făgăduiau, și degeaba. Nu știiam nici eu ce să mai fac. Într'o zi, ce să mă pomenesc? Cu d-nul Veronescu în persoană. Bucuria mea; știiam că e în comisia pensiilor. Ferchеș, amabil, începù să cearã scuze c'a îndrăznit să mă deranjeze, — că el a cunoscut pe bărbatu-meu, și știe că a fost un profesor distins, că dreptatea mea e strigătoare la cer; în gându- meu: mai bine ar fi strigătoare la Cameră; dar... de la o vreme bag seamă că par'că se cam jenà... Vedeam eu că are ceva de spus... (Aici doamna Raspal închise puțin din ochiul stâng și dete din cap, c'un zîmbet șiret, care se reproduse și pe figura celorlalți). Dè, zic, domnule Veronescu, ce să mai fac? M'am luat și eu de gânduri... Da' el, indignat grozav, și dându-și ochii peste cap:

„O, doamnă, e teribil ce se petrece 'n țara asta! Oameni pe cari îi credeam cinstiți, la cari mă 'nchinam, și-aș fi pus mâna 'n foc pentru ei,... ei bine! i-am văzut de-o venalitate, că'mi e rușine — numai când mă gândesc. Știți ce mi-au spus eri doi colegi din comisia de pensii, pe când stăruiam pentru D-voastră? Mi-au spus curăt că nu vor să iscălească raportul, până ce nu li s'o dà câte-o mie de franci, că D-voastră aveți bani, ce mai umblați după pensie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Şi nu l'aţi dat afară? întrebă pripit un domn cu ochelari şi cu barbete blonde, sculându-se de pe scaun, ca să se mai mişte.

— Eu, am rămas înmărmurită...

— Şi i-aţi dat două mii de lei, sunt sigur.

— Da' ce erà să fac?

— Şi cu pensia, cum a rămas?

— Într'o lună s'a regulat tot, fără să mă deranjez.

Şi nimeni nu băgă de seamă prin ce tranziţie d-na Raspal vorbeà acum — nu cu acelaş calm — despre un director de pension, care în toţi anii păzeşte, în Septembre, sosirea trenurilor: „de dimineaţă el şi nevasta lui sunt la gară, şi cum văd un părinte c'o fată, îl iau pe nerăsuflate". Aici doamna Raspal se sculă şi, lăsând evantaliul, îşi ridică mâna ca un om care salută şi intră 'n vorbă cu 'n necunoscut:

— Dacă nu mă 'nşel, Domnul şi-a adus copila spre a. o *plasà* într'un *pansion*... Şi pe când bietul om umblă zăpăcit, să-şi scoată bagajul, să-şi caute birjă, d-nul Director cu consoarta, după el, nu-l slăbeşte şi-i toacă la ureche: că 'n cutare pension fetele mor de foame, şi capătă reumatism din cauză că şcoala e umedă ca o pivniţă; că la M-me X, nu se 'nvaţă nimic şi toată ziua stau fetele pe la ferești şi fac bezele la băeţii de pe stradă, că Ministerul a hotărît să 'nchidă cutare pension... şi-l ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

țește cu vorba. Omul vrea să scape, spune c'a dat arvonă. „Nu face nimic, eu vă scad arvona, zic că mi-ați dat-o mie, numai ca să vă scap copila din primejdie, nu de altă". Și-l apucă de haină. „Intrebați, vă rog, întrebați pe toată lumea să vă spună de pensionul meu". Și-i ia geamandanul din mână: „Avem trăsura noastră, poftiți, numai să ne vizitați școala, numai să vedeți cum suntem instalați. In toată Europa nu veți găsi o a doua instalație. Poftiți, două minute, numai să vedeți..." Și bieții provinciali, unii de naivitate, alții de silă, cad în cursă. Anul trecut Domnul acesta, mi-a luat așà de la gară opt fete cari erau înscrise la mine...

O doamnă bătrână, care ascultase cu cea mai evlavioasă atenție, făcù ochii mari și întrebă cu o comică mirare:

— Da' bine maică, omul ăsta ține și pension de fete?

Se făcù un haz nespus. Bătrâna crezuse, că tot de Veronescu-Prisăcani e vorba.

Domnul cu barbete aveà de gând să-și manifeste indignarea, veșnica lui indignare în contra a tot ce e necinste, printr'o frază importantă, și cu oarecare filozofie la mijloc; dar ce efect puteà să mai aibă acum? Atâta rîs, pentru un lucru de nimic... începeà să-l indispue. Câte-un cuvînt frumos, sonor, îl obsedà, îi umblà prin gură,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

enervant ca un fir de păr. Făcù câţiva paşi, mai apăsaţi, ar fi vrut să găsească pe cineva demn de fraza, care-l puneà în neastâmpăr.

Şi cu mâinile la spate, se oprì în faţa unui tînăr ce sta de-o parte la o mescioară de nuc, şi desinà un cavaler pe dosul unui program.

— Ce zici, poete, de lumea asta?

— Nimic, Domnule inspector, răspunse tînărul după un mic interval, fără a-şi ridicà ochii de pe hârtie.

Domnul cu barbete erà inspector peste monumentele istorice, post creat pentru el — Mişu Razi, nu pentru monumente. Işi luă ochelarii, şi scoţându-şi batista, îi aburì, îi şterse, şi-i puse: toate acestea — cu o cochetărie de mişcări, în care neapărat degetul cel mic îşi păstrà cu graţie cunoscuta lui poziţie, ceva mai în sus fireşte, şi mai depărtat de celelalte. Se plecă şi privì un moment chipul cavalerului, la care tînărul lucrà mainte c'un aer distras.

— Hm... da' D-ta ai toate talentele.... toate talentele, braavo....

Şi asupra acestor aprecieri, la care nu i se răspundeà nimic, se uità la ceas — erau aproape douăsprezece, lumea începeà să se retragă; privì un moment în juru-i, ca un om care nu ştie ce caută, apoi îşi ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tezì barbetele și salută ceremonios. Directoarea îl petrecù până la scară.

Tînărul, trase câteva linii îndesate peste figura cavalerului său, și lăsând creionul, se uită în salon, erà singur. Ii răsunà încă, supărător, în cap vorbele inspectorului, a cărui familiaritate îl enervà; poate chiar cuvîntul *poet*, de care conștiința lui legà un șir de dureri sfinte, îi făceà rău, auzit așà din gura omului acestuia, suficient, afectat și pururea încântat de sine.

O domnișoară intră grăbită.

— Domnule Dan, trebue să joci cu noi un cadril, nu se poate să ne refuzi.

El zîmbì și încercă să se scuze; dar încă două eleve veniră, și vesele, vorbăreţe, aprinse de joc, îl rugară frumos și-l înduplecară.

Dan erà profesor de filozofie și de limba română la clasele superioare.

Pentru el erau afișate pe părețì în cancelarie, atâtea programe oficiale, ca să nu se mai întindă la vorbă lungă, ca acum patru ani, când s'a pomenit în vară cu materia neisprăvită. Fetelor le plăceau orele lui de lecție. Examinà foarte rar, și'atunci făceà mai mult o conversație, și dădeà note bune.

El căutà să pună pe eleve în curent cu mișcarea intelectuală a timpului, le învățà să gândească — lucru puțin obișnuit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

şcoală pe vremea aceea, profesorii bizuindu-se mai mult pe memoria decât pe inteligenţa elevilor — le arătà cât e de preţios darul de a observà, de a analizà şi pricepe vieaţa în toată însemnătatea şi frumuseţea ei. Vorbeà limpede, corect, liniştit. Arareori se încălzeà, într'un curent mai impetuos de gânduri. Ş'atunci se luminà la faţă ca un profet, fraza se deschideà, se lărgeà, într'o bogăţie de cuvinte sonore, puternice, emoţionante; privirea, gestul, glasul lui, căpătau ceva particular de atrăgător, hipnotic aproape. Toată fiinţa lui respirà o nemărginită bunătate. Adesea inteligenţa lui elastică, generoasă prin rezerva şi cumpănirea ei, făceà impresia acelor tablouri cu perspective mari, adânci, pierdute, ce par a nu mai aveà sfârşit.

Când intră în bal, elevele îl întâmpinară cu ovaţii zgomotoase. Lumea se rărise. Nu mai erau decât intimii. Un glas puternic strigă: „En place Mesdemoiselles!" Erà comanda profesorului de dans. Şi infatigabila Frau Kunst, călcând pedala, pornì cu brio primele tacturi dela figura 'ntâi. Dan aveà mişcările jenate şi nesigure. El păşeà cu ezitare, luând seama la ce fac alţii, şi ascultând instrucţiile perechei lui de joc, o blondă sveltă, care-l luà de mână şi-l conduceà, ca pe un copil, cu un aer de protecţie fermecător. Doamna Raspal făceà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

haz de stângăciile lui. Insăși Frau Kunst întorceà capul, din când în când, să-l vadă jucând. Dar tocmai această jenă și neîndemânare a lui îl făceau mai deosebit simpatic. Și dacă s'ar fi uitat bine în fața domnișoarei Racliș, ar fi văzut câtă recunoștință și nevinovată fericire erà în ochii ei albaștri: sfieala, nedumerirea lui îi dădeà prilej să-l învețe, să-l ia de mână și, mlădioasă, triumfătoare, să-l poarte și să-l domine, oareși-cum, să se simtă și ea pentru câteva minute stăpână, superioară în ceva, fostului ei profesor.

Și cu ce cuvinte drăgălașe l-a certat la figura a șasea, fiindcă nu se prea lăsà să-l ducă ea, cu toată puterea brațelor ei, în goana săritoare a galopului.

Nedeprins cu balurile, lui i se părea stranie, îl tulburà cu libertățile ei copila aceasta neastâmpărată, inconștientă, care se vârà în sufletul lui, aproape îl îmbrățișà, rîzătoare, luminoasă, de o diabolică frumuseță în rochia ei de vară, albă. Uneori se trăgeà înapoi, parcă-i erà frică de atingerea ei, când o vedeà viind așà nebună spre el, cu brațele întinse, cu gâtul gol, alb, marmorean, și cu o privire caldă, umedă, ce-i surîdeà cu toată francheța și farmecul amețitor al nevinovăției celor șaptesprezece ani.

— Scăpași, Domnule Dan, și de corvada

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

asta, îi zise ea rîzând, pe când o conduceà la loc.

Ce mai ocazie pentru un tînăr cavaler, să protesteze acì, și să-și plaseze cele mai galante și mai parfumate complimente, pe cari le au totdeauna fabricate gata tinerii cu educație de salon!

— Așì, nu-i vorba de corvadă, Domnișoară,... da' nu știu, răspunse Dan, cu un glas trăgănat, având aerul de a se gândì aiurea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

II.

Dan se deşteptă târziu. In odae erà o căldură nesuferită. Şase ani de când erà în Bucureşti; şi 'n totdeauna vara, după examene îl apucau aceleaşi gânduri urîte: să nu s'aleagă şi el la sfârşitul anului, cu câteva sute de lei, ca să se poată urnì, să se ducă undeva, la munte, să se mai răcorească! Simţeà în el o lene, o osteneală ş'o nelinişte apăsătoare.

Erà aşà de zdrobit, şi de îndurerat fizicește, încât efortul de care aveà nevoe ca să se scoale din pat i se înfăţişà ca o durere, de care par'că-i erà frică.

Şi ce de lume plecà din Bucureşti... Se gândeà la prietenii, la cunoscuţii lui, îi vedeà în tren, veseli, fără griji, ducându-se departe, răcorindu-şi vieaţa în alte impresii, trăind într'o lume nouă, fericiţi, îmbătaţi de farmecul şi surprizele călătoriei. Şi adesea starea asta a lui, de descurajare şi deprimare morală, căutà, ca la toţi oamenii

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistaroms.vario.ro/mor

cari scriu, să se formuleze în fraze cumpănite, pe care el şi le rosteà în gând, îngrijindu-se de structura, ordinea şi ritmul lor, ca şi când le-ar fi scris.

„Iată trei generaţii de oameni fără noroc. Bunicu-meu încurcat în judecăţi, se zbuciumă douăzeci de ani sub prigonirea unui Margopulo, ca să-şi scape răzeşia, pierde tot, şi din gospodar de frunte, când se vede la sapă de lemn, desperat, ia parul şi, ziua 'n amiaza mare, la arie, culcă pe grec dintr'o lovitură. Eu nu l-am apucat, dar am auzit că erà o mândreţă de om, — vestit pe toată valea Similei, de cinste şi de vrednicie. Bunicu-meu a murit în ocnă. Tata a luptat cu nevoile şi cu sărăcia toată vieaţa. Şi eu..."

Servitoarea intră binişor, şi-i puse cafeaua cu lapte pe masă. El se sculă, dete cu puţină apă pe obraz — apa erà caldă, parc'o luase de la foc. Ceva mai rece erà cafeaua cu lapte. O sorbi în neştire. Mintea lui erà departe, cu atâţia ani în urmă: o căsuţă albă în Bârlad, la mahala, într'o curte mare şi cu livadă 'n fund, — figura blândă şi tristă a mă-sei, tată-său bolnav, venind ostenit dela cancelarie, într'una oftând şi gemând, — cele două surori mai mari, Aglaia şi Smărăndiţa, cârpind la câte-o treanţă, prefăcând veşnic o vechitură în ceva bun de purtat, făcând să cir-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

cule aceeași haină de iarnă la toată familia, vînzând o cruciuliță de aur dela botez, pentru a-i cumpărà lui un autor latin, — și câte sacrificii, câte greutăți, câte momente de spăimântătoare lipsă, când în toată casa se făceà o tăcere și o frică, de numai se uitau unul la altul și oftau. Nici un ajutor, nici o speranță, de nicăeri !... Numai cine a trecut pe aici poate să-și închipue ce putere de luptă îndelungată și tristă, și câte acte de adevărat eroism se desfășură zi cu zi, și se pierd în întunericul vieții acestor sărmane familii, cinstite și mândre în nenorocirea lor.

Și câte lucruri, neînțelese bine pe-atunci, i se deslușeau acum în minte. Vara plecau cu toții afară, la un unchiu al lor, care erà vechil la Leonida, un grec bătrân, burlac și cam într'o ureche, care rîdeà tare, vorbeà pripit și cepeleag, și spuneà într'una că el — așà bătrân, dar tot s'ar însurà dacă l'ar iubì o fetiță nostimă și frumușică, așà cum e Smărăndița, — și biata Smărăndița se făceà roșie ca sfecla, ceilalți rîdeau ; în urmă se deprinsese cu prostiile grecului și făceà și ea haz. Și ce frumos erà acolo la Rădăești. Ca 'ntr'o panoramă i se arătà acum satul revărsat pe vale, ogoarele coapte în toiul căldurilor, și iazul somnoros, și pădurea întunecată, și toate locurile pe unde hoinăreà cu băeții

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr

din sat, atât de veseli și isteți, cari știiau cum se cheamă toate florile din șes și tot felul de păsărele și de gândaci. Cum fuge vremea !... și deodată îi apărù distinct figura șireată și prefăcută a unchiului său, pe care el de mic, fără să-și dea seamă pentru ce, nu-l puteà suferì. Își aduceà acum aminte, cum în iarna când erà el în clasa a șaptea, veneà pe la ei aproape în fiecare săptămână și câte-odată aduceà și pe Leonida, și le dădeà cofeturi și gologani, și steteau seara până târziu. Apoi în primăvară, într'o Duminecă, el citeà un roman de Dickens. Smărăndița aveà o rochie nouă, ș'a venit veselă lângă el, i-a închis cartea și i-a arătat un inel frumos de aur, dar nu voià să-i spue cine i l-a dat, ș'au plecat amândoi la primblare. Erà o zi frumoasă, caldă. Străzile erau curate, și casele, văruite de Paști, străluceau în soare. Ea 'l întreba de pe la școală. El îi povesteà, câte nimicuri toate...

...Ți-aduci aminte, Smărăndițo, când trăià bietu tata, la un sfântu' Nicolai, eu i-am făcut de ziua lui o felicitare în versuri. Ce bine-i părea, și cum mă 'ntrebà mereu : „Spune drept, tu ai făcut-o, din capu' tău ?" Și seara, când a venit moșu', la masă, tata m'a pus să-i citesc iar poezia, și după ce am citit-o, tata m'arătà cu mândrie : „Vezi tu, el a compus-o din capu'

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui", și mamei îi veneà să plângă de bucurie. Și atunci moșu', ce om rău, numai de ciudă, ca să strice bucuria mamei ș'a lui bietu' tata, începù să rîdă: „Aș, cui spui fleacuri? Asta am cetit-o într'un călindar, a copiat-o de-acolo"... Ce om rău și mincinos. Nu pot să-l sufer.

Și tot vorbind așà, ba una, ba alta, au eșit afară din oraș, ș'au trecut dincolo de grădină, departe, în câmp larg. Ce verde erà iarba, și cum bătea soarele! și toate miroseau a vară. Țipenie de om nu se aflà, și nici un zgomot nu mai răzbătea dinspre oraș. Un cârd de cioare trecù croncănind pe de-asupra lor, și iar se făcù tăcere. El așteptà — aveà o presimțire vagă că soră-sa are să-i spue ceva în momentul acela.

Smărăndița îl privì țintă 'n ochi.

— Să-ți spuiu?

— Da, să-mi spui.

— Mă mărit... Cum semeni cu Moșu' când te uiți așà!... Serios, mă mărit... cu Leonida: nu-ți faci idee ce om cum se cade e, și ne mutăm cu toții la țară. Tu ai să te duci la București. N'ai să mai duci greu de-acum...

Și-atunci el, zbucnì într'un hohot de plâns nestăpânit. Simțeà că i se rupe inima de milă, de jale, și 'n capul lui buimăcit răsunau, ca un bocet, aceste două vorbe: „Biata Smărăndița!" Ș'au podidit-o și pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ea lăcrimile, s'au plâns amândoi, ca niște copii pierduți și nenorociți; erà o descărcare de suferinți inconștiente, pentru cari ei nu găseau cuvinte. Pe drum, la întoarcere, i-a povestit ea toată istoria, toate stăruințile și învârtiturile unchiului până să înduplece pe mama lor, care nu voià nici s'audă de asta la început. Dar în atâtea rânduri Leonida îi împrumutase, la nevoi. Se făcuse la el o datorie de câteva mii de lei. Cu ce s'o plătească?... Și biata copilă repetà mereu, ca și cum ar fi vrut să se convingă mai mult pe ea: „Eu îl iubesc... De ce să nu-l iubesc? Un om bun, de treabă. Ne-a făcut atâta bine!" Și s'a dus sărmana după acest om care puteà să-i fie bunic, el a cumpărat tinerețea ei, și ea s'a vîndut și s'a jertfit pentru toți. Ce viață putea ea să aibă în casa acestui bătrân zuliar și năbădăios? La un an după asta mă-sa a murit. Soră-sa Aglaia trăià cu unchiu-său. Iată ce s'a ales din toată familia lui. Și de patru ani acum nu mai știea nimic de ele. Au murit? Mai trăesc? Cum se înstrăinase de toți! Ce s'a făcut cu inima lui de-atunci și cu frumoasele lor visuri din copilărie? Ce s'a făcut cu iubirea celor două surori, așà de bune, așà de gingașe, cu acea iubire delicată care i-a modelat primele gânduri, primele manifestări ale sufletului lui! Cum își închipuià

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

el pe-atunci că nu va puteà trăì niciodată fără ele. Ce planuri își făceau împreună pentru viitor! Și acum... Atâta nestatornicie și răsturnare de simțiri omenești, îí osteneà mintea și-l umpleà de-o nespusă melancolie.

Ca de-o vieață trăită își aduceà aminte de planurile ce îi treceau odinioară prin capul lui de copil. Ce de prostii frumoase gândeà el când erà mic!... Noaptea, după ce suflà în lumînare, el nu dormeà — atunci începeà pentru el adevărata vieață. Ș'atât de limpezi și fermecătoare i se arătau toate, ș'atât de curios de luminoase i se păreau propriile lui gânduri, că de multe ori se întrebà: „oare gândesc și alți copii de vârsta mea, așà ca mine?" Erà în clasa 'ntâiu gimnazială. Tată-său zăceà pe moarte. Ce jale erà în toată casa! Când veneà dela școală nimeni nu-l mai sărutà. Și el simțeà, cu acel dar de intuiție precoce al copiilor nenorociți, că trebue să tacă, să nu ceară nimic, să ia și el parte la durerile celor-lalți. Și nu ziceà nimic. Numai se gândeà și oftà, cu inimioara lui de unsprezece ani. Seara îl puneà mă-sa să se 'nchine și-l culcà. Atunci el își trăgeà binișor plapoma peste cap și, cu ochii deschiși trăià în lumea lui de minuni. Se gândeà la Dumnezeu — adesea îl vedeà: un popă frumos cu barba albă, stând liniștit într'un jîlț mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de aur, așà cum văzuse pe David în vechea psaltire a mă-sei, și 'mprejurul lui sfinți mulți, cu chipuri de copii. Și se gândeà așà : Dumnezeu vede pe tata bolnav și pe mama cât îi de necăjită. El poate toate și știe toate. El știe ce gândesc eu acu. Și cum stă așà, odată cheamă un înger și-i spune : du-te pe pământ la casa ceea, unde zace bolnav tatăl băiatului care se gândește acum la mine, și fă-l sănătos. Na și punga asta cu galbeni, s'o pui sub pernă, unde doarme băiatul, să fie a lui și banii să nu se mai isprăvească din pungă, oricât va cheltuì... Ce mai motiv de fantazii nesfârșite ! Și 'n mintea lui încălzită, surescitată de basme, începeà să se desfășure, în tablouri vii, scene atingătoare, al căror erou erà el, copilul binefăcător, trimesul lui Dumnezeu, mângâierea și sprijinul tuturor nenorociților. Se gândeà cum are să se scoale dimineața, s'are să vadă pe tată-său sănătos umblând prin casă, și pe mă-sa veselă, și pe surori vesele, și el n'are să le spue nimic. Și după ce se va îmbrăcà, are să-și ia punga de sub pernă, binișor, să nu-l vadă nimeni. S'are să se duc' atunci cuminte la mă-sa, s'are să-i spue-așà : — „Uite, mamă" — și inconștient buzele lui se mișcau de căldura și tăriea gândului — acu s'a făcut tata bine... haidem cu toții în târg, să ne cumpărăm haine frumoase,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

și să cumpărăm smochine, ș'o cutie mare de halva... și deseară să mergem la teatru. Iar biata mă-sa, are să se uite cu ochi mari la el ș'are să-i zică: „Fă-ți cruce, dragul mamei, se vede că nu ești în toată firea". Ș'atunci el — odată să bage mâna 'n buzunar și, scoțând punga cu galbeni, să 'nceapă a numărà, câte unul, câte unul, și să dea întâiu mă-sei, apoi lui tată-său, pe urmă la surori, și să le dea mulți, mulți, până n'or mai încăpeà grămezile pe masă... Ș'auzeà deslușit întrebările lor, vedeà atitudinile, gesturile, surpriza și bucuria de pe figurile lor. Ce fericit adormeà, — ș'a doua zi se deșteptà în aceeași priveliște dureroasă a vieții lor, din cale-afară chinuită. De ce nu i se întâmplase niciodată, în atâta amar de vreme, nimic din câte visase, nimic din câte evocase, cu toată setea, cu tot focul gândurilor lui, în nopțile copilăriei! Ce neam de oameni fără noroc.

Și, îmbrăcându-se, începù să observe cu atenție odaia, în care numai de câteva zile se mutase. Își schimbà locuința des. Niciodată nu găsise o cameră, să-i placă, să-i fie drag să stea acasă. Uneori zile 'ntregi, umblà prin străzi retrase. Când vedeà câte-o căsuță mică, albă, ascunsă în fundul unei curți cu iarbă și straturi de flori, și tufe de lilieci, se opreà în stradă, și priveà lung,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

aşà undeva ar fi vrut să găsească el o odăiţă. In totdeauna se mută cu plăcere. Şi după o lună de şedere într'un loc, i se păreau vechi şi ursuze toate lucrurile din odae. Se simţeà străin, singur, şi, când intrà, seara, îl apucau tot felul de gânduri triste şi nu puteà nici să lucreze, nici să doarmă. I se păreà că se lasă tavanul pe el şi păreţii se strâng s'apropie — or să-l înăbuşe. Il goneà urîtul. Odaia asta erà ceva mai mare, mai veselă; dar afară de portretele din părete, care'i erau necunoscute, toată mobila i se păreà aceeaşi: acelaş pat de spital, cu aceeaşi plapomă roşie, acelaşi lavoar de fier, cu ligheanul şi ibricul de tuciu smălţuit, aceeaşi sticlă cu apă, cu paharul ei gros, şi masa ovală de nuc, şi sfeşnicul de alamă, şi oglinda din părete în rama ei veche şi simplă de lemn lustruit; şi 'n ceasul acela i se părù că şase ani l-au urmărit pretutindeni aceste mobile de otel din provincie, şi tot aşà s'au aşezat, patul în fund, masa la fereastră, şi lavoarul lângă sobă, în toate odăile pe unde-a stat.

Se uità la cufăr, acolo erà tot ce-aveà el: un rând de haine, schimburi, şi cărţi de literatură şi de filozofie. De patru zile se ţineà să le scoată, şi tot amânà. Şi pe când îşi încheià vesta, cercetà cu ochii cele trei scaune de pae, unul la masă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

unul lângă pat, la căpătâiu, și altul lângă cufăr. Erau la fel, și îndată îi veni în minte salonul doamnei Răspal, apoi balul, cadrilul lui, domnișoara Racliș...

De mult nu mai stătuse el înaintea unei oglinzi, așà aţintit... Și oricât s'ar zice că noi nu ne putem dà socoteală de propria noastră figură, dar când ne uităm în oglindă, cu gândul de a cercetà ce impresie a putut să facă chipul nostru asupra unei anumite persoane, se întâmplă să descoperim în figura noastră trăsături și particularităţi, neobservate încă de noi, ca și când am fi împrumutat, pentru a ne examinà mai de aproape, ochii acelei persoane. Pentru Vasile Dan, care nu știu dacă și-ar fi putut recunoaște fotografia, fu aproape o surpriză să constate că erà al lui acest cap cuminte din oglindă, ce desvăleà din păru-i negru și des, o figură blândă, smeadă, pe care gândurile îșì pusese deja marca lor de distincţie, acel reflex de frumuseţă interioară, acea curioasă bătae de lumină, ce dădeà nu știu ce aer misterios, ochilor lui căprii, mari, cu pleoapele ostenite, și gurii lui puternice, umbrite de o mustaţă neagră, lăsată în jos.

...Dar cum i s'a încreţit pielea pe frunte, și pe subt ochi! Și aceste două crestături adânci pe amândoi obrajii!... Parcă erà mai alb și mai întins la faţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Ce capete sclivisite aveau aseară unii giovini! Erau fardați, se vede, — prea semănau a manechini din vitrinele bărbierilor. Cum dracu nu văd oamenii aceștia cât sunt de uricioși și de ridiculi, așà linși, înfrizurați și lustruiți ca păpușele de porțelan! Și, cu puțin necaz, își înfipse pieptenele în păru-i aspru, ce nu păreà de loc dispus a se supune încercării lui de a-și alege o cărare în stânga, sfârșì prin a-l da în sus cu mâna, după obiceiu; își luă pălăria și eșì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

III.

In cămașă, descheiat la gât, cu părul vâlvoiu, foarte aprins și năduşit la faţă, Cesar Priboianu, stă la o masă plecat pe un teanc de foi patrate de hârtie albastră, şi scrie zorit articolul de fond. E gras, adică pare gras, pentru că-i aşà buhav la faţă, şi voluminos, — ochii mici, verzi, duşi în fundul capului, fruntea congestionată, nasul gros şi puţin turtit la vârf, o barbă roşcată şi neîngrijită îi acopere mai mult de jumătate figura. El e directorul şi primul redactor al ziarului *Alarma*. Singurul copil la părinţi, fusese dat de mic într'un pension de fete, la Câmpulung, unde tată-său aveà o mică fabrică de apă gazoasă. Acolo şi-a făcut el cele patru clase primare. Mă-sa îl răsfăţà şi nu-l lăsà niciodată să se joace cu băeţi de seama lui, ca să nu ia apucături rele. Băiatul creşteà, ca o floare delicată într'o seră. Erà drăguţ, cuminte, — şi, la expoziţia de lucru a pensionului, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

toți anii aveà și el horbote împletite, dantele și monograme cusute pe batiste de mânușița lui. Adus la București, fu pus într'un pension de băeți de astă dată, cu toată părerea de rău a mă-sei, și învăța bine, — cam sfiicios la început, dar s'a dat la brazdă. Odată l-au prins băeții în dormitor, lucrând cu croșetul la o față mică de masă — ș'atâta l-au rîs, cà l-au desgustat pentru totdeauna de acest *talènt*, care făcuse gloria copilăriei lui și la care mă-sa țineà așà de mult. Dupa ce-a trecut examenul de bacalaureat, s'a înscris la drept. Dar acum erà liber și vieața de cafeneà, strengăriile cu prietenii începură a-l atrage. La început farmecul necunoscutului, nevoia de a-și cheltuì forța înmagazinată a tinereții lui virgine, în urmă deprinderea, lipsa de voință, descurajarea, acea opresiune a timpului pierdut care se lasă din ce în ce mai greu pe conștiința celor abătuți din cale, un fel de silă distrugătoare și de neîncredere în el, l-au făcut să-și piardă patru ani fără să se poată hotărî a trece un examen. Un prieten, corector la *Steaua Română* l-a luat odată la redacție ca să-i ajute. Când s'a văzut stând la un colț de masă și făcând și el ceva în cercul acesta de oameni importanți, cari țineau spiritul națiunii în vârful condeiului lor, ceva cald parcă i s'a ridicat de la inimă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cap, s'a simțit trezindu-se în el un dor nedesluşit, o neliniște, care îi dădeà arsuri pe inimă, dorul de a fi şi el ceva în lumea asta, de a se apucà şi el de o treabă.

Peste câteva luni făceà parte din redacție. Erà cel mai entuziast, cel mai harnic şi nu cel mai puțin inteligent dintre tinerii cari făceau, cum se zice, bucătăria gazetei: traduceri, informații, dări de seamă, cronici teatrale, din ce în ce mai bine scrise,— ce nu poate un tînăr, la douăzeci de ani, când s'așterne cu dragoste şi cu entuziasm să facă ceva?... Işi găsise vocația. Acum părăsise cu totul gândul de a mai dà pe la Universitate. Plecà dimineața şi nu se mai întorceà acasă decât noaptea, de obiceiu foarte târziu şi rupt de osteneală. Cea mai mare parte din zi o petreceà la redacție. Restul timpului, la birt, la cafenea, la berărie, şi seara, de două ori pe săptămână la teatru. In viața de ziarist, adesea intră ca o parte necesară apucăturile acestea de boem.

Dar într'o dimineață — tocmai când se gătea să iasă, o birjă se oprì la poartă, şi'o femee naltă şi slabă îi apărù în prag pe neașteptate — erà mă-sa. A fost o scenă în adevăr sfâşietoare. O mamă care cade în genunchi înaintea copilului ei şi'l roagă plângând, este poate cel mai mare şi mai sfînt simbol de iubire, de jertfă şi de du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rere, — și nu s'a găsit încă suflet de om să nu se cutremure și să nu se ridice din cea mai cumplită cădere, la glasul acestei divine rugăciuni.

A plâns, a plâns bietul băiat, cele mai calde și mai fecunde lăcrimi ce i-au udat vr'odată obrajii lui palizi, și simțeà că se duce cu ele tot întunericul de pe mintea lui, toată stricăciunea ce se depusese, în anii din urmă, peste inima lui bună, peste iubirea și castitatea copilăriei lui. După trei ani erà licențiat în drept, dar bieții părinți n'au avut parte să se bucure de succesele lui universitare. Mă-sa a murit la câteva luni după acea dureroasă întâlnire, și în acelaș an a murit și tată-său. Ii rămâneau vr'o patruzeci de mii de franci. Ce și-a zis el? Banu-i cu dracu... Cine știe ce nebunie m'apucă într'o zi, și risipesc tot ce-a agonisit tata într'o vieață de muncă. Să-mi iau mai bine un acaret. Și și-a cumpărat o casă în strada Fântânii. A fost un an judecător de pace în capitală. Intr'un proces pentru restituire de salar, intentat de Ministerul de justiție unui magistrat destituit telegrafic, tînărul Priboianu, printr'o sentință foarte bine motivată, a respins acțiunea Ministerului ca nefundată. Atâta independență de la un judecător de ocol merità o atenție oficială, ca să servească de exemplu tinerilor ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

gistrați; și i s'a dat: a doua zi a fost înlocuit. Inscris între avocați, prin munca și cinstea lui, și-a asigurat o mică clientelă, care-i aduceà cinci sute de lei pe lună. O, ar fi putut aveà o clientelă mult mai numeroasă, dacă s'ar fi lăsat de gazetărie. Dar aceasta erà pasiunea lui — i se păreà că se născuse cu ea, îi umpleà vieața, și din tot ce-auzeà și vedeà pe stradă, la tribunal, între prieteni, pe el nu-l mișcà, nu-l interesà decât ceea ce ar fi putut constituì material pentru ziar. Gândurile, observațiile lui i se formulau și i se așezau în cap pe coloane de gazetă.

— Mă, nu știu, spuneà el odată după a treia halbă de bere, da' eu lumea asta o văd în șpalturi mă, și toată prostia omenească uite-așà o văd pe șpalt!...

Și desfăcându-și brațul stâng, își fixà privirea în palma-i deschisă, cu aerul unui presbit care citește.

Acum își aveà ziarul lui. In toate verile se duceà să petreacă două săptămâni la Câmpulung. Un bun prieten al lui tatăsău i-a propus într'o zi să-l însoare cu fiica unui proprietar de-acolo, și pe când îi descrià avantajele unei asemenea căsătorii: educația, frumusețea, zestrea fetei, perspectiva de a fi ales deputat în localitate, el, dând din cap, și cu toată seriozitatea, îi tăiè vorba:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu pot, nene Tache, de geaba mi le spui, eu sunt însurat... am nevastă şi copii.

Şi temându-se să nu-i vie rău lui nenesău Tache, care arătà o schimbare la faţă îngrijitoare, scoase din buzunarul dela piept ultimul număr din „Alarma", şi bătându-l binişor cu palma, ca şi când ar fi mângâiat obrajii unui copil :

— Uite, vezi? asta-i familia mea, de acum... Fiecare om, nene Tache, cu slăbiciunile lui... aud?

Şi-şi plecă urechea, ca şi când i s'ar fi făcut o obiecţie pe care n'a auzit-o : Aceasta însemnà „să poftești să-mi răspunzi aici dacă ai ce".

Ziarul erà în al cincilea an. — Cu ce plăcere povesteà el origina acestei întreprinderi !

— De la o vreme bag de seamă că D-l Director îmi aplicà cenzura în toată regulă. Nimic, nici o vorbă de rău, la adresa guvernului, nu se mai puteà publicà în „Steaua României". Imi tăià orice observaţie, orice aluzie la adresa aceloraşi oameni, despre cari cu câteva luni mai înainte, iubitul nostru director ziceà în fiecare zi : „să nu-i cruţaţi, băeţi, sunt niște canalii infecte". In sfârşit, viu eu într'o dimineaţă cu'n articol la care muncisem două zile... da'l scrisesem nu mă 'ncurcasem. Mă rog, combăteam la cataramă ; înfieram infamiile gu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vernului,— pentru că, vezi D-ta, așà a lăsat Dumnezeu, pe semne, ca un guvern să nu poată fi decât infam. Se uită în fugă pe manuscris și odată'l văd că se încruntă la mine și-mi zice: apăsând pe cuvinte, îngrijat oareșicum de încăpățînarea mea: „Domnule, nu 'nțelegi, că noi, în situația în care ne aflăm, nu putem decât să sprijinim guvernul?"

Da' eu, vrusei să fac pe naivul: „Nu înțeleg, Domnule Director, guvernul nu s'a schimbat, oamenii sunt aceeași"...

— Ei nene, dacă nu 'nțelegi, n'am ce-ți face, — D-ta crezi că politica-i așà...

Și fluturând din mână, îmi întoarse spatele necăjit. Imi iau frumușel manuscrisul.— „Vă salut, Domnule Director", — în gândul meu: politica dumitale... am înțeles-o. Să-ți fie de bine. Se plictisise omul de-atâta opoziție. Tot aia și iar aia...

Toate bune, da' ce mă fac eu? Unde mă înham? Zece ani de gazetărie, nu e glumă. Ș'apoi la mine, asta-i o boală.

Mă, nu puteam să dorm. Mă gândesc eu, mă gândesc, — în sfârșit zic: unde-o eși să iasă. Și chem într'o seară la mine pe Iurașcu, pe Pogonatu, pe Dan, și 'ncă vr'o doi și le spuiu planul meu: O gazetă fără patron politic, fără zgardă; cine-i detreabă îi detreabă, cine-i porc de câine... dă-i la cap. Roș, alb, tricolor național, puțin mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

importă, să fie român cum se cade, să facă și el ceva în țara asta, și ce-o face — să facă bine și cinstit, să nu-mi umble cu pungășii. Uite ce vreau eu: Să ne gândim serios la chestia țărănească. Unde ne ducem noi cu orașele noastre, dacă lăsăm satele 'n urmă? Mă, sunt patru milioane de români, români adevărați, cari sufăr, și se chircesc de boale necăutate, de mâncare proastă, de ignoranță, de asupririle primarilor și arendașilor, și noi întindem colea din buget, ne 'mbătăm de palavre și facem politică de procopseală. Asta nu poate să meargă mult așà... Viitorul țării nu e în coconașul Guliță, care-mi vine de la Paris, ismenit, cu monoclu'n ochiu, cu nasul sbârciog, parcă tot îi pute ceva, și numai decât îl vezi deputat, prefect... Și în sfârșit, ce să mai lungesc vorba? — le-am spus scurt: Mă băeți, vreți voi să facem o gazetă?... da' gazetă; să-ți fie drag s'o iei în mână. Iată, eu pun la dispoziția talentelor voastre experiența, munca mea cea mai pasionată și... douăsprezece mii de franci; veți lucrà toți cu tragere de inimă să facem ceva? Bine. Nu?... o să 'nchidem prăvălia și... pace bună. Și ne-am învoit; am botezat-o, ș'am tras o cumetrie la „Caru cu bere", până 'n ziuă. Ș'acum, slavă Domnului, avem patru mii de cititori; nu i-am adunat nici cu poliția, nici cu subprefecții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cezar Priboianu n'are stil îngrijit, nici fraze de efect. Dar are ceva mai bun decât asta. In toate articolele lui se vede curajul și francheța unui om drept și adânc convins de ceeace spune, care-și toarnă, în primele vorbe ce i se prezintă, toată credința, toată căldura inimii lui.

Revistele de ordinar le face el. Stilistul redacției e Dan; acesta conduce partea literară a gazetei. In ziua aceea Priboianu scrieà un articol privitor la scandalul Veronescu-Prisăcani, și încheià, cu necesitatea tristă a guvernelor de a se sprijinì pe tot ce e mai stricat și mai odios în elementul românesc, de a se încunjurà de samsari și de lingușitori ordinari, pentru ca, în urletele lor, să nu mai audă furtuna care se ridică, glasul celor patru milioane...

Tocmai isprăvise articolul, când intră Dan.

— A, bravo, mi-ai venit la pont, șezi colea ș'ascultă... dar ce? parcă nu ți-ar fi boii acasă... ce ai?

Și fără a aștepta răspunsul acestuia, începù să-i citească. Asta erà slăbiciunea lui Priboianu, să-și citească articolul înainte de a-l trimite la tipar.

In fața lor, la o masă lungă, acoperită cu'n postav verde pătat de cerneală, pe care se cunoșteau urmele halbelor de bere, Iurașcu, un tînăr spânatic, lungăreț la chip

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi cam adus de spate, făceà corecturi; Pogonatu — D-nul Doctor, cum îi ziceau băeţii — îşi trăgeà cotletele şi grav, cu mustăţile rase, în faţa unui maldăr de gazete străine, mari cât cearşaful, pufăià dintr'o havană şi regulà politica exterioară; îi plăceau grevele la nebunie, şi vai de cotletele lui când erau greve mari în Europa; Armăşanu, un ardelean voinic, iredentist înfocat, lucrà frumuşel cu foarfeca,— înaintea lui erau răvăşite, ziare din provincie şi din Transilvania, pe care le „perforase", cum ziceà el, — o sticlă cu gumă arabică, ş'o halbă, fără bere: pe asta o „operase". Informatorul nu venise încă. In camera de alături papà Săndulescu, veşnic cu nasu'n registre, făceà socoteli. La o altă masă, în picioare, un băetan nalt şi pistruiat, ovreiu, pregăteà benzile pentru expediţie. Erà vremea dejunului. Pogonatu isprăvise.

— Papà Săndulescu, te-atac cu'n pol.

— Bucuros! (cu trei o). Când este, este.

Şi puindu-şi condeiul după ureche, trase sertarul, dete D-lui Doctor o hârtie de douăzeci de lei, îşi scărpină puţin barba căruntă, şi-şi puse iar nasul în registru.

Dan ascultà cu plăcere articolul. El care îşi migăleà fiecare frază şi-şi torturà capul pentr'un epitet, simţeà uneori o adevărată voluptate s'asculte proza lui Priboianu, cu fraze largi, pe une locuri oratorice, arun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr

cate în goana condeiului, neîngrijite, barbare, dar pline de căldură și păstrând, până și în disproporția lor, acea cadență naturală, acea mlădiere de talaz, pe care numai focul convingerii și descărcarea liberă a emoțiunii [illegible] o dea.

Dar Priboia [illegible] rîdeà și schimbà vorba, de câte ori [illegible] oia să-și arate admirația lui pentru [illegible] nod fericit și expeditiv de a spu[illegible]ănești, de „a face fără dureri", [illegible] zi[illegible] el.

— De[illegible]năm la Iordachi împreună, îi spuse 'nțet Priboianu, puindu-și cravata.

Ușa se deschise larg, și junele Alfred Gamulea, ce-i mai zice și Bimbirică, apărù. Nalt, cu părul negru, buclat la tâmple, cu jobenul pe ceafă, un baston gros la subțioară, de-un fir negru de mătase îi atârnă monoclul pe vesta albă de pichet, jachetă cafenie, foarte lungă 'n poale la spate, pantaloni largi în coloarea oului de rață, se crede frumos, deștept, irezistibil, și pe figura lui veșnic oțărîtă, se vede un dispreț, un desgust de toate cele, ca și când ar zice mereu: „în ce lume infectă, Doamne, cu ce canalii sunt osândit să trăesc!" A făcut în șase ani trei clase gimnaziale la Craiova. Și-a fabricat un certificat de șapte clase. A fost câteva luni funcționar la regie, unde'și creà peste leafă mici suplimente nu tocmai cinstite. A servit doi ani, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaltransilvania.ro/mdr

spion, în poliția secretă a capitalei, de unde a trecut de-a dreptul reporter la o gazetă guvernamentală subvenționată (ce pleonasm !). Ușile tuturor înaltelor autorități îi erau deschise, la Capșa discută politică cu mărimile — reporterul partidului, — nu umblà pe jos decât la brațul unui ministru, și'atunci muscalul lui „Domnu' Alfred" mânà la pas pe lângă trotuar; puneà subprefecți în slujbă, înlesneà furnituri, antreprize, tranzacții între Stat și particulari, deplasà voturi în parlament.... O, erà teribil Domnu' Alfred în zilele lui de glorie. Dar s'a lăcomit din cale-afară; și'a făcut și imprudențe... Intr'o zi a publicat în „Ziarul său" o informație, cam pripită: „Aflăm cu plăcere că simpaticul nostru amic și confrate Alfred Gamulea se va logodì zilele acestea cu gentila D-șoară Ema Comino, fiica Domnului Colonel Comino. Felicităm, etc..." A doua zi colonelul a tras două palme militărești simpaticului ginere. Lucrul a făcut zgomot. Tot pe atunci — căci așà vin afurisitele de belele, cu grămada — câțiva indiscreți s'au plâns că Domnul Alfred le-a luat bani, ca să le dea slujbe, și'au rămas pe drumuri... Dacă vă închipuiți că tînărul Gamulea, în fața atâtor scandale, s'a dat afund, sau și-a mai pierdut din aerele sale de erou, vă înșelați amar: nu-l cunoașteți. E drept că,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

victimă acestor infame calomnii, s'a retras de la ziar. De astă dată informația începeà așà : „Anunțăm cu regret pe cititorii noștri că..." Dar acelaș june galant cu aceeași figură importantă și disprețuitoare se primblà pe Calea Victoriei (căci și fără muscal te poți primblà pe Calea Victoriei), își luà regulat obicinuita consumație la Capșa, și dacă miniștrii erau mândri și nu se mai primblau cu el la brat, aveà în schimb foarte mulți deputați și persoane de considerație, cu cari erà *per tu*, și cari s'ar fi dat în foc pentru „nostimul" lor Bimbirică. Știeà atâtea drăcii, făceà atâtea servicii.... La franțuzește o cam codălgheà : se gâdilà grozav când îi vorbeai limbă străină. Acum, de câteva luni, erà informator la *Alarma*.

— Cam târziu, logofete, îi zise Priboianu, uitându-se la ceas, și, luându-i foile, se așezà la masă, c'un creion albastru, să le citească, căci pentru motive știute — controlà în totdeauna știrile D-lui Alfred.

— Ci ca mai slăbește-ne, nene, cu „consiliile de Miniștri" ! „Aflăm din izvor sigur că mâine la orele 4 p. m. se va țineà un consiliu de miniștri". Ei și?... Nu mai pune, dragă Bimbirică, informații de astea !

După ce mai tăià cu creionul câteva știri bănuite, trimise foile la tipografie, își îndesă pe cap pălăria lui moale, foarte veche, despre care Dan ziceà într'o zi pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.vaida.ro/mdr

vind-o cum sta pleoştită pe masă: „Domnule Director, zău c'a 'nceput să-ţi semene ca un frate pălăria asta, uite, mă uit la ea şi văd figura D-tale".

Erau douăsprezece.

— Hai, băeţi, daţi-i zor, să eşim la două! — Hai, Dane!

Acesta scriia o notiţă despre „Serata şcolară" a pensionului Raspal.

Priboianu se impacientă.

— Sper, că n'o faci în versuri.

Afară îl întrebă, privindu-l în ochi cu o dragoste şi bunătate părintească:

— Tu poate vroiai ceva lei?...

Dan se jenă în totdeauna să ceară 'nainte. Aveă trei sute de lei pe lună, pentru două foiletoane pe săptămână, aveă şi de la pension 1.500 de lei pe an, — dar erà foarte nepractic şi nechibzuit în privinţa paralelor. Nu ştiià nici el singur, cum se face de e veşnic în deficit cu leafa pe o lună.

— Aş vreà să mă duc pentru câteva zile la Sinaia, — zise plictisit şi evitând de a răspunde direct la întrebare.

Priboianu îi dete un bilet de o sută, şi îi spuse zîmbind, ca unui copil:

— Bagă de seamă să n'o pierzi.

Erà ceva din duioşia şi delicateţa unei mame în iubirea pe care-o aveà Priboianu pentru Dan. Şi greu şi-ar fi închipuit cineva o aşà apropiere de sentimente între aceşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

oameni. Priboianu, gros, vorbareț, expansiv cu toată lumea, zgomotos, iubitor de chefuri și absolut străin de tot ce e artă. Dan, slăbuț, blajin, sfiicios cu lumea, pururea gânditor, contemplativ, figură și temperament de artist. Aveà mult în el din resemnarea, evlavia și melancolia mă-sei. Ș'adesea îi reveneà în minte, ca un tablou, atitudinea ei de sfîntă și de martiră, o revedeà, stând îngenunchiată ceasuri întregi la icoane, cu ochii în psaltire, cu buzele tremurând de-o șoaptă, pe care numai Dumnezeu o auzeà, și toată figura ei tristă scăldată într'o lumină stranie, ca la unii sfinți din cărțile bisericești... De unde veneà oare lumina aceea misterioasă, ce cădeà ca o mângâiere divină pe capul blând și nefericit al mă-sei?... El purtà încă melancolia părinților ș'a copilăriei lui, pe când în Priboianu trăià nealterată veselia, francheța și spiritul de afaceri al fabricantului de la Câmpulung. Dar amândoi buni, cinstiți și plini de milă pentru durerile altora. Făcuse cunoștință la birt, acum șase ani. Priboianu erà mai mare cu zece ani; dar nu pentru asta-i ziceà *tu* și *mă*; așà ziceà el din prima zi la toți acei, cu cari vroià să păstreze raporturi amicale. Dan însă cu toate protestările acestuia, nu-și putuse deprinde limba să-i zică altfel, decât *Dumneata* și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Domnule Director, fără nici o intenţie de a limită familiaritatea.

La dejun, Priboianu, îl întrebă de ce nu s'apucă să facă o carte didactică, o gramatică română, bunăoară, ar fi o afacere minunată.

Dan zîmbì. Il seduse o glumă.

— Domnule Director, cred că asta nu-i în legătură cu suta noastră de-adineoarea.

Apoi îi explică cum ar trebuì schimbat întreg sistemul de învăţămînt; azi şi programele, şi cărţile didactice, şi profesorii fac din şcoală o fabrică de spoială. De mic îl ia pe copil la *„substantive, prepoziţiuni, interjecţiuni"* şi el sărăcuţul se trudeşte, cu figura speriată, să le pronunţe, să 'nveţe papagaliceşte ceea ce nici dascălul nu pricepe; înlăuntru mintea lui doarme, pentru şcoală, şi pe deasupra s'aşterne un lustru, o pojghiţă, care crapă şi cade cum dă de soare, şi de libertate, cum scapă de bidineaua dascălului. Şi bieţii băeţi trec prin şcoală, ca printr'un loc de tortură. Desfătarea cu care la sfârşitul anului, imediat după un examen, îşi aruncă şcolarul cărţile, caetele, tot ce-i mai aminteşte chinurile unei clase de care-a scăpat, este, poate, cea mai elocventă manifestare şi revoltă a conştiinţei lui în contra acestui sistem de a-l îndopà în silă şi pe nemestecate cu o hrană, neprepa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

rată pentru el și imposibil de digerat. Cum să nu-i pară bine, când scapă de școală, că poate să uite, să-și ușureze capul ostenit și amețit de-atâtea lucruri, pe care nu le-a înțeles, nu le-a simțit intrând în mintea și 'n vieața lui, ca ceva cald și sănătos care se topește, se amestecă cu sângele lui, și-i face bine.

Dân se încălzeà. Erau gânduri cari-l frământau pe el de mult, și par'că simțeà că i se limpezesc și mai bine, spuindu-le.

— O gramatică română?... Dar aceasta ar trebui să răsară, să crească din mintea și vorba copilului, cum îi cresc dinții în gingii, iar nu s'așternem cu lopata definiții stupide și forme goale, cari-l sperie și-l zăpăcesc. O bună carte de lectură, cu explicări blânde, omenești, cari să-i arate înțelesul, funcțiunea, și vieața fiecărei vorbe, să vadă copilul că limba e ceva viu, organic, să-i fie drag s'o învețe, s'o priceapă bine în toate secretele desvoltării ei; ...asta ar trebui mai întâiu. Ce comoară de frumuseți doarme îngropată în poeziile poporului nostru, și bieții băeți habar n'au câte cunoștinți ar puteà eși de-acolo! Ei își cheltuiesc o bună parte din energia și spontaneitatea minții lor crude pe tipicurile pedante, pe formulele goale ale unei învățături artificiale. Ce dragoste să mai simtă pentru limba românească, bietul școlar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când dascălul moţăe cu nasu'n gramatică, şi crede c'acolo-i toată pricopseala!...

Priboianu, cu coatele pe masă, se uită ţintă în ochii lui calzi, mobili, expresivi, îl ascultă cu nesaţ.

Dan, uşurat ca de-o greutate ce'i apăsă mintea, respiră adânc şi faţa i se lumină într'un zîmbet, ce păreà că anunţă o glumă.

— E, Domnule Director, am şi eu utopiile mele, — de mult visez o şcoală, un ideal de şcoală, unde băiatul să vie cu plăcere, să'i fie drag să 'nveţe, nu pentru o diplomă, ci pentru a'şi satisface neliniştea, nevoia firească a minţii lui, o şcoală, unde să nu fie examene, şi note, şi apel nominal, unde profesorul să fie un prieten bun al elevilor, pentru ca aceştia să-l iubească, să le fie dor de el când nu-i de faţă, să li se pară că'i aud mereu cuvîntul lui, blând şi înţelept, toată vieaţa să'şi aducă aminte de ce-au învăţat cu el la şcoală... în sfârşit ce să'ţi mai spun? Când vei fi ministru de culte îţi voi expune pe larg planul meu de organizare!...

Şi Dan sfârşì c'un gest mare, exagerat, ca şi cum ar fi râs de vorbele altuia.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

IV.

Dacă pleci din București, cu trenul care merge spre Predeal, — după trei ceasuri de drum — bine înțeles accidentele nu intră 'n socoteală — și dacă lenea și lipsa de dragoste pentru priveliștile naturii, te țin pironit pe bancheta ta plină de purici — să nu te plângi, cititorule, că nu te-a prevenit nimeni, — începi a vedeà tot mai des nălucind pe la ferestre rampele podurilor, și 'n aceeași clipeală auzi vâjâind pe sub vagon o apă repede și puternică, ce parcă numai cu acest vuet al ei îți dă o senzație de răcoare; apoi dealuri neregulate, din ce în ce mai strânse, mai apropiate, încep a se ivì pe la ferestre, ca niște pumni monstruoși, amenințători, ce parc'ar voì să spargă geamul, să te provoace: scoală călătorule, c'ai intrat în umbra îmbătătoare a Carpaților, scoală de vezi munții cum se ridică 'nainte ca niște domuri colosale în ruină, și Prahova cum fuge, se îndoaie și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

şueră, ca un şarpe formidabil, sub roţile vagoanelor. Priveşte. S'a dus monotonia câmpului ras. De-acì în colo, clipeşti, şi alt tablou, altă vedere ţi se deschide. Valea se îngustează, de o parte şi de alta maluri surpate, dealuri rupte, prăpăstioase, ca nişte animale fantastice, îşi arată pântecele desfăcut, cu urme de rugină roşii ca sângele, pe sus stânci uriese, diforme, se încalecă, se 'nghesuiesc, unele parc'au plecat ş'odată s'au răsgândit, câte-un ,,in-folio'' gigantic îţi dă închipuiri fabuloase. Trenul urcă mereu. Din când în când vezi şoseaua încingând ca un brâu puternic şoldurile munţilor. Pe albia-i neregulată, Prahova, verzue, păstrând încă sălbătăcia şi răcoarea munţilor din care-a eşit, acì parcă se leneveşte, se 'ntinde molatic, ca braţul ostenit al unei cadâne frumoase, acì spumegând se repede cu furie şi strigă parcă de frica stâncilor eşite din pământ, ca nişte mâini schiloade ce vor s'o cuprindă. Deodată vezi înaintea trenului că drumul se închide, un munte năruit astupă valea de-a curmezişul; dar o gură neagră se cască în masa vînătă de piatră, toţi se reped la geamuri să le închidă, intri 'n întuneric. E primul tunel, apoi altul, şi valea se lărgeşte, coclii întunecaţi îmbracă înălţimile, se întind, se scoboară tot mai aproape, valea se îngustează iar, în dreapta un părete verde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

închis — te miri cum stau copacii, — dar în stânga începe să s'așeze un platou la poalele brădișului, din care ese gol masivul Bucegiului. Sus pe platou apar vile, din balcoane copii și bone salută trenul cu stăruitoare fluturări de batistă. Și ce curios răsună pe-aici, repercutat, huruitul roților și gâfâitul greu, puternic al mașinei. Un șuer lung, speriat, aproape jalnic, trezește somnul codrilor, toată valea auește de-un ecou, frumos, muzical... Sinaia.

. . . . . .

E dimineață; apele aburesc, somnoroase vilele încep a-și deschide ferestrele, țăranii cu cai pregătiți de escursiune așteaptă pe la porți; câte-un domn cu ochii împainjeniți, în cămașă de noapte, ese 'n balcon, și scărpinându-și coastele, stă cât-va buimac, cu privirea dusă, uitită, — copacii par osteniți, asudați; clopotul din deal, de la mânăstire răsună, ca 'n pădure, clar, tremurător, duios. Piscurile munților se auresc. Sinaia e în umbră. Copii veseli, aduși la grădină de bone ce fac pe melancolicele, se joacă, aleargă, sub picioruşele lor sună prundul de pe aleele dispuse în amfiteatru, între cele două oteluri principale. Incepe lumea să iasă la primblare. Jos, în parcul de sub ferestrele hotelului „Caraiman" s'a înființat obicinuita partidă de crochet. Mulți tineri se opresc în loc să privească, — nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

că jocul în sine ar prezintà vre-un interes pentru spectatori, — dar între parteneri sunt câteva domnișoare drăguțe, și între acestea, în primul rând, e cunoștința noastră dela pension, Ana Racliș. Și, ori-cum, e o plăcere să te uiți la o fată frumoasă. Dacă pe stradă — și 'ntorci capul după ea, și parcă-ți pare rău că trece, așà, inconștientă de ce fior îți lasă; dar când poți ceasuri întregi să stai de-o parte și s'o privești cum umblă, cum rîde, cum își ridică brațele, cum își mlădie trupul... Cel puțin, aceasta trebue să se petreacă în gândul domnișorilor de pe delături, cari de-o oră nu găsesc altă-ceva mai bun de făcut, decât să se uite la un joc, despre care sunt de acord cu toții că e cât se poate de anost, și la care-ar fi foarte fericiți să ia și ei parte.

Ana, c'o pălărie mare de paie dată cam pe ceafă, într'o rochie de flanelă albă cu dungi albastre, umblà, legănându-și capul și trupul ca un copil răsfățat, vorbeà tare, rîdeà de toate cele. Privirea, gesturile, toată ființa ei aveà un aer strengăresc, care-o prindeà de minune. Un ofițer din roșiori, iar își coicnì tocurile și, drept ca 'n fața unui superior, nu știu ce-i mai spuse, — ceva de haz, probabil, că ea începù să rîdă cu hohot, și ridicându-și capul, ca o vrabie care bea apă, odată contenì din rîs și făcù ochii mari, ca de ceva neașteptat....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

– A, Domnu' Dan, bună dimineața, – când ai venit? Dă-te jos, c'am să-ți spun ceva.

Și toți se uitară în sus, să vadă cu cine vorbește; dar nu văzură nimic.

Dan se sculase pân' a nu se lumină bine de ziuă. In otel dormeau toți. Se 'mbrăcă mai mult pe 'ntuneric și, deschizând fereastra, care dădeà 'n grădină, începù să privească cum se desvălesc încet din umbră și parcă cresc în desișuri negre de copaci, vilele cochete ale acestui orășel de munte, singurul adăpost răcoros mai aproape de Capitală; și fantazia lui, pururea darnică, îi spuse să-și aleagă una, care i-o plăceà; și el își alese una micuță – de-abia se zăreà într'un boschet de brazi, pe dealul din față; dar n'apucà să se instaleze bine, și îi veneau o mulțime de prieteni, și nu 'ncăpeau toți, atunci își alegeà una mai mare... ș'adică de ce nu și-ar luà-o pe cea mai bogată și mai încăpătoare?... să-și aibă fiecare odaia lui, mobilată frumos; pe lângă asta aveà, bine înțeles, o bibliotecă frumoasă, ș'un venit... ca să poată trăì și iarna, să lucreze, să scrie, cu prietenii. – să fie o întrecere între ei; fiecare să scrie în secret de ceilalți, și când va isprăvì, să-i adune pe toți și să le citească. Se gândeà la cele mai însemnate talente ale timpului său: poetul Stelian, care dăduse deja

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrans.vania.ro/mdr

literaturii române un volum de poezii de cea mai mare originalitate, ca adâncime de gândiri și ca tăetură de vers, și care erà nevoit să-și cheltuiască tot focul, toată splendoarea inteligenții lui, scriind articole politice la un ziar de partid, umplându-și sufletul lui delicat și visător de proza amară a unei vieți de intrigi și de lupte viclene și meschine, din cari el, în orice caz, va eși învins, și nenorocit; dar bietul Graur, unul din cei mai buni nuveliști români, lucrând șapte ceasuri pe zi la contabilitatea ministerului de interne, unde toți șefii de biurou se cred mult mai deștepți decât el, și'și fac semne când îl întreabă câte ceva, și glumesc pe socoteala hainelor lui cam vechi, a umbletului, a pieptănăturii, și a tot ce li se pare caraghios, fiindcă ese din sfera așteptării și priceperii lor; dar Petroni, scriitorul dramatic, care a dat teatrului românesc primele piese, pline de vieață și de talent, și care se sbuciumă de atâția ani în întreprinderi comerciale, pentru a căror reușită se cere spirit practic și o mulțime de alte însușiri, pe care el nu vrea să se convingă că nu le are... și Dan îi luà pe toți și-i duceà cu el departe... acum nu mai vroià la Sinaia — îi duceà cu el la o moșie mare, unde fiecare 'și aveà vila lui separată, înconjurată de arbori seculari, acolo scrîiau capodopere, moșia lor deveneà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

centrul intelectual și artistic al țării, vara plecau cu toții în străinătate. Unde erà el, — când gălăgia de sub fereastră îl deșteptă. Se uită jos; deocamdată nu cunoscù pe Ana, dar glasul și rîsul ei îl asigurară imediat, că sub pălăria aceea mare erà ea.

De-un ceas o priveà cum se joacă, sglobie, veselă, amețită, ca de un vin tare, de propria ei tinerețe și sănătate. Și toate gândurile lui se abătură asupra acestei vieți curate, pentru care lumea nu erà încă decât vis și lumină.

Rămasă fără mamă, la vârsta de nouă ani, Ana crescuse până la 16 ani în pensionul Doamnei Raspal. Familia ei făceà parte din vechea aristocrație a Capitalei. Sora ei mai mare erà măritată cu Nicu Lambrino, ministru de culte pe vremea aceea; tată-său, un om fără multă învățătură, dar bun și plăcut la vorbă, veneà mai în fiecare Duminecă c'o cutie mare de bomboane; Ana așteptà, gătită ca de bal: aveà rochii multe, de o eleganță și de o scumpete, ce nu se potriveà de loc cu vârsta ei. Tată-său o duceà la Șosea, la Capșa, la teatru, odată a dus-o și la Club, dar copila sastisită de-atâta lume străină l-a apucat de pulpana jachetei și, gata să plângă, l-a rugat s'o ducă la pension. In școală, învățà numai ce-i plăceà ei, și intrà în clasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

când voià. Uneori o apucau toane de răutate: ţipà, spuneà mici obrăznicii guvernantelor şi chiar directoarei; altă dată se duceà c'o cutie plină de bomboane 'n grădină, fetele se strângeau în jurul ei, cele mici întindeau mânuţa, închizând din ochi, ca pisicile; ea deschideà cutia, şi luând câte o bomboană, o ridicà în sus, se făceà c'o dă şi o scăpà jos, unde o striveà imediat cu piciorul, ş'o amestecà bine cu ţărna, ca şi când s'ar fi temut să nu adune cineva frimiturile; după ce le chirfoseà aşà pe toate, învineţind de răutate şi de pofta distrugerii, rupeà cutia şi aruncând bucăţile, apucată de un hohot jumătate rîs, jumătate plâns, fugeà în odae — aveà odaia ei — unde se încuià cu cheia şi nu eşeà până seara. Câteva zile nu mai vorbeà cu nimeni. Apoi deodată — în timpul unei recreaţii, începeà să îmbrăţişeze pe camaradele ei de clasă, şi deschizându-şi pupitrul le împărţeà bomboane, gravuri, cutii, creioane colorate, şi tot ce aveà acolo, tot tezaurul ei de nimicuri scumpe, până la piesele de aur, cari constituiau banii ei de buzunar, dedeà tot; şi ochii îi scânteiau de bucurie, mâinile-i tremurau; erà o criză nervoasă, o adevărată beţie de a risipì, de a-şi arătà toată vanitatea ei de fată bogată şi răsfăţată.

Dan îşi aduceà mainte ce rîs imperti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nent aveà la început, la lecțiile lui, și cum îl strâmbà și'i reproduceà gesturile, pe când el vorbeà; din când în când o fixà, urmându-și șirul, cu o privire blândă, apoi câte-o micà aluzie în cursul lecției — și Ana mai întâiu agâsată, în urmă, învinsă și oareșicum umilită de-atâta răbdare și bunătate pe care nu izbutise s'o tulbure, sfârșì prin a înțelege, ș'a se căì; după două luni îl rugă s'o asculte și pe ea, spunând c'o adorabilă naivitate că-i place psicologia și literatura, și s'a hotărît să le învețe serios. Directoarei nu-i veneà să creadă, tot pensionul s'a crucit de această minune. Când a împlinit șaisprezece ani, n'a mai vrut să stea în pension. Soră-sa o duceà în toate balurile. Din când în când veneà încă pe la lecțiile lui. Adesea o vedeà la teatru, ș'atunci ochii lor, în mulțime, găseau parcă o plăcere nouă de a se întâlnì, de a-și căutà o linie de privire printre capetele care se mișcau, și de a-și trimete gânduri de mulțumire, de ascunsă înțelegere, de simpatie. In cursul săptămânii se vedeau la școală, ochii lor nu se mai priveau așà; ea părea că aduce în creții rochiei ei de mătase ceva din frivolitatea și cochetăria balurilor în cari fusese.

Soarele erà sus — și Dan, cu coatele amorțite, tocmai se ridicà să plece, când Ana dădù cu ochii de el, și-l strigă. El

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

se roşì, se retrase iute dela fereastră. Ii păreà rău c'a stat atâta... Şi ea, — ce idee să-l strige aşà tare în faţa atâtor necunoscuţi ! Un moment se gândì să nu se ducă,— dar ar fi fost ridicul. Işi aprinse o ţigară, şi, îndesându-şi pălăria pe cap, eşì cu un aer plictisit. Ea-i sărì înainte, întinzându-i mâna de departe.

— Dă-mi voe să-ţi prezint pe nepotu-meu Albert Lambrino ; doreà de mult să te cunoască, vezi ce nepot mare am eu?

Un tânăr nalt, alb la faţă şi frumuşel, cu părul blond, scurt şi creţ, se apropie de Dan, şi, puţin jenat la început, îi spuse că învaţă literile la Berlin, unde studenţii români au fundat o societate literară, un cerc în care se citeşte cu dragoste şi se discută tot ce se produce în literatura noastră.

— Acolo numele d-voastră, e cunoscut şi iubit de toţi.

In ochii tînărului se vedeà dorinţa sinceră de a auzì, de a sorbì cuvintele lui Dan, ca să aibă ce duce camarazilor lui dela Berlin.

Nimic din fumurile şi strâmbăturile fecìorilor de bani gata. Dela cele dintâiu vorbe ale acestuia, dispoziţia şi figura lui Dan se schimbă. Totdeauna în atenţia şi interesul, pe care ni-l arată un nou cunoscut, sufletul nostru găseşte o plăcere, o sete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

irezistibilă de a se desvălì, de a-și cucerì parcă o nouă simpatie, și nu știu ce fior de virginitate încălzește și cheamă afară cele mai intime gânduri ale noastre.

Ana îi priveà cu un zîmbet de mulțumire, cum steteau amândoi de-oparte și-și vorbeau, ca doi buni prieteni cari nu se văzuseră de mult. Crochetul se isprăvì. Ana venì lângă ei.

— Haideți de-aici, că bate soarele. Și tustrei porniră, pășind încet prin alee, pe unde mai erà puțină umbră. Dan vorbeà de cercurile literare din București, de mișcarea intelectuală care se începe acum, cu tinerimea care se ridică; în linii repezi schițà figurile scriitorilor mai însemnați și felul lor de a înțelege arta.

In fața otelului Eduard se opriră. Albert îl rugă să dejuneze împreună cu ei. In restaurant bătrânul Racliș citeà un ziar, erà singur la o masă cu vre-o zece tacâmuri.

— Tocmai te citisem, Domnule Dan, ia șezi colea... Ano, uite *Alarma*, e un articol de Domnul Dan. — Știi cum citește ea, ș'adună tot ce scrii? Uite-așà are un teanc acasă.

Și bătrânul își ridică cât putù palma deasupra farfuriei. Apoi începù a se plânge de picioare și de inimă, mai ales de inimă. Nu puteà să umble mult pe jos. Aveà numai cincizeci și cinci de ani, dar erà alb-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tot şi, când puneà mâna pe ceva îi tremurau degetele. In ziua aceea părea mai abătut, mai bătrân.

Dan se sculă în picioare şi salută, puţin jenat. Era familia lui Racliş: ginerele şi fiica lui, ş'o fetiţă de vr'o nouă ani, cumnatu-său Peruianu, cu alţi doi copii...

Atât zîmbetul afabil al Domnului Ministru cât şi imperceptibila închidere de ochi a Doamnei, păreau a spune: De geaba te emoţionezi, băete, că noi nu te băgăm în seamă.

Dan, între Racliş şi Albert, vorbeà încet despre căldurile şi starea sanitară a capitalei, pe când ceilalţi plănuiau pe franţuzeşte o escursiune la „Peşteră".

Ana se aplecă spre Dan, pe la spatele tînărului Lambrino.

— Vii şi D-ta mâine cu noi.

Dan ezità. Dacă în acest *noi*, gândeà el, n'ar fi atâtea mutre insuportabile...

— Dar nici nu mai încape vorbă, de sigur că merge şi D-nul Dan cu noi.

Şi Albert îl rugă cu atâta insistenţă, că-l înduplecă.

— Dacă n'ai fi mers D-ta, nici eu nu m'aş fi dus, zise Albert cu ochii plini de mulţumire.

Ana îşi întoarse capul, puţin ironică.

— Bre, ce prietenie!

Dar imediat îşi luă seama şi, schimbând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tonul și figura, cu o mobilitate de actriță, se grăbì să repare impresia rea ce-o făcuse amândurora.

— Vezi, Albert, trebue să-mi fii recunoscător, numai mie'mi datorești asta.

După masă Dan se duse să'și scrie foița pentru jurnal, ca să fie liber a doua zi. Erà cald. Lumea se retrăgeà prin odăi. Pe-o bancă umbrită de brazi, Ana citì cu Albert articolul din *Alarma*. Erà o dare de seamă, asupra unei cărți de curând apărută în Franța: *L'irreligion de l'Avenir*, de *Guyau*. După ce expuneà în scurt cuprinsul volumului, arătà influența binefăcătoare pe care o va exercità asupra tinerimii, filozoful modern ce deschideà, prin ideile lui generoase și umanitare, un nou câmp de cercetări și de discuții, un nou mod de a înțelege lumea și vieața. „Veacul care vine, sfârșeà articolul, s'anunță bine. Peste melancolia și descurajarea pe care a împrăștiat-o în sufletele noastre, a tinerimii de azi, filozofia amară și disolvantă a lui Schopenhauer, glasul lui Guyau se ridică, mântuitor, ca un cântec profetic, divin, care cheamă la vieață și la simpatie".

— Ce cap distins — zise Albert gânditor, — și cum seamănă c'un profesor tînăr de la Berlin, Ering!

— Da' să vezi! lecții ce face la pension! Noi rămâneam câteodată extaziate, și când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ieşeà din clasă, nici nu mai ştieam unde ne găsim.

— Păcat că nu-i tata altfel de om; i-aş spune să facă cunoştinţă mai de-aproape cu el.

— Aşi, n'ai idee ce sălbatic e. Eu m'am mirat grozav că vrea să meargă mâine cu noi.... Uite Drăghici. Uf, ce asonant e!

Erà ofiţerul de roşiori. Îşi zornăì pintenii într'un salut milităresc.

— Ce-aţi hotărît, Domnişoară, pe mâine? Mergem la Peşteră?

— Da, şi s'a mai mărit caravana, merge şi D-nu Dan.

— N'am onoarea. O fi tânărul balaoaches de azi-dimineaţă...

— E profesorul meu, Domnule Drăghici, şi unul din cei mai talentaţi scriitori. E de mirare că nu ştiţi încă.

— Scuzele mele, Domnişoară; vedeţi, noi ăştia, militarii, nu prea suntem în curent cu literatura. Care va să zică mâine dimineaţă... la drum!

— Şi sper că nu veţi mai dispreţuì aşà, pe noul nostru companion.

— A, din potrivă, voiu prezintà omagiile mele cele mai sincere Domnului..... cum i-aţi zis, vă rog?

Albert, roş, simţì că-i vâjîie sângele 'n urechi şi avù nevoe de-o rară stăpânire de nervi, ca să poată spune, fără să tremure:

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Domnule locotenent, vă găsesc ironia cam... deplasată!

Drăghici se făcù alb ca hârtia. In spaima lui de-un scandal, cu fiul ministrului, se agăță de prima scăpare, o minciună îi fulgeră prin minte și-i readuse imediat sângele 'n obraz.

— Ei, vedeți, cum v'am mistificat, eu știu foarte bine pe D-l Dan și sunt unul din cei mai pasionați admiratori ai talentului lui... E adevărat că nu-l cunosc personal, dar am citit tot, l-am auzit și la Ateneu, — ce conferință... superbă, pe onoarea mea.

Și Albert i-a făcut loc pe bancă, ș'au mai citit odată articolul din „Alarma".

In timpul acesta, tatăl Anei, în odaia sa dela otel Eduard, făceà o penibilă siestă. Trebuià să plece în străinătate, să facă un consult pentru boala lui de inimă; dar erà în întârziere cu trei rate la credit, — nu'l mai puteau păsuì; erau și alte datorii de plătit, moșia erà scoasă în vânzare, aveà un teanc de somații pe cap, nu puteà să lase încurcătura asta în urma lui. Cine știe, poate e nevoe de-o operație, poate moare. Și cum rămâne Ana? A, vedeà el bine că de câțiva ani se pierde 'n datorii, se 'nfundă ca 'ntr'un pământ moale, ce'l sorbeà încet, pân' la glezne, pân' la genunchi, pân' la brâu... Știià, dar nu credeà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

c'o să vie așà curând... Și mintea lui parcă se temeà mai mult de cuvîntul „ruină", decât de efectele ei.

— Intoarce, te rog cheia... Așà, să nu ne mai tulbure nimeni.

Aveà ceva solemn bătrânul în liniștea lui. Ginere-său erà agitat, posomorît, și respirà zgomotos.

— Uite, dragă Nicule, cum stăm.

Și scoțând carnetul, întinse un creion, ș'o foaie de hârtie lui Lambrino și 'ncepù a-i dictà sumele datorate, cu indicarea dobânzii și scadenței lor.

După două ceasuri de socoteli, rezultà: vînzând moșia, s'acopereau toate datoriile, cari se urcau la vr'o cinci sute de mii de franci. Ii mai rămâneà o casă în Calea Victoriei, pe care'i oferèa Zissimo Avlami, bancherul, o sută optzeci de mii de franci.

Bătrânul tăcù. Așteptà un cuvînt dela ginere-său. Acesta erà agitat; lăsă creionul pe masă și oftă Privirea bătrânului îl întrebà, îi cereà un răspuns.

— Ce să faci? Vinzi și casa, și... ne'mplinești nouă zestrea, dumneata ai cu ce trăì, ai pensia...

— A, nu-i vorba de mine, dragă Nicule, tu uiți că mai am o fată; Ana cum rămâne?...

Și ochii i se umeziră, glasul începeà să-i tremure: bătrânul adorà pe Ana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr

Lambrino se impacientà.

- Cu Ana? Ce sunt eu de vinà?... Îi rămân patruzeci de mii de franci, - uite mai renunțăm noi la zece mii din ce ni se cuvine; cincizeci de mii... ce vrei să-i facem? ...

— Bine, dragă, nu te supărà... ai dreptate... ne-am înțeles, rămâne așà...

Lambrino eșì; bătrânul încuie ușa după el. Când s'a însurat aveà patru moșii mari; ș' asupra împrejurărilor în care le-a vîndut, gândurile lui se opreau acum ca la niște date importante, ce-i împărțeau viața în epoce deosebite. Ana s'a născut... înainte de vînzarea Cristeștilor; Caterina nevastăsa, a murit în anul în care a vîndut Sălcuța, a treia moșie. Atâția ani fusese prefect, apoi ambasador pe la curțile străine, fără să primească un ban dela stat. „Cine are avere e dator să-și slujească țara lui, fără leafă; destui lefegii are țara asta". Așà ziceà el, și, pe unde a fost, a lăsat amintiri de luxul și de dărnicia lui de „boer mare". Dar acum îșì făceà mustrări, sufereà, nu pentru dânsul, el a trăit... Cum nu s'a gândit la Ana? A fost slab, laș, fără voință. S'a lăsat dus de nas și tras pe sfoară de toți șarlatanii, cari-l lingușeau, ca să-l adoarmă; și l-au adormit. Cum nu s'a deșteptat, cum nu s'a gândit la copilul lui? Un sentiment de groază, analog cu acel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe care-l avem când ne visăm căzând dela înălțimi mari, îi strângeà inima; i se păreà că 'nebunește. Se vedeà vinovat, neputincios, netrebnic, în fața unui ireparabil dezastru.

Ca o lumină tremurătoare de opaiț, care aruncă pe pereți, în proecțiuni mari, fantastice, umbra lucrurilor de nimic, — conștiința lui slabă, nedeprinsă cu nevoile, apucată de o frică de sălbatic, în fața vieții pe care n'o înțelegeà, îi exagerà toate în proporții spăimântătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

V.

Pe cai de munte, mărunți, puternici și cuminți, „caravana" urcà la pas printr'o rarişte de mesteacăni. Peruianu cu Lambrino, înainte, discutau politică şi finanțe. Peruianu erà un avocat mediocru, dar învârteà afaceri cari nu mai erau mediocre. Foarte activ, totdeauna grav la faţă şi la vorbă, de o cinste exemplară, în lucrurile mici, — şi de o rară prudenţă în cele mari. Erà de patruzeci şi cinci de ani şi-şi păstrà curată reputaţia lui de om drept şi dezinteresat. De opt ani administrà averea unei milionare bătrâne, care trăià la Paris. Lumea ştiia că-i bogat - dar çât e de bogat, asta el o ştiià. Numai zestre luase aproape un milion. Nevasta lui, soră cu Racliş, o femee limfatică, bolnăvicioasă, sta mai mult în casă şi-şi îngrijeà de cei patru copii, doi băeţi mici, fetiţele mai mărişoare, frumuşei toţi ca niște îngeraşi. Işi iubeà bărbatul şi se uità la el ca la un om superior, impe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cabil, a cărui seriozitate, posomorîtă, aspră uneori, erà pentru ea semnul exterior, îmbrăcămintea firească a forței și a distincției lui. De altfel ea știià bine că nici în lume Mișu ei nu prea vorbește, și zîmbetele lui sunt remarcate și se țin minte ca niște evenimente.

Dar el muncise, muncise mult ca s'ajungă acì. Și nu trebue să se uite c'aveà și ceva stare dela părinți, când s'a însurat. Cine în adevăr se ridicase vertiginos de repede și de sus, erà prietenul Lambrino. Fiul unui arhitect, care s'a sinucis în urma unei antreprize nenorocite, se văzù la vârsta de douăzeci de ani, rămas fără nici un sprijin la Paris, unde-l trimisese tată-său ca să facă arhitectura. Prietenii îl ajutară vr'o două luni, — îl sfătuiau să se întoarcă în țară, să facă dreptul; erà băiat frumos, vioiu și seducător la vorbă. De două ori au făcut chetă studenții pentru repatriarea nefericitului lor amic. Erà în timpul expoziției „*celei mari*". De-o lună toți îl credeau dus, — dispăruse. Dar într'o zi un prieten îl întâlnì în expoziție la brațul unei rumene negustorese — se vedeà după găteala ei zorzonată și bătătoare la ochi — ceva mai în urmă o fetiță de vr'o paisprezece ani, ameța cu nesfârșitele-i întrebări pe-un domn gras, cu figura plictisită, a cărui vestă albă se întindeà la infinit pe-o burtă fenome-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelardelvania.ro/mcrr

nală. — După un ceas îl întâlnì iar, de astă dată domnul cu burta lipseà. Mai târziu au aflat prietenii că Lambrino devenise inseparabilul Doamnei și Domnișoarei Marcachi Spiridon, spre marea mulțumire a soțului care, numai astfel, puteà să-și petreacă în liniște toată ziua la expoziția de mașini și industrie, singura secție care interesà comerțul său; căci el nu venise atâta drum, ca să caște gura la fleacuri, și la tablouri cari reprezintau femei despoiate; el venise să facă cumpărături și comande pentru marile lui magazii de fierărie din București. Patru ani, după asta, Lambrino se însură cu domnișoara Marcachi. Lumea spuneà că trecuse cam ostenit din brațele mamei, în brațele fiicei; dar lumea spune multe! Capitalul socrului îi asigură un colegiu în capitală. In Cameră se distinse ca un orator de forță. Citise cu pasiune biografiile oamenilor mari politici, — discursurile lor, le știia pe din afară; ambițios, fără scrupule, dar dulce la vorbă și mlădios cu toată lumea, înțelegând perfect jocul grupărilor politice ale zilei, el, în nerăbdarea lui juvenilă, se ilustră chiar din prima legislatură prin câteva volte de o adresă și agilitate în adevăr artistice. E un băiat cu viitor mare, spuneau bătrânii. După trei ani avù durerea de a-și pierde soția. Ii rămâneà un singur copil, Albert. La un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

an se însură cu d-şoara Racliş. Erà grăbit. Vieaţa 'i scurtă. Cu această a doua zestre atingeà milionul. De când îl visà el! Întărit, armat, se aşternù voinicește pe lucru, şi portofoliul ministerial, după ce-i trecuse pe la nas de vr'o două ori, venì într'o bună dimineaţă şi i se aşeză frumuşel la subţioară, ca cel mai firesc lucru din lume.

Amândoi călăreau alături, Peruianu robust, puternic, sângeros; figura lui îşi ascundeà trăsăturile subt o barbă neagră stufoasă, din care se vedeà numai nasul, umerii feţei şi ochii, niște ochi mici, şerpeşti, de o căutătură glacială; Lambrino, svelt, rîzător, păreà cu mult mai tînăr decât Peruianu, deşì erau cam de aceiaşi vârstă, — o mustaţă blondă, pe figura lui de porţelan, un nas subţire, puţin coroetic, şi ochii, ochii lui dulci, fermecători la privire, îşi păstrau încă toată vioiciunea şi frumuseţa, cari au jucat un rol atât de însemnat în strălucita lui carieră. La vr'o douăzeci de paşi, îndărătul lor veneau doamna Lambrino, Ana şi Drăghici, care spuneà de sigur, nostimade şi ghiduşii de-ale lui, căci s'auzeau hohotele de rîs până la Dan, care erà în urmă de tot cu Albert. Trei ţărani, pe jos, duceau merindele, pardesiurile şi umbrelele. Un cuţulan de stână, lăţos, cu urechile tăiate şi chior de-un ochiu, mergeà pe lângă calul lui Dan; uneori îşi ridicà spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

călăreț ochiul lui trist și blând, rugător, parc'ar fi vrut să spună: „cred că nu vă supăr că merg și eu". Indărăt, dintr'o zare de codru, soarele răsăreà încet pe-un cer de un albastru cald și fără pic de nor. Albert vorbeà de vieața studenților dela Berlin, de profesorii de-acolo, de mișcarea ideilor socialiste. Văzuse pe Lassalle și-l auzise vorbind la o întrunire de lucrători: un adevărat fascinator; ochii, glasul, convingerea cu care vorbeà dedeau figurii lui frumoase ceva de apostol inspirat, de zeu, care creează numai cu farmecul cuvîntului. Din când în când își întorceau capetele și priveau, peste vârfurile copacilor, cari se lăsau în urma lor, se afundau ca 'ntr'o prăpastie. O altă caravană zgomotoasă veneà din urmă: erau vr'o zece, cocoanele țipau, toți rîdeau și-și încurau caii la deal, lovindu-i mereu cu varga peste ochi și cu călcâele 'n pântèce, și 'ntr'un strigăt ș'o gălăgie infernală, trecură înainte, aproape la fugă.

— Ce bestii! zise Dan, arătând cu desgust spre ceata care se depărtà, cu zbiereté și scălămbăeri de sălbateci.

Mai la deal ajunseră pe Ana, care se răslețise și-i așteptà subt un fag bătrân, surîzându-le de departe, drăgălașă sub pălăria ei de paie, ale cărei borduri largi, ondulau la fiecare mișcare. Un voal alb,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvan.ro/mdrr

uşor înodat sub bărbie, îi flutură pe sân încet, de-o aburează de vânt, — părea o chemare discretă, un semn delicat, timid, abia înţeles, ca tremurarea primului gând amoros.

— Bine, n'aţi mai isprăvit? Mai vorbiţi şi cu noi.

Dan surîse.

— Bag seamă, căpitanul şi-a isprăvit repertoriul.

Ana se uită curios în ochii lui Albert.

Pădurea părea că nu mai are sfârşit. Caii se ghemuiau pe tăpşanele repezi; câte-un plescăit de copită răsună ca 'ntr'o catedrală. Ana, dreaptă şi sveltă în rochia ei albastră-închis, ale cărei poale acopereau de amândouă părţile şeaua şi coastele calului, până la scări, îşi mlădia trupul după mişcările calului: era o legănare de panteră, ceva indefinit care se suia dela talie şi, cuprinzându-i sânul şi umerii rotunzi, îi şerpuia ca o undă de lumină pe la gât, prin părul ei blond, ridicat la ceafă... era ceva misterios care-ţi dădea fiori.

— Ba nu zău, Domnule Dan, de ce nu eşti gentil, să ne spui o poezie?...

Şi ochii ei se închideau linguşitori, c'o înclinare de cap rugătoare şi graţioasă.

Albert insistă şi el.

— Şerios că nu ştiu nimic pe dinafară,—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

cum credeți că v'așĭ lăsà să mă rugați atâta?

— Uite, ce frumos ar fi, pe-aici...

Acolo copacii, mai deși, făceau ca un interior. Ea trebuì să-și plece capul, se tupilà pe sub ramuri, cu mișcări de păsărică.

— Da, zise Dan, ce frumos ar răsunà un clavir aici!

Tustrei erau veseli, în una din acele stări de ebrietate sufletească, când rîsul par'că e în aer, și te îmbată ca un miros tare, de care strănuți; când faci un haz copilăresc de toate nimicurile, și ai o poftă nebună de spus prostii.

Cu o fantazie de caricaturist desvoltară gândul lui Dan: Un piano, dus în escursiune... apoi o idee americană: un cal, care ar fi și piano, cu coardele 'n burtă, cu clapele pe coamă și cu pedalele 'n scări, și domnișoara Ana cântând pastorala de Beethoven, și cum calul Anei se tot prăftuià de muscă fluturându-și coada, altă toană de rîs: un *piano à queue*... coada erà dejà, mai lipseà piano.

Apoi tăcură, ca și cum ar fi ostenit de atâta rîs. Un țînc, de vr'o șapte ani, un țăran în miniatură, scoborà niște capre de vale, cuminte și serios.

— Da' a cui îs caprele astea, băețaș?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/udr

întrebă Albert, numai așà, ca să-l audă vorbind.

— Ale noastre", și-și ținù drumul, convins că l-a luminat deplin, fără să-și ridice de pe ochi căciula mare cât el, ca să vadă cine l-a întrebat.

Ana devenì serioasă, ca o umbră îi lunecă pe față. Dan o înfășură într'o privire caldă, apoi își lăsă ochii în jos, caii lor se apropiară puțin, un moment piciorul lui îi atinse rochia.

Apoi deodată ea-și întoarse fața spre Dan, ca și când ar continuà o conversație.

— Grozav aș vrea să te văd când scrii...

Și cum Dan se uità la ea, cu aerul unui om care nu 'nțelege, ea urmă :

— Să stau odată de-oparte, fără să știi că-s eu acolo, să văd cum ești când scrii.

— Cum să fiu? Ca ș'acù, — doar c'atunci sunt plictisit. Ori dumneata îți închipui poate-o figură inspirată, cum 'ei fi citit prin cărți...

Albert rămăsese puțin în urmă și vorbeà cu unul din țărani. Gândul c'ar puteà fi o apropiere de sentimente între Ana și Dan, că și-ar puteà spune cuvinte gingașe în momentele acelea, îl încântà ca o idilă dulce ce se urzeà subt ochii lui, sub discreta lui protecție. Cum se înșelà !...

Când se văzură singuri, călărind alături, se simțiră jenați amândoi. Se făcù o tăcere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

penibilă, apăsătoare, ca și cum un nou suflet s'ar fi pus între ei, ceva invizibil și sever, de care ochii, gândurile, bătăile inimii, lor, aveau o teamă neînțeleasă, mistică,— și în tăcerea asta conștiințele lor se simțeau spionate și sufereau ca de-o obsesiune. Fără să-și spue un cuvînt, evitându-și privirile, amândoi își opriră caii și-și întoarseră capetele spre Albert.

Eșeau din pădure, înaintea lor se ridică un munte chel; nici un arbore; pe jos iarba erà păscută. Soarele ardeà; cei dinainte se opriră, s'aștepte umbrelele. Acum mergeau toți în grup; câinele-și scosese limba, de osteneală și de căldură, din când în când și-o retrăgeà iute cu un clănțănit din dinți, ca și cum i-ar fi atras cineva atenția, că nu-i frumos să stea așà.

Spre stânga muntele, lepros, creșteà într'o cupolă, uriașă, înaltă, înaltă, de parc'ameșteai uitându-te.

— Vârful cu Dor, — zise Drăghici, arătând cu cravașa într'acolo.

Și călăreții cârmiră la dreapta. Mai erà ca o jumătate de oră, de urcat. Cărări, mâncate și adâncite de șuvoaie, crăpături largi, căscate de uscăciune, făceau cam anevoios urcușul. Acum caii mergeau înșirați, dibuind cu copita un loc sigur, pe potecile neregulate; de o parte și de alta pământul erà prăbușit, la o adâncime de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

un stat de om. Se vedeà viind din zarea muntelui ca niște dihănii bizare, cu aripi lungi și albe ce se târâiau pe jos: erau trei cai, cari duceau scânduri. Locurile rele și ponorîte au făcut pe cărăuși să recurgă la un mod barbar de a transportà dulapii din vatra cherestelei la Sinaia. Iau scândurile, în lungime obicinuită de patru metri, fac două maldăre de câte zece bucăți, le leagă la un capăt, c'un curmeiu, alcătuind ca un jug, pe care doi oameni îl țin ridicat, un al treilea introduce calul între cele două maldăre, îi vâră capul în jug și-l pornește. Calul prin scofâlciturile muntelui târăște astfel scândurile, cari-i sfărâmă picioarele și coastele: dela gât până 'n copite e numai răni; câteodată, împins la un scoborîș mai repede, cade grămadă sub povara lui, și dacă bicele mai izbutesc să-l scoale — minune e de-ajunge cu vieață până 'n Sinaia. După trei drumuri de acestea, nobilul tovarăș al omului, în pace și 'n războiu, cum zice Buffon, pierde orice formă de cal și rămâne un animal ciudat, ce pare a-și căutà o nouă ordine în clasificarea zoologică.

— Stați acolo! stați acolo, domnilor, — strigau cărăușii de departe, și făceau semne cu mâna, ca să nu înainteze în strâmtoarea prin care se scoborau cei trei cai chinuiți între aripele lor de scânduri. Dar fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că nu se 'nțelegeau strigătele și gesturile desperate ale țăranilor, fie că o caravană în fruntea căreia se găsea un ministru nu se puteà oprì așà lesne, călăreții noștri, cotiră și înaintară în strâmtoare.

— La o parte! Staţi! Păziţi!...

Strigăte confuze se amestecară, — cu un huruit uscat, de șandrama care se dărâmă, maldărele de scânduri, ducând pe cai în hîolă, îi răpezì de vale printre călăreții noștri. Calul doamnei Lambrino, lovit peste picioare, se dete iute într'o parte, doamna își pierdù echilibrul și căzù, fără nici o altă primejdie decât aceea de a-și descoperì puțin din cerculeţele și dantelele de pe dedesubt. La zece pași, un cal din cei încărcați, trântit pe spate, zugrumat de jug, se sbăteà din picioare, ca un gândac enorm cu fața în sus. Și pe când țăranul se trudeà să-l scoale, odată se pomenì că-l tae ceva ascuțit peste ochi, peste obraz, peste mâini: Da' ce dai, domnule? — atât apucă să zică, și nu mai văzù nimic, orbit, zăpăcit de lovituri. Erà bravul Drăghici, care își rupeà cravașa de fața acestui nefericit; nu-l mai puteau potolì, — însuși Domnul Ministru intervenì, în franțuzește: se vede, ca să nu priceapă țăranul:

— Allons, mon cher, assez...

Și porniră. Doamna Lambrino, rîdeà de sperietura ei, explicând cum a căzut. Deo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransvaria.ro/mdr

dată Ana și Albert priviră în jurul lor îngrijați, și amândoi avură aceeași întrebare:

— Dar unde-i Dan?

Marin — unul din țărani — eră călare, se apropie de ei și le spuse că Domnul Dan i-a dat cinci lei ș'a plecat înapoi pe jos, — trebue să fi ajuns departe. Albert, descălecă, renunță și el la excursiune: rugă pe Ana să nu spună nimic celor dinainte; aceasta făcù o grimasă de răutate și de dispreț.

— „C'est idiot", și mână 'nainte cu necaz.

Albert se uită un moment după ea cu ochii triști, plini de o nespusă milă.

Și pornì iute la vale pe dâra proaspătă a scândurilor.

El se simțeà străin în familia lui. Rămas de mic fără mamă, crescuse până la paisprezece ani subt îngrijirea unei nemțoaice bătrâne, care-i umpluse capul de biblie și de literatură romantică. Tată-său, veșnic absorbit de grijile politice, abia își lăsa din când în când mâna indiferentă pe părul blond și ondulat al acestui copil sfiicios, și-i recomandà întotdeauna cu acelaș aer distras, să fie cuminte.

Trei ani de-a rândul eșise premiant întâiu la liceul „Sfântul Sava". Intr'o zi, doamna Lambrino, îl certă pentrucă-l văzuse de mai multe ori stând de vorbă cu doi băeți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

murdari și sărăcăcios îmbrăcați — erau cei mai buni prieteni și camarazi de clasă ai lui Albert. Copilul se făcù roșu, și strângând micii lui pumni, într'un spazm de mânie, îi strigă în urechi:

— Nu ești mama mea, să mă lași în pace... îmi ești urîtă, nu te pot suferi. Să știi!

Peste o săptămână tată-său îl internà într'un colegiu privat la Berlin, unde atrăgeà atenția Directorului mai ales, asupra caracterului rău al băiatului lui, și se rugà să-l ție din scurt și să fie foarte sever cu el. Bietul Director, care s'așteptà să aibă de-a face c'un mic animal sălbatic, nu puteà să-și creadă ochilor, văzând cu ce seriozitate s'așterne pe lucru din prima zi și cu ce blândeță se poartă băiatul acesta. Din zi în zi așteptà o explozie. Albert se întrebà și el: „Ce-o fi având oare omul acesta de se uità așà curios la mine?" Acolo a terminat liceul cu distincție și s'a înscris la litere. Tată-său îi trimiteà cinci sute de lei pe lună. Sta în pensiune la un alămar, Danovschi, polonez refugiat, care cunoșteà toate țările Europei, și-i plăceà grozav să povestească istorii extraordinare din vieața eroilor patriei lui. Acesta aveà cinci copii, nevasta-i murise; Miba, fata lui cea mai mare, îngrijeà de casă.

În anul al doilea de universitate, Albert

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

zăcù şase săptămâni de tifos. Intr'o noapte tresării ca dintr'un vis urît, şi deschise ochii mari, speriaţi. Miba vegheà la căpătâiul lui.

— Mi-e sete.

Ea-i ridică puţin capul şi-i duse la gură paharul cu limonadă. După aceea îl aşează binişor, potrivindu-i perna sub cap şi vârîndu-i plapoma pe sub coaste. El suspină, închise ochii, dar două lacrimi mari i se iviră pe pleoapele strânse; şi pe când Miba i le ştergeà încet cu batista, îşi simţì mâna strânsă în palma lui arsă...

— Miba, eu n'am avut mamă... vru să mai zică ceva, dar îl înecă plânsul, şi ducând mâna ei albă la gură o acoperì de sărutări.

Ea-i şterse lacrimile, apoi îşi lunecă puţin palma pe fruntea lui înfierbântată şi-l rugă frumos să tacă, să 'nchidă ochii şi să doarmă.

— „Mă crede 'n delir", şi 'nchizând ochii, o adoră 'n gând şi-şi umplù vieaţa, ca de-o lumină nouă, de bunătatea şi iubirea acestui înger.

Zece zile după asta erà sănătos. Intr'o dimineaţă, ducându-se la universitate, se întâlnì cu Miba, ş'amândoi se opriră în stradă, dar nu se întrebară ca alţe dăţi: unde te duci? de unde vii?...

El o privì în ochi misterios. Ea zîmbì. Oameni grăbiţi treceau pe lângă ei.

— Mă iubeşti, Miba?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Da, de mult...

Și strângându-și mâinile, se despărțiră, simțind amândoi — fără a fi nevoe să și-o mai spună — că din momentul acela sufletele lor erau legate pentru totdeauna.

In prima Duminică, seara, câțiva studenți și câți va meseriași erau strânși la Danovschi, împrejurul unei mese rotunde. Un samovar fierbeà la o parte. Unii beau bere, neobicinuiți cu ceaiul.

Miba, îmbrăcată în alb, vorbeà încet cu două prietene ale ei; din când în când se sculà să-și servească musafirii. Nu erà frumoasă; dar câtă nevinovăție și bunătate în chipul ei slav, alb, bucălat, cu ochii verzi, cu nasul mic ce-și ridică nările în evidență de-asupra gurii ei cărnoase, cu buza de sus răsfrântă puțin afară; și când zîmbeà închideà din ochi și făceà gropiți drăgălașe în obraz, în bărbie și încă una în tâmpla stângă, la coada sprâncenei. Erà naltă, și bine făcută. Albert o mâncà din ochi, ea-i trimiteà pe furiș, câte-o privire caldă, ca o sărutare. Ceasornicul din părete, sfârâindu-și lănțișoarele cu greutăți, cântă *cucu* de nouă ori.

Danovschi își luă un aer solemn, clipì din ochi, și scoțând din buzunarul vesteî două verigi de aur, chemă pe Miba și pe Albert. Cu barba lui mare, roșcată, aveà un aer de preot care oficiază. Toți se scu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lară 'n picioare. In tăcere, puse-o verigă în degetul Mibei, alta 'n degetul lui Albert și-i binecuvîntă. Amândoi erau rumeni la față, și drăgălași în sfieala lor. Când le spuse să se îmbrățișeze, se făcură și mai rumeni și mai sfiicioși, toți îi priveau cu lăcrimi de bucurie în ochi, — cum se vedeà că se iubesc și că aceasta-i prima lor sărutare!

Un student rostì o mică cuvîntare de ocazie. Un cizmar tînăr recită cu glas sonor un fragment liric din cântecul clopotului de Schiller. Apoi Miba se așeză la vechea ei pianină și-și arătă talentul în câteva bucăți din Chopin și din Schumann.

După aceea cântară toți în cor câteva cântece populare.

Și se retraseră liniștiți, ca și când ar fi eșit dintr'un templu, ducând fiecare în sufletul lui ceva sfînt și pios, ca un parfum din simplitatea și farmecul fericirii la care asistase.

Albert venise acum pentru a doua oară în țară, de când îl dusese tată-său la Berlin. In casă, erà privit ca un străin. Logodna lui erà o nebunie, o rușine ș'o nenorocire în famille, de care nu trebuià să se mai vorbească. Tată-său îi ziceà „*Domnule*", și-l rugase, cât va sta, să-și ascundă veriga din deget, că „îi face rău". Albert se supuse,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dintr'un sentiment de respect... pentru verigă. Peste-un an își luă doctoratul. Atunci se va căsători și va veni în țară. Tată-său se temeà de un proces în viitor. Bătrânii Marcachi muriseră și toată averea lor, peste opt sute de mii de franci, îi veneà lui Albert, singurul moștenitor. Impreună cu zestrea dela mă-sa i s'ar fi cuvenit, la majoritate, o avere, de care bunul lui părinte nu se'ndurà, nu puteà să se despartă pentru nimic în lume. De aceea, în privința banilor, erà de-o delicateță extremă cu fiu-său. Acum îi dà câte-o mie de lei pe lună. Intr'o zi îi spuse că e dispus să-i asigure o sumă îndoită pentru toată vieața, numai să nu-i vie în țară cu nemțoaica. Albert îi răspunse că se va gândì la aceasta mai târziu. Și tată-său crezù că în cuvintele lui nehot rîte se ascunde un plan, o amenințare. Erà — se vede — subt impresia acestei temeri, când i-a spus bătrânului Racliș că el nu poate renunță la restul ce i se mai cuvine după actul dotal, încheiat pe vremuri bune.

Albert îl găsì pe Dan în pădure. Sta jos cu cei trei țărani, cari scoseseră din traistă un hărtan de mămăligă ș'un boț de brânză de oi, și 'nfulicău cu foame, pe când caii lor, ușurați din jug, ronțăiau câte-o buruiană și pufăiau cu nările în frunzele uscate de pe jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransvania.ro/mdrr

Țăranul când s'așează să mănânce, ori unde-ar fi, își ia mai întâiu căciula din cap și-și face cruce, și orice-ar aveà pe suflet, la masă nu se cade să fie supărat; mânia și necazurile să stea de-o parte cu căciula; el nu mănâncă niciodată culcat sau într'o rână, ci în capul oaselor ,,ca oamenii'', și e păcat să hulească, și să ,,spurce sfânta masă'' cu vorbe urîte și cu măscări, pentru că în timpul cât mănâncă el, Maica Domnului în cer stă în genunchi și se roagă pentru sufletul lui. Dar la glume și la rîs, e toată deslegarea: cu cât rîzi mai mult, cu-atât ești mai bun.

— De, mă Radule, fu să te 'ntâlnești cu nașu-tău pe ziua de azi.

Pe fața lui Radu erau crestături ca de cuțit, pe unde-i plesnise pielea de cravașă, și sângele de-abia se sbicise.

Acesta își înghiți bucătura, și răspunse cu un fel de *ea*! plictisit, din gât, care nu se poate reprezintà prin scris.

— Auzi, mă, ci-că erà cocoana Ministrului aia de căzù după cal...

Dacă n'ar fi fost la mâncare, Radu ar fi spus o vorbă, de care-ar fi țiuit un ceas urechea stângă a doamnei ministrese.

— Poi dè, Toadere, eu stric? spune și tu...

Dan și Albert le făcură țigări, câte patru de fiecare. Ei voiau să afle dacă întâmplări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de-acestea lasă mânie mai îndelungată și vr'un gând de răzbunare, sau se pierd iute în inima largă și răbdătoare a țăranului.

— Ași, Domnule, zise Toader, înțelegând întrebarea, cam pe departe, a lui Dan, apoi pe mine acum doi ani nu m'a umplut de sânge tot așà, un ciocoiu dela București, pentru că i-am spus să nu dea 'n iapă că-i a fătà? Și astă vară ne' scoboram pe Valea Cerbului, și erà o ploaie.... să fi văzut pe cocoane cu fustele 'n cap, și ciocoiul meu, nu ține cărarea? Vru s'o taie mai oblu, ș'odată-l aud strigând: „bade Toadere, bade Toadere...'' ședeà 'n brânci de-asupra unei prăpăstii și tremurà ca un cățel rebegit. I-am întins un băț lung și l-am tras în sus... să-i fi dat drumu', se duceà, de nu s'alegeà nici pulberea. In vale, zic: „boierule, ți-aduci aminte amu un an... mă bătuși pentru că nu te-am lăsat să-mi stârpești iapa?'' Da' boieru' șiret, se făceà c'a uitat.

— Așa-i Toadere, zise cel de-al treilea, da' iaca nu-s toți așà. Apoi Iftimi a Saftii din Breaza n'a pus foc la casa grecului, pentr'o palmă?

— Și l-a băgat la răcoare!...

— Hei, l-a băgat, da' vorba-i și-a făcut cheful?...

Și tustrei își făcură cruce — isprăviseră de mâncat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cey.statiensilvania.ro/mdr

Albert și Dan, își luară ziua bună de la ei, și plecară iute 'nainte, — li-erà foame.

— Ce interesanți sunt țăranii noștri, săracii, când îi cunoști de-aproape!

— Tocmai la asta mă gândeam și eu, zise Albert, câte n'ai aflà, să stai cu ei de vorbă! Mă mir că literații noștri nu se ocupă mai cu dinadinsul... Eu nu cunosc nici o scriere unde să se arate în adevăr sufletul și starea țăranului român.

Dan cugetà de mult la un roman tras din vieața dela țară. Aveà subiectul, și ceva material adunat — luptele și nenorocirile bunicului său i se desfășurau adesea în închipuire, ca reminiscențele vii ale unei drame petrecute subt ochii lui.

Și mergând își schițà planul în linii mari, apoi se opreà la câte-un amănunt, povesteà o întâmplare pe care-atunci în clipa aceea o urzeà în minte, și se emoționà, ca și cum ar vedea-o. Dar pentru ca să poată scrì, îi trebuià liniște, și cel puțin un an de traiu între țărani, în deosebitele părți ale țării, ca să-și poată da seamă bine, de vieață, obiceiurile, nevoile și gândurile lor; pentru că el nu vroià să pue în romanul lui țărani de ocazie, și de teatru, ca acei pe cari îi scot subprefecții înaintea Măriei Sale la zile de paradă, el voià să cerceteze, să afle și să spue tot adevărul, toată marea dramă socială care se pregătește în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

întunericul și mizeria bordeelor, în cari sufăr „cei mai buni și mai muncitori frați ai noștri". Albert făcù ochii mari; fața i se luminase ca de-o revelație. In urma lor se auzeà târșiitul scândurilor...

— Văzuși obrazul lui Radu?

— Da, zise Albert dând din cap, e teribil!

Și amândoi tăcură, simțind că au aceleași gânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdr

VI.

Dan se întorceà de la redacţie pe-o căldură tropicală. Zgomotul trăsurilor, strigătele preçupeţilor, vorbele trecătorilor pe stradă, îi intrau în cap, ca 'n ceva gol, cu un răsunet neobicinuit. El îşi lăsă gândurile leneşe să alunece peste impresiile din urmă, neizbutind să le fixeze pe ceva; le simţeà jucând, împrăştiindu-se şi împărechindu-se bizar, ca nişte alice pe-o farfurie care se mişcă: confidenţele lui Albert, logodna cu Miba, raporturile lui curioase cu tată-său, i se păreau un roman citit de curând, în care se amestecau figuri misterioase de conspiratori poloni, faţa tăiată şi plină de sânge a ţăranului Radu alături de chipul nobil, rumen şi 'nveselitor al Anei; şi cele două surori ale lui cu nedespărţitul unchiu îi reveneau mereu în minte, figurile lor se multiplicau, ca din reflectarea unor oglinzi paralele, şi un sentiment de nelinişte, de osteneală, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

apăsare morală, îl grăbeà spre casă, ca pe-un om care simte că-i vine rău și se teme să nu cadă 'n stradă. Pe drum scoase iar scrisoarea și citì, cu pofta chinuitoare pe care ne-o dau uneori lucrurile triste și crude: „Grecul a murit în postul Sâmpetrului și noi stăm cu moșu', Aglaia de astă iarnă e paralizată și nu se dă jos din pat..." Mai citì odată și rupse scrisoarea, aruncând în mersu-i bucățică cu bucățică, — păreau niște fluturași albi ce-i zboară din palmă și se așează osteniți pe urmele lui. Acum cuvintele din scrisoare i se repetau obsedant în minte... „*Grecul* a murit...." Și gândul că s'ar puteà ascunde o crimă subt acest mod brutal de a vestì moartea unui om, cu care-atâția ani ai mâncat din același blid ș'ai dormit în același pat, la început îi licărì, șters și tremurător ca într'o ațipire de somn, apoi i se rotì tot mai strâns, tot mai înfierbîntat până ce i se înfipse, ca un piron, în cap, și-i rămase acolo cu forța convingătoare a lucrului văzut. Și pe când fantazia lui surescitată cercà să reconstituie drama în crudele ei amănunte, un văl de groază și de rușine simțeà că se lasă peste cele mai scumpe și mai duioase amintiri ale copilăriei lui.

— Unde mergi, poete, așà gânditor?

— Domnule Razi,... te rog, nu-mi mai zice „poete".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.vanb.ro/mdr

— De ce?

— Nu-mi place.

Razi îl luase ţe braţ; mergeau în aceeaşi direcţie. Fusese pe urma lui Dan la Sinaia.. Se dusese numai aşà în primblare. Dar l-a văzut ministrul şi l-a poftit la masă; i-a dat o misiune pe vară, să plece 'n Elveţia pentru a studià organizarea şcoalelor rurale. A, miniştri ca Lambrino, n'a avut ţara... are să reformeze întregul nostru învăţământ. Apropo... „O domnişoară foarte frumoasă erà supărată foc pe-un oarecare domn care-a dezertat de la o excursiune. Traditore, traditore!..."

Şi rotunjindu-şi gura pe o pronunţie afectată, declamatoare, îşi înecă vorbele din urmă într'un rîs artificial, din gât, ca şi cum l'ar fi gâdilit cineva la subsuori.

Dan îşi duse palma la gură spre a'şi ascunde un căscat. „Ce rîs nesuferit, şi cum mă anosteşte omul ăsta!" gândì el.

— Nu pleci nicăiri vara asta?

— Nu.

Dan simţeà că se prosteşte, că i se strânge mintea, ca un ariciu-speriat, în faţa omului acestuia, care-l ţineà de braţ, cu o intimitate exasperantă.

Fecior de bani gata, Mitică Razi, trecuse prin şcoală şi prin lume dus de mână, ca un copil, de averea şi influenţa lui tatăsău. Până la vârsta de treizeci şi cinci de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ani nu erà cunoscut decât ca „băiatul lui Iorgu Razi", un bătrân moșier, senator sub toate guvernele, vestit prin maniile lui de „cultivator agricol occidental". In toți anii veneà la moșie cu câte-o idee nouă din străinătate : schimbà epocele semănăturilor, săpà de-alungul ogoarelor canale de irigație, și în urmă făceà sondaje zadarnice pentru a dà de-un izvor mare, ce trebuià să fie undeva ascuns pe moșia lui; încercà fel de fel de culturi nepotrivite cu clima și locurile noastre, aduceà guano pentru îngrășarea pământului, mașini electrice pentru a precipità fecundarea seminților. Zăpăcit de minunile văzute pe la expoziții, ori trâmbițate prin reclame, în tot timpul cât sta la țară nu făceà decât experiențe : plantà pomi cari se uscau, puneà semințe cari nu răsăreau, construià cotețe sistematice, în care pasările slăbeau și mureau sistematic; ș'aveà o credință de maniac în tot ce e mașină : mașini de clocit ouăle, de ales untul, — și ce triumf, ce fericire pe el când, după mii de ouă pierdute, găsì odată în *cuveoză* zece puișori de găină, piuind somnoroși sub tuleele lor umede : pase-mi-te i se făcuse milă de el babei din curte și, luând zece pui de sub cloșcă, îi pusese pe-ascuns în „afurisita aia de mașină".

Dar de la o vreme cultura asta sistema-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

tică îl înglodase cam rău în datorii. Boierul se luă de gânduri.

— Mitică dragă, ia să te mai laşi de cavalcade. Sunt şase ani de când ai venit din străinătate. Eşti „doctor în ştiinţele politice". Apucă-te şi tu de-o treabă, că nu mai merge, fătul meu. Ţăranii s'au ticăloşit, îmi strică tot, mă fură, nu mă mai ascultă, stăm rău, cât se poate de rău.

Şi Mitică, se gândì la o însurătoare *bună*. A se *însurà bine* înseamnă şi astăzi, ca ş'atunci, a luà zestre mare. Erà băiat nostim, vedeà asta după impresia ce făceà prin baluri. Işi susţinù încă vr'o trei ani toate aparenţele de om bogat. Trăià din reputaţia şi creditul ce mai rămâne câtva timp pe urma unei averi pierdute. Aşà lasă toate incendiile mari, după ce se sting, o provizie de căldură ascunsă, de care multă vreme mai fumegă zidurile arse.

Doamna Aspazia *de* Mavrichi, peţitoare nobilă, după multe încercări infructuoase, i-a spus şi ea într'o zi:

— E greu, domnule Razi, vezi d-ta, boierimea noastră a scăpătat, azi negustorimea se ridică în locul aristocraţiei. Şi negustorul, când e vorba să-şi mărite fata întreabă de ginere, ca de-o marfă: de unde-i, şi cât produce, şi ce profit poate să-i aducă. Trebue neapărat să iei o slujbă, să te-alegi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

un deputat ceva, altfel nu putem face nimic.

Fără a părăsi clubul, teatrurile și felul lui de viață falșă, Mitică începù să se gândească la o carieră. N'aveà nici o pregătire, și munca-i făceà oroare. In școală nu se distinsese decât ca un bun colector de timbre. E acesta un talent care să-ți poată servì la ceva în viață? Se întrebà și el, în neștiință de altă aptitudine pe care să și-o fi descoperit până la vârsta asta, de treizeci și cinci de ani. Dar dac' ar face o colecție din toate articolele de gazetă, cari laudă pe capul statului?... Ce de discursuri, pe la inaugurări, pe la parăzi și solemnități oficiale! — Din toate banalitățile astea oare nu s'ar puteà scoate cevà?... A muncit bietul Razi. Și peste doi ani apăreà un volum elegant intitulat „O pagină de istorie contimporană", studii istorice de „*Demetrie Razi*", diplomat în științele politice dela Paris. Imediat i s'a dat medalia „bene-merenti" clasa 'ntâi, pentru „scrierile sale literare". In bugetul anului următor i s'a înființat postul de „inspector al monumentelor istorice" pe care-l ocupă cu toată cinstea și demnitatea ce trebue să aibă un autor de studii istorice. Erau trei ani de atunci și se găseà tot în vânătoare de zestre. Vezi că și pretențiile lui crescuseră acum din cale-afară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Ce, aicea stai?

— Da, răspunse Dan, c'un aer bolnav, trăgându-și mâna de sub brațul lui Razi.

Acesta'l luă amical de mână.

— Cum arzi! Ar trebuì să iei ceva... un gram de chinină. Se vede și după față... Apropo, o să te rog ceva, Domnule Dan: eu am scos luna trecută o broșură „Regenerarea României", nu știu dac' aĭ văzut-o o să ți-o trimet, aș dorì mult să am părerea dumitale,... câteva rânduri. Ce zici, se poate?

— Bine, Domnule Razi, trimete-mi-o.

Dan, de câte ori se simțeà așà abătut, se culcà; la el depresiunile morale erau adesea însoțite de simptome de friguri: aceeași slăbiciune de nervi și osteneală fizică, aceeași tânjire generală, și furnicări ca de ace, îi făceau dureri pe la încheeturi, îi amorțeau brațele și'i muiau picioarele. Când se lungì în pat, închise ochii: o dulce odihnă, o pace binefăcătoare se lăsà asupra lui... Câți oameni trudiți, bolnavi, cari n'au un pat, cari n'au voià să se culce la vremea asta! Și 'n mintea lui se desfășurau tablouri: ogoare imense, lanuri de grâu, și mii de secerători cu capetele 'n soare, cu piepturile goale, storcând bogățiile pământului cu mâinilè lor pârlite și sgâriate. Apoi vedeà un lung convoiu de soldați cu rănițele 'n spate și puștile pe umăr, trecând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în toiul căldurii, albiți de praf și rupți de osteneală. Cât n'ar dà un nefericit de aceștia pe-un ceas de umbră și de odihnă!

Gândul că e liber îi răsărì cu strălucirea vie, fulgerătoare, a unei revelații, și se simțì recreat ca de-un curent răcoritor. Da, erà liber, nu datoreà nimănui nimic, nu depindeà de nimeni. Munca lui erà ușoară, și câștigà foarte mult. Bietul tatăsău scriià toată ziua la primărie pentru o sută cinzeci de lei pe lună, și ce vieață umilită, ce greutăți și nevoi, cari nu se mai isprăveau!... N'aveà nimic de zis în contra soartei lui. Atâția băeți cu cari 'nvățase în școală au ajuns rău de tot: Duțulescu s'a făcut frate la schitul de la Durău, Macovei un actoraș de provincie; Nedelcu s'a ales un pungaș de rând, acela de când erà în școală furà de stingeà când intrà într'o băcănie; pe unii i-a stricat beția, pe alții lenea. Și chiar dacă sunt câțiva cari din punctul de vedere material au ajuns mai bine, dar nu e nimeni care să se fi distins prin ceva, ca să-l știe lumea; pe când el — slavă Domnului — trăiește între cei mai inteligenți tineri din țară, și-a făcut un nume destul de cunoscut, numai prin munca și meritele lui, neajutat de nimeni; câteva poezii, au fost foarte bine primite, și i-au marcat deja un loc printre tinerii de talent. Incepeà să se găsească fericit. Când se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistahramsvarie.ro/mdr

gândeà c'ar fi putut rămâneà toată vieaţa un biet scriitoraş ca tată-său, într'un orăşel de provincie, simţeà un fior analog cu acel pe care ni-l dă deşteptarea dintr'un vis urît; i se păreà că trecuse pe lângă o prăpastie pe care n'a fost văzut-o atunci, şi numai acum când se uità în urmă îşi dà seamă de primejdia din care a scăpat ca prin urechile acului; un sentiment de lumină şi de siguranţă îi înseninà vieaţa. Apoi un moment de neclintire... gândurile lui parcă se opriră pe loc, ca şi când ar fi aşteptat ceva: în sufletul lui astfel pregătit, ca într'o linişte evlavioasă de templu, apărù, cu strălucirea fantastică a unui planet nou, Ana. Ş'atunci, printr'un fel de conştiinţă retrospectivă, văzù că ea erà de mult acolo. Da, acum îşi aduceà bine aminte: îndărătul celor mai triste şi mai întunecate gânduri, el simţise în totdeauna vibrând ceva luminos, şi cald, şi binefăcător, ca o mijire albă de soare într'un cer închis, acoperit de nori.

Acum o vedeà bine. In ochii ei dulci tremurà ceva din propriul lui suflet; erau atâtea gânduri semănate de el; ca nişte flori din altă climă, într'un pământ rebel, şi toate răsărise... Mintea lui alunecà în urmă ca pe-o proecţie de lumină, căutând paşii, atitudinile, privirile, sunetul glasului ei, atâtea licăriri de-o misterioasă fericire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ce l-au făcut adesea să simtă trecerea unui farmec necunoscut, a unei suflări nouă de vieață peste inima lui ostenită, și zile întregi să rămâie visător.

El, pe catedră, explică o lecție de psicologie. Ea, cu coatele pe bancă, se uită țintă 'n ochii lui, ș'ascultă. Din când în când privirea ei inteligentă parcă s'aprinde de căldura frazelor lui, fața i se luminează; o vede gesticulând cu ochii ei limpezi și vioi, propriile lui gânduri, și setea ei de a-l ascultà îl animează, dă minții și glasului lui o elasticitate ș'o vibrare particulară. El însuși se miră de lumina asta neobicinuită ce i se face în cap; cu o emanațiune de putere uimitoare ea îi trimete, din ochii ei fascinatori, o acuitate de simțuri, o dilatare inexplicabilă a minții, una din acele aprinderi și clarificări repezi a tuturor gândurilor, pe care se zice c'o dă prima beție de eter. E scăpărarea a două suflete emoționate, misterioasa întâlnire a două raze de simpatie, forța nouă pe care o descarcă în totdeauna căderea pe același ritm și perfecta armonizare de vibrații a două unde de energie, de vieață.

Și Dan aveà atunci conștiința exactă a unui inextricabil echilibru de puteri intelectuale, se dedublà clar: în fuga vorbirii își vedeà gândurile înainte de a le rostì, cum răsar și se înșiră, legându-se, urzind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

cuvintele şi construindu-se 'n fraze, îşi dà seamă în acelaş timp de sonoritatea şi modulaţiile glasului, de expresia figurii, de cumpătarea gestului şi de efectul fiecărei fraze: atâtea percepţii multiple ale momentului îşi găseau în el răsunetul şi atenţia cuvenită. Indărătul gândurilor pe care le spuneà tare, un alt rând de gânduri se ridicau, şi el par'că le auzeà cum îi şoptesc mereu: „Vezi tu ce jocuri curioase de umbră şi de lumină trec pe faţa ei albă şi 'n ochii ei albaştri, o vezi cum te-ascultă de cuminte şi cum te 'nţelege? în momentul acesta ea te iubeşte, fără să ştie: vorbele tale intră şi se aşează în sufletul ei ca un ferment de lumină; acum dorm în ea, la sunetul glasului tău, toate impresiile din lumea 'n care-şi poartă rochiile de mătase şi micile ei vanităţi şi cochetării; nu te vede decât pe tine; ea te cugetă, şi tot sufletul ei se pierde într'al tău"...

Apoi o vede pe stradă, la braţul unchiului ei Peruianu. Privirile lor se întâlnesc într'un salut ienat şi par'că-şi spun ceva pe fugă. Işi întoarce capul după ea, ca după o nălucire dintr'o altă lume ce-a trecut o clipă pe dinaintea lui, ca să-i dea prilej de visuri dulci şi zădarnice...

Ce figură ursuză şi posomorîtă are Perulanu! Şi mereu o vede cu el la primblare. Cum e cu putinţă să s'apropie şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

meargă alături două ființi atât de monstruos deosebite!

E la Ateneu; prima lui conferință, sala geme de lume, se sue la tribună emoționat, o salvă de aplauze îl întâmpină; privirea lui o caută în mulțime, o vede lângă tată-său, ochii lor se salută și ea'i trimete un zîmbet discret de prietenie și de încurajare. Vorbește despre: *Iubirea în poezia populară*. Glasul lui e cald, sonor, gestul liniștit, fraza corectă și sigură. Publicul îl aplaudă des. El simte în sală un curent simpatic care'i ațâță verva. Uneori aplauzele îl fac să se oprească; ș'atunci, drept, cu un surîs copilăresc se uită în ochii ei umezi, scăpărători de bucurie, ca și când de-acolo ar sorbi toată puterea și entuziasmul talentului lui. Ea rîde, ca prin vis, și bate din palme... Și la ieșire'l așteaptă în ușă.

— Ce frumos ai vorbit, Domnule Dan!...

Și el duce, în sufletul lui răsunetul acestor cuvinte și umbra dulce a chipului ei, din care se exală un parfum de fericire peste toate impresiile și gândurile lui.....

— Intră!

Și se sculă, puțin necăjit ca și cum l-ar fi deșteptat dintr'un vis frumos.

Dar când văzù pe Albert se bucură; simți în odaia lui ceva din prezența Anei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr

O... și fără asta, Dan îl iubeà, de când erà în secretele vieții lui intime.

Albert venise în ziua aceea dela Sinaia, îl căutase pe la redacție; plecà la Berlin, de unde nu va mai venì în țară - dacă va fi să mai vie — decât cu Miba lui.

Apoi după o mică ezitare, și plecându-și ochii distrași pe un calendar, zise, ca 'n treacăt: — Știi că și Ana se mărită...

— Da? Cu cine? și Dan înțelese de c nu se uită Albert la dânsul.

— Cu Drăghici.

Și ca și cum ar fi simțit în tăcerea lui Dan sfărâmarea unei iluzii, începù să-i spue, tot cu ochii pe calendar, cât de ușoară și de frivolă, i s'a părut lui Ana, cum a primit de iute propunerea lui Drăghici, pe care cu două zile 'nainte îl găseà *asomant* și nesuferit, cum numai faptul că acesta e bogat, grație falimentelor lui tată-său... Și se oprì, lăsându-și fraza neisprăvită; făcù un gest de silă și de desgust. Dan erà liniștit: acum puteà să-l privească 'n față.

— Când pleci?

— De seară, și tocmai voiam să te rog... să prânzim împreună...

— Cum nu! Cu cea mai mare plăcere. Ș'am să te petrec și la gară...

Dan simțì că pronunțase prea tare vorbele din urmă. Neliniștea, nevoia de a se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mișcà, îl făcù să se uite la ceas: erà aproape vremea mesei. Eșiră, jenați că nu mai găsesc nimic să-și spună, simțind că amândoi se gândesc la acelaș lucru, de care se păzeau să vorbească: Albert din discreție, Dan — din mândrie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarges.vana.ro/mdr

VII.

Drăghici erà fiul unui toptangiu de pânzeturi, Hagi Enachi din Iaşi, care 'n adevăr dăduse două falimente, dar nu aşà mari după cum se ziceà: tot să-i fă rămas bătrânului, din atâta zdruncin, zece mii de lire turceşti, că el aşa'şi socoteà paralele; acum se retrăsese la moşia lui în judeţul Vaslui, îşi măritase fetele, una după un doctor, alta după un avocat din Roman, băiatul îi eşise printre cei dintâiu din şcoala militară, bătrânul îi trimeteà patru sute de lei pe lună, ca să aibă Nunuţul lui cu ce-şi ţineà „*grantu*" în lumea nobilă în care trăià.

Locotenentul erà bine făcut, frumos, totdeauna vesel, excelent conducător de cotilioane, treceà de foarte bogat, croitorii îi făceau haine pe datorie, superiorii îl ocroteau, camarazii îl găseau de spirit, cocoanele începeau să râdă cât îl vedeau. Erà în garnizoană la Bucureşti. De trei săp-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tămâni venise la Sinaia în congediu. Cu doamna Lambrino se cunoșteà de mult. Intr'o zi îi spuse, între două glume, că e pe tabloul de înaintere, ș'o vorbă a domnului Lambrino i-ar pune imediat a treia streă la chipiu. Ea îl tachină:

— Ești prea tînăr, — dac'ai fi încai însurat. Am auzit că ministrul va înaintà întâiu pe cei însurați. Insoară-te, domnule Drăghici, dacă ești nerăbdător să-ți vezi tresa.

— Da' cu cine? Spune-mi d-ta cu cine...

— Caută...

Și Drăghici crezù c'a înțeles. Din ziua aceea Ana devenì punctul de asediu al viitorului căpitan. Ea, nu pricepeà. Dimineața cum se dà jos în grădină, n'apucà să facă zece pași, și tunica roșie îi apăreà ca din pământ. Erà o adevărată obsesiune, de care fetele — oricât s'ar plânge ele — sunt totdeasuna bucuroae. (Mi-a spus o fată lucrul acesta, și eu am crezut-o).

In ultima excursiune, dela care au dezertat Dan și Albert, Drăghici băgă de seamă că de multe ori doamna Lambrino, își găseà de vorbă cu soțul ei și cu Peruianu, și el rămâneà ceva mai în urmă cu Ana. „Se vede cât de colo că e înadins, gândì el ca să ne vorbim în răgaz. Trebue să încetez cu glumele și să-mi iau un aer mai serios...''

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

E curios cum găsesc oamenii ruşine pentru o mulţime de lucruri absolut inocente, şi 'n schimb spun atâtea necuviinţi, cu cea mai perfectă linişte, şi fără să se poată zice că nu sunt *bine crescuţi*, în înţelesul de salon al cuvîntului. E o politeţă, în totdeauna bine primită, să spui unei femei cinstite, că are piciorul excepţional de mic, că-i şade foarte bine decoltată, că te miri cum soţul ei se 'ndură să plece pentru o săptămână de lângă ea, ş'o lasă să vie singură la bal... La teatru eşti în cel mai riguros bonton să te uiţi cu binoclu la braţele goale şi pieptul desfăcut al doamnelor, cari găsesc că tot pielea pudrată e cel mai elegant corsaj. Şi la băi de mare eşti un ursuz ş'un rău crescut, dacă nu vii să priveşti în fiecare zi unde se scaldă „naiadele". Vorbeşti c'o domnişoară, de-abia scăpată din pension; şi cu chip că eşti hazliu, îi spui o mulţime de... *grosolănii fine*, ea rîde şi te găseşte nostim. — Ia încearcă, presupuind că ţi-e dragă şi c'ai vedeà posibilitatea să-i placi şi tu ei, încearcă să-i faci această întrebare francă şi absolut inocentă:

— Domnişoară, pot să spun părinţilor d-voastră că vă iubesc?...

Ce neruşinare! Copila se va rumeni toată. Vei fi tratat ca un nebun. Minune, dacă ea nu va spune părinţilor să te dea afară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

E, pe cât se vede, ceva mai adâncă, decât o simplă glumă, anecdota pudicului june, care, surprins în cămașă de noapte, se descopere tot, ca să-și ascundă gâtul, cerându-și scuze, dezolat că-l găsești fără cravată.

Gânduri de acestea îi treceau vag și lui Drăghici prin minte; dar nu se opreà mai cu dinadinsul asupra lor, și nu se hotărà la o întrebare deslușită și francă, din două puncte de vedere: întâiu, ca toți tinerii cari se cred irezistibili, erà sigur că Ana îl iubește, și n'aveà nici un zor să-i ceară un răspuns, pe care îl știià mai dinainte; s'al doilea... al doilea, țineà, și el, mai mult la *cravată*.

Tăcù un moment și încercă să'și ia un aer melancolic; dar lucrul erà așà de nepotrivit cu firea lui veselă, că renunță numaidecât. Și 'ncepù a rîde mai dinainte de comica istorie pe care aveà s'o spue:

— Cunoașteți pe doamna Guran, a colonelului?... Soldatul meu a fost ordonanță la d-nul colonel. Ci-că i-o comedie când pleacă la un bal: ați văzut ce groasă e, că nu 'ncape pe ușă; în ziua aceea nu mănâncă nimic, și când se 'mbracă pune doi soldați să-i strângă corsetul, ci-că 'ntind de șnururi bieții soldați, de le iese sufletul, și ea-i ocărăște și'i bate de necaz; și 'ntr'o seară tocmai când erà mai furioasă, că nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

'şi puteà realizà taliea „de silfidă", iacă vine şi colonelul în ţinută de bal cu decoraţiile pe piept, să vadă ce s'a întâmplat de zăboveşte atâta, şi cum îi el tacticos şi moale : „Ci-ca lasă-te mai slobod, soro, că iar o să-ţi vie stenahorie, ca la palat..." Dar ea odată s'a repezit ca o leoaică şi, nici una nici două, jap o palmă prea iubitului soţior... şi unde se 'ncinge o bătaie, ci-că ţipà doamna şi strigà, ca din gură de şarpe : săriţi că mă omoară, Ioane, Achime, puneţi mâna, mizerabililor ; da' soldaţii : nu putem, coconiţă, că ne trimete la ocnă pe vieaţă ! Cum să ne atingem noi de d-nul Colonel !...

Şi Drăghici îşi ilustrà naraţiunea cu gesturi, strâmbături şi schimbări de glas caraghioase.

Ana rîdeà mai mult de schimele lui, de cât de ce spuneà. Şi apoi la vârsta ei, e aşà de eftin rîsul !... Dar încurajat de succes, locotenentul, începeà să aibă haz în adevăr. Ştiià atâtea istorii, şi le spuneà cu dichisul lor şi cu oarecari aptitudini de ventriloc. Dela veselia asta, trebue să recunoaştem, că e cam greu să treci la o declaraţie de amor. Dar e şi acesta un mijloc de a seduce : rîsul e o creştere de energie, şi ori de unde ne-ar venì, îl plătim cu un echivalent din simpatia noastră. Toţi comicii sunt iubiţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

La întoarcere, scoborau pe jos; pe la câte un lunecuș mai repede, el vroià s'o ajute, îi ofereà brațul; ea refuzà, c'un zîmbet de voinicie care sfidează. Acum erau înaintea celorlalți; soarele în urmă se lăsà încet, copacii parcă se lungeau, se întindeau în sus ca niște brațe nerăbdătoare să-l apuce; pădurile, munții respirau o dulce liniște de seară. Ana se gândeà vag, la privelişti de mare, la asfinţituri de soare citite prin cărți, la melodii blânde, somnoroase, la depărtări nelămurite, la nimic... Ceva din umbra şi lenea apusului păreà că-i șterge, îi topește conturul lucrurilor închipuite, şi gândurile 'ncep să doarmă.

Locotenentul povesteà mereu; rîdeà — să leşine — de pretenţiile la frumusețe şi de aerele şi gătelile doamnei Velisar. La un bal, astă iarnă îi cade o jaretieră, şi în focul valsului nu bagă de seamă; un tînăr o ia ş'o strânge frumuşel în buzunar; după ce se isprăvește valsul, o vede un moment singură de-o parte şi se apropie de ea, cam jenat; da' ea, tare:

— „Ştiu ce vrei să'mi spui, mă adori"...

— „Nu, doamnă, v'aţi pierdut asta, zice tînărul naiv, dându-i jaretiera.

Şi Drăghici rîdeà, rîdeà de se prăpădeà.

— Eşti un răutăcios, zise Ana distrasă, — fără să ştie bine ce-i spusese acum în urmă, şi rezumându-şi, în aceste cuvinte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai mult impresia ei generală asupra atâtor palavre, cari 'ncepeau s'o ostenească.

Locotenentul crezù că e cea mai bună ocazie să vorbească de el, de copilăria, de vieața, de cum e firea lui. El, *răutăcios*? și-i păreà așà de bine de epitetul acesta spus de Ana, că-l repetà mereu, prefăcându-se că protestează — el răutăcios? dar tocmai c'aveà inima prea bună... și'și aducea aminte de o mulțime de neajunsuri și supărări provenite numai din această prea mare, nefericită bunătate a inimii lui; și trăncăneà 'nainte, cu acea exasperantă vervă și uitare de sine a oamenilor bolnavi de limbuție, cari se îmbată vorbind, și nici nu vor să mai știe dacă-i asculți, sau nu.

A treia zi plecà la București. Ș'atunci, în tren, îi spuse lui Albert, care nu erà să se mai întoarcă la Sinaia, că e pe cale de a se rudì cu el, că domnișoara Racliș erà de mult visul lui, că în sfârșit s'au înțeles, și numai doamnei Lambrino datorește această fericire; merge la București să vadă pe d-nul Racliș și să hotărască nunta, cât de curând. Pentru Albert erà neașteptat, aproape de necrezut lucrul acesta. Și nu'și dà seamă nici el, pentru ce, ascultându-l, i se păreà falșă toată bucuria și expansiunea omului acestuia. Dar — fie sila de a-și oprì gândurile la ceva cu totul displăcut, fie lipsa de o mai adâncă înțe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

legere a lucrurilor ș'a oamenilor, — Albert sfârșì prin a crede. După ce i-a spus lui Dan, i-a părut rău imediat, ar fi vrut să mai aducă vorba despre asta, și tot timpul cât a mai stat cu el la birt, la gară, a fost mereu subt apăsarea acestui gând.

Intâmplarea făcù, ca tînărul Drăghici înainte de a dà ochi cu Racliș, să se 'ntâlnească cu doamna Aspazia de Mavrichi, amica și consiliera intimă a tututor candidaților de 'nsurătoare, cari fac parte din *societate*. Cuvîntul acesta are încă o însemnare de *castă* între oamenii cu pretenții de nobleță : ca să faci parte din „societate", ți se cer mai multe condiții, între cari două par a fi mai de căpetenie : întâiu, să n'ai nevoe să muncești, ca să-ți câștigi vieața (munca e o înjosire); ș'al doilea să cheltuiești mai mult decât ai.

Drăghici vru să facă pe misteriosul, — dar cu Aspazia nu merge, ea pricepe, miroase, uite ea-și pune capul, că e ceva la mijloc... Și tînărul îi spuse tot, se deschise ca o carte, subt ochii mici, șireți și iscoditori ai doamnei de Mavrichi.

— Câtă zestre crezi că poate să-ți dea?

— Ca și lui Lambrino, — trei sute de mii....

— Cu patruzeci de mii, te mulțumești? Atâta are.

Și Drăghici boldì ochii mari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Atunci Aspazia îi spuse toată istoria: cum a scăpătat Racliș, cum își desface ultima rămășiță din avere, ca să-și plătească datoriile, și-i lămureà cu cifre exacte, ca și când ar fi fost de față la răfuiala financiară dintre Racliș și Lambrino.

— A, înțeleg, dacă ți-e dragă fata — felicitările mele. Un lucru să știi însă: că Ana costă scump, costă foarte scump... să-ți spun eu cum a fost crescută, și risipa pe care a văzut-o în casa lor. Ea nu știe ce-i banul.

— Dacă-i așà...

Și Drăghici nu s'a mai întors la Sinaia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr

VIII.

Dan se sculă de dimineaţă, hotărît să stea în casă toată ziua şi să scrie. De mult nu mai scrisese versuri, şi parcă-l apucase dorul ca de-o fiinţă iubită, de-un vers cald, puternic, şi sonor, în ritmul căruia să simtă bătăile propriei lui inimi. Erà Duminică, şi-i erà dragă odăiţa asta curată şi liniştită în care se mutase numai de două zile; erà o casă albă, veche şi simplă, în mijlocul unei curţi largi, cu tufe mari de soc şi de lilieci în faţă, şi 'n fund copaci bătrâni; şi erà toamnă, şi frunzele îngălbenite, cari se scuturau cu un fior misterios de regret, aveau ceva din melancolia sufletului lui.

Dan ridică transparentul. Afară erà moină, cerneà de sus o bură măruntă. Când deschise fereastra, un zgomot de trăsuri depărtat năvălì în odae, şi un miros plăcut de câmp, şi de pădure udă îl izbì în faţă.

Totuşi e dulce vieaţa, gândì el, — şi 'n răcoarea şi parfumul sănătos al acestei di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mineți de toamnă simți că soarbe ceva din copilăria lui. Intocmai așà miroseau dimineţile la Bârlad, pe la culesul viilor, când plecau Duminica cu toţii la Crâng. Ş'un dor nemărginit îl duceà către acele vremi triste și totuși de un aspect fermecător, acum, privite din depărtare. In mintea lui se lămureà ca 'ntr'un tablou, căsuţa din Cotu-Negru, tot așà albă și veche, într'o curte mare și cu livadă 'n fund...

De sigur, e un ritm în vieaţa asta, e o putere ascunsă, neînţeleasă încă, ce face să revie periodic subt ochii noștri priveliștile de-odinioară, reînchegând, pentr' o clipă, o lume întreagă dispărută; de-aici vine că noi avem uneori conștiinţa c'am mai trecut cândva, de mult, prin niște împrejurări, identice cu acelea în care ne aflăm, și c'am auzit ș'atunci aceleași vorbe, spuse cu acelaș ton, de aceiași oameni, ca și cum complexul de senzaţii actuale ar deșteptà din adâncimile unei vieţi anterioare un ecou depărtat, o stranie fulgerare de reminiscenţă, care ne face să ne 'ntrebăm uimiţi: „oare unde am mai văzut eu toate astea, când am mai auzit eu perfect aceste cuvinte ș'am simţit întocmai, tot ce simt în clipa asta?"

Ce rău îmi pare că nu mi-am însemnat...

Dan ridică ochii, și rămase înmărmurit. La casa din faţă, în pervazul unei ferestre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

deschise, Ana sta în picioare și se uità la el. Ea'și înclină capul c'un zîmbet. El se roșì... a salutat oare? și mai dete odată din cap, zăpăcit, neîndrăznind s'o privească, neputând să-și iea ochii dela acea dulce, ameţitoare, fascinantă apariţiune.

O, acum înţelegeà de ce-l atrăsese cu atâta farmec și de unde'i veneà acel sentiment vag, neobicinuit, ca o presimţire de fericire, pe care-l aveà în căsuța asta cu lilieci la poartă ! Ochii Anei, peste acești lilieci, băteau în fereastra lui, ca o rază de soare în odaia unui bolnav.

Dar... aici ședeà ea? Când se mutase? Casa lor erà în Calea Victoriei. De ce nu se mai duce de la fereastră?... Parc'a mai slăbit ; se uită 'n stradă. Ce-o fi gândind?....

O trăsură, se oprise la poartă. Ana se pleacă, face-un semn și dispare.

Cine-o fi venit? Cu liliecii ăștia, nu se mai poate vedeà nimic în stradă...

Ea se mai iveşte o clipă, cu pălăria 'n cap, îi aruncă o privire neînţeleasă, parc'a vrut să spună ceva, parcă i-a arătat ceva, o carte...

Dan gânditor, ascultă huruitul trăsurii cum se depărtează, s'amestecă cu alte zgomote, se stinge ; — de mult nu se mai auzeà, și lui i se păreà că tot îl mai aude.

Își puneà o mulţime de 'întrebări, și s'adânceà în presupuneri. Ce se mai întâm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

plase de-atunci? Ce-a fost zvonul de astăvară, şʼapoi deodată nu sʼa mai auzit nimic?... A, lui, nu i-a părut rău, când i-a spus Albert... Dar l-a surprins, firește. Ea, să fi iubit pe Drăghici? Prea bine... dar atunci nʼar mai fi fost Ana pe care-o ştiia el. Ar fi fost o Ană cochetă, frivolă, nesimţitoare... foarte potrivită pentru un Drăghici... atât mai bine că se întâlnesc în drumul vieţii. Ana lui? O, aceasta nu erà o fiinţă de rând, erà un suflet mare, care înţelegeà lumea şi vieaţa, aşà cum leʼnţelegeà el, care l-ar însufleţì la fapte mari şi l-ar susţineà, ca o providenţă, în toate gândurile şi luptele lui, — o fiinţă blândă, superioară, făcută pentru iubire şi pentru jertfă. Erà şi frumoasă, căci ce e frumuseţea, dacă nu expresia şi întruparea exterioară a bunătăţii, a puterii şi armoniei din lăuntru? Da... i se păruse adesea căʼn ochii aceia albaştri şi limpezi, ca un cer frumos de primăvară, întrevede un suflet care l-ar înţelege, cópilăros, întunecat încă de mici vanităţi moştenite, dar cald, pasionat de lumină, însetat, parcă, de o vieaţă nouă. De multe-ori credea că surprinde pe figura aceea dulce, atentivă, un reflex de entuziasm, ca o tremurare a propriilor lui visuri... Şi atunci mintea lui o chema, o chema adânc, hipnotic. Şi se ducea cu ea în singurătăţi... ba nu, în lume, în agitaţiile vieţii, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se cere forță și voință unde bunătatea și simpatia noastră are un scop ș'un câmp larg de desfășurare, unde sunt atâtea răni de vindecat și lacrimi de șters, și unde omul simte pururea că are pentru ce trăi; și amândoi luptau, se îndemnau la muncă, își aduceau partea lor de energie în marea și generoasa frământare a vieții, vibrau de durerile altora, și cu cât sufereau mai mult, cu atât se iubeau și *se admirau* unul pe altul, pentru că adevărata iubire, veșnic tînără și inalterabilă, nu trăește decât din admirație.

Altă dată i se păreà rece, mândră de frumusețea și de rochiile ei, — ș'atunci își aduceà aminte de lumea deșartă în care trăià închisă, de vieața ei artificială, de prejudițiile și vanitățile ereditare, de cari nu se mai puteà deasfce, pentru că erau în sângele ei. Simțeà o depărtare enormă: altă fire, altă creștere, cu totul alte gânduri... Ș'apoi, ea e bogată. Cum de nu cugetase el la lucrul acesta mai întâiu!...

Dan se mai uită mult la fereastra deschisă; dar nimic nu se mai arătà în golul negru și trist al acelei odăi, în care de acì înainte aveau să locuiască cele mai pasionate gânduri ale singurătății lui.

Luă o carte, citì de câteva ori aceeași pagină, ș'o lăsă. Se așeză la masă și'și deschise caetul de versuri, vechiul lui caet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaritaru.vanau.ro/mdr

cu colţurile 'ndoite, ale cărui scoarţe vinete, pătate de stearină, îi aduceau aminte nopţi de neodihnă, momente de descurajare, când după ceasuri de muncă, adesea stearpă, ostenit ca de-o luptă c'un vrăjmaş invizibil, îşi lăsà caetul pe flacăra lumînării şi, întorcându-se cu faţa la părete, îşi continuà, în întuneric, involuntar, căutarea unei forme ce i se părea c'o prinde, amăgitoare ca o himeră, veşnica alergare a minţii chinuite de setea perfecţiunii. Dan nu erà poet. Îi lipseà zborul ,spontaneitatea, topirea şi turnarea repede a emoţiunii în tiparul limbii; îi lipseà — vedeà el bine — acea fluiditate de gânduri, ce par a-şi nimeri dintr'odată forma proprie, fraza clară, cu sensul, ritmul şi sonorităţile cerute, cuvîntul predestinat, fix şi etern ca un adevăr. La el versul se urzeà încet, c'o migăleală penibilă, c'o tortură de minte, adesea exasperantă; şi gândirea lui se resimţeà de această stoarcere dureroasă, purtà parcă, semnele forcepsului, marca unei scârşniri, a unui chin de facere. Versul erà corect, supărător de corect, de o limpeziciune de cristal, — dar focul, emoţiunea, care se toarnă deodată ca bronzul cât e fluid, lipseà mai din toate poeziile lui. Şi totuşi aveau ceva curios de atrăgător aceste poezii, în strălucirea lor rece de lună; te puneau pe gânduri ca o marmură antică, cum ziceà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Graur adesea, vorbind cu o prietenească admirație despre severitatea de factură și tăetură sculpturală a versurilor lui Dan. El se deosebise, de când erà în școală, printr'o neobicinuită sobrietate și preciziune de stil; erà în clasa a patra gimnazială când profesorul de românește, care nu prea aveà obiceiul să citească lucrările școlarilor, i-a scris pe compoziție: „Foarte frumoasă, dar de unde-ai copiat-o?" Nici nu se puteà un elogiu mai mare.

Citise mult și cu pasiune. Admirația aproape estatică, de care îl umpleau operele marilor maeștri, ce i se înfățișau ca niște zei dintr'o altă lume, și ambiția precoce de a însemnà și el ceva în vieață, îi ațâțau și-i concentrau într'un singur gând toate puterile lui sufletești. Și cum a avut o copilărie săracă și neliniștită, a contractat de mic un fel de reținere, de ezitare și de sfială în tot ce făceà; de acì frica de a-și descărcà impresiile, de a-și turnà gândurile în prima lor formă.

Dan își trase scaunul mai aproape: primul vers i se închegase. Și cu slova lui măruntă, chinuită parcă și ea, scrise încet, în fruntea paginii:

Tot visul meu de-odinioară... În ceasuri de singurătate

și rezemându-și condeiul pe marginea caetului, își răsucì o țigară, dibuind al doilea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramnicuvalcea.ro/mdr

vers. Forma aceasta de vers încăpător, lung afară din obiceiu, i se impuneà ca o necesitate, de câte ori lăsà să treacă prea multă vreme între o poezie şi alta; ca şi cum, după atâta aşteptare, gândurile lui ardeau de dorul de a se vedeà strânse, în tiparul versului, cu o îmbrăţişare mai lungă, mai caldă, mai plină de frenezie. Nu s'aşezà niciodată la scris, până când nu-şi aveà în cap un subiect lămurit, şi cel puţin primul vers. Rima, de obiceiu, nu-l preocupà, erà sigur că ea va răsărì la sfârşitul versului următor din însăşi încheerea frazei, va creşte ca o floare, din desvoltarea normală a ideeiş totul, erà să înlăture cu luare aminte orice umplutură, să găsească cuvîntul precis şi să-l planteze în lumina care-i trebue, ca să poată trăì. Un fir de zgură, o clătire de-o clipă în turnarea unui clopot, cine ştie dacă nu hotărăsc pentru totdeauna de claritatea sunetului...

'Dan îşi rezumà astfel subiectul poeziei pe care-o începuse: M'apropiiu de treizeci de ani şi eu n'am trăit încă. Din tot ce-am gândit, din tot ce-am încercat să iubesc, nu m'am ales decât cu visul; eu simt că am în mine un fond de bunătate şi de simpatie, şi nici până azi nu ştiu ce să fac cu el; cât am s'aştept? cât am să stau cu braţele 'ntinse, spre ceva luminos, care-mi surîde şi-mi spune mereu că vine, şi nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu mai vine? Parc'aș începe ceva... parcă m'aș duce undeva... Și mi-e frică, sunt așà de singur... Unul numai unul să mai fie, ce mare m'aș simți în fața vieții! Ah, un prieten, un suflet care să mă 'nțeleagă, și să deștepte tot ce am bun și doarme în păcătoasa mea fire; să-mi întindă mâna și să-mi zică: „Am venit, haide!..."

Gânduri de tînăr, agitat de nedreptățile și dezordinile vieții, gânduri de visător al unei lumi mai bune, pe care-o vede posibilă, și nu pricepe cum de nu vine mai curând. Dan le purtà de mult, și le plămădeà în el; acum i se păreau legate și limpezite, așteptau gata să s'așternă în poezie.

Și pe când își isprăveà a doua țigară, simți că i s'alege, ca dintr'o negură, întreg, versul următor. Luă condeiul, stătù puțin, neclintit, în cumpănă; apoi se hotărî și scrise:

Aceleași licăriri, mă cheamă, ca niște glasuri depărtate,

Șterse *licăriri*, și puse *zări de foc*; dar nici așà nu-i plăceà. — se necăjì, și șterse versul tot, — îl înegri bine, ca să nu se mai poată citì. Se gândì, se gândì.... Curios; cum i se păruse lui c'aveà în cap, foarte lămurit planul unei poezii?... O vedea parcă desfășurându-se și curgând agitată ca o apă mare de munte; simțeà vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/muzeu

brarea versurilor în gândurile lui, le auzeà, acì melancolice, tânguitoare, ca plânsul unui fluer depărtat, într'un amurg de seară, — acì răsunătoare, puternice ca strigătul de alarmă al trâmbiţilor într'o noapte de revoltă... Dar n'aveà nimic : unde-i poezia? Nici urmă de plan, nici o idee lămurită. Se 'nşelase, ca acele femei obsedate de dorul maternităţii, cari au uneori toate simptomele unei sarcini, simt în ele copilul mişcând, şi 'n duioasa, divina lor aşteptare, pregătesc scutice pentru o iluzie.

Dan şterse şi primul vers, şi 'nchise caetul.

Se uită la fereastra din faţă : acelaş gol, căscat ca o gură în întunericul odăii. Se întrebă dacă nu cumva visase....

A doua zi Ana se arătă iar, timpul de a schimbà un aslut, un zîmbet — şi dispărù.

De-acum înainte Dan îşi petreceà în casă toate ceasurile lui libere. In totdeauna veneà cu nerăbdare, ca şi cum s'ar fi ştiut aşteptat. Aveà sentimentul că Ana a intrat în vieaţa lui intimă, că-l observă : când pleacă, şi când vine, cât de dimineaţă se scoală, şi la câte ceasuri, noaptea, îşi stinge lumînarea.

Uneori n'o vedeà câte două zile. Atunci erà trist, îngrijat, îşi făceà fel de fel de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

închipuiri. Se gândeà că e supărată pe el, ori că e bolnavă, ori că s'a dus, și n'are să mai vie. Și mereu se uità acolo, neliniștit ca de niște presimțiri urîte. Apoi odată într'o dimineață, fereastra se deschideà, ș'o vedeà iar, parcă mai veselă și mai frumoasă decât totdeauna, ochii lui se extaziau ca de-o apoteoză, ca de-o explozie de lumină. Uneori ea-și luà o carte și citeà. Din când în când își lungeà spre el o privire vagă, ce păreà că se duce departe, fără nici o țintă, fără nici o dorință de a se oprì pe ceva; și Dan își puneà la încercare tot talentul lui de premiant la desen, dar nu izbuteà să-i prindă sub creion expresia blândă, gânditoare, de o amoroasă melancolie, pe care-o aveà ea când sta așà la fereastră, cu ochii pierduți și adânciți în deșert. Apoi iar nu se mai arătà câteva zile. Dan se întrebà mereu unde dispare, cu cine-o fi stând acolo; nici odată nu văzuse pe altcineva la fereastră; de ce n'o fi mai venind pe la pension?... Unde-o fi tată-său, de nu se vede? Altă-dată îl mai întâlneà pe stradă. Cum ar face el să afle?... Are să pună pe Dinicu lui să cerceteze....

Dinu Poteraș erà un fost țigănaș, descendent dintr'o familie de robi, tovarăș de arșice cu Dan, odinioară, făcuse oarecari studii — două clase primare, încercase câteva cariere, pentru cari tată-său, un meș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ter potcovar, care se 'mbătà regulat de șapte ori pe săptămână, își dà toată osteneala ca să-i desvolte aptitudinile; într'o zi dispărù, și nu se mai întoarse; băeții din mahalà spuneau că s'a înecat, unii bănuiau c'ar fi plecat cu „Circul"; potcovarul mai vorbì de el o săptămână, arătând ciocanul amenințător pentru o eventuală întoarcere; cine-a suferit mai mult a fost Dan: singurul băiat de seama lui care-i arătase o dragoste mai atingătoare fusese Dinu; de câte ori, seara, pe lună, când ședeau amândoi în grădină, nu-și croiau visuri copilărești, să plece în lume departe, printre străini... planuri de mici aventurieri, cari nu se sperie de nimic, și pentru cari toate sunt posibile. — Trecuse zece ani, fără să mai audă nimic de el, îl uitase. Și într'o dimineață, iată că se pomenește la redacție c'un tînăr nalt, brun, și foarte jenat în surtucul lui vechiu și larg. Erà Dinicu 'n persoană. O vieață zbuciumată de om fără noroc și fără căpătâiu. Scăpat într'o noapte de groază, din mâinile lui tată-său care vroià să-l omoare, rătăcise zece ani din loc în loc, slujind pe mâncarea ce rămâneà de la câini, bănuit, maltratat pentru c'aveà — ziceau toți — „mutră de potlogar", mai târziu hamal la Brăila în port; adesea se gândeà la D-nu Vasile, își închipuià mereu c'are să-l vadă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

într'o zi printre călătorii unui vapor, — acum în urmă ajunsese chelner la o cafenea în Buzău; într'o zi neavând mușterii, s'a pus să citească un jurnal „Alarma"; acolo a dat de numele lui „Domnu Dan" și l-a apucat un dor, de-a început să plângă. A mai stat o lună, a făcut economie, ș'a venit la București să-l găsească, și să-i spue... să facă ce-o vrea cu dânsul, că el de-acum nu se mai duce, vrea să rămâie toată vieața pe lângă „Domnu Vasilică al lui".

A doua zi Friboianu îl înscrià în bugetul redacției cu șaptezeci de lei pe lună, și, arătându-se încântat de figura lui deșteaptă și simpatică, îl bătù amical pe umăr:

— Să mi te porți, Dinicule dragă!...

Trecuse trei ani de-atunci. Dinu erà încasator în Capitală, de-o îndemânare și de o cinste, cum „papa" Săndulescu spuneà că n'a mai pomenit de când îi el. Dar ceea ce erà în adevăr atingător, erà iubirea, adorația lui pentru Dan: o devotare de acelea, cum numai prin cărți se mai citesc. Toată suferința lui erà, că nu veneà mai curând o împrejurare în care să-și poată arătà recunoștința, dragostea lui de a se jertfì, de a-și dà vieața pentru „Domnu Vasile"... și ce fericit erà când aveà de făcut un mic serviciu pentru Dan, și cu ce discretă, supusă prietenie-l priveà, căutà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

să-i afle din ochi gândurile, nevoile, supărările, pe care el credeà c'ar şti să le împrăştie; numai un cuvînt să-i spue, ş'ar face orice: se simţeà mare, atotputernic în umilita, nemărginita lui iubire.

– M'ai înţeles, Dinicule, nu-i grabă.... când 'ei puteà... Nu vreau să ştie nimeni.

– Nici pământul, Domnule Vasile; ştiu eu.....

Şi Dan rămase singur, în odaia lui tristă din care priveà zadarnic la fereastra di faţă. De-o lună n'o mai văzuse. – Er iarnă: nopţi lungi, tăcute, de-o apăsar mortală. Fereastra Anei, veşnic îngheţată, îi făceà o impresie de pustiu. Numai alături, la două ferestre, se vedeà seara lumină, ş'o umbră se purtà mereu de colo colo, erà bătrânul, singur, care se primblà până târziu. Ce gânduri îl munceau? Ce se petreceà în casa aceea?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

IX.

Racliş vânduse moşia şi casa, nu mai datorà nimărui nimic; achitase pe Lambrino până 'ntr'o para, refuzând cu indignarea delicată a omului mândru şi bine crescut, actul de generozitate al ginerelui său, darul de zece mii de franci pentru Ana.

Fusese o lună la Paris şi se 'ntorsese ceva mai bine. Doctorii îi recomandaseră linişte, şi foarte puţină mişcare. Inchiriase un mic apartament în strada Armaşului; aici sta cu Ana, căreia nu i se spusese nimic de toate aceste daraveri băneşti. Bătrânul şedeà toată ziua în casă, făceà pasenţe, şi erà sigur că într'o zi are să se întâmple ceva — nu ştiia ce — o minune, de sigur, care-i va reface averea şi va pune lucrurile la cale, din nou, aşà cum au fost. La ce dar să mai arate şi Anei un vis urît, prin care trec vremelnic, din care-or să iasă curând, poate nu mai departe decât mâine? Un zgomot de paşi pe scară, o vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatarasilvana.ro/mdr

zită, o scrisoare, dedeau mâinilor lui slabe un tremurat supărător, imposibil de stăpânit, figura, ochii lui s'aprindeau de-o nerăbdare, de-o neliniște, care-i iuțeà, într'un mod dureros, bătăile inimii.

— Ha? Ce? Cine e?

Și la fiecare mișcare ce se făceà în jurul lui, tresăreà, i se păreà că slugile, Ana, vor să-i ascundă o surpriză; se uità în ochii lor cu priviri cari 'ntreabă, cu o expresie de rugăminte duioasă ce păreà a spune: „nu mă mai faceți s'aștept, vedeți că sunt bătrân și tremur, — știu... suntem bogați iar..."

Aveà peste tot o mie de lei pe lună; pentru el nu cheltuià mai nimic, se lăsase și de fumat; uneori se 'ncuià 'n odae și își reparà 'n ascuns hainele, ștergând petele cu benzină, cosând nasturii, — fericit că are de lucru... Toate economiile — peste patru sute de lei pe fiecare lună — i le dà Anei, să facă ce-o vrea, să-și cumpere ce-i trebue; și, dacă-i mai trebue, să-i spue lui, să-i ceară oricât, oricât de mult...

Uneori seara, după masă, jucà *écarté* cu Ana, și se lăsà să-l bată: se prefăceà că se necăjește, măreà miza dela un leu, la cinci, și pierdeà mereu. Ana rîdeà; la sfârșit vroià să-i dea banii înapoi.

— Nu, dragă Ninică, ăia sunt ai tăi;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

dacă vrei să mai joci... — dă' i târziu, lasă mâine seară.

Și bătând-o încet peste obraz cu degetele lui tremurătoare, o trimeteà să se culce.

De câtva timp soră-sa — doamna Peruianu — erà mereu bolnavă. El nu puteà să iasă, și rugà pe Ana să se ducă s'o vadă și să mai stea cu ea.

Peruianu își aveà casa lui, în strada Griviței; din prag simțeai că intri în locuința unui om sever: o sală mare, patrată, cu pereții ștucați și c'o lumină rece, mohorîtă; de o parte și de alta se deschideau opt uși, cari dădeau în încăperile principale; în fund o scară de marmură urcà la catul al doilea, unde erà un vast salon de primire și câteva odăi laterale, deschise numai la baluri, de două ori pe an.

Mobila, pereții, ușile, toate aveau un aspect sombru, ceva din interiorul bogat și răcoros al castelelor. Și 'n toată casa, o disciplină, o tăcere, — ușile se deschideau și se închid au fără nici un zgomot, servitorii curați și discreți pășeau încet, cu un aer solemn; nu se auzeà țipăt de copil, căci și copiii erau gravi, de-o seriozitate precoce, și nu eșeau din odaia lor decât însoțiți de guvernantă și la ceasuri hotărîte; de altfel toate se petreceau în casa asta după bătaia ceasornicului și după o normă fixată; fiecare servitor își aveà atribuțiile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.vania.ro/mor

şi programul lui de mişcări, pe minute, ca la drumul de fier. Intregul aparat al casei funcţionà cu o regularitate şi precizie mecanică ; şi cu toate astea, când intrà *Domnu'* pe poartă toţi tresăreau ca şi cum s'ar fi simţit vinovaţi de ceva ; nu-l vedeau ; numai cât auzeau cunoscutul huruit, oprindu-se la scară, ş'un fior rece, fulgerarea unui sentiment de reculegere, străbăteà toată suflarea, de la doamna Peruianu, până la micul Bubi al bucătăresei, mult mai nefericit decât câinele Azor al soldatului căzut în bătae, cel puţin acela puteà să urle, să-şi manifesteze durerea pe mormîntul iubitului său stăpân, pe când sărmanul Bubi n'aveà voe să latre decât la două săptămâni odată, când îl scoteà madama la primblare. Şi să nu se creadă cumva de acì că Domnu' erà rău ; el nu certà niciodată pe nimeni, — erau slugi vechi în casă, cari nu-i ştiiau încă glasul ; dar ochii, ochii aceia mici şi întunecaţi, cu reflexe de oţel, dădeau nu ştiu ce fior de primejdie ascunsă, de ceva fatal şi necunoscut ce-ţi inspiră o frică instinctivă, ca aprehensiunea morţii.

* Inserează, — un amurg trist de toamnă. Afară e vânt, plopul din poartă fâşîie legându-se, apropiindu-se şi depărtându-se de fereastră, cu mişcarea molatecă a unei draperii imense.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Zoe Peruianu, stă nemișcată într'un fotoliu larg; figura ei palidă, de o nespusă, suferitoare blândeță, îi dă un aer de sfîntă și de martiră. Ana, la mesița de lucru, lângă fereastră, coase o rochie pentru păpușa Marioarei.

De-o săptămână casa își deschisese obloanele ei, mari și albe; tăcerea și întunericul în care stătuse toată vara, păreà că se impregnase în păreți, erà ceva din aerul unui interior, în care s'a întâmplat o nenorocire, veșnicul urît al caselor mari, cu oameni puțini, tăcuți, ce par a fi păzitorii unui castel părăsit.

— Ninico, sună s'aprindă.

— Da'i lumină încă, tușă...

— Știu, da'mi face rău. Nu-i bună pentru ochi lumina asta...

Și ea căută în minte cuvîntul „crepuscul"; dar un huruit de trăsură se auzise pe sub ferestre, și deodată parcă se făcù frig în toată casa.

La masă Ana se gândì s'aducă un subiect de conversație. Numai ea 'ndrăzneà să spargă obicinuita tăcere a familiei; și uneori izbuteà să pue lumina unui zîmbet pe figura aspră a lui Peruianu.

— In astă seară se dă „Popa Zăbavă" la teatru.

— Ce-i asta?

— Nu știi? Noua comedie a lui Petroni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr

— A, da, am auzit... Marì, cum stai?

— Se spune că e o piesă de mare valoare.

— Aşi, valoare!

— De ce? Petroni e un talent...

— Da' de talent!

— Bine, unchiule, tu ai citit ceva de el?

— Asta-i! C'o să m'apuc acuşi să citesc toate secăturile, că altă grijă n'am. Fugi, Ninico, cine ţi-a băgat în cap prostii de astea? Ce, Românii ştiu să scrie literatură? Maimuţăresc pe Francezi, — ci-că sunt şi ei naturalişti; şi scriu nişte fleacuri, nişte grosolănii de mahala şi de stradă.... şi se extaziază unii de alţii!.... Şarlatani, ascultă ce-ţi spun eu, toţi sunt şarlatani.

Zoe îl priveà încântată, de mult nu-l mai auzise vorbind atâta, şi inconştient ea dădeà din cap la fiecare pauză. Peruianu vorbeà sentenţios, lăsând tonul după fiecare propoziţiune, cu aerul unui om care-a spus tot, şi-a dovedit mai mult decât se cereà. In cuvîntul şi privirea lui erà în totdeauna siguranţa dispreţuitoare a învingătorului, care nu mai are ce cucerì. Ana simţì vag că, prin gura lui, vorbeşte-o clasă 'ntreagă de oameni, cei mai puternici, ajunşii... triumfătorii. Şi ca o mustrare îi venì în minte figura blândă şi luminoasă a lui Dan, şi parcă se puse între

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancusvania.ro/mdrr

ea și chipul sever și 'ntunecat al unchiului său.

— Dar tu n'ai nimic în bibliotecă din scrierile literaților de-acum. Sunt unii foarte talentați: cum e Stelian, cum e... Graur... (Era să zică Dan, și dintr'un sentiment de milă, parcă, nu-i veni să-l numească) nici nu i-ai citit și vorbești așà... fără să știi...

Zoe, guvernanta, cei doi copii mai mari și feciorul plecară capetele 'n jos, ținându-și respirarea ca și cum s'ar fi așteptat în clipa aceea la o detunătură grozavă, la o explozie care să-i arunce 'n aer; ....dar nu s'auzeà nimic; și când îndrăzniră să ridice ochii rămaseră uimiți de-atâta lumină: Peruianu surîdeà. Cine n'a observat cât farmec, câtă strălucire se lasă pe figura oamenilor acestora când se hotărăsc și ei — la un an odată — să zîmbească?

Peruianu, transfigurat, frumos, surîdeà, cătând țintă în ochii Anei, care se simțeà tulburată, fascinată de privirea lui.

— Vii mâine la noi?

— Da, răspunse ea, neînțelegând de ce-i face această întrebare.

— Alege ce-ai găsit tu mai frumos în scrierile acestora, și vino mâine de-mi citește. Vrei?

Și după masă, Peruianu făceà totdeauna o mică primblare pe jos, o conduse pân' acasă, fără să spue-o vorbă pe drum. Ana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tăceà şi ea; mintea ei părea ostenită, fără să-şi dea seamă de ce. Din când în când vântul îi umflà rochia, şi parcă vroià s'o smulgă dela braţul lui; ea-şi tupilà atunci capul şi se înclinà spre el, cu sentimentul că e subt apărarea unei puteri mari, nebiruite.

Racliş aşteptà în poartă.

— Cum te mai simţi?

— Tot aşà... bătrâneţe! Da' Zoe ce face?

— E mai bine. Aşà dar, Ninico, p mâine! Noapte bună.

Bătrânul luă încetişor pe Ana de mânà

— Tu eşti bine?

— Da, tată.

— Adineaorea am eşit şi eu, mi s'a părut c'am auzit un zgomot la uşa dela scară... Ce vânt! se lasă frig...

Şi intrară. Ana-i spuse discuţia, de la masă, cu unchiu-său; apoi îşi întinse fruntea să i-o sărute şi se retrase 'n odaia ei.

De-un ceas, stă la micul ei biurou de palisandru şi citeşte poeziile lui Stelian. Pentru ce une-ori lucrurile cele mai frumoase, şi cari ne-au impresionat adânc alte dăţi, par a se îrtunecà şi a se veşteji de-odată?... De unde ne vin acele stări de indispoziţie sufletească, de neînţeleasă răceală şi amorţire mintală, care ne fac în unele momente să simţim în noi sleirea puterii de a admirà, ca şi când ar fi sbu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rat deodată tot sufletul și sensul lucrurilor ce ne extaziau? Sunt oameni, închiși la orice sentiment de altruism, de admirație, naturi posomorîte și refractare cari împrăștie în jurul lor, ca o senzație de frig, al căror contact stinge orice entuziasm și întunecă, împiedică vibrarea vieții și simpatiei noastre. Prezența acestor oameni exercită o influență de depresiune nervoasă, un act de sugestie nefericită, care abate și scade energia noastră normală, ei ne dau ceva din răceala și indiferența lor temperamentală; în fața lor suntem cuprinși de un sentiment de silă, de slăbiciune și, dacă vorbim sau citim ceva, simțim că cele mai frumoase gânduri, cele mai emoționante fraze mor în gura noastră, ca sunetul unui clopoțel, pe care-l acoperi cu mâna.

— Curios, cugetă Ana, atâtea poezii pe cari le admiram eri chiar, mi se par slabe, schimbate nu știu cum...

Totuși câteva bucăți rămân încă strălucitoare de frumusețe, și le înseamnă cu o bucurie ca și când le-ar fi făcut ea. Nu punem oare ceva din noi în tot ce admirăm? De unde-ar venì altfel acea fericire pe care-o simțim de câte ori facem pe cineva să admire cu noi un chip, un tablou, un pasaj frumos într'o carte, unde-am îndoit foaia? Lucrurile frumoase sunt locuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de întâlnire de dragoste pentru sufletele noastre. Dante a descris admirabil această contopire de simpatii, unde arată cum au început să se iubească Francesca și Paolo, citind amândoi... : „Noi leggevamo un giorno per diletto..."

Ana pune semn la o nuvelă din cartea lui Graur. Dan nu-și aveà un volum. Poeziile lui și câteva nuvele erau publicate prin reviste. Ana le are pe toate, tăiate cu foarfeca de pe unde le-a găsit, și lipite într'un caet, pe a cărui scoarță din față a scris, cu oarecari pretenții de caligrafie: *Proză și versuri* de *V. Dan*. Se uită prin ele, frunzărind caetul... le știe: toate sunt frumoase... Ce bine-i pare! Pe acestea are să le citească la urmă. Își face ordine pe biurou, își așează 'n teanc de-oparte cele două cărți și caetul, având grijă a pune deasupra un cub de cristal, ca și cum s'ar teme să nu le 'mprăștie vântul peste noapte. Ia lumânarea și'o pune pe mesița de lângă pat. In fața patului e un dulap cu oglindă. Ana, gânditoare, își descheie corsajul, cu mișcări ostenite. Ea nu vede cât îi de frumoasă fata care se desbracă în oglindă. Dar când se pleacă să-și deslege șnurul dela ghete, simte-un fior prin spate, ca și cum i-ar fi suflat cineva 'n ceafă, ș'un zîmbet de surpriză rumenește puțin fața ei distrasă: o aluniță de-asupra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

umărului stâng,... ce curios lucru! Oare când i-a crescut? Și îndoindu'și brațul o pipăe cu degetul arătător, ș'o simte ca pe o insectă ce și-a înfipt picioarele și capul în pielea ei albă și catifelată.

Se culcă, dar nu'i e somn, și nu stinge lumînarea pentru că'i e frică să gândească în întuneric... Ce-o fi având soră-sa, de nu mai vine pe la ei? S'o fi amețit fumurile de ministreasă?... E'n stare. Atâta pagubă. Cum a slăbit bietu tată-său! Oare la ce se tot gândește? Inainte erà așà de vesel. Cât n'ar da ea să'l vadă fericit! De ce nu vrea să'i spună ei ce are pe suflet? O crede tot copilă, se vede. Dar ea acum înțelege toate, cugetă ca ori ce om cuminte. Săptămâna viitoare e bal la soră-sa. N'are să se ducă. Haz ar face să n'o invite... dar nu se poate! Biata mătușă-sa, — ce viață de martiră! Și mereu bolnavă. E un om crud unchiu-său... De ce-o fi urînd el așà pe literați? Ci-că's șarlatani... Ce prostie! Dan — șarlatan! De mult nu l'a văzut. Cum ar vrea să se mai ducă la pension să'l audă... Sunt așa de idioate fetele alea. Auzi, ce să le dea'n gând? Să spue pe acasă că ea iubește pe Dan... Ce neghiobie!...

Și stingând lumînarea, închide ochii; aude cum vîjîe vîntul afară, inconștient, repetă mereu în gând două versuri din Dan:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Toată vibrarea unui suflet sub sfânta artei stăpânire
E o întindere de braţe după o rază de iubire
„Toată vibrarea...“ Ş'adoarme.

Dimineaţa, rîdică storul, — ochii ei somnoroşi cată 'n sus, cerul e închis din toate părţile, apoi îşi lasă privirea peste liliecii uzi, un instinct îi atrage spre fereastra din faţă, şi Ana tresare, cunoscând pe Dan, ca şi când s'ar fi pomenit cu el în odae. Ea se retrage iute, îşi freacă ochii şi se uită 'n oglindă, îşi rîdică o viţă de păr care'i atîrnă la ceafă; se 'ntoarce iar la geam, şi gândul ei îl strigă, îi cheamă privirea lui dusă, oarbă... Par-că 'i-ar fi necaz că n'o vede. „De ce nu se uită 'n coace? Eu aş simţi, când m'ar privi cine-va aşa.“ Şi deschide fereastra, cu zgomot... ca s'audă; n'a auzit, dar de sigur a trecut ceva prin aer, că Dan o-dată şi-a rîdicat ochii la Ana, ca şi când l'ar fi strigat cine-va de-acolo. Ea 'l salută şi'i zîmbeşte.

„Aş fi curioasă să ştiu ce gândeşte de mine. Parc'a mai slăbit. Ce jenat e! Bine că suntem aproape: am să mă uit, pân' i-oiu sugera gândul să'mi fac' o poezie... Şi el o să creadă, poate, că'l iubesc. Atât mai bine.“

O trăsură se opreşte în poartă: e guvernanta cu Marioara; au venit s'o ia. Ana îşi pune iute pălăria şi luându'şi cărţile i le arată lui Dan, de la fereastră, ca şi când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

i-ar spune: „azi am nevoe să-mi amintesc de ce m'ai învățat tu."

In biuroul lui Peruianu, după dejun: Ana citește rar și foarte deslușit, ea împrumutase ceva din glasul și respirația lui Dan; e o nuvelă tristă de Graur; Zoe își duce din când în când batista la ochi și oftează încet. Peruianu îngreuiat și moleșit ca toți sângeroșii după masă, stă cufundat în fotoliu, cu capul dat pe spate și fumează, el mai mult privește, decât ascultă: printr'un nor de fum, cuprinde cu ochii bustul corect al Anei... „Ce iute-a crescut, și ce frumoasă s'a făcut!" Și el se uită la cele două vine albastre ce'i es în tâmple, la creții pe cari'i face une-ori în frunte, la mișcările grațioase ale gurii, la expresia caldă a ochilor ei moi, lungi, cu gene mari și clipiri dese, și la tot ovalul figurii, care se 'ncheie cu un farmec nespus, în gropița aceea drăgălașă din bărbie... Ana citește, și pe unde crede ea că'i mai frumos, îi aruncă, pe fugă, câte-o privire ce caută efectul, emoțiunea frazei în figura lui: ea îl vede mulțumit, surîzător ca de-un vis. „Îi place" cugetă ea, și fața ei se rumenește, s'aprinde de bucuria triumfului, glasul îi devine mai sigur, mai cald, și ochii ei clipesc cuceritori, și umezi de recunoștință. După unele fraze mai lungi, se odihnește, își ia suflet, și atunci pieptul i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistarrs.vana.ro/mdr

rîdică puternic în corset; ea zîmbește: i se pare că în momentul acesta converteşte un suflet rătăcit, îmblânzeşte o fiară, transformă o vieață... „Cum a crescut, şi ce frumoasă s'a făcut!" Şi strecurând ultimul fum prin mustăți, se uită la ea, ca la o ființă străină, pe care n'a mai văzut'o: sub privirea lui curioasă, în care mijeşte licărirea unei patimi, chipul nevinovat al Anei parcă'i arată 'nadins voluptăți tulburătoare, însuşiri neobservate până acum. Tocmai îi făceà în gând socoteala exactă a anilor, tresări, ca din somn, de 'ntrebarea Anei, care isprăvise nuvela.

- Ce zici, unchiule?

Peruianu o privì țintă 'n ochi, ş'o ținù un moment, neliniştită, subt ezitarea sentinței lui.

— Ce vrei să zic?... E foarte frumos. Şi dacă n'ai ostenit, mai citeşte-ne ceva.

O, i-ar fi citit zile 'ntregi fără să obosească. Cine se osteneşte vr'o dată de triumf?

Şi i-a citit. Se hotărîse două zile pe săptămână, „pentru literatură". Une-ori, seara, eşeau amândoi la primblare. Se duceau la şosea, pe jos. Toamna erà pe sfârşite; se întunecà de vreme; o melancolie, o dulce şi visătoare tristeță părea că se desprinde din copaci şi tremură în aer.

— Ce liniştite sunt serile de toamnă! Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

simți și tu, Ninico, în toată natura, ca un fel de osteneală, ca o pregătire de somn?... Ș'adesea omul acesta rece, în jurul căruia aceeași natură își înflorise și 'și scuturase de-atâtea ori copacii fără să'l atingă, păreà încălzit de-o neașteptată trezire de simpatie, ce dormise atâta vreme în el, — ș'atunci căutà forme, cuvinte aduse de Ana în vieața lui nepregătită, nedeprinsă să exprime ast-fel de sentimente.

Ș'apucându'i mâna, i-o strângeà cu dragoste, ca și când 'i-ar fi mulțumit de-această comoară de simțiri necunoscute, pe cari numai ea a știut să i le deștepte.

Ea se 'mbătà de succes. Incepeà să-i spună vieața ei de la școală, cât erà ea de proastă 'nainte, și cum numai Dan i-a deschis mintea la lucruri frumoase, la lumea asta de impresii fericite și de gânduri mari și generoase; și'i vorbea de artă, de entuziasm, de ideal — își aduceà aminte fragmente din lecțiile lui, glasul ei se emoționà...

— Așa'i, acum văd și eu, Ninico dragă ;— și când mă gândesc că, dacă nu erai tu, aș fi murit fără să cunosc partea asta dulce a vieții...

Și'i strângeà mâna de 'i-o îndurerà.

Cu ce naivă mândrie, cu câtă bucurie, de copil triumfător, spuneà ea lui tată-său

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

isprava aceasta a ei, de care şi bătrânul se minună.

Şi dimineaţa, de la fereastră, trimeteà lui Dan, în privirile ei calde, cuvinte dulci, pioase ca o rugăciune, cuvinte de recunoştinţă şi de admiraţie, pe cari le rosteà în gând, şi buzele i se mişcau încet, inconştient, parcă şopteau, şi ea 'şi închipuià că Dan, uitându-se 'n ochii ei îi aude gândul.

— „O, îţi mulţumesc, şi 'mi pari un sfînt cum mă priveşti de-acolo cu ochii tăi aşà de blânzi, îţi mulţumesc că m'ai făcut să te 'nţeleg şi c'am putut să dau şi altora din fericirea pe care mi-ai dat'o tu... Aşà, uită-te la mine, şi vezi în chipul meu lumina şi seninătatea cuvintelor tale binefăcătoare, vezi că nu le-am uitat, şi le semăn şi eu la rândul meu, şi fac dar din darul tău..."

Mătuşă-sa e bolnavă; Ana 'i spune istorii, ca s'o adoarmă. Afară viscoleşte, s'aude lovind în geamuri pulberea de zăpadă, vânturată de jos.

— Lungi mai sunt nopţile, Doamne,... câte ceasuri sunt?

— Douăsprezece făr' un sfert.

— Ţi-o fi somn, Ninico, du-te de te culcă...

— A nu, tuşă, mai stau...

Zoe închide ochii, şi Ana rămâne pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

gânduri. De patru zile n'a mai fost pe-acasă, și 'i e dor de tată-său, de odaia, de lucrurile ei, de fereastră... Aici, camera în care se culcă e mare, e tristă, e izolată, parcă toată tăcerea și urîtul casei s'ar fi retras acolo... Douăsprezece și jumătate. O mânie de vifor zgudue ferestrele.

— Nu te-ai dus?

— Nu, tușă, mai stau.

— Auzi ce-i afară? Când te gândești, că suntem de-abia 'n Octombre... Ce vreme?...

Și Zoe închide iar ochii. Ea pare moartă, sub lumina alburie și slabă a candelei. Ana 'și urmează gândurile: Cum s'a schimbat unchiu-său. Așa'i de vesel și de bun acum... O, de-ar fi adormit. Ce rău îi face, când îi apare așà de-o-dată, în sală, de câte ori ea trece la culcare! Ș'o conduce pân' la ușa camerei ei, dar cu ce ochi curioși o privește, când îi spune: „noapte bună", și cum îi arde gura când o sărută pe frunte... Ce delicat o sărută tată-său!... E unu aproape.

— Noapte bună, tușă.

Doarme... de sigur s'o fi culcat și unchiu-său. Și Ana ese, încetișor; în sală mijește un bec dela policandrul de cristal; ușa de la biurou se deschide cu o frecare surdă de postav; ea tresare, și cearcă să zîmbească, ne'nțelegând de ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistarrs.vana.ro/mdr

s'a speriat așà. El o apucă de mână, și parcă vrea să șoptească ceva și nu poate...

— U, cum te uiți, unchiule, mă sperii...

Și pășește grăbit; în ușă 'i întinde fruntea; el o sărută pe amândoi ochii, și ținând'o strâns de mână, zăpăcit, fluerând cuvintele într'o șoaptă, spăimântător de pasionată, bâlbâe:

— Să... să văd, dacă'i cald... la tine...

E întuneric. Ana se simte strânsă 'n brațele lui de fier, și cască gura să țipe, să țipe tare să scoale casa, — dar nu scoate decât un gemăt năbușit, groaznic ca ultimul suspin horcăit al unui asasinat; ea crede însă c'a țipat, s'a auzit... și tremurând se sbate, ca 'ntr'un vis oribil, gura lui o arde, brațele lui o îndurerează...

— Lasă-mă... te rog... 'Mi-e frică... Ah !..

O moliciune subită îi discordează toți nervii, crede că moare, și... nu mai știe nimic.

Când Peruianu își revine 'n fire, simte de o-dată toată oroarea faptei lui. Se cutremură; o frică de bestie, o păcătoasă lașitate îl gonește din întunericul, din atmosfera aceasta a crimei, pe care nu'și dă încă seamă cum de-a făcut'o... Își mușcă buzele, vorbește singur:

— O, ce cădere, ce nebunie, ce teribilă nebunie !...

Și 'nchis în odaia lui, se primblă toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

noaptea, cugetând, în spaima oarbă a egoismului lui, nu atât la monstruositatea faptei, și la nefericirea Anei, cât la răul ce-ar puteà rezultà de acì pentru liniștea și bunul lui traiu.

Ana tresare, se scoală buimacă, ș'aprinde lumînarea. In primul moment nu pricepe ce i s'a întâmplat, își duce mâinile la tâmple și cearcă să'și aduc'aminte... Ii arde și'i hueşte capul, parc'a bătut'o cine-va: tot trupul o doare; o tae, ca niște cuțite, oasele de la corset; și, pe când se desbracă, i se arată, ca la lumina unui fulger, groaznicul adevăr... Ce rușine! Și'și acopere fața 'n palme, înmărmurită... Dar de ce n'a sărit nimeni la țipătul ei? Se vede că toți au fost înțeleși cu acel monstru, ca s'o piardă! Odaia se tulburà, se 'nvârteşte cu ea... Parc'aude un zgomot; și se repede la uşă de 'ntoarce cheia. Tremură toată, i se pare çă se scufundă parchetul unde calcă; ia lumînarea și se uità în oglindà, pe subt ochi două dungi vinete tae chipul ei de ceară; o ustură obrazul, și'l şterge cu scârbă, parcă simte încă barba lui aspră, și gura... uh, ce monstru! și se scutură, ca de fiorul unei năluci, — o picătură ferbinte de stearină se varsă din lumînare și i se sleieşte pe mână. Sufletul ei, zbuciumat ca o flacără 'n vînt, are întunecări repezi de conștiință, clipiri de ui-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/muzeu

tare şi deşteptări penibile, reverberaţii de groază. — Şi mereu se întreabă dacă nu-i un vis tot ce vede, şi simte, şi gândeşte. Nu mai poate de osteneală, se culcă, nu stinge lumînarea, căci ar murì de frică pe întuneric. Închide ochii şi se gândeşte la vieaţa ei, la tată-său; şi, mai mult decât ruşinea, o umple o milă ş'o scârbă, ş'o desperare sfâşietoare, — se simte singură şi cumplit de nenorocită; cu faţa îngropată 'n pernă, plânge până în ziuă, neavând altă mângâere, altă zare de lumină, în noaptea şi deşertul vieţii ei devastate, decât gândul, presimţirea, c'are să moară... gândul acesta bine-făcător, nu ştiiă nici ea cum i-a venit, dar îi umpleà sufletul, îi acopereà durerea ca o speranţă de mântuire apropiată.

. . . . . .

— Ce e? întreabă îngrijat bătrânul, văzând'o aşà de dimineaţă, şi mâna stângă începe să'i tremure.

— Nimic, tată, — ce te sperii aşà? Nu s'a întâmplat nimic.

— A murit Zoe? spune... Ninico dragă, uite, sunt liniştit, spune'mi, te rog...

Şi bătrânul privind'o fix ca un alucinat, s'aşază pe scaun, mâna stângă 'i tremurà mai tare.

Ana 'l asigură că nu'i nimic, absolut nimica: mătuşă-sa e bine, e mult mai bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dac'a venit așà de dimineață, e c'a visat un vis urît, și s'a deșteptat c'un început de friguri; nici n'a mai spus la nimeni, pentru că n'ar fi lăsat'o să plece; e ostenită, și vrea să se culce puțin.

— Dar la tine 'i frig... așteaptă.

Și se scoală să sune, când intră servitoarea:

— A venit Rosa de la Coana Zoe, că cică întreabă de conița Ninica...

Racliș răsuflă, numai acum se convinge că nu s'a întâmplat nimic.

— Bine, Mario, spune că-i bine... ori nu, spune că'i niței bolnavă... Nu-i așà, Ninico?... și să faci iute focu...

Dar iată că trec zile, trec săptămâni și Ana nu se mai duce pe la mătușa-sa. Nu e bolnavă, n'are nimic, se supără când îi pomenește tată-său de doctor; dacă n'are nimic!... e anemică, tot-deauna a fost ea așa palidă; o milă, o iubire din ce în ce mai adâncă, pentru tată-său, dă ochilor ei priviri de o nespusă duioșie, la fiecare ceas îl întreabă dacă e bine, dacă nu e supărat pe ea, și 'i spune mereu că de acum n'are să mai plece de lângă el, că e așa de fericită să stea în casă, să joace în totae serile *écarté*, și să 'i citească jurnalul, și să'i pregătească cu mâna ei în toate diminețile cafeaua cu lapte...

Dar într'o seară, pe când îi citea, de o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

dată încep să 'i joace literile subt ochi, și nu mai vede nimic; o clipă, crede c'are să leșine, și 'și duce palma la ochi...

— Ninico, dragă, ce ai? Să trimet după doctor.

Ea face un efort suprem, și se scoală, e albă ca marmura, cearcă să surîdă, și ochii îi sticlesc straniu.

— O nu, te rog, n'am nimic, uite, mi-a trecut.

Ar mai puteà să citească, dar e ostenită, trebue să fie târziu.

Ana 'și aprinde lumînarea 'n odae, și 'ncue ușa. Ideea c'ar puteà aduce tată-său, fără voia ei, un doctor, o înspăimântă. De câteva zile se simte slabă, la masă îi vine rău, are oroare de tot ce e mâncare, și adesea osteneala ce și-o dă, ca să se stăpânească, îi asudă spatele ș'o moleșește. Atât se deprinsese cu gândul morții, că în tot ce simte mai neobicinuit, ea vede semne că i s'apropie sfârșitul. Une ori o înspăimântă închipuirea păcii și golului etern; o sfâșiere crudă și fizicește dureroasă, o greutate de foc i se lasă atunci pe piept ș'o arde, i se pare că i-a dat cine-va brânci într'un abis, și cade, cade mereu în întuneric și 'n necunoscut.

Adesea noaptea, după ce stînge lumînarea, dă transparentul la o parte și se uită la fereastra lui Dan, vede lumină până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

târziu și câte o-dată i se apre că se mișcă ceva acolo, o dor ochii, aţintindu'i, dar nu distinge nimic, şi totuşi când se stînge lumina, îi trece un fior de o tristeţă neînţeleasă, parcă s'a rupt ceva din vieaţa ei.

E dimineaţă. Racliș se primblă prin odae, dă cu ochii de calendarul din părete și 'şi aduce aminte să'l descarce de ziua de ieri; *marți, 27 Fevruarie*; trece și iarna asta; apoi îşi reia şirul gândurilor: de sigur bănueşte Ninica, poate chiar știe, şi de aceea nu vrea să vadă pe nimeni; iată patru luni aproape, de când nu se mai duce nicăeri, şi, cum vine cine-va s'o vadă, se 'ncue 'n odae. Și cum a slăbit mititica de ea. Știe, trebue să'i fi spus cine-va,— Peruianu, poate; deşi se jură că nici n'a gândit; dar atunci pentru ce s'a arătat dispus să mărească ęl zestrea Ninicăi?, — auzi obrăznicie, ca şi când Ninica ar fi orfană, ș'ar aveà nevoie de pomana lui... Biata copilă! Ea ştie... şi ce delicată e, nici o vorbă de mustrare, căci ar aveà dreptul să'l mustre, ca pe un părinte netrebnic ce a fost. Cu toate astea are să'i spue, da, are să'i spue chiar astă-zi, chiar acum când o intră; să-şi ia o sarcină de pe suflet; uite-aşa are să'i zică... sau nu, mai scurt: „Nino, fata mea, copilul meu cel mai iubit, am fost un nebun, nu m'am gândit...“ Nu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cv.stat.ansilvania.ro/mdr

nu, nici așà... de-a dreptul mai bine: „Suntem săraci, am căutat să...”

— Tată, tată, sunt pierdută.... omoarămă... oh, ce rușine!... Și Ana plânge, ascunzându-și fața la pieptul nefericitului bătrân, care crede că această durere este desnodământul grăbit al gândurilor lui; și pe când el bâlbâe cuvinte nedesluşite, de mângâere, — ea, într'o criză sfâșietoare de nervi, ca în delir, îi spune tot, tot.

— Nu 'nțeleg. Ce zici?...

O, durerea de a spune înc'o dată asemenea orori!

Și i-a spus din nou, îngenunchind la picioarele lui, și tremurând ca varga...

De mult erau îmbrățișați, și plângeau amândoi, amuțiți de durere, când ușa se deschide largă și apare Zoe, vijelioasă.

— Ai spus *tu* să mă lase Mișu, ca să te ia pe tine?

— Eu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

X.

Peruianu, din ce în ce mai îngrijat de urmările acelui moment de pătimașă orbire și uitare de sine, venise mereu pe la cumnatusău... Dar bine, să nu vadă pe Ana?... și se făceà că nu 'nțelege ce însemnează sălbătăcia ei de a se încuià în odae și a fugì așa de toată lumea; nici pe el nu vrea să'l vadă?... asta nu puteà să fie decât o boală, o manie; — alt-fel nu 'și esplicà... Bătrânul îi descriea indispozițiile copilei, lipsa ei de poftă de mâncare, tânjirea, amețelile, groaza ei de doctor... și'și arătà presupunerile lui:

— Ea a răcit probabil, de-atunci dimineața — de cum a venit am văzut că nu-i e bine... i s'a stricat stomacu... și asta i-a dat ca un fel de friguri, nu 'i așa că friguri trebue să fie?...

— Friguri, nu mai încape vorbă...

Și Peruianu, întâi bănuì, în urmă rămase convins, că acele friguri ale Anei erau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraturii.ro/mdlr

simptomele sarcinei. O bucurie feroce se amestecă în neliniștea lui... Cum e nevastă-sa slabă și prăpădită, s'ar puteà întâmplà să moară, când ar auzì... dar și fără asta; el a suferit destul, a muncit ca un hamal, a strâns ban peste ban, de câte plăceri nu s'a privat !... I se pare c'ar aveà și el dreptul la câțiva ani de fericire, în vieața asta de pușnic și de osândit, pe care-a dus'o pân'acuma. Gândul lui treceà de la Zoe la Ana, și'i da senzația unei eșiri la lumină dintr'o peșteră întunecoasă. Tinerețea, voluptățile Anei îi desfășurau perspective de un farmec tulburător : simțeà că i se rîdică sângele la cap. Se hotărî să aibă o întrevedere cu Aspazia; se și cam rudeau prin Mavrichi; *ea* făcuse această casă nenorocțiă, *ea* 'i legase vieața de o femee veșnic bolnavă.

Ce veselie diabolică aveà Aspazia asta : închipuiți-vă, l'a făcut să rîdă.

— A ștrengarule, va să zică mi te-ai dat la lucru fraged !

Erà grozav de intrigată să afle cum s'a petrecut lucrul... Și'l sili să'i descrie în toate amănuntele „momentul psicologic" cum ziceà ea.

Cine i-ar fi auzit atunci ce glume crude și pline de cinism spuneau, și cum se amuzau pe subiectul acesta, ar fi rămas uimit și nu și-ar fi putut explicà, cum, în fața

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

celor mai sfâșietoare dureri, pot unii oameni găsi atâta sinistră bucurie, atâta rîs nesimțitor.

— Ei, bată-te, Mișule, că mucalit ai mai fost...

Și Aspazia 'și stergeà ochii; de mult nu mai rîsese-așà, cu lacrimi.

— Ia lasă gluma, — cum rămâne?

— Asta'i! Ți-am spuș că fac — fac. Ce'ți pasă?

— Vezi de-o răsucește bine... Ai luat zece mii ca să'mi legi capul — o să iei două-zeci... ca să mi'l deslegi... Cine 'mi mai ești!...

Dar acì i s'a înfundat și Aspaziei, cât erà ea de meșteră. Zoe, în adevăr, a avut o criză de nervi îngrijitoare când i-a spus buna ei prietenă, Aspazia, toată infamia stricatului de Mișu, care nu mai meritâ un ceas — după cele ce făcuse — să mai trăească c'o soție atât de bună, de iubită și de respectată de toată lumea. Da nici o clipă să nu mai stea la gânduri; s'o asculte pe ea, Aspaziță, care-a iubit-o 'ntotdeauna ca pe ochii din cap, să nu-i fie milă... da de loc, na; ca la un câine să'i dea cu piciorul. Slavă Domnului, — de ce-avem divorț, dacă nu pentru ast-fel de lucruri!

Auzi Mișu!... A, dar ea, Aspazia, n'ar puteà să mai mănânce la aceeași masă c'o asemenea canalie pentru nimic în lume.

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistaramy.ro/muzeu

Şi Zoe are averea ei. Se mai poate mărită. Chiar ea...

— A, destul, destul, — te-am înţeles... Du-te, du-te 'ţi zic... Eşi, că chem feciorul să te dea afară!

Şi Zoe, îngrozitor de palidă se rîdică în pat, cu părul în dezordine, cu ochii aprinşi de friguri şi de mânie; degetul ei, de schelet, întins spre uşă nu tremurà; toată, în neclintirea ei teribilă, păreà o marmură fantastică, o furie macabră.

Cum rămase singură, se sculă să se 'mbrace; n'o mai dureà capul, şi sfârşeala pe care-o simţeà pân'acum în tot trupul îi dispăruse. Ca acei paralitici, cari, zguduiţi de spaimă într'o noapte de incendiu, se pomenesc alergând, Zoe, fără să ştie cum, se simţì de-o-dată voinică, gata de luptă. Ea, care se uità de-atâta timp ca la un Dumnezeu la omul acesta care-o umileà, o striveà cu calităţile lui, cu severitatea perfecţiunii lui, ea care se sfiià şi de zgomotul paşilor lui, de mult ce'l respectà, — acum când îl ştiià păcătos şi imoral, erà nerăbdătoare să'l vadă, să'i spue 'n faţă, cât mai curând... Ce să'i spue 'n faţă?... Un moment i se părù că'l vede, tot aşà grav şi fioros... A, degeaba poate să se 'ncrunte cât o poftì, n'o mai intimidează de-acu. Să'i spue curat, că-i un mizerabil, că-l des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

prețuește și că n'are să se despartă de el. Uite-așà.

Sună; Roza rămase cu gura căscată.

— Domnu 'i în biurou?

— Da, dar....

— Singur?

— Ba 'i.... coconița care-a fost la d-tră....

— Bine, du-te.

Zoe deschise, ca o furtună, ușa de la biurou. Peruianu și Aspazia o priviră 'nlemniți. Apariția unui mort, nu i-ar fi zăpăcit mai tare.

Ea vru să zică ceva, dar, un moment, simți că 'i lipsește glasul; se rezimă de-un scaun și'i acoperi pe-amândoi într'o privire de ură.

— Zoe, ce 'nsemnează asta?

Aceeași privire groaznică, și nici un cuvînt; apoi un rîs hidos, oribil.

Aspazia, crezând că sunt spazmurile morții, se ridică speriată.

— Gândește-te, draga mea, că ți-e nepoată, să'ți fie milă...

— Nu mă atinge, nu mă atinge, scorpie, strigă Zoe ferindu-se c'o mișcare de oroare; o să vorbim noi, Domnule Mișu, — acum vă las să complotați amândoi.... Mi-e scârbă.

Și eși, trântind ușa după ea.

Rămași singuri, se uitară o clipă îngrijați, unul la altul; dar iute Aspazia își reluă veselia obicinuită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Las' că'i bine; ascultă ce-ţi spun eu, din asta ori moare, ori înebunește... De, Mișule, rozele au spinii lor, — ce vrei?...

Zoe, se duse la frate-său. Ea credeà pe Ana părtașă, o vedeà conspirând cu Aspazia și cu Mișu, ca să'i strice casa. Și când află că biata Ana nu erà decât o victimă nenorocită, își descărcă și ea inima într'un lung hohot de plâns, și parcă se mai răcorì.

A doua-zi bătrânul plecà cu fata lui la Paris, amândoi torturați de ideea că nu pot luà și duce cu ei ori-ce urmă, ori-ce amintire despre existența lor...

O, ce pradă voluptoasă lăsau ei gurilor rele! De mult nu mai căzuse în clevetirea saloanelor din București un subiect așa de frumos și de suculent.

— Ai auzit, soro... de scandalul lui Mișu Peruianu?

— Da, dragă, închipui-ţi c'aseară a venit Roșasca la mine — încă erà bolnavă, și s'a sculat din pat cum a auzit — eu nu știiam nimic, m'am crucit, când mi-a spus ea,... ci-că Mișu vrea să se despartă, i-adevărat?

— Ași, i-a făcut Zoe un scandal, nu știi c'a vrut s'o omoare...

— Ce spui? Cum?

A bătut'o, de-a lăsat-o leșinată.

Aici, fantazia doamnei intră în descrierea amănunțită a întâmplării: ea știe exact

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

vorbele pe care și-le-au spus, gesturile, atitudinile, expresiile fi urilor, pe care ea le reproduce inconștient, știe cu ce erà 'mbrăcată Zoe, și anume asupra cărui cuvînt s'a început bătaia...

—Doamne, dragă, da eu am auzit că el trăià de mult cu nepoată-sa.

— De patru ani, soro, apoi să'ți spun eu... acum doi ani, când se ziceà că'i bolnavă de tifos, ea avortase...

Aici din nou lucrează fantazia.

— Păcat, erà frumușică săraca!...

— Și vezi cum făceà pe sfînta! Da el... ai fi putut să juri...

Ființi, cari nu se puteau suferì, cari erau certate de mult, cu ocazia aceasta se 'mpacă, ochii le sticlesc de mulțumire, — luni întregi au ce bârfì — pe urmă or să se certe iar de sigur.

Cele două baluri tradiționale, cari deschideau saloanele doamnei Peruianu, de obiceiu pe la sfârșitul iernii, adunară și de astă-dată aceeași lume elegantă și veselă, și „cronica mondenă" a ziarului „Patria" dedeà, cu același stil de buduar, cititorilor săi, interesanta știre că „amfitrionii, amabili, voioși și neobosiți ca'n totdeauna, au făcut onorurile somptuoasei lor case, până când aurora cu degetele ei trandafirii... etc., etc."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Invitațiile primului bal căzuseră tocmai în timpul când se parià mai cu furie și se contà mai mult pe divorțul amfitrionilor. "Quelle guigne !...."

Și toate-au reintrat în matca lor obișnuită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XI.

Oare, când o fiinţă, care sufere, se gândeşte la noi, nu ne-o fi trimeţând, cu gândurile, şi o parte din suferinţa ei? De câte-ori, mergând pe stradă, sau stând în odaia noastră, nu ne pomenim de-odată, cuprinşi de-o grijă nedesluşită, de-o melancolie vagă, care nu ştim de unde ne vine, ca un parfum de tristeţă ce trece prin aer şi s'abate asupra noastră? Probabil că în momente de linişte, când propriile noastre patimi sunt potolite, şi când se face puţină tăcere 'n noi, auzim mai mult din gălăgia vieţii care ne'ncunjoară; conştiinţa noastră o fi tresărind, ca de nişte strigăte depărtate, de răsunetul suspinelor, de ecoul durerii celor pe cari'i iubim, şi sufer, şi se gândesc la noi.

E cu putinţă ca ceea ce numim noi simpatie, în veşnica ondulaţie a vieţii, să se întindă, mult mai larg şi mai puternic, să aibă vibraţii mult mai depărtate şi mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

străbătătoare, decât cum le percepem noi cu simţurile şi mintea noastră de azi. Oamenii înzestraţi cu un sistem nervos escepţional de desvoltat, naturile—aşà numite—senzitive, au presimţiri şi vederi la distanţă, în adevăr uimitoare: semne izolate cari ne dau o idee, de pe acum, de ce-or să fie oamenii viitorului.

Curios, Dan ascultà pe Poteraş, şi i se părea că tot ce-aude îi deşteaptă reminiscenţi de fapte pe care le ştiià. De multeori gândul lui mergeà înainte şi prevedeà exact ce-are să'i spue. Nu simţise el deatâtea ori, în liniştea nopţilor lungi de iarnă, că se varsă'n sufletul lui valurile unei nemărginite suferinţi? A, ştiià el bine de unde'i vin acele gânduri de o sfâşietoare tristeţă; un glas misterios îi spuneà adesea, că îndărătul acelei ferestre întunecate e un suflet, rănit de moarte, care tremură şi se vaită, fără nici o mângâiere şi fără nici o speranţă.

Acum i se părea că văzuse de mult, în ochii lui Peruianu, tot planul acestei drame ca şi când i l'ar fi spus; gândurile lui asistaseră de mai înainte la urzirea şi desfăşurarea acestei nenorociri.

— Dar cum ai aflat tu, Dinicule, toate astea?

— Apoi că *taman* vroiam să vă spun... (Dinicu ţineà grozav la expresiile locale;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de alt-fel pentru dânsul nu fusese nici o greutate să'şi asimileze imediat felul de a vorbì al românilor de dincoace de Milcov).

Când s'a dus el întâi, cu chitanța de abonament, a dat cu ochii de Maria, şi numai decât şi-a zis: „diavoliţa asta trebue să ştie toate, să mă dau bine pe lângă ea". In prima zi au schimbat câte-vă vorbe: din ce loc sunt... dacă le trăesc părinţii...

De-atunci în fie-care seară ducea el gazeta, ş'o dădea în mâna Mariei. Intr'o Duminică după prânz, nici el nu ştie cum, căci nu'şi dăduseră întâlnire, s'au pomenit amândoi pe-o bancă din grădina Icoanii. Acolo şi-au spus vieaţa şi primele cuvinte de dragoste.

Aşà s'au întâlnit în fie-care Duminică pe aceeaşi vreme. Acum, în urmă, fără s'o întrebe, ea singură a luat vorba şi i-a spus tot ce se petrece în casă. E orfană, se iubesc şi s'au hotărît să se cunune'n primăvară... El are cevà economii, vr'o mie de lei, ea e fată bună ,şi harnică, şi pricepută la toate. Dacă „Domnu Vasilică" ar vrea să le fie naş... n'are să cheltuească nimic... ce fericire-ar fi pe ei...

— Bine, Dinicule, să ştii că te cunun... la lasă... ce, eşti nebun?

Poteraş se repezise să'i sărute mâna: a trebuit să i-o dea, ca să scape.

Dan rămase singur. Un ceas se primblă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

prin odae; simţeà că'i urlă capul, şi mereu îi veneau în gând vorbele acestea: ',un amor aprins în umbra unei dureri''... „o floare pe-o ruină''; îl enervau, şi se hotărî să le scrie; se aşeză la masă, deschise caetul în care'şi notà el unele impresii — nu cel de versuri — şi scrise cu creionul: „Cum s'au cunoscut şi s'au iubit Dinu şi Maria lui'', apoi, în paranteză, vorbele care 'l obsedau. Cercă să cugete la Ana, la soarta ei, dar îşi simţì gândurile ostenite şi risipite, ca niste ostaşi învinşi după un măcel cumplit. Tot înţelesul şi noima vieţii i se răsturnau în minte; şi'n lume vedeà atâta nedreptate, atâta dezordine, că-i veneà nebunie de disperare, scrâşneà de inutilitatea deşertei lui revolte. Un gol imens i se făceà'n vieaţă, şi nu mai puteà gândì nimic. Erà aproape miezul nopţii. Se culcă, şi când stinse lumînarea, băgă de seamă că erà frig în odae. Se ghemuì în plapomă, atunci îşi aduse aminte iar de suferinţele şi iluziile copilăriei lui, — şi, ca să'şi împrăştie vedeniile, începù să fluere încet o arie din „Traviata''; adormì cu gândul silnic că din toată vieaţa lui n'are să s'aleagă nimic. Zilele treceau, şi Dan se gândeà tot mai rar la Ana. Une-ori se întrebà dacă'n adevăr a existat o fiinţă care-a trecut, aşà ca o lumină, prin existenţa lui, sau e numai o amintire mai vie din ce-a citit ori a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr

visat odinioară; alte-ori i se părea c'a murit. Intr'o dimineață, la redacție, uitându-se distras peste hârtiile răvășite pe masa lui papà Săndulescu, dete cu ochii de slova Anei: era o cartă postală din Paris, prin care cereà să i se trimeată ziarul acolo.

— Iți mai trebue asta, papà?

— Nu, i-am luat adresa, rupe-o.... răspuse „papà", fără să bage de seamă că Dan e puțin schimbat la față.

Apoi, tot în ziua aceea: Priboianu face cuvenitele amputații în foile lui Bimbirică, pe când acesta suflă greu pe nas și'și freacă un vârf de mustață în degete; el așteaptă cu nerăbdare să i se citească ultima foaie: acolo e o știre de senzație, la care ține foarte mult, și pe aceasta a redactat'o cu un stil.... frumos de tot, e sigur c'are să'i placă și Directorului.... în sfârșit, iată c'o citește: „Un scandal în lumea mare: aflăm din sorginte cât se poate de autorizată că Domnul avocat M. P. profitând cu abuz de poziținea d-sale de unchiu al Domnișoarei A. R...."

Priboianu rupe foaia bucățele, le-aruncă — și fără să se uite la capul lui Bimbirică, își scoate batista și se șterge pe degete, cu desgust, ca de cevà murdar.

— Domnule Director, zice Bimbirică ofensat și căutând să'și ascundă emoțiunea, eu, zău, nu mai știu ce informații să v'aduc...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr

— Domnule Gamulea, turcul are-o vorbă.... passez à la caisse!.... Papà Săndulescu! cum stă, te rog, D-l Alfred Gamulea?

In toată redacţia trece ca un fior de solemnitate, se face tăcere, nimeni nu văzuse pe Priboianu aşà de grav, nimeni nu'l auzise zicând „Domnule" la „băeţii lui". De bună seamă, erà supărat rău în ziua aceea.

— Domnul Gamulea: opt-zeci şi cinci lei avansaţi din chenzena viitoare.

Aşà vorbeà papà cu D-l Director, scurt şi lămurit în daraveri de administraţie.

— Domnule Gamulea, poftim încă cinci-spre-zece franci ca să fie suta, şi sper că m'ai înţeles.

Bimbirică lunecă o privire, cu intenţie de dispreţ, peste cele trei patace, aruncate pe masă, şi mai mult lor le zice „adio" făcând un salut stângaciu şi eşind, cu jobenul pe ceafă; dar trist şi, probabil, intrigat de „vorba turcului", pe care n'o înţelesese.

— Uf, nene, bine c'am isprăvit odată cu licheaua asta!

Şi Priboianu îşi desface braţele şi respiră mulţumit.

— Imi sta pe suflet... Ce speţă de pungaş detestabil!

Din ziua aceea Dan începe iar să se gândească la Ana. Când îşi scrie foiletonul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

parcă l'ar scri numai pentru ea, își citește fie-care rând prin ochii și mintea ei; parcă cevà din iubirea lui bolnavă, din dorul lui adânc și trist se strecoară în fie-care frază; ca un om care, vorbind, se ascultă în altul, așà se observă el în cugetul ei, își urmărește cu luare aminte toate gândurile cum străbat, cum vibrează și răsună în ondulațiile sufletului ei.

Intr'o dare de seamă despre noul volum al lui Graur „Schițe din trecut" găsește prilej să scrie: „Așà e. Cele mai sfinte visuri ale noastre se sfarmă une-ori de suflarea unei clipe. De la un cuvînt, pe care nu l'am spus la vreme, de la un pas întârziat, de la un moment de nehotărîre, atârnă adesea fericirea noastră, direcția și planul întregii noastre vieți...".

Altă-dată, într'o poezie. „Dor de ducă" își așterne pe cele cinci coloane de foileton, tot focul, toată neliniștea visurilor lui de o tristă, sfâșietoare nebunie: sunt strofe ce dau impresia unei căderi de brațe ostenite, a unei fatale renunțări la ori-ce așteptare, la ori-ce licărire de speranță:

Nu vezi, c'aceleași căi s'așternDesertei tale alergări?Că vraja unui vis eternTe soarbe 'n șterse depărtări....

Din umbra ce la piept o strîngi,In veci n'ai s'o 'ntrupezi pe *Ea!*...Ap'easă-ți fața 'n mâni și plângi,Nebun, înamorat de-o stea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr

A venit primăvara. Acum stau la un loc, Stelian, Graur, Petroni şi Dan, în casa lui Priboianu, din strada Fântânii.

Petroni a avut o tipografie, pe care-a vîndut-o ş'a rămas dator vr'o două mii de lei; acum e în căutarea unui mic capital, pentru a întreprinde un nou negoţ — de astă-dată e sigur că s'ar îmbogăţi, acum s'a învăţat minte; o lăptărie la şosea — ar fi o afacere minunată, şi, pe când cei-l'alţi îşi dau cu piciorul pe sub masă, el face socoteli şi dovedeşte, negru pe alb, că un capital de zece mii de franci, ar aduce un venit anual net de cinci-spre-zece mii de franci. Până una alta a primit un post de secretar la teatru naţional — două sute cincizeci de lei pe lună, din care s'a hotărît să pue de-o parte o sută pe fiecare lună, o să dea banii lui Priboianu să-i capitalizeze; face jurămînt, să nu ia o para din ei până când nu şi-o realizà suma cu care să'şi poată începe afacerea. Dar aceasta, bine înţeles, rămâne pe „luna viitoare."

Ei mănâncă'n casă; le găteşte Maria lui Poteraş. La zece Maiu, eveniment mare: nunta lui Poteraş; toţi sunt solemni, în fracuri de'mprumut; cunună Dan c'o mătuşă a lui Graur; câţi-và profesori şi jurnalişti sunt invitaţi; de la biserică vin acasă, unde'i aşteaptă un taraf de lăutari ş'o masă întinsă, cu mâncări reci, şi băuturi şi mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

reci; mirele și mireasa, foarte jenați, stau în capul mesei, lângă ei nunii, apoi ceil'alți invitați: Stelian schimbă tacâmurile, Graur toarnă prin pahare; Petroni a pregătit un mic discurs; și, când, cu un gest tragic, arată spre miri, și zice cu glasul emoționat: „acești doi orfani, cari s'au întâlnit în drumul vieții și și-au întins mâna cu iubire....” Maria isbucnește într'un plâns cu hohot, Poteraș începe și el să plângă și oratorul, îngrijat de efectele jalnice ale discursului său, își lasă fraza neisprăvită și strigă, ridicând paharul: „Hai noroc, noroc să vă dea Dumnezeu, că de alelalte...” și glasul lui se pierde într'un „urà! urà!” cu acompaniament de cobză și de vioare. Un lăutar începe să cânte:

„Taci mireasă, nu mai plânge
Că la maică-ta te-oi duce,
Când a face plopul pere
Și răchita vișinele...“

Dar Priboianu 'l întrerupe: „Altu mai vesel!” Și imediat o dă pe:

Lèleo cu scurteica verde....

După masă se 'ncinge-o horă strămoșască, singurul joc la care se 'nfig și cei cari nu știu jucà.

Priboianu e mosafir în gospodăria aces-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraseleana.ro/md

tor patru prieteni. El şi-a oprit pe seama lui două odăi, cu intrare separată: toată ziua e ocupat, la tribunal, la redacţie, şi noaptea vine târziu acasă; numai Duminica mănâncă cu ei, ş'atunci de regulă le face morală şi le dă poveţe să fie mai prevăzători, să facă economie, ei rîd şi se pârăsc unul pe altul, unde'i chip? toţi au gusturi şi slăbiciuni costisitoare: Stelian — şampania, Graur — birjile, Dan — icrele negre, numai Dom' Petroni capitalizează... în bilete de loterie; — de neesplicat boala acestuia de a cheltuì şi de a'şi face încurcături, din cari nu mai ştiià cum să iasă; şi veşnic afif, şi veşnic furios pe ţară, pe timp şi pe multe alte lucruri concrete şi abstracte. Banul unuia, e al tuturora; dar s'a nemerit ca toţi să fie mână spartă, şi de multe ori sunt zile, când n'au ce da în piaţă; noroc de Poteraş, — Domnu Itidant — care 'ntotdeauna 'i gata şi foarte fericit să'şi deschidă lădiţa, când e vorba de „împrumuturi naţionale".

Adesea, seara, după o zi de belşug şi de risipă, încep să facă planuri, Petroni adună câştigurile cele mari de la loterie. E o sumă fabuloasă. Şi, fumând ultimele ţigări, stau până 'n ziuă şi schimbă faţa lumii.

Cel mai vesel între ei e Graur, adevărul e că el şi munceşte mai mult. La can-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

celarie, șeful lui e foarte mulțumit, doar în privința stilului e cam dificil: găsește că Graur prea face conceptele scurte și nu respectă cu stricteță formulele consacrate; fără acest cusur, ar fi un șef de biurou, model; la Minister e îmbrăcat în hainele cele mai răblărite, și are un aer de prostănac; cum vine acasă 'și schimbă și hainele, și figura, e altul; el e cevà mai glumeț: se duce 'n câte-và familii, unde din când în când e poftit la masă, și unde e foarte aprețiat ca băiat de talent, și ca bun cititor, Cei-lalți, neciopliți și sălbateci, găsesc în această notă de sociabilitate a lui Graur un nesleit izvor de glume și de rîs. E destul ca unul să 'nceapă: „degeaba, puteți voi să ziceți ori-ce, — copistul e băiat de salon" și ședința e deschisă.

— Vezi mă, el introduce literatura noastră în înalta societate...

— Trebue să băgăm de seamă la ce scrim de-acum, că ne citesc *boerii*; glumă e?...

Puțină glorie începe să se strecoare în vieața lor plină de nemulțumiri și de revolte: ei văd că sunt nedreptățiți, excluși de la o soartă mai bună, pe care ar fi meritat'o; în jurul lor mediocritatea, nerușinarea, viclenia triumfă cu o statornicie exasperantă; alta erà lumea pe care-o visaseră ei în școală; abătuți moralmente

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

și enervați continuu de ceea ce văd, au ajuns să se creadă dezarmați în lupta pentru existență; tot ce 'i mai împacă și le mai dă putere să lucreze, e gândul că ei pregătesc, cu munca lor cinstită și demnă, o vreme mai bună pentru tinerii cari vor veni după ei. Fiecare e în ajunul de a scri cevà „cum n'a mai scris el"... eternul vis al operei definitive, care mereu s'anunță, și nu mai vine. Fac proecte să 'nceapă la toamnă o revistă literară, și 'și iau fiecare ferma hotărîre ca, până atunci, să scrie cel puțin pentru trei numere de revistă. Dar zilele trec, și ei își pierd adesea, fără să bage de seamă, cel mai prețios timp în planuri și discuții interminabile.

A venit vara; Petroni pleacă să'și vadă părinții, țărani în județul Buzăului, Graur se duce la Pitești, la un unchiu sărac, „pe care are să'l moștenească", Stelian la Mânăstirea Neamțului, unde are să joace toată vara tabinet cu Starețul Gherassi. Dan iar rămâne singur, și iar îl apucă gânduri urîte. Tot el mai nenorocit! Îi petrecuse pe câte unul la gară, ș'acum i se părea c'au murit, că n'are să-i mai vadă. Casa, ulițile, sufletul lui, toate erau pustii. Priboianu îl întrebà mereu ce are; într'o zi îi zise cam în glumă.

— Mă, tu trebui să fii amorezat!

Dan se roși, pentru prima oară i se părù

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

indiscret și brutal „Domnu Director". Dac'ar fi atins mai delicat această rană ascunsă a sufletului lui, i-ar fi spus imediat, și-ar fi deschis inima, pentru că de câtva timp simțeà în adevăr nevoia de a se destăinuì unui prieten și a'i cere sfaturi. Priboianu înțelese, și schimbă vorba, hotărît să revie, și să'l descoase, cu toată dragostea și pregătirea de suflet necesară unui confesor.

De când Dan aflase că Ana e săracă, simțeà c'o iubește în adevăr cu tot focul, cu toată setea de fericire, cu toată puterea de a sperà a tinereții lui.

Visurile tremurătoare și nehotărîte de odinioară încep să se desfacă din neguri și să se lumineze, ca un peizaj frumos într'un revărsat de ziuă; atâtea dorinți vagi și sfiicioase ce de-abià 'i licăreau mai înainte, acum îi reviní în conștiință cu tărîa posibilității, cu obsesiunea poruncitoare a voinții.

Seara ceasuri întregi se primblă prin odae și cugetă la Ana, și plănuește: câte o-dată s'așază la masă, își razimă capul pe mână, dar observă că, stând jos, nu mai poate gândì așà de liber și de clar, pare că o parte din energia covârșitoare a gândurilor lui, tinde să se reverse, să se transforme imediat în mișcare fizică; și, ca un călător, care are-un drum lung

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro

de făcut, se scoală grăbit, și deapănă chilometri între ușă și fereastră... din când în când scoate din buzunar carta postală de la Ana, îi vede mâna în forma literelor, citește 'n gând fie-care vorbă, și i se pare c'o aude pe ea spuindu-le, îi urmărește mișcările gurii pe fiecare silabă... *Paris, Place de la République* 15... Intre cuvîntul Paris și Place el descoperise urmele unui gând al Anei: P mare de la cuvîntul Place, erà făcut ca de tipar, întocmai cum îl face el; și'l observà cu un surîs de mângâere..., de sigur că s'a gândit la dânsul când l'a făcut. Apoi o vedeà, palidă și ostenită, la brațul lui tată-său, cutrierând străzile Parisului — două suflete nenorocite, neștiute de nimeni în haosul acelui oraș mare: închipuirea lui i-o arătà deslușit; el o fixà cu privirea, îi cunoșteà și'i alegea mișcările, pașii, ca și cum ar fi mers încet pe urma ei, o vedea oprindu-se pe la vitrine, întorcându-și capul după un echipaj... O, cât trebue să sufere ea acolo, în acel exil de rușine și de durere!.. Ce-o să se facă ea acum?.. Cum s'ar duce s'o vadă, să-i cadă 'n genunchi și să'i spună c'o adoră și se închină la ea ca la o sfîntă, că niciodată n'a iubit-o cum o iubește-acum, să'i aștearnă la picioare vieața, toate visurile lui...

— Ce nu te-ai culcat încă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— M'ai speriat... E târziu?

— Aproape două. Ascultă, Dane, vreau să'ți vorbesc; șezi colea puțin, că văd că nu ți'i somn...

Și Pribolanu îl așeză pe scaun; părea un dantist ce se prepară să'i scoată o măsea; cu mâinile în buzunar făcù câți-và pași prin odae, apoi se oprì în fața lui Dan, îl privì c'o nespusă dragoste și îi zise.

— Frate Dane, eu n'am avut vreme să iubesc... dar să nu'ți închipui că vieața asta de berărie și de cafenea, n'a mai lăsat nimic sfînt și delicat în mine... dăunăzi ți-am spus așà o vorbă... în glumă, și n'ai idee cât mi-a părut de rău, când am văzut că nu erà pentru tine un subiect de glumă... eu — de felul meu — nu sunt curios; dacă nu mi-ai fi drag, dacă n'aș crede că ți-aș puteà fi de vr'un ajutor în nevoile și supărările cari te mistue, nici prin gând nu mi-ar trece să te 'ntreb: ce ai? ce te doare? Dar îmi ești drag, și de-aceea te rog să'mi spui... cum ai spune mamei tale. Iubești?

— Da.

— Pe cine?

— Pe.... Ana Racliș.

— Domnișoara care...

Dan se roșì până 'n albul ochilor și, văzând uimirea, mila și jena cu care 'l privește Pribolanu, făcù un efort, ca și cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdr

şi-ar fi smuls din carne, vorbele pe care aveà să le spue:

— Ştiu, dar ce 'i ea de vină? Dac'a avut un unchiu mizerabil... e o nenorocire.... dar ce vrei? să judec cum judecă lumea, rea şi idioată, să arunc asupra ei ruşinea unei fapte murdare, de care nu'i întru nimic vinovată? Poţi s'o plângi, dar s'o faci răspunzătoare de... violenţa unei bestii:...

— Bine, Dane, eu n'o acuz pe ea, să ne înţelegem; a fost victima unui om mizerabil, brutal... tot ce vrei, nu zic ba; dar dacă — cum spune lumea — ea are să aibă un copil... te-ai gândit la asta?

— M'am gândit, m'am gândiţ la tot.

Şi fruntea lui Dan se broboni de sudoare.

— Vezi trebui să... mă rog, tu de când o iubeşti? Cum aţi ajuns... ţi-e somn?

— Nu, de loc.

— Atunci ,spune'mi tot de la început.

Şi Dan spuse toată istoria acestui adânc şi dureros amor, care'i umpleà vieaţa: i se părea că se născuse cu el.

Privirile Anei erau atâtea momente de fericire şi de lumină, el îşi aduceà aminte şi vorbeà de ele ca de nişte întâmplări însemnate, ca de singurele locuri de repaos în lunga, pasionata goană a dorului ş'a iluziilor lui. Nu 'şi vorbiseră... dar câte nu'şi spuneau ei când se uitau aşà pierduţi unul la altul, înfioraţi de misterioasa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

atingere a sufletelor lor, simțind amândoi din lumina ce răsăreà de-o dată pe fața lor. din focul și duioșia cu care se priveau, că în momentele acelea se înțeleg, viețile lor se sorb și se topesc într'un singur gând, și ei își dau bine seama că, dacă stau așà neclintiți și pătrunși ca de-o evlavie sfîntă, e că 'n existența lor se oficiează un act solemn, o taină mare, cevà care dă fiorul eternității!

Dan se încălzește, îl îmbată farmecul expansiunii, tărîa gândurilor atâta timp închise: el își spune nopțile de visuri și de neliniște, credința lui că Ana e singurul suflet care l'ar înțelege, și i-ar da putere și entuziasm: o adoră, vieața lui nu mai respiră decât prin ea, o simte în cele mai secrete gânduri, și temeri, și speranțe ale sufletului lui: de când o știe nenorocită, de când a aflat cum se 'nchideà 'n odaia ei și nu vroià să vadă pe nimeni, și cum a plecat cu bietu tată-său ca să 'și ascundă durerea de ochii răi și veninoși ai lumii, de atunci parcă o iubește și mai mult, gândurile lui o caută, o urmăresc din ce în ce mai însetate, și mai bolnave de dorul ei. Acum parc'o vede mai bună, mai cuminte, mai mare în tristețea ei... poate că e o nebunie, dar simte că vieața lui ar fi deșartă și n'ar mai însemnà nimic, fără neliniștea și așteptarea asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tristă, dureroasă, și totuși nespus de dulce; când se gândește la ea, la viața pe care-ar duce-o ei împreună, odată i se înseninează toate, parc'o altă lume i se deschide, aude glasul ei chemându-l la fapte mari, și, în farmecul iubirii ei, i se pare c'ar deveni atotputernic...

Lumînarea se trecuse toată, mucul sfîrîi în sfeșnic și se stinse: afară era ziuă.

Priboianu aveà ochii umezi, își întoarse fața spre fereastră, geamurile erau asudate, parc'ar fi căzut brumă.

— In câte-avem azi?

— Azi... e Miercuri... două-zeci...

— Mai sunt unsprezece zile pân' la 'ntâi Septembre... Când se 'ncep lecțiile regulat?

— De ce mă 'ntrebi?

— Trebui să pleci la Paris...

Dan simți că se 'nvârtește casa cu el; în momentul acela văzù pe figura lui Priboianu o lumină extraordinară.

— Tu culcă-te să te odihnești, — eu azi îți pregătesc tot, ca să poți plecà diseară... Să n'ai grijă de nimic... Dormi liniștit...

Și Priboianu eșì: în urma lui parcă scăzù de-odată lumina 'n odae.

Greu de hotărît care din doi era mai fericit.

Ce om bun, gândì Dan; și tot sensul vieții parcă i se lămurì în acest gând...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XII.

Dan erà de două săptămâni în Paris. Ce s'a ales din toate planurile pe cari şi le făcuse 'n tren? Bucuria cu care plecase, încrederea copilărească în iluziile lui, curajul cu care se vedeà intrând la Ana, vorbele ce gândeà să i le spue, unde erau? Tot planul lui, atât de sigur şi de clar, rămăsese 'n vagon.

A cinci-spre-zecea zi de când bate acelaş trotuar, în Place de la République. L'or fi luat oamenii la ochi: i se pare că unii trecători întorc capul după el şi-l privesc bănuitor.

Din când în când îşi iuţeşte pasul şi trece cu aerul unui om zorit de afaceri, — şi peste zece minute se întoarce, ca şi când ar fi uitat ceva. Înălţimea edificiilor, mulţimea ferestrelor, bogăţiile vitrinelor, îi ostenesc ochii, îi sperie gândurile; şi mereu se uită, fără să vrea, la colosala statue din mijlocul pieţii. Îl obsedează atitudinea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

neclintită, calmul figurii, şi braţul ridicat al femeei-urias, cu sfînta creangă de măslin, pe care i-o întinde c'un gest solemn, de o eternă, exasperantă pacienţă. Sufletul lui agitat se simte contrariat de imobilitatea lucrurilor din afară. I se pare că statuia Republicei înadins stă acolo, ca să'l observe cu privirea ei fixă, cum se poartă de colo, colo, fără astâmpăr; se sfieşte de ea ca de o fiinţă vie, indiscretă, care 'l spionează şi 'i ia seama la toate mişcările lui. De câte ori se apropie de casa în care stă Ana, simte că o durere surdă îi strânge inima şi 'i tae respirarea, parcă'l arde ceva pe piept, picioarele i se moaie, şi 'l umple o frică neînţeleasă, un sentiment penibil de laşitate, care 'i discordează toţi nervii şi 'l prosteşte. A încercat adesea să 'şi ia inima 'n dinţi şi să intre, dar gândul că ar face o impresie rea vizita lui neaşteptată, şi că ar fi o lipsă de respect pentru durerea acelor două suflete zdrobite, să le tulbure din liniştea şi izolarea în care s'au refugiat, gândul acesta îi răsăreà în minte şi 'l opreà brusc, ca şi cum i-ar fi intrat un glonţ în cap. Zadarnic, în toate serile până târziu îşi trudeşte ochii căutând să 'i vadă umbra la vre-una din sutele de ferestre ale casei: inima lui bolnavă şi neliniştită tresare cu fie-care lumină ce se aprinde, năluciri şi iluzii se desprind din fie-care tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

murare de perdea — dar nimic din ce caută el cu atâta neastîmpăr, nu i se arată. Într'o zi pe la toacă a văzut pe Racliș eșind de-acasă, l'a urmărit, de departe, și inima 'i bătea de 'i înecă răsuflarea, i se păreà că face o crimă: ochii, figura lui speriată aveà cevà din expresia feroce a unui ucigaș care se duce să dea lovitura. Bătrânul mergeà încet zgrebulit ca de frig, cu capul plecat înainte, cu mâinile 'n buzunările pardesiului, ca pe niște bețe îi jucau pantalonii largi pe picioarele lui slăbănoage, subțiri, apucă pe-o stradă la stânga și intră într'o cafenea; atunci Dan iuți pasul și, când ajunse în dreptul ferestrei, aruncă o privire piezișă, fricoasă și trecù înainte, i s'a părut că l'a zărit în profil, stând singur la o masă; la întoarcere, s'a uitat și l'a văzut bine: sorbea dintr'o ceașcă, pe care o țineà cu amândouă mâinile; pe la celè-l'alte mese erau tot capete albe; probabil, o cafenea în care veneau mai mult bătrânii din cartier... In colțul străzii s'a oprit, hotărît să'l aștepte pân'o eșì, ș'atunci... să fac'așà ca și cum l'ar întâlnì din întâmplare, să s'arate surprins: „a bonjour, domnule Racliș, ce mai faceți"? și pe când urmăreà în gând o conversație închipuită, îl văzù viind; curaj!... merse înaintea lui, simțeà că'l zugrumă o emoțiune stupidă, revoltătare, îi păreà rău și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

'i veneà să se 'ntoarcă și s'o ia la fugă, dar nu se mai puteà, acum erau aproape, — încă doi pași, timid, zăpăcit își duse mâna la pălărie... bătrânul, cu acea privire fixă, de somnambul, a omului aiurit de durere, trecù pe lângă Dan, fără să'l vadă. Acesta zăpăcit, înfiorat, ca și când o fantomă ar fi lunecat pe dinaintea lui, rămase un moment țintuit pe loc; capul îi erà deșert, un sentiment penibil de desperare și de dureroasă osteneală îi îngreuià trupul și mintea, i se păreà că moare. Își duse mâna la frunte, ca un om căruià îi vine rău, clipì tare din ochi și într'un efort suprem de gândire cercă să 'și dea seamă de locul și starea sufletească în care se află, o putere hipnotică îl duse 'n neștire pe urmele nefericitului bătrân, din hainele căruia păreà că se împrăștie un parfum de tristeță și de mister și'i înconjoară ființa într'o atmosferă nestrăbătută. Racliș intră. Dan îl urmărì cu gândul, i se păreà că'i aude pașii, respirarea, îl vedeà cu mâna pe rampă, încovoiat, suind încet treptele unei scări obositoare; sus, la al treilea, la al patrulea rând, într'o sală lungă, cu puțină lumină, închipuirea lui, odată cu bătrânul, deschideà o ușă: atunci icoana Anei i se lămureà deplin și'i rămâneà în minte, nemișcată ca într'o ramă: o figură de sfîntă, palidă, frumoasă, o privire de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

divină rezemnare și bunătate în ochii ei adânci, mari, albaștri, și'n zîmbetul ei o blândeță, o melancolie duioasă străbătătoare, pe care o simțeà parcă, cum vine de acolo și se scoboară, cu o lunecare de lăcrimi, în inima lui torturată, în vieața lui pierdută și zbuciumată ca un vas naufragiat... „La ce-am venit aici? Cât am să mai rătăcesc așà, ca un nebun?" Și zilele treceau de o monotonie și de o sterilitate exasperantă. Aceleași hotărîri în fie-care dimineață, ș'aceleași mustrări amarnice în fie-care seară, când se duceà să se culce, târziu, rupt de osteneală, demoralizat, enervat de lașitatea lui, de apăsătoarea conștiință a timpului pierdut.

Dar astă-zi — fie ce-o fi — are să se ducă s'o vadă. Trebue să ia un sfârșit acest turment, mult mai crud și mai chinuitor de cât desperarea. „Două săptămâni... *affreux cauchemar*!... Ce s'o fi uitând așà la mine femeea asta? Mi se pare c'am spus „*affreux cauchemar*" tare, o fi crezând că sunt nebun... Un regiment de husari... Frumoși soldați!... Ce curios răsună trâmbițele, parcă'i la teatru... Două și jumătate; mai aștept până la trei, poate să iasă el.... de astă dată n'am să'l mai las fără să'i vorbesc. dacă până la trei nu 'l văd, intru; udar „ai bine-ar fi să-l văd și să'i vorbesc întâim în stradă, la cafenea... Iată-l". Și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dan, pândindu'i direcţia, se strecură printre trăsuri şi, convins că bătrânul se ducea tot acolo, alergă să'i apuce înainte; sângele 'i vîjîà 'n urechi, şi inima 'i bătea tare de spaima exagerată a hotărîrii lui. Când ajunse la uşa cafenelei îşi aruncă ochii în urmă, cu frică, şi zări pe Racliş ivindu-se în colţul uliţii, intră, se aşeză la o masă din fund, şi cerù o cafea, privì în juru'i şi văzù cu părere de bine că celel'alte mese erau ocupate: bătrâni cu capete pleşuve, lustruite, cu ochelarii sprijiniţi pe vârful nasului, citeau gazete; în imobilitatea şi tăcerea lor păreau a fi de ipsos; unii jucau şah, şi 'ncremeniţi în atitudini meditative, cu coatele pe masă, cu ochii lungiţi într'o vagă nehotărîre, aveau aerul că stau acolo de la începutul lumii, fără să fi făcut vr'o mişcare. Erau şi tineri, cari vorbeau,— dar aşà de încet, parcă se temeau să nu scoale pe cine-và din somn. Curioasă întâlnire de oameni! Cine-ar fi crezut să găsească în mijlocul celui mai agitat şi mai zgomotos oraş din lume, cafeneaua aceasta, aşà tăcută, liniştită ca o biserică. Uşa se deschise încet — nimenî nu 'ntoarse capul să vadă cine intră. Dan simţeà ca o arsură pe piept. Bătrânul înaintă, în fund, ochii lui sticloşi căutau un loc, instinctiv Dan se sculă, Racliş se tăità la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

el, îl cunoscù și'i întinse mâna, distras, ca și când l'ar fi văzut acolo în toate zilele.

— Ce, nu mai scrii la „Alarma?"

— Ba da, dar luna asta... mă mai odihnesc și eu...

— Așà? de aceea nu mai vedeam nimic de D-ta. Noi credeam că te-ai retras.

Cerù o cafea. Dan luă chibritelnița din mijlocul mesei ș'o dete cevà mai la o parte.

Adânca tristeță de pe figura lui Racliș îl umpleà de milă și de respect.

— Domnișoara Ana 'i bine?

— Mulțumesc, e bine, e foarte bine. Mai stai pe-acì?

— Poate vre-o săptămână...

Bătrânul apucă ceașca cu amândouă mâinile și sorbì de mai multe ori tremurând din cap. Rămase câte-và minute neclintit, cu privirea dusă; apoi plătì.

— Mergem?

— Da.

Și eșiră împreună. Amândoi, cu ochii în jos, pășeau încet, fără să 'și vorbească.

Aproape de casă, de odată, ca și când gândurile pasionate ale lui Dan s'ar fi introdus pe nesimțite în constiința lui Racliș, acesta 'l întrebă.

— Vrei să vezi pe Ninica?

— Eu nu 'ndrăzneam...

Dan se roși, crezù c'o vede în clipa aceea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— S'a făcut grozav de ursuză, fuge de lume, nu vrea să vadă pe nimeni... Nu ştiu...m'am luat de gânduri. Pentru D-ta însă... are o particulară stimă de când erà în şcoală, dac'ai puteà să'i vorbeşti, cred că i-ar face bine asta, ar mai înveseli-o poate, e aşà de tristă, că mi'i în grijă de ea... Iată, aicea stăm noi; poftim...

Dan, urcând scările, simţeà că'şi pierde conştiinţa, o emoţiune distrugătoare îi încleştà fălcile, bătăile inimii îl sufocau; se ţinù de rampă ca să nu cadă. Erà de-o paloare de mort.

— Aşà'i c'ai ostenit? Eu m'am obicinuit cu scările... Şezi puţin... Sau nu, vino ici, în odae la mine, ş'aşteaptă... o să'i spun că... să vedem... pardon... un moment.

Şi, bătrânul zăpăcit, îi arătă un scaun şi eşì.

Penibilă aşteptare! De ce'şi închipuià Dan că soarta lui are să se hotărască în momentul acela? De ce tremurà ca un vinovat la gândul c'are să vadă pe Ana? Ea poate că'l uitase de mult, poate că nu l'a băgat în seamă nici odată, şi tot ce credeà el, erà numai o iluzie, o nebunie a minţii lui bolnave... Dar ce zăbovesc atâta? De sigur că nici nu vrea să'l vadă. Işi pipăì cravata, şi şi-o îndreptă, că erà cam strîmbă. S'auzeau pe sală paşi, zgomot de uşi, câte-o cheie răsucindu-se 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

broască c'un scârțîit metalic. I se păreà că stă acolo de multă vreme, nu'și mai dedeà seamă de când. Aveà clipe de uitare, întunecări subite, ca 'ntr'o luptă cu somnul; inima 'i erà mai potolită: un sentiment, mai mult de osteneală, decât de neliniște, toropirea și moliciunea pe care-o lasă în organismele plăpânde o violentă zguduire de nervi. Se gândì la Priboianu. Își fixă ochii pe-o fotografie din părete, în care crezù că recunoaște trăsăturile Anei, un moment se văzù la pensionul doamnei Raspal... figura repulsivă a lui Veronescu-Prisăcani îi lunecă prin minte. Jos, lângă scaun erà un jurnal, se plecă să'l ia. Auzì un fîșîit de rochie și tresărì ca din somn... Ana erà în fața lui; i se părù mult mai înaltă.

— Ce plăcere neașteptată! și ea 'i întinse mâna și'l privì în față cu o prietenie, în care se vedeà nuțină jenă. Dan, în picioare, tulburat, cătà la ea c'un surîs vag, și parcă nu se 'ncredeà c'o vede. Bătrânul nu'și găseà astâmpăr de bucurie, rîdeà ca un copil.

— Vezi... Ninico, tu credeai că glumesc... Nu'ți spuneam eu, domnule Dan, că de D-ta n'are să fugă, s'a făcut o sperioasă...

— Ei, acum lasă, tată... Să mergem dincolo...

Și trecură în odaia de-alături, un salo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

naş cu mobile vechi, joase; într'un colţ o etajeră cu cărţi, la mijloc o masă ovală, neagră, cu incrustaţii de alamă pe margini; pe jos un covor; lângă fereastră, care da în curte, o mesiţă de lucru, de care Ana apropiă înc'un fotoliu.

— Şezi colea, domnule Dan; de mult nu ne-am mai văzut...

— Un an aproape.

Bătrânul sta în picioare şi se uità la Ana cu nesaţ, ca şi când el erà acela care n'o văzuse de-un an.

— Ştii, domnule Dan, că şi Ninica scrie.

— Da?

— Cum eşti şi tu, tată?... şi faţa ei albă, întinsă, se rumenì puţin, ea privì zîmbitor la Dan: Dumneata crezi?

— De ce să nu cred? Eu sunt convins c'aţi scri bine...

— Vrei să rîzi de mine; nu m'am gândit nici odată la asta, — şi ea căutà să se descarce ca de-o vină. A glumit într'o zi cu tată-său: o tot întrebà de ce stă veşnic închisă 'n casă, şi ea, ca să scape, i-a spus că scrie. I-ar plăceà în adevăr să poată scri; dar e aşà de proastă, nici odată nu şi-a putut fixà mintea la cevà...

Dan o contemplà, o adorà; sufletul lui găseà un farmec infinit în vorbele ei naive, în glasul ei curat, cu sonorităţi de cristal, în ochii ei dulci, moi, în mişcarea delicată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

a gurii, în îndoiturile rochiei; toată ființa ei i se părea un vis miraculos, fascinator; seninătatea privirii, nevinovăția chipului ei îl făcù să cugete c'ar puteà fi o calomnie tot ce clevetise lumea pe socoteala ei. Cătă la ea, pios, ca la o sfîntă...

Un țipăt sdrident de copil mic se auzì, năbușit, din altă odae.

Ana tăcù. Dan își plecă ochii în pământ, dar un hohot de rîs, sinistru, nespus de îngrozitor, îi tăie auzul: Ana, cu capul pe spate, cu buzele uscate și vinete, tremurà de-un rîs convulsiv, o vînă neagră îi diformà gâtul, degetele'i trosneau într'o crispație desperată, nebună.

— Ninico... pentru Dumnezeu... ce'i asta? ...E a treia oară...

Și bătrânul, zăpăcit, tremurând, o frecà pe mâini, pe tâmple. Dan înlemnise de spaimă și de durere. Ii erà rușine, ca de-o crudă și neertată indiscreție, de faptul că se găsește martur la această scenă sfâșietoare, și'și întoarse fața, ca să nu vadă. Bătrânul eșise s'aducă un pahar cu apă. Dan simți pe mâna lui o mână rece ca gheața; ș'un glas fantastic, ce părea că vine de departe îl întrebă blând:

— Te-ai speriat?... Mai stai, te rog... te rog...

Ana surîdeà; un surîs straniu, ce da impresia fioroasă a unei agonii. Fața ei aveà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mcr

un lustru de marmură, şi ochii umezi, gata să plângă, străluceau ca'n friguri. Clipi, îşi muşcă buza de sus, îşi pipăi părul la tâmple, în creştet, şi la ceafă. Dan căută o vorbă indiferentă, străină de impresiile momentului, dar nu găseà, şi tăcerea fie-cărei clipe îi apăsà conştiinţa cu greutatea unei remuşcări obsedante.

— Dumneata eşti de mult în Paris?

— Eu? de vr'o... două săptămâni.

— Mai stai?

— Câte-va zile...

Bătrânul intră cu paharul de apă, pe care-l vărsase pe jumătate.

— Ştii ce zic eu, tată? Să oprim pe domnu Dan să mănânce cu noi.

— E o idee minunată... Şi mie'mi venise... Bravo Ninico, bravo... Dar unde-am pus eu pălăria?... am s'aduc cevà... bun de tot... nu vă spun... a, am găsit'o.

Rămaseră singuri. Ana se uită la Dan, cu ochii ei de altă dată.

— De ce eşti supărat? Iţi pare rău că te-am oprit?...

— Da nu sunt de loc supărat...

— Atunci — spune'mi drept — la ce te gândeşti acum?

— Eu? La ce mă gândesc?

Ana dete din cap, surîzând. Dan rămase visător; mulţime de gânduri îl fulgerară într'o clipă. Se hotărî să-i spue; şi căută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o frază scurtă, presimțind c'are să-i tremure glasul. O privi țintă 'n ochi, avù senzația că se clatină casa cu el.

— N'ai să te superi?

— O, poți să-mi spui ori-ce...

Atunci el simți o rupere surdă în piept și, ca un om care moare, șoptì:

— Te iubesc.

— Pe mine? O roșață subită se așternu pe obrazul Anei.

— Ai spus că nu te superi; și Dan avù un moment de cumplită căință.

— Dar D-ta, se vede că nu știi, nu știi nimic...

Ea se uită sălbatic, fioros în pĕretele din față, ca și cum ar fi voit să'l dea la o parte cu privirea. Dan se temù de un nou acces.

— Domnișoară — și glasul lui tremurà de-o implorare stiicioasă — de ce nu vrei să vorbim în liniște, să ne spunem tot ce gândim? poate că nici odată n'o să mai avem ocazia, și pornirea asta de sinceritate.

— Te-ascult, Domnule Dan, când ai ști cu ce plăcere te-ascult!... Un moment, te rog, s'aprind lampa.

Ea se sculă; calmă, cu mișcări îndemănatice și delicate, ridică globul, aburi sticla ș'o șterse, netezì fitilul cu chibritul aprins, potrivi lumina; și când se așezà, avù un moment iluzia că e la pension.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramnicuvalcea.ro/mdir

— Aşà, acum ne vedem mai bine... putem vorbì.

Pregătirea aceasta scăzù curajul lui Dan; liniştea Anei îl intimidà,— nu mai ştiià cum să 'nceapă. Ea înţelese, şi'l întrebă rîzând

— Vrei să luăm altă vorbă?

— Nu, dar mă gândeam la prea multe lucruri de-odată... îmi trec prin minte dimineţile, când ne uitam de la fereastră unul la altul... adecă eu mă uitam, D-ta poate că nici nu băgai de seamă cum te priveam... Ţi-aduci aminte, într'o seară, erà tot aşà pe vremea asta, D-ta citeai la fereastră...

Şi vorbele picurau încet; tablouri luminoase se desfăceau din negurile trecutului, ca dintr'o viaţă depărtată. Sufletele lor se deschideau încălzite de farmecul aducerilor aminte, se îmbătau de tăria gândurilor tăinuite atâta vreme. Ana îi spuse torturile prin care a trecut, nopţile lungi, pustii, în care aşteptà din ceas în ceas să moară, oroarea care-a urmărit'o ca un vis urît, ş'o urmăreşte încă, momentele de dezolare în cari cugetà la Dan, ca la un sfînt pe care nu l'a înţeles, fiorul ei de fericire, şi de suferinţă în acelaş timp, când citeà cevà scris de el, şi i se părea că'l vede, că'i simte gândurile cum se apropie de ea şi trec, ca singurele raze de lumină, peste viaţa ei întunecată şi distrusă pentru tot-deauna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dan îi povestise copilăria lui tristă, decepțiile și osteneala care 'i tăiase ori-ce avânt, ori-ce entuziasm, apoi speranțele, temerile, planurile nesfârșite și toate emoțiunile acestui amor care'i umpleà vieața.

Erau alături, plângeau amândoi, și mâinile lor se strângeau, ferbinți, pasionate: toată iubirea, toate gândurile pe care nu și le mai spuneau se descărcau în fiorul acelei atingeri. Bătrânul intră. Dan cercă să'și retragă mâna, dar Ana i-o ținù strîns, și zîmbì.

— Ce, nu ți-e bine, Ninico?

— Ba mi-e foarte bine. Da... să te'ntreb ceva, tată: tu iubești pe domnu Dan?

— Vezi bine, că'l iubesc. Pentru ce mă întrebi?

— Pentru că... îl iubesc și eu...

Și amândoi aiuriți de-atâta fericire, ținându-se de mână, înaintară cu o legănare ritmică de mișcări, ce părea că se leagă inconștient cu cadrilul lor de la pension.

Bătrânul adusese stridii, unt proaspăt și'o sticlă de *Sauterne*. Dar mai știu ei ce mănâncă, ce beau, unde se găsesc? Toate se petrec ca 'ntr'un vis, din care li'i frică să nu'i deștepte.

Se fac tăceri dulci, sfinte, de o misterioasă voluptate. Ei stau alături, din când în când mâinile lor se ating discret, ca și cum ar vol să se asigure, să pipăe reali-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvaria.ro/mdrr

tatea acestei fericiri. Ochii li's încă uzi de lăcrimi, lăcrimi de bucurie, de extaz. Bătrânul îi priveşte lung, suspină, rîde, şi nu se 'ncrede; spune mereu aceleaşi vorbe:

— Vezi, Ninico, cum a venit domnu Dan?... Două săptămâni, frate, şi noi să nu ştim !... Cine-ar fi crezut, când ne suiam adineaorea pe scări... Da osteniseşi, spune drept... Zău, bine a zis cine-a zis, că n'aduce anul ce-aduce ceasul...

După masă, compunerea telegramei: Ana aşteaptă să'i dicteze, a scris adresa; ridică ochii albaştri şi rîzători la Dan, care stă'n picioare lângă ea:

— Ei, pe urmă?

Şi iar citeşte rar, apăsând pe fiecare vorbă: „Cezar Priboianu, director Alarma, Bucureşti, România". Dan se uită la părul ei blond, împletit într'o coadă groasă şi prins în creştet c'un pieptene de baga, câte-va fire scăpate, mai scurte, tivesc cu o umbră delicată ceafa ei albă, rotundă. Ea'şi rîdică ochii şi'i spune să'şi lase mustaţa'n pace. Dan se apleacă, îi atinge mâna încetişor, şi dictează: „Fericit, recunoscător. Trimete imediat Poteraş Bârlad pentru actele necesare căsătoriei. Cununia aici legaţie. Aşteptăm nerăbdători. Dan."

— Lasă să scriu şi numele meu aicea.

— Eu... nu'mi veneà să zic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Așà ! Uite ce frumos sună : „Dan și Ana".

Și amândoi se uită cu drag la numele lor alăturate, ei găsesc și acì o notă de simetrie, cevà predestinat, care stă în acord cu perfecta armonie a sufletelor lor.

La plecare Dan, cam jenat, dă a înțelege că el ar dorì să vie cât de dimineață, și asupra părerii lui că „Domnișoara" n'ar prea avea aerul de a fi „matinală", ea 'l asigură că un logodnic mai puțin ceremonios, care i-ar zice *tu* și *Ano* frumușel, ar puteà venì la șapte ceasuri să ia cafeaua împreună, dar dacă Dan al ei vrea să fie „Domnul Dan", ea se sfiește să'i iasă 'nainte cu ochii cârpiți de somn. In prag mai stau de vorbă un sfert de ceas, în care fac primele încercări asupra întrebuințării pronumelui *tu*.

— Așà dar, mâine la șapte... și ochii lor se privesc adânc, adânc, își sorb cu lăcomie provizie de fericire, pentru lungile, nenumăratele ceasuri ale nopții.

Afară e răcoare. Dan plutește ; instinctiv își ține mâna dreaptă 'nchisă, ca și cum ar strînge în palma lui, caldă încă de impresia pe care i-o lăsaseră degetele subțiri ale Anei, toată sensația acelei dulci întâlniri, cevà palpabil din iubirea ei, și s'ar teme să nu'i scape când ar deschide mâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeu.staransilvania.ro/mdrr

Stelele de sus, tăcerea nopții, casele, aerul, luminile de la felinare, toate i se par solemne în momentul acesta. Sufletul lui crește, un sentiment de infinit îi înfioră gândurile: lumea palpită în ritmul vieții lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

XIII

— Da, înţeleg, e dureros să vorbim de asta, dar un moment de bună francheţă ne uşurează şi ne scapă adesea de cele mai crude turmente. Eu vreau, şi sunt sigur că pot, să te fac perfect liniştită asupra lucrului acestuia: mie 'mi trebue sufletul tău; şi 'l vreau senin, ca să poată fi bun, şi ca să 'l pot aveà *tot*... Nino, lasă-mă să'ţi rîdic obsesiunea asta de pe suflet. De ce dai din cap?

— Pentru că... tu eşti un sfînt, şi nu vreau să te gândeşti la ororì...

Dan o privì ţintă 'n ochi, ca şi cum ar fi vrut s'o sugestioneze.

— Ascultă, Ano, tu suferi mai mult din cauza modului tău de a gândì: dacă, în minutul ăsta, ai aveà toată încrederea pe care ar trebuì s'o ai în iubirea mea, şi de ai fi o păsărică cu minte, cu totul superioară, cum te-am visat eu în tot-deauna... ştii ce-ai face?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Ce?

— M'ai luà frumuşel de mână şi m'ai duce... la leagănul copilului... nostru; nu e al tău? tu nu eşti a mea?... Ano, cugeţi tu cât te ador, cât eşti de necesară vieţii mele, aşà cu încercările prin care-ai trecut şi cu tot ce se leagă de fiinţa ta?... Tu nu ştii cât îmi pari de mare şi de sfîntă, tocmai prin suferinţile tale... Haide, dă'mi o dovadă că mă iubeşti în adevăr, ca să fiu deplin fericit.

Tăcuţi, înfioraţi de-un sentiment misterios, privesc amândoi mica figură rotundă şi grăsceană a copilaşului care doarme: guriţa, de jur împrejur asudată, pare o floare pe care-a căzut roua,— e aşà de calm repausul divin al acestei gingaşe vieţi de-o lună şi jumătate, că şi aerul din odae are ceva tainic, evlavios, solemn, ca şi cum s'ar simţì acolo prezenţa unui înger, păzitor al somnului nevinovat; Dan se uită la copil cu o nespusă milă; gropiţa pronunţată, pe care i-o descopere în bărbie, îl face să'şi ridice ochii la Ana; ea e palidă şi cu privirea dusă. El îi zîmbeşte într'o căutătură de infinită adoraţie, buza lui tremură de şoapta unei întrebări sfiicioase:

— E băiat?

Ana clatină din cap, şi'şi întoarce faţa. Din momentul acesta nimic nu mai tulbură gândurile lor. De acum pot vorbì şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

plănuì în liniște, căci fetița a intrat în cadrul vieții și visurilor senine, ce li se desfășură înainte cu strălucirea și farmecul uimitor al basmelor.

Racliș, întinerit, nu mai aveà astâmpăr. De dimineață până seara erà în ropotele pregătirii. Intr'o zi au eșit tustrei; Ana la brațul lui Dan: discuție care din doi e mai înalt, — erau de o potrivă — se opreau în stradă, se măsurau, oglindindu-se în vitrine, lipindu-și umerii... „Nu te 'nălța!" „Stai drept". „Tu ai tocurile mai înalte". Bătrânul rîdeà. El susținèa că Ninica e cu două degete mai scurtă, „dar ea are să mai crească". Oamenii, casele, ulițile, tot ce vedeau, îi impresionau neobicinuit: iubirea lor răspândeà, pe unde călcau, un farmec de sărbătoare și de neînchipuită frumusețe. La întoarcere Dan îi arătă statuia Republicii: „Când ai ști de câte ori m'am uitat cu ciudă la Cocoana asta de bronz, care-aveà aerul că rîde de mine, — uite-acu ce triumfător ne privește, și ei îi pare bine că ne-am regăsit și că ne iubim."

Unsprezece zile de când își pun viitorul la cale. Sunt singuri, la aceeași mesiță de lucru, la care și-au făcut primele destăinuiri. Ana ascultă cu nesaț: i se pare că intră într'o lume nouă, mare, plină de interes și de minuni. Dan evoacă figurile prietenilor lui, pe carî'i prezintă, ca pe

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

niște eroi extraordinari, într'o proecțiune de lumină uimitoare: vieața lor mândră, munca lor dezinteresată, fraternitatea lor de idei, de talent și de suferinți, care i-au aproapiat, i-au strâns ca într'o castă și i-au izolat de lume, visurile lor largi și umanitare, apoi glumele, particularitățile și figurile fie-căruia... Ana e sigură că i-ar recunoaște, cum i-ar vedeà, și parcă 'i-e dor de ei, ca de ceva care face parte din vieața lui Dan.

El îi ia mâna și i-o sărută; cu o mișcare delicată, ea-și lasă capul visător pe umărul lui, gurile lor se cheamă cu sete, se atrag, își sorb respirarea în sărutări lungi, fierbinți, fioroase. O, dulcii, îmbătătorii ei ochi ce se închid și tremură, atât de drăgălaș, subt apăsarea gurii lui arse de iubire!

— Entrez!

„E cine-va jos care 'ntreabă de Domnu Dan". Cine poate să fie? Dan pleacă cu capul gol. Portarul strigă 'n urma lui: „prenez garde, Monsieur, vous allez vous casser la tête". Ana așteaptă, neliniștită.

Peste cinci minute ușa se deschide largă. Un domn străin, se înclină jenat. Dan, în extaz:

— Ghici cine e?

Ana se gândește o clipă, apoi surîde.

— Domnu Priboianu!

— Vezi, că te-a cunoscut?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Își aduc aminte de noaptea 'n care-au stat până 'n ziuă. Găsesc o plăcere în rechemarea temerilor și suferinților trecute. Priboianu schimbă vorba, când i se pomenește de ce-a făcut el pentru fericirea aceasta... Ana se uită curios la barba lui stufoasă, la mâinile lui mari și păroase: rîsul, gesturile, glasul, vorbele cele mai neînsemnate i se par extraordinare, de un înțeles adânc, mistic, — ea crede că vede un om dintr'un alt planet, venit pe pământ numai de dragul lui Dan al ei. Sub căutătura duioasă, părintească a lui Priboianu, inimile lor se simt ocrotite, tresar de-o fericire nouă, ei se privesc ca 'ntr'o oglindă, în sufletul lui bun, și parcă se iubesc și mai mult.

— Eacă și tata!...

Nouă explozie de bucurie. Bătrânul adusese verigile de logodnă. Ana trece în odaia de alături să 'ncerce o rochie. Dan se scoborî cu Priboianu să cumpere două sticle de șampanie: mai mult un pretext, ca să-i vorbească, să'i spue de copil, de cum a știut el să introducă în sufletul plăpând și tulburat al Anei un mod mai larg și mai uman de a privi lucrurile și de a înțelege viața... Inima bună și generoasă a lui Priboianu tresare, ca de triumful propriilor lui gânduri și sentimente. Tot așà ar fi făcut și el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Primul redactor de la „Alarma" să se cunune fără frac? Asta n'o permit. E, la mijloc, onoarea jurnalului meu!

Dan sfârșește prin a se lăsà, ca un copil, să facă ce-o vrea cu el. Priboianu îi cumpără rufărie, haine, tot ce se cade la un mire, îi dă o mie de franci, ca să aibă de cheltuială.

— Dar când o să mă pot eu plăti?...

— Nu vorbi fleacuri... Voi unde-o să stați la București? Ori nu v'ați gândit încă.

— Apoi, să vedem, Ana zice ca să stăm deocamdată tot acolo, în strada Armașu...

— Așà? va să zică ei tot mai țineau apartamentul... de care'mi spuneai...

După dejun, logodna. La început, discuție asupra punctelor cardinale. O mică busolă — „**breloque**" îi pune de acord. Dan și Ana stau drepți alături, cu fața la răsărit, și sunt așà de emoționați, că de astă dată au uitat să vadă care'i mai înalt. Priboianu e vesel, vorbăreț.

— Să nu vă temeți, că nu ține mult... A, pardon... logodnica trebue să stea în stânga. Vezi așà... Ori în dreapta... ce zici boerule?

Racliș e de părere că — în dreapta; dar nici el nu știe sigur, un moment se oprește gânditor, într'o atitudine ceremonioasă, ca și când ar căutà să'și aducă aminte, în care parte-a stat el, când s'a logodit; con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

chide că aceasta n'are nici o importanță, tușește o dată uscat, din gât, și apropiindu-se de „copiii lui", mișcat, tremurând, le pune verigile 'n degete. „Să trăiți"... Vrea să mai spue ceva, dar ochii i se umplu de lacrimi: sărută pe Dan, apoi pe Ana; i se pare că se desparte de ea și n'are s'o mai vadă. Priboianu, cu o mișcare de scamator, trece lui Dan un buchet frumos, pe care'l ținuse ascuns, și-i face semn să'l dea Anei.

— Acum puteți eși din front. Noroc...

Șampania sfârîe în pahare. Planurile reîncep...

— Ba eu, frate Dane, știi ce-aș zice? Să lași pensionul și să te-apuci de avocatură. Ai licența... o să'ți vie poate greu, un an cel mult, pân' t'ei da la brazdă, pân' t'ei deprinde cu chichițele meseriei și cu lumea. Tu vorbești admirabil — nu că ești de față... și logodit — da ce-i al omului i-al omului, n'ai ce'i face. Pentru cei dintâi trei ani te iau eu în antrepriză, cu două-sprezece mii de franci pe an, vrei?

— Eși la covrigi...

— Mă rog, primești?

— Eu primesc, da să nu te păcălești.

— Ce'ți pasă? Adă mâna... Tae, Domnișoară!

Ana nu știia cum și ce să tae, și trebui să'i explice datina poporului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Două săptămâni trecură cu repeziciunea miraculoasă a întâmplărilor ce se alungă prin vis.

Intr'un compartiment din Sleeping-Car: Ana doarme ostenită de fericire: calmul somnului dă figurii ei frumoase expresia acelei mulţumiri indefinite, acelui surîs divin, pe care-l au copiii mici când dorm. Dan, în picioare rezemat de brîul ferestrei, uimit ca de ceva magic, de prin basme, îşi stăpâneşte respirarea, ca să n'o deştepte. E a lui toată comoara asta de farmec şi de frumuseţe? El o contemplă cu un sentiment de nespusă adoraţie; mintea i se pierde, şi gândurile îl dor, se înfioară de frica vagă pe care o dau fericirile mari şi neaşteptate. Ii huesc urechile de-un şuer depărtat, neîntrerupt, obsedant. Sufletul lui arde: timpul, evenimentele, imaginile, toate se topesc în conştiinţa lui. Simte, ca prin somn, că e în tren: o impresie surdă de mişcare fără zgomot, fără zguduire. Jos, pe geamantan, se clatină, veşted, buchetul de nuntă. Dan îl vede şi se pleacă încet, îl aşază mai bine, să nu cadă,... poate c'ar fi un semn rău; şi'n clipa aceea, ca la lumina unui fulger, îi licăresc imagini, un amestec de amintiri; Ana, în rochie albă de matase, pare-o zînă din poveşti, pe el îl strânge fracul la subsuori. Racliş are două decoraţii la piept, Priboianu emo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ționat, și de-o solemnitate comică, îi șoptește: „Dane, ia seama, tu te-ai zăpăcit.“ Îl ia de mână și'l dă poveațe pe cari el nu le înțelege. I se pare că toți îl privesc îngrijați; îl duc prin case necunoscute, îl pun mereu de iscălește hârtii; oameni străini pe cari nu i-a mai văzut nici-odată, îi strâng mâna și 'i vorbesc cu dragoste; în picioare lângă Ana; cât au să'i mai ție?... un domn scurt, chel, cu favorite albe, ș'o doamnă grasă cu sprincenile ' nbinate și cu ochii încrucișați, stau și ei smirna de o parte și de alta, cu câte-o făclie aprinsă în mână; citanii lungi, nesfârșite, descântece superstițioase, schime cabalistice, care'i duc mintea într'o lume de fermece și de farmazonii. „Hi, hi... Ați văzut? Fărcășanu... am copilărit cu el... *ambasador*... cum s'a întâmplat... el a botezat pe Ninica, și tot el a cununat'o...“

Și, moleșită de extaz, mintea lui Dan apucă, de ici, de colo, câte-o figură, câte-o vorbă, din vălmășagul de impresii, ce prin mulțimea și tăria lor pare a fi lărgit timpul în care-au încăput; de aceea întâmplările din urmă îi scapără acum tulburi, deșirate, ca dintr'o imensă depărtare. Ana doarme. Vieața, toate gândurile lui, imobilizate, o savurează, îi păzesc somnul, îi ascultă respirarea.... unde, să se ducă din parfumul acestei fericiri? Lumina in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr

tensă a momentului îi îngrădește vederea, împrăștie în întuneric pulberea de amintiri și de speranțe, conștiința lui se izolează, se pierde în farmecul covîrșitor al clipelor cari curg.

O stație... Ce zgomot infernal. Aude roțile vagoanelor din urmă răsunând sub loviturile unui ciocan de fier, bătăile se apropie, tot mai tari, îl săgetează prin creeri și'i dau tresăriri nervoase, cari'l dor.

Ana deschide ochii speriată, vede pe Dan și'i zîmbește somnoros.

— Unde suntem?

Amândoi la fereastră caută să citească pe frontispiciul gării, dar e noapte și nu se vede, capetele lor se alătură, își lipesc tâmplele; s'aude șuetul unei apè mari, lumina felinarelor tremură pe stîlpii albi ai peronului, toată lumea se dă jos, e vama de la Vârciorova.

Pe la amiază sosesc la București. Ce curioase li se par străzile! și casele parcă s'au mai micșorat în lipsa lor. Pe calea Victoriei, câți-va cunoscuți îi salută. Dan are sentimentul că sboară, Ana e ostenită; pe chipul ei trec umbre de melancolie.

Acasă, în strada Armașu; lucrurile parcă se deșteaptă dintr'un somn lung, se deschid ferestrele, și odăile respiră. Dan se crede străin, parcă se jenează de mobile. Din odaia Anei se uită lung la fereastra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

căsuței din față, unde'și închipue că se vede pe el, visător, timid, mai tînăr cu'n an, și toate, câte s'au petrecut de atunci, îi sclipesc în fulgerarea unui gând. Zilele dintâi trec ca niște sărbători pline de surprize: primul lor dejun „acasă la ei", primii lor pași pe stradă îi emoționează și li se întipăresc în minte cu forța unor evenimente extraordinare, tot ce văd li se pare nou: simțurile lor au fiorul virgin și fresheța de senzații a copilăriei. Racliș pleacă a o vară a lui în Basarabia. Dan pledează două procese și le pierde: aceasta îl desgustă pentru tot-deauna de avocatură, căci era adânc convins că în amândouă pricinile dreptatea fusese de partea lui... Își reia lecțiile de la pension, și începe să se ocupe mai cu dinadinsul de literatură. Uneori, noapteа, după ce adoarme Ana, se scoală binișor, și scrie ceasuri întregi, își ascunde paginile chinuite, ca să nu afle ea câtă osteneală îl costă fie-care rând, apoi într'o seară se așază la masă și deschizându'și caetul începe să'și limpezească de-al binelea tot ce-a mîgălit în secret. Ana se apropie încet, se uită cu sfială peste umărul lui, el o simte ș'acopere cu mâna ce-a scris, ca să nu citească ea; dar nu'l rabdă inima, și'i citește cât a făcut, și'i spune dinainte ce are să mai urmeze. Ea îl ascultă cu un sentiment de recunoș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

tință și de admirație care deșteaptă în Dan puteri necunoscute; privirea ei îl înalță, îi dă pasiunea muncii, și setea de glorie, pe care nici odată n'a simțit'o ca acum.

Peste două luni apare volumul „Încercări literare" de V. Dan. Erau poezii, nuvele și câte-va portrete, tot ce putuse s'aleagă din munca lui de zece ani. Cu ce emoțiune trece pe la vitrinele librăriilor, și ce curios i se pare într'o zi când își vede cartea în mâna unui necunoscut! Simte cum sufletul lui se răspândește, și circulă în sufletele altora. Cartea se vinde, e un succes neobicinuit; Ana e mândră, când nu'i Dan acasă, traduce doicii câte-o nuvelă; îi pare rău că fetița, neavând de cât patru luni, nu poate să guste și ea operele lui Dan.

O masă prietenilor, din primii bani de pe literatură. Stelian găsește șampania „magistrală": la a doua sticlă zice că destupă „nuvelele", la a treia „portretele". Petroni întreabă mereu pe Graur: „Ce ai tu, de ce ești așà trist?" Erà o glumă veche a lor, „*une scie*": într'o zi Graur vorbind de puterea sugestiei le spusese că, pe el, când îl întreabă cine-va: de ce e supărat? îl face imediat să se simtă supărat, așà fără nici un motiv, ca și când privirea și vorba celui care'l întreabă, ar aruncà de o-dată în sufletul lui bine dispus, o neliniște, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

presimțire de ceva rău. De-atunci ei îl necăjeau, ziceau că încearcă să'i sugereze melancolia. Priboianu, care se amestecă rar în copilăriile lor, de astă dată se simte și el sedus.

— Ba nu, zău, ce ai tu Graure, de stai așa... ca un țap logodit?

Acesta zîmbi, apoi își luă, în adevăr, și poate involuntar, un aer gânditor.... Un hohot general de rîs.

— E gata.

— Vezi, Domnule, ce'ți-e și cu sugestia?

— Mititelul, mi l-ați necăjit, lăsați-mi băiatu'n pace... Și Stelian dă să'l sărute, Graur se ferește; altă toană de rîs. După masă Stelian citește un articol al lui despre cartea lui Dan; acesta se uită în ochii Anei, ea strălucește de frumusețe și de veselie. Fericirea lor capătă un aspect nou, se reîmprospătează sub privirile prietenilor; inimile lor parcă se înțeleg mai bine și se simt mai strîns legate în atmosfera asta de simpatie și de solidaritate.

.... Dar nici vorbă că trebue să'și pună cartea la Academie! Cine-o să ia premiul anual de cinci mii de lei? Anul acesta n'a apărut nimic vrednic de luare aminte; opera lui Dan se impune, originalitatea gândirii și'a darului de a exprimà sare'n ochi... E adevărat că „nemuritorii" sunt cam tari de ochi, și au frumosul obiceiu de a se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanavariaro/mor

premià numai pe ei: așà au respins ei „Poeziile" lui Stelian, pentru a premià o broșurică cu „impresii de călătorie" a unui *confrate*; au respins „nuvelele" lui Graur, pentru niște dări de seamă și rapoarte ministeriale intitulate „Opere literare" ale unui alt venerabil nemuritor, care după o lungă și eroică luptă cu bugetul țării, își înfigeà acum dinții osteniți în cozonacul Academiei, atât de bun și de priincios pentru bătrânețile *confraților*; dar anul ăsta nu s'a văzut nimic scris de vr'un academician, așà în cât vor fi siliți să dea premiul cuiva de-afară; de sigur o să ia doliu Academia, o să fie un scandal această sfărîmare a celor mai sfinte tradiții, dar, în lipsă de gloanțe, trebue să lase vânatul pe seama altora.

— Și, apoi, zi că te refuză, ce pierzi? Un bilet la loterie, nu'i așà Petroni?...

— Așà'i, numai că prea câștigă mereu comitetul de tragere.... pe sfoară.

A doua zi Dan și-a depus cele douăspre-zece exemplare; dar cum nici odată n'avusese noroc la loterie, erà la adăpost de ori ce ilu·əiz

Ana se înstrăinase cu totul de rude; gândul că soră-sa ar privi-o de sus, ș'ar ofensa-o cu compătimirea ei, îi înăspreà inima, o umpleà de revoltă și de răutate, încă de când erà la Paris; oroarea de a vedeà pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdrr

unchiu-său puneà pentru tot-deauna o prăpastie între ea și familia ei. Nu eșeà din casă decât cu Dan, n'aveà nici o prietenă. Adesea zilele i se păreau lungi, apăsătoare; singurătatea îi dădeà gânduri urîte, o umpleà de temeri neînțelese, superstițioase; ș'atunci s'așezà la fereastră, ș'așteptà pe Dan cu nerăbdare.

Se simțeà incapabilă de a face și ea cevà; seara, când trebuià să spue bucătăresei ce să gătească, o apucà groaza; une-ori sta o jumătate de ceas să-și aduc'aminte de vr'un fel de bucate, îi veneà să plângă de necaz. Dan se însărcinà să se ocupe el de menaj, făceà haz de supărările ei copilărești, ș'o rugà să'i cânte cevà la piano, sfârșeau în tot-deauna prin a găsì un farmec particular, artistic, în casa și gospodăria lor dezordonată.

Intr'o seară se 'ntorceau de la șosea pe jos, bătеà vântul și ei închideau ochii și se fereau de praf.

— Când o s'avem și noi un cupeu?...

Dan văzù în această întrebare un lung șir de păreri de rău, ascunse în inima ei bolnavă.

— Ai vrea în adevăr?...

— O, am glumit. Ce idee! Am spus așà o prostie, fără să mă gândesc.

— Tu te aperi, ca și când... n'ar fi o glumă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea începù să rîdă. Dan rămase pe gânduri. Işi închipuì o clipă c'o vede într'un cupeu trecând, vertiginos, pe dinaintea lui, şi depărtându-se pentru tot-deauna, în lumea ei de altă-dată. Puteà dar s'o piardă !... Şi el o strîngeà în iubirea lui din ce în ce mai adâncă, mai pasionată, ca şi cum ar fi căutat s'o vindece de-această nostalgie nenorocită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XIV

E dimineață. Afară ninge liniștit. Ei stau la fereastră și privesc cum se cern de sus fulgii mari, ușori, într'o cădere lenevă, ostenită. Strada, coperișurile caselor sunt albe, de un aspect moale, vaporos, ce predispune la visuri. Un farmec nou, de care nu-și dau seamă, străbate sufletele lor, și ei se miră, li se pare că n'au mai văzut niciodată o zi de iarnă.

Ana surîde visător; brațul lui Dan îi strînge încetinel mijlocul, și ea, alintată, își razimă capul pe umărul lui. In sobă trosnesc lemnele prididitе de para unui foc lacom.

— Când mă gândesc că s'ar fi putut întâmplă să nu ne cunoaștem, par'că m'apucă groaza... Ți-aduci aminte, când ai venit întâi în clasă la mine, cum voiai să... mă necăjești...

— Ce nebună eram. Da pe urmă, cum te-ascultam, cu ce nerăbdare așteptam lec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ţiile tale ! Parcă te văd... erai aşà cu minte, şi blând, şi vorbeai încet, frumos ; o dată, ştii, ne-ai povestit ceva trist din vieaţa lui Paganini ; da nu ştiu cum, parcă şi glasul şi figura ta aveau ceva misterios în ziua aceea, c'odată am început toate să plângem... ţi-aduci aminte?

— Te gândeai tu pe-atunci, c'ai puteà fi a mea?

Şi Dan, surîzând ca de farmecul unui vis, o strînge la sîn ş'o sărută dulce pe colţul gurii.

— Acum mi se pare că m'am gândit în tot-deauna, şi cred că n'aş fi putut trăì fără tine, dar atunci... Ştiu eu? Eram aşà de proastă... Tu ai spus doicii să mute patul de-acolo?

— Eu, ca s'astupe uşa care dă 'n coridor....

Fusese o ceartă între slugi, din cauza asta. Ea începe să'i înşire, ce-a zis doica, ce-a zis bucătăreasà, fie-care 'n limba ei, cum gesticulau şi ţipau una la alta, furioase că nu se pricep, şi crezând că, dacă strigă vorbele mai tare, or să se priceapă...

— Erà nostim de tot, eu ascultam de aici şi muream de rîs.

Pe Dan îl dor aceste ruperi subite de idei : nu înţelege cum poate Ana să se smulgă cu atâta uşurinţă dintr'un curent de gânduri aşà de atrăgătoare, şi de-odată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

fără nici o noimă, să treacă la câte o banalitate neașteptată. De mai multe ori observase la ea lucrul acesta, și i se păreà straniu, îl tulburà ca o răsturnare violentă și brutală a legilor minții omenești; dar nici acum nu'i vine să'i spue, se teme să n'o supere... Ar fi păcat; e așà de veselă! E un cap delicat, copilăros încă, își zice în gând, ș'o privește iubitor, zîmbind inconștient de rîsul ei drăgălaș, captivant, pe când sufletul lui vibrează și răsună încă de chemările duioase ale trecutului.

Ei sunt tot în luna de miere. Personalitatea lor doarme în legănarea ilużiilor. Toate gândurile, toate grijile, toate asperitățile firii lor se pierd, topite la o laltă, în focul unui amor nesfârșit, și sfînt, și dulce, cum n'a mai fost pe lume, cum n'are să mai fie.

Ei se doresc, când nu se văd câte-va ceasuri. Dan vine 'n tot-deauna grăbit acasă; pe drum își face fel de fel de idei: o fi bolnavă, s'o fi aprins casa... închipuirea lui îi înfățișează primejdii, tablouri fioroase al căror aspect îi alarmează conștiința, ș'atunci ca un copil gonit de spaima indefinită a întunericului, își iuțește pasul, inima 'i bate speriată, ochii i se tulbură de soare; ca să'și mai distragă mintea ascultă cum scârțâe zăpada sub tălpi. Ana 'l așteaptă, îi sare 'n gât și 'l sărută, face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nebunii, zice că e cuțu lui cel mic și se gudură, își îndeasă fața în hainele lui reci, cari aduc în odae mirosul plăcut al iernii, al aerului sănătos de-afară.

-- Știi că e posibil să luăm premiul de la Academie!

Se 'ntâlnise cu Damaschin, un scriitor de mare valoare, deși academician, și acesta 'l asigurase, că toată atenția nemuritorilor, și toți sorții de izbândă sunt pentru cartea lui Dan.

Un nou tezaur de iluzii, la gura sobei: cinci mii de lei! Două prietenilor; le rămân trei: o călătorie în Orient... Cine-a spus că nopțile de iarnă sunt lungi? Ei se vedeau dejà departe, pe mare, în larma străinilor din țări deosebite, în zgomotul vaporului, auzeau roțile sfădindu-se cu apa, și, sub trompa de fum, vedeau coada alburie de clăbuci de-a curmezișul talazurilor.

— Mă iubești, Nino? Nu'i așà, că suntem fericiți?...

Și aceleași gânduri, aceleași vorbe revin cu alt parfum, ei cred că și le spun pentru prima oară.

O scrisoare de la Racliș: e bine, n'a primit cartea lui Dan, pentru că marea împărăție nu lasă să intre în Basarabia nici carte, nici jurnal românesc; după Paști are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

să vie pentru vr'o două săptămâni; îi dorește și-i sărută cu drag.

Se desprimăvărează, ulițile sunt murdare și strășinile picură, toate casele parcă au guturaiu.

E Duminică. Dan scrie; Ana îi face țigări; bate cine-va la ușă. E Stelian.

— Cum să te prepar, ca să nu-ți vie leșin?

— M'a premiat!

— Nu, te-a ras.

— Știiam, și cui l'a dat?

— Lui Domnu Razi...

— Fostul inspector...?

— Da, și când ai ști istoria... Ascultă, mi-a spus'o Damaschin aseară. Cunoști pe Curțius Borceanu?

— N'am auzit de numele ăsta nici-odată. Cine-i?

— Ce dracu, Dane, e nepermis, să nu știi pe Domnu Curțius Borceanu, mare academician, de la descălecătoare! Poate l'ei fi văzut vr'o dată pe stradă, e un prichindel, scurt, cu niște picioare subțiri și strîmbe, și are un barbișon roș, foarte nostim, mi se pare că pentru asta l'a și făcut academician; e el nițel cam hodorogit, și cam aduce din picior,... da craiu, lucru mare! Trăește cu una Măcărească, o văduvă cochetă, care de multă vreme are-o fată de măritat... Nu'i așà că pân'aici am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr

aerul de a bate câmpii? Stai să vezi: Domnul Razi, de când a rămas fără slujbă, e vînător, vînător de lei... noi. Ştii că tatăsău a murit, şi n'a lăsat decât datorii. De unde şi până unde tînărul Razi — curtezan cum e de felul lui — se întroduce 'n casa doamnei Măcărescu, în calitate de viitor ginere. Măcăreasca încântată. Se face logodna. Domnu Curţius Borceanu încântat şi el, că i se limpezeşte terenul. Razi are nevoe de câte-va mii de lei ca să poată intrà în moştenire, ziceà el. Măcăreasca nu dispune deocamdată, femee cu minte. Ce'i de făcut? Atunci el îi spune c'a pus o carte la Academie: un ghiveciu naţional întitulat: „Auguştii miri" n'ai citit'o? Am să ţi-o aduc, e grozavă, monumentală, — are şi versuri, — să vezi, mă, linguşire greţoasă; sunt ca vr'o sută de pagini, pe hârtie groasă; de la început pân'la sfârşit e o milogeală ţigănească, o înjosire de lichea flămândă şi laşă, care tremură şi se târăşte pe brânci după un codru de pâine...

— Ei, ş'a premiat-o?

— A premiat-o. Borceanu încălzise inimile colegilor: le spusese că'i chestie matrimonială la mijloc: „faceţi această casă, pentru mine!... Sunt tineri şi se iubesc ca doi hulubaşi. Ccpiii lor or să vă bine-cuvinteze..." Academia a fost şi de astă dată la înălţimea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mai bine. Preferințele Academiei au ajuns să fie compromițătoare... Și totuși în fundul inimii lui se ascundeà un sentiment vag de decepție, umbra unei păreri de rău, pe care'i era rușine s'o spue.

Sosise primăvara. Copacii înfloriserà, păreau ninși. Erà în vacanția Paștelui; Dan scriià o dramă. Intr'o dimineață, Ana dormeà încă, el se pregăteà să iasă, ca să'i cumpere flori, servitoarea 'i aduse o telegramă: o deschise, nervos, cu presimțirea unei nenorociri, și rămase 'nlemnit: murise Racliș. Tiptil se strecură afară, ca să poată gândì; i se păreà că vorbele, pe care le citise, se vor sperià de sine în tăcerea casei și vor îngrozì somnul liniștit al Anei. Se așeză jos, pe scară, și sprijinindu-și coatele pe genunchi, își lăsă capul în mâini și închise ochii. Văzù chipul uscat al bunului bătrân, în repausul spăimântător al morții,—îi văzà degetele de ceară înțepenite pe piept... Mâine 'l îngroapă... și Ninica 'l așteaptă, ieri îi pregăteà odaia, i-a așternut covor la pat... Oare cum să-i spue?... Mintea lui se pierdeà, căutând vorbe cari nu sunt. O țigancă strigà pe stradă: „ghiocei frumoși!" Un moment se gândì să cumpere; și îndată 'și luă de seamă: „ar fi un dar perfid"... Intră ostenit, abătut. Ana se pieptănà. Erà veselă. Il privì fix, ținându-și rîsul, apoi îl sărutà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Şiretule, crezi că nu ştiu?
— Ce?
— Vine tata, ai primit telegrama...
— Cine ţi-a spus?
— Loviţa... da ce ai?... Mă sperii...

Dan erà palid, simţì că vorbele 'i scapă prin ochi; un moment i se părù c'a spus tare: „a murit"; şi privì rătăcit, în lături, plecându-şi capul, ca sub groaza unei lovituri fatale. Ana 'l zgâlţîì, şi 'i răcnì 'n urechi.

— Spune omule ce e?

Dan se uità cu tristeţe la ea. Sufletul lui delicat şi mândru, tresărì ca de-o ofensă. Se hotărî să'i spue, glasul îi tremurà pe primele vorbe, cari nu erau acelea pe cari le gândise...

— Nu-i nimic, Nino dragă, linişteşte-te.
— Spune drept, e tata bolnav?...

El înclinà încet din cap.

Ea se răstì, impacientată, mânioasă.

— Dă-mi telegrama... oh, cum mă torturi!

Şi ridicându-şi pumnii în dreptul obrazului, vru să-şi blesteme vieaţa.

Dan o apucă în braţe, îngânând cuvinte de iubire, de mângâere. Atunci, prin una din acele fulgerări de conştiinţă, ce par a luminà în noi gândurile altora, Ana înţelese, şi căscă ochii mari, cu o expresie de teroare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— A murit?

El o învălì într'o căutătură de-o nespusă înduioșare.

— Nino... dar glasul i se înecă în lăcrimi, vru să'i sărute mâna; c'un țipăt de groază ea se smulse din brațele lui, ferindu-se ca de o atingere vinovată, ce profană doliul ei sfînt; și ca să nu mai vadă nimic, își îngropă capul în pernă, și plânse, nebună de durere. Dan suspinând îi sărută părul despletit, gura lui arsă îi șopteà cuvinte de adorație, o implorà să'și întoarcă fața spre el, să'i fie milă de vieața, de inima lui bolnavă... Ea nu vroià să'l asculte, și scuturà din umeri ca s'o lase 'n pace. El simți un gol în suflet, ca o retragere bruscă a iubirii lui vexate.

N'aveau ei aceeași vieață, aceleași dureri, aceleași gânduri? De ce 'l goneà ca pe un străin, în loc să 'și plece capul pe sînul lui, și să plângă cu el, căci și el erà orfan, și toată iubirea, toată vieața lui erà a ei! In momentul acela i se părù c'o vede la școală, răsfățată, cochetă, fudulă de mânile ei albe și de zgomotul pe care 'l făceà rochia ei de mătase.

Telegrama îi chemà la înmormântare. Au plecat în ziua aceea, Ana a plâns tot drumul, din când în când suspinà, legănându'și capul: „N'am să'l mai văd, n'am să'l mai văd." Au sosit tocmai când îl așezau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în sicriu. Ana se aruncă desperată şi bocì pe trupul încremenit al mortului, îl sărută pe obraz, pe mâini, pe haină; abià au putut'o ridicà de acolo: cum îşi încleştase mâinile, unghiile ei hîrşîiră c'un zgomot fioros pe chembrica roşie ce îmbrăcà sicriul. La cimitir vroià să s'arunce 'n groapă. „Lăsaţi-mă, ce-aveţi cu mine!..." Glasul ei erà răguşit, spart; cioclii traseră frînghiile, a căror frecare pe fundul cosciugului dete un sunet uscat, sinistru; şi toţi simţiră trecând prin ei suflarea glacială a necunoscutului, misteriosul fior al veşniciei. Ana leşinase.

Vara lui Racliş erà una din acele fiinţi în cari nenorocirile parcă trag la ţintă: bărbatu-său internat într'o casă de nebuni, băiatul ei exilat în Siberia, din cauza unui discurs entuziast la o întrunire de studenţi; o fată cocoşată, cu picioarele moi, pe care-o purtà toată ziua într'un căruţ; aceştia îi mai rămăseseră; bătrâna numărà pe degete morţii familiei pe cari'i dusese, pe rând, la cimitir, în anii din urmă...

Ce de dureri sunt în lumea asta, cugetă Dan. A doua zi plecau. Ana erà palidă, din când în când îşi duceà batista la ochi şi plângeà. Tăcerea ei, nepăsarea de tot ce-o încunjoară, rochiea ei cernită, crepul negru ce'i fluturà din creştet până'n poale, puneau în jurul fiinţii ei o atmosferă rece,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

impenetrabilă. Dan o priveà cu sfieală, nu îndrăzneà, nu știià ce i-ar puteà spune. Un sentiment de dureroasă izolare îi întunecà mintea, îi discordà voința; se simțeà slab, laș, gonit din sfera propriei lui vieți. Uneori aveà clipiri de revoltă, de răutate. Până 'n gât 'i veneà să'i spue: „Ce va să zică asta?... Parcă l'aș fi omorît eu...” I se păreà că și-a auzit glasul tremurând pe cuvintele acestea. Ș'atunci tresăreà ca dintr'un vis prăpăstios; firea lui bună și miloasă 'l dojeneà pentru momentele acelea de rătăcire și de egoism, în cari el se alarmà numai de suferințile lui, se uità pocăit, rugător la Ana și, în gând, îi cereà iertare de ce erà să'i spue, se rușinà de ce gândise, ca de un acces de nebunie prin care trecuse și care 'i umpleà conștiința de-o spaimă retrospectivă.

Dar vremea vindecă toate durerile. Adu-ți aminte, cititorule, de morții pe cari i-ai plâns, de prima încercare crudă ce te-a încremenit pe loc, de cele d'întâiu momente de supremă sfâșiere și desperare, pe cari ți se păreà că n'ai să le mai poți uità nici odată, și că va trebuì să mori de durere... Câți ani sunt de atunci? Prin câte încercări cumplite n'ai mai trecut, și toate au încăput în inima ta largă, și vremea le-a acoperit, ș'a potrivit locul unde le-a îngropat, ca să nu se mai cunoască, ș'a semă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

nat pe deasupra flori, ca să nu mai știe lumea, ca să nu mai știi nici tu, câte-ai îndurat, câte doliuri mari porți în sufletul tău!

— Azi a fost Matilda pe-aici... de când nu mai e ministreasă, și-a mai venit în fire, vorbește ca lumea, nu se mai strîmbă... Știi că ne-a poftit pe mâine seară la masă...

— Ai spus că mergem?

— Eu am zis că nu știu; să te'ntreb pe tine, — nu mi-a venit să'i spun că nu vreau, dar după ce-a plecat i-am scris, că mâine avem și noi lume la masă... Cum ai crede tu c'aș merge? Mie-mi face rău, și când întâlnesc pe stradă, pe câte cineva din familia mea... De ce te uiți așà?...

— Pentru că... am eu un gând, care mă tot urmărește de mult, și nu ți l'am spus, dar acum văd că și ție...

— Ce gând?

— Să plecăm din București. Să ne retragem...

— Unde?

— Ori unde, la un târgușor, la vr'un sat unde-va, în liniște.

Ana fu apucată de-o bucurie copilărească; nu mai aveà astâmpăr, nu'i veneà să creadă; se așeză pe genunchii lui și'l luă de gât; ochii ei frumoși scânteiau de fericire

— Spune drept, s'ar puteà?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Numai să vrei *tu*.

— O, de câte ori nu m'am gândit și eu la asta, ca la un vis irealizabil!

Închipuirea lor se pierdeà în perspective de fericiri, cu atât mai atrăgătoare cu cât erau mai nehotărîte. Bucureștii li se înfățișau ca o Gomoră; o lume stricată, capiștea tuturor viițiilor, un aer greu, bolnav, impestat, în care nu se poate visà, nici iubì, în care inimile lor sufereau, tânjeau, fără să știe de ce; erau nerăbdători să plece mai iute; departe, o căsuță albă, simplă, ascunsă de copaci, un adevărat cuib de fericire, și cum or să se iubească, și ce liniștiți or să fie, retrași, neștiuți de nimeni, acolo o să'și isprăvească el drama, la care lucrează de atâta vreme fără nici un spor, acolo are să cugete în toată libertatea, ș'are să scrie pe fiecare an câte un volum, vieața celor asupriți, ticăloșiile orașelor mari, triumful parveniților, toată dezordinea, toate nedreptățile, cari se petrec zilnic, și nimeni nu le vede, și nimeni nu le spune.

Erà prin August. Mica Lori începeà să facă primii pași, împlinise anul. Doica plecase 'n patrie ducând cu ea convingerea nestrămutată, că toate bucătăresele noastre sunt niște „asasine", și că fetița seamănă cu Dan, bucățică tăiată.

Fuseseră două săptămâni la Rădăești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Smărăndița se măritase c'un arendaș gras, apoplectic, un fel de goril, pe care Dan nu puteà să-l sufere. Aglaia ședeà 'n pat și toată ziua 'și căutà 'n cărți, niște cărți soioase, pe care le-amesteca numai c'o mână, cealaltă fiind paralizată. Unchiul lor îmbătrânise, de-abià mai umblà, veșnic cârtitor și răutăcios, ochii îi erau acoperiți de-o ceață, nasul vînăt; aveà o figură idioată, și duhoreà a rachiu, ca o velniță. Pe Ana o interesau tipurile curioase și vieața asta, nouă pentru ea; surorile lui Dan îi erau dragi, îi plăceà să le-asculte, să le întrebe; ele o admirau, îi desmierdau mâinile, îi spuneau mereu cât îi de frumoasă, îi vorbeau de Vasile, când erà copil; ea ar fi mai stat bucuros, îl rugà s'o mai ducă pe la locurile pe unde se jucase el cu băeții din sat, să'i arate urmele vieții lui de-o-dinioară, s'o umple de amintirile lui, cari-i erau așà de scumpe: Dan însă sufereà; pe el îl prigoneà gândul că în casa asta trebue să se fi petrecut o crimă; în ochii stînși ai lui unchiu-său căutà umbra unei remușcări, seara se uità cu frică în colțurile mai întunecate, ca și cum s'ar fi așteptat să vadă deodată, eșind dintr'un părete, spectrul lui Leonida. Să fi mai stat, s'ar fi îmbolnăvit de sigur.

Ana e singură, la fereastră; așteaptă pe Dan. Nimic nu i se lămurește 'n minte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Gândurile ei ostenesc când se întorc spre trecut. Unele întâmplări trăite de curând i se par rămase departe, străine, ca și când n'ar mai ținea de viața ei; și totuși, când își aduce-aminte de Peruianu, i se urcă sângele 'n obraz. L'a văzut într'o zi la șosea, și un fior, o durere surdă a simțit în tot trupul; Dan n'a băgat de seamă. O, ar vrea să plece, să plece mai curând, i-e dor de locuri depărtate, necunoscute; aici e într'o continuă neliniște, o apasă privirile, gândurile oamenilor, amintirile ei urîte, aerul, toate'i fac rău. Ce bun e Dan cu ea; sufletul lui delicat o atinge, o înduioșează; ea 'și aduce-aminte cu mustrare de momentele 'n care l'a supărat; n'are să'l mai supere niciodată.... Își privește mâinile cu atenție, ca și când nu le-ar fi văzut de mult: toate gândurile ei adorm pe lustrul trandafiriu al unghiilor.

Dan intră vesel... „Poimâni plecăm..... Ghici unde..." și'i arătă decretul: era numit judecător de pace la Pungești.

A doua zi Poteraș ajută la „împachetare". Un tapițer ambalà pianul, ale cărui coarde tresăreau într'un suspin jalnic la fiecare lovitură de ciocan; răsunetul acesta, zgomotul pe care'l făceà bătutul țintelor în lăzile de brad, huruitul mobilelor, dezordinea tuturor lucrurilor din casă, dădeau Anei un sentiment de devastare; i se părea că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mor

toată vieața ei se distruge; dar se sileà să s'arate veselă, ca să nu 'nțeleagă Dan. Priboianu venise cu gândul să mai încerce, doar le-o scoate din cap ideea asta nesocotită de a plecà pentru tot-deauna din București. La început crezuse că e o glumă, a rîs; în urmă când a văzut că e serios, a căutat să'i convingă de prostia pe care vor s'o facă, de greutățile neprevăzute la cari se expun aruncându-se în necunoscut, așà orbește, amețiți de iluzii copilărești; i-a arătat lui Dan răspunderea pe care și-o ia, ducând pe Ana într'o lume, de care și el se va sătură peste câte-va luni. Insăși iubirea lor va suferì de monotonia acelorași vorbe, acelorași impresii, pentru că toate se 'nvechesc cu vremea; și 'ntr'o bună dimineață or să se simtă străini, singuri, — o să li se urască, ș'atunci, or să vadă ce mare greșală au făcut... Dar ei rîdeau: „Vezi, Nino, omul care n'a iubit? El nu știe ce'i asta".

Acum, ce să le mai spue? Își luă un aer indiferent.

— Când plecați?

— Mâine... Cum se vede că ești supărat pe noi!

— Eu? De ce?

Dan îl luă de braț și'l rugă să'l ierte că nu ține seamă de sfaturile lui, îi rupeà inima această despărțire, dar nu mai puteà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

sta, se simțeà ostenit, strivit de ce vedeà, de ce auzeà în jurul lui, îl sufocà aerul stricat al acestei societăți, în care oameni ca Veronescu-Prisăcani triumfau, eșeau din ce în ce mai în lumină cu o statornicie exasperantă, pe când cei buni și cinstiți rămâneau veșnic în umbră; spectacolul acesta îi zdruncinà mintea, îl înveninà peste măsură; nu mai puteà gândì, când treceà pe stradă vedeà atâția trântori fericiți, atâtea lichele enervante, c'adesea îl coprindeà o scârbă imensă; vieața, mizeriile de afară îl năvăleau ca niște valuri de mocirlă; nu, nu mai puteà respirà în duhoarea asta; se duce să se răcorească, să scrie în liniște... are să'și isprăvească mai întâiu drama, și pe urmă are să scrie un roman, îl poartă de mult în cap...

Priboianu se uită lung la Ana.

— Mă rog, Dumneata ce zici de toate astea?

— Eu zic c'o să fim foarte fericiți. Și vara ai să vii să ne vezi, nu-i așà? Dan are să scrie... nu'ți faci idee, ce bine 'mi pare că plecăm.

Și ea împrumutà inconștient trazele lui Dan; vorbeà de liniștea necesară unui artist, de potrivirea minunată a gândurilor ș'a dorințelor lor. Se iubeau așà de mult, ce li se puteà întâmplà?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Ei tăcură. Tapițerul băteà zorit în stinghiile de brad; un zgomot lugubru se izbeà de păreții goi, tremurà în ferestrele fără perdele; toată casa dedea o impresie de moarte și de pustiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XV.

Pe valea Racovei, la două ceasuri departe de Vasluiu, e târgușorul Pungești. Nici o priveliște deosebită; sunt locuri șterse prin cari treci, fără să le vezi, ca pe lângă acei oameni, după cari nimeni nu întoarce capul, nimeni nu întreabă cine sunt. Pe șesul din față o coamă lungă de lozii și de papură înseamnă cotiturile unui pârău, a cărui matcă e uscată pe vreme de arșiță. Numai pe tăpșanul din spre apus se vede un petic de dumbravă rară; în colo stau măgurile desvălite, mirișteși imașuri cât bate ochiul. In vatra înclinată a târgului căsuțe albe, cu prispe înguste de jur împrejur; la uliță, de o parte și de alta, sunt înșirate dughene, multe din ele lipite subt acelaș acoperiș de șindrilă înegrită de vechime; unele strîmbe, pleoștite și vîrîte 'n pământ pân' în ferești, parcă rînjesc la trecători. Unde și unde răsare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

câte-o clădire mai de seamă : casa proprietarului, conacul subprefecturii, cazarma..

— *Aicea* 's Pungeștii ! Tragem la han?

— Nu, la primărie !

Erà pe la toacă, tot drumul, ploaia bătuse darabana pe burduful întins al trăsurii. Fetița dormeà 'n brațele lui Dan. Ana plânsese ; o dureà capul. Primăria erà mai la deal : caii, rupți de osteneală, de-abià se mai urneau. Plesnetele din biciu, strigătele desperate ale birjarului, talanga legată la oiște, umpleau aerul liniștit al orășelului de-un zgomot alarmant : capete curioase se grămădeau pe la ferești, copii alergau pe lângă roți, se atârnau de arcurile de dinapoi, lăsate sub greutatea cufărului. Trăsura se oprì în fața primăriei.

Notarul, crezând că e Domnul Prefect, eșì în poartă emoționat, cu condeiul după ureche. Dan se dete jos, îi spuse cine e, și 'l întrebă unde-ar puteà trage deocamdată.

— Sunteți familistru, văd ; aveți încăpere destulă ; eaca aici mai la vale'i casa D-voastră, poftim...

Și cum Dan nu pricepeà ce înseamnă „casa D-voastră", notarul îi explică : Moisi Singhel țineà embaticurile târgului. El plăteà lui Spano, proprietarul moșiei Pungești, două mii de galbeni pe an, și încasà venitul tuturor acareturilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— El e stăpân pe tot ce'i aicea... (Notarul ridică brațul și 'l mișcă în aer, ca și cum ar fi adunat sub mâna lui toate bogățiile târgului). Și fiindcă...

— A, înțeleg, îl întrerupse Dan impacientat, Domnul Singhel... are daraveri cu embaticarii și... dă o casă pentru locuința judecătorului... Eu nu pot primì; voiu să plătesc. Aiurea nu găsim?

Notarul se gândì un moment, i se părù cam iute noul judecător.

— Are popa Vasile; da 'i mică, numai două încăperi...

— E departe de-aici?

— Eaca 'i colea; a treia casă. Poftim s'o vedeți.

Popa 'i văzù și le eșì înainte. Dintr'un cuvînt se 'nvoiră: trei zeci de lei pe lună.

Preoteasa alergă la trăsură. Se minună de frumusețea Anei, luă fetița 'n brațe. Iovița se dete jos de pe capră, erà udă bleaște. Câți-va curioși se strînseseră 'mprejurul trăsurii. Ana 'și simțeà picioarele amorțite; ea priveà aiurită, ca un copil deșteptat din somn; i se păreà că visează; își frecă ochii, văzù figura simpatică a preotesei, și, ceva mai încolo, părețiì albi ai căsuței, în care 'și aducea tinerețea, iubirea și visurile ei.

Intâia seară în Pungești: o lumînare de ceară, înfiptă într'un sfeșnic de alamă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

bine frecat, împrăștie o lumină săracă; două paturi primitive, cu așternuturi curate, — pe mesița de la fereastră o față de masă lucrată cu croșetul, în părețele din spre răsărit icoana Maicii Domnului, c'un smoc de busuioc pe policioara candelei, ș'o pană frumos împletită din spice de grâu; pe brâul sobei, de jur împrejur, sunt înșirate gutui, mere domnești și tărtăcuțe; e curat, e liniște, și miroase frumos a țară ș'a fructe de toamnă. Pe jos e lipit; ușa e deschisă 'n tindă și sprijinită c'un pietroiu; dincolo, doarme copila cu Iovița.

— Așà 'i că 'i drăguț aici?

— Ce fericită mă simt! parcă nu mă 'ncred...

Ei privesc mirați în toate părțile, se extaziază de toate nimicurile.

Aerul, lucrurile din odae par sfinte; amintiri vagi din basme, din cărți citite de mult, dau impresiilor și gândurilor lor un fior indefinit de evlavie și de mister; ei se simt izolați de lume, tot ce'i înconjoară li se arată ca o răsfrângere a închipuirii lor... Așà, întocmai așà au visat ei să fie. Sfeșnicul, horbota de la așternut, icoana, soba, toate li 's dragi, fac parte din fericirea lor; iubirea 'i covârșește, și se răvarsă peste tot ce văd. Acuma începe adevărata lor viață! Pierduți, ne mai gândind nimic, se strîng în îmbrățișări lungi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

pasionate; buzele lor se ating, cu setea și înfiorarea primelor sărutări.

E dimineață. Dan răsfoește dosarele, pe cari i le-adusese de cu seară ajutorul, și deschide mereu codul pe la locurile însemnate cu câte-un peticel de hârtie pus între filele soioase, așà de soioase că se încleiau pe degete... erà codul judecătoriei. Ana scoate cărți, haine și albituri dintr'un cufăr, și le așază pe laviță.

— Cam pe când crezi tu să ne vie lucrurile?

Dan citeà o hotărîre a predecesorului său; i se păreà trasă de păr. Tocmai peste vr'o câte-va minute conștiința lui tresări, ca și cum în tăcerea odăii ar fi mai rămas un răsunet confuz din vorbele Anei.

— Ai zis cevà?

— Eu? A, de mobile 'ntrebam; pe când crezi să le-avem?

— Peste vr'o zece zile.

— Uite ce m'am gândit eu... pianul, să-l punem dincolo... Aici am să'ți așez masa ta de lucru; în colțul ăsta are să fie etajera....

Și ea măsurà și tăià din ochi spațiul pe care 'l va ocupà fie-care lucru.

Preoteasa venì să'i întrebe cum s'au odihnit. Erà bătrână, dar voinică, și deșteaptă, și vorbareță. Un băiat au avut și ei, erà călăraș cu schimbul; ce mai mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

dreţă de flăcău! Pentru el ridicase casa asta, să'l gospodărească; şi astă iarnă, prin postul Crăciunului, s'au pomenit într'o seară cu Dumitrică al lor, că intră pe uşă cu capul umflat, vînăt la faţă şi tremurând ca varga. Când l'a desbrăcat, tot trupul lui erà negru; îl bătuse un afurisit de serjent de 'l stâlcise, nu l'ar mai răbdà Dumnezeu cu zile, că mai bine nu i-ar zice. Patru zile şi patru nopţi a stat lungit pe spate, şi 'ntr'una 'şi legănà capul pe pernă şi se văità, de 'ţi rupeà inima: „Valeu, mămucuţă dragă, dă-mi ceva să mor mai de grabă." Ziceà mereu că are un sfredel în cap; şi pân'a închis ochii a tot arătat cu degetul: „uite-aicea, aicea 'mi învârteşte sfredelul"... De geaba, când nu-i parte de sus, nu-i, şi pace bună!

Dar nici o lacrimă. Ea spuneà această istorie, cum ar fi povestit cevà din biblie.

Băteà soarele. Eşiră afară. Ea le arătă bucătăria, pivniţa, fântâna la doi paşi, şi pomii, puşi de mâna ei. Ana se uità la o găină nadoleancă.

— E a noastră, eaca, acolea suntem şi noi, doar gardul ne desparte; şi tot ceaveţi trebuinţă.... e ca şi la D-voastră.... spuneţi.

Acum cerul părea spălat.

Erà o căldură dulce, ş'o lumină albă, intensă, care lărgeà orizontul şi lămureà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vederea departe. Casa erà pe deal; copacii, neclintiți în aerul calm al dimineții, păreau zugrăviți. Un cocoș se suì pe gard, bătù din aripi și cântă. De departe, ca un ecou, îi răspunse un confrate, apoi altul. In liniștea și simplicitatea acestui tablou de țară, Ana străluceà ca o zână fericită din povești. Preoteasa, într'o pornire de dragoste și de admirație, îi luă mânile și i le sărută.

Dejunară de vreme. Dan se duse la judecătorie. Intră emoționat; priviri curioase, impaciente, îl fixau, îi studieau figura, hainele, mișcările. Când sună clopoțelul, i se părù un semnal solemn, care vesteà mai mult decât deschiderea unei ședinți obicinuite, — erà cevà care nu se petrece în toate zilele; în momentul acela avù sentimentul că 'ncepe-o vieață nouă, și ochii lui de necredincios se opriră cu o adâncă reculegere și pietate pe figura blândă și rezemnată a divinului martir, ce'i sta în față, cu brațele întinse pe cruce, încununat cu spini.

Dan aveà toate calitățile unui bun judecător; ascultà cu răbdare păsul fie-căruia, spiritul lui de scriitor urmăreà cu o pasionată atenție, vieața plină de interes, care treceà subt atâtea forme pe dinaintea lui; unele expresii de figură, unele vorbe de-ale împricinaților parcă tăiau de-o dată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

o dungă de lumină în adâncimile întunecate și atrăgătoare ale vieții, ș'atunci el se uită cu lăcomia de-a vedeà prin deschizătura aceea de perdeà, se uità departe ca într'o lume vastă și necunoscută. Veneau oameni învrăjbiți între ei pentru lucruri de nimic, frați cari se trăgeau în judecată pentr'o baniță de mălaiu, cari se urau, înveninați, înrăiți inconștient de alte nevoi, de biruri, de asupriri, de muncă degeaba. Dan îi înțelegeà; el vedeà bine că oamenii aceștia se înșală; ei *cred* că se urăsc, și nu bagă de seamă că sunt necăjiți de altele; și cu-atâta milă le vorbeà, atât de bine știià ce vorbe să le spue, ce coarde să atingă în inimile lor tulburate, că'ndată parcă le rîdicà o perdea de pe ochi, ei simțeau ca o năvălire de lumină în conștiință și, îmbunați, căiți parcă de vrăjmășia lor nedreaptă, plecau capetele 'n jos.

— Așà 'i, Domnule Judecător, noi n'avem nici o dușmănie....

O, mica Lori, ce drăgălașă se făceà, și cum umpleà casa cu rîsul și primele ei vorbe, ce dădeau senzația unor sclipiri de lumină prin aer! Dan se așezà jos ș'o țineà frumușel, de subțiori; la câți-va pași, Ana 'i bățeà din palme ș'o chemà; fetița se săltà pe loc, ezità, calculà dificultățile și primejdiile unei călătorii așà de lungi, voià să plece, și-și luà de seamă. Apoi o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dată își încordà picioruşele, şi speriată, cu ochii mari, dedeà fuga-în braţele mă-sei. Une-ori cădeà; atunci ziceà şi ea „*hopa*!" şi se sculà cu o trudă şi cu o complicaţie de mişcări stângace, şi se făceà un rîs ş'o veselie, la care ea nu luà parte până când nu'şi vedeà echilibrul bine asigurat.

Venise Poteraş să le-aşeze mobila; a stat trei zile; a plâns când a plecat. Prezenţa lui lăsase în aer cevà din zgomotul şi agitaţia lumii, pe care ei o uitaseră aproape, ş'acum ,involuntar, se pomeneau mereu vorbind de prieteni, de cunoscuţi, de cum li se făceà dor să plece, când erau în Bucureşti, să plece unde-va, departe: şi cum îi apucau une-ori momente de nelinişte, de griji, de alarmări surde, inexplicabile, ca şi când o suflare de melancolie ar fi trecut de-o dată peste inimile lor. Cât de mult li se părea de-atunci!

„Ce fericiţi suntem acum!... Nu'i aşà?" Şi ei se întrebau mereu, c'un fel de frică de a nu'şi descoperi cum-va umbra vreunei ascunse păreri de rău, încolţirea vreunei nenorociri, pe care n'o numeau, nu vroiau nici să cugete la ea... S'ar fi putut s'o evoace numai cu gândul!

Une-ori Dan veneà acasă ostenit; în inima lui răsunau încă gâlcevile şi suferinţile celor pe cari'i judecase, el se simţeà contaminat de rănile pe cari le atinsese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„O, ce de nefericiri sunt în vieaţa asta !...“ Şi mintea i se pierdeà într'un adânc nesfârşit de dureri omeneşti, ce i se păreau fatale, iremediabile. Ana îl înţelegeà, îi sărutà ochii posomoriţi, şi'i certà pe câte unul, le spuneà să fie cuminţi, să nu mai vie la ea aşà urîţi şi supăraţi, că ea nu le-a făcut nimica. Eşeau la primblare; lumea se uità la ei, cât de bine le şade; ei simţeau bine cum îi străbate, ca o emanaţiune de simpatie, acea influenţă secretă pe care o exercità asupra noastră privirile celor cari ne iubesc. Şi 'n această atmosferă priincioasă de admiraţie, Dan se simţeà mai bun, Ana mai frumoasă.

Ş'amândoi, ţiindu-se de mână, eşeau din târg, şi se duceau încet pe „şosea“... Erau ultimele zile ale toamnei, câmpiile goale, aerul trist, pustiu; crengile arborilor păreau nişte braţe întinse, încremenite în atitudini de o sfîntă, atingătoare rezemnare; lumina scădeà în apusuri din ce în ce mai reci, soarele păreà că ia şi duce cu dânsul o parte de vieaţă, pe care n'are s'o mai aducă nici odată. Şi ei păşeau, singuri, în această melancolie penetrantă a naturii; o greutate, o penibilă osteneală li se lăsà pe gânduri, cuvintele le 'ngheţau pe buze... tăcerea îi inundà.

— Ne 'ntoarcem?

— Cum vrei tu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Intr'o seară, pe la sfârșitul lui Noembre, se 'ntorceau mai de vreme; li-erà frig și veneau iute; începuse-a fulguì ca din senin, altè dăți auzeau din poartă gura Lorii; acum o găsiră tăcută, de o neobicinuită cuminţenie. Iovița o înfășurase într'un șal ș'o rezemase de pernă în patul Anei; și mititica sta acolo, ca un huhurez, cu ochii mari, deschiși, și adânciți în cine știe ce gânduri. Capul și mânile 'i ardeau. Venì doctorul.

— Să n'aveți nici o grijă... puține gâlci. Să nu mănânce nimic și s'o păziți de răceală. Acum îi dăm o linguriță de revent, și mâine... o să vedem.

Privirea blândă, puțin distrasă a doctorului, și mai ales vorba lui potolită, onestă, aveà cevà deosebit de atrăgător. Fu o dorință reciprocă de a se cunoaște mai de aproape, de a'și spune impresiile, Ana rămase cu fetița. Dan trecù cu Doctorul în cea-l'altă odae; ceaiul îi făcù și mai comunicativi. După un ceas, li se păreà c'au fost prieteni de mult, într'o altă vieață, ș'acum se regăseau cu aceleași sentimente, cu același fel de a gândì.

Anton Pravăț scrisese și el o carte: „Boalele și mizeria de la sate". Dan n'o citise, dar din câte-va fragmente reproduse prin ziare, știià că e o lucrare de seamă, care zugrăveà în tablouri de o înfiorătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaifrans.vania.ro/mdrr

realitate, vieața nefericiților țărani. De paispre-żece ani erà doctor de plasă. Cunoșteà aproape toată țara; nu trecuse nici o dată granița. De-un an erà în Pungești, ca 'n toate părțile, pe unde fusese, se izbeà și aici de nepăsarea aceleiași administrații păcătoase, care n'are altă grijă decât căpătuiala și gheșefturile. Înșirà greutățile cu cari se luptă ca medic, ignoranța și superstițiile poporului, mizeriile pe care el le vede zilnic. Dan îl ascultà cu interes; dar, de la o vreme începù a se îngrijì de Ana: erà singură, poate că'i erà frică, poate că își făceà gânduri urîte; ș'apoi erà târziu; îl cuprinse un sentiment de neliniște, de impaciență. Doctorul, însă, se antrenase:

— Ieri bunăoară, am avut tărăboiu mare cu domnu Giurgea, suprefectul nostru. Jupânu Singhel, care ține căsăpiile, vroià să ne tae o vită, bolnavă și slabă de nu se țineà pe picioare; zor că să'i dau bilet; zic: „fugi cu mortăciunea asta, ce, vrei să îmbolnăvești oamenii?" Eaca și subprefectul: „da ce are doctore, vaca asta? Eu o văd foarte sănătoasă." M'am uitat lung la el... Eu nu sunt om violent, dar sunt mișei de ăștia, care'ți ridică sângele la cap...

Pravăț erà voinic, cu o musculatură de atlet; figura lui aveà frumusețea oamenilor puternici. Involuntar își încruntă ochii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ș'o încrețitură adâncă îi crestă fruntea între sprîncene. Dan îl vedeà acum departe, ca printr'un binoclu întors.

— Incepuse subprefectul să facă gălăgie. M'am apropiat de el și i-am spus încet: „Știu că ai leafă de la Singhel, știu și cât ai: cinci sute de lei pe lună; a venit să 'mi propue și mie, și eu l'am dat afară... prin urmare vezi ce deosebire e între noi; n'aș vrea să'ți dovedesc ș'o altă deosebire, mai palpabilă." Ce crezi c'a făcut? Iți închipui că s'a schimbat câtuși de puțin la față? De loc. A întors'o la glumă: „Uite doctorul cum s'a supărat". Ș'a spus ovreiului...: Da mi se pare că eu abuzez...

In adevăr pe figura lui Dan erà o suferință vădită. El îngână un fel de *nu*, care însemnà alt ceva. Doctorul îi strînse mâna și plecă încântat; în ușă, îi spuse că, până'n seară, vaca ovreiului a murit.

A doua zi Dan nu se duse la judecătorie. Afară viscoleà a iarnă. De dimineață se făcuse foc, la început soba nu trăgeà și tot fumul eșise în odae.

A trebuit să deschidă ușa. Ana erà dezolată.

— Cum o să iernăm noi în casa asta?

— Da nu'i nimica, dragă; așà'i la început, până se încălzește bine soba... uite, dejà a mai contenit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Pe tine, se vede că nu te ustură ochii, eu nici nu mai văd...

— Să'i sărutăm ş'o să le treacă.

Şi dete s'o ia în braţe; ea se ferì c'un gest de silă.

— Ia lasă, că tu...

— Nino dragă, de ce vrei să ne amărîm aşà pentru lucruri de nimic?

— Apoi, la tine toate's lucruri de nimic...

— Toate, afară de iubirea ta şi de chirăitul tău de păsărică moţată...

Şi el fu aşà de blând, şi găsì atâtea vorbe de alintare, c'o îmbună. Işi sărutară unul altuia ochii, şi le trecù. De bună seamă că nu mai eşeà fum; Dan se uità vesel în aerul odăii. „Vezi?... s'a trecut!" Şi închise uşa: focul duduià în sobă, părea că se ceartă cu viscolul de-afară. Lori sta frumuşel învelită în tartan, ochii ei aveau o căutătură dulce, visătoare: lângă ea o păpuşă mică de porţelan, ciungă de o mână, aveà un aer de suferinţă, de rezemnare, aerul trist pe care'l au păpuşile copiilor bolnavi.

— Dar ce-aţi înfăşurat'o aşà, mititica, zise doctorul după ce-o examinà, copila e bine, trebue să se joace; azi nu'i daţi decât puţin lapte, şi de mâine regimul obişnuit.

Şi pe când Ana o despachetà, doctorul trase pe Dan de-oparte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Bine, da aseară... ceaiul dumitale m'a îmbătat se vede: tocmai acasă mi-am venit în fire, și m'am gândit ce idee urîtă trebue să'ți fi făcut de mine...

— De ce? nu înțeleg...

— Să te țin eu până la miezul nopții!... Nici nu mai știu ce ți-oiu fi spus, da așà'i câte odată, te uiți vorbind, și nu 'ți mai dai seamă de ce se petrece în cel care te ascultă.

Peste câtevà zile venì să 'și ia adio; îl permutase: se aștepta la asta.

Ningeà într'una, s'acopereau cărările; zăpada creșteà mereu, copacii, casele, toate se înecau într'o imensitate albă, neclintită, tristă. Timpul părea că nu mai curge; suluri moi de fum se ridicau încet de pe case, și se risipeau. In aer erà o tăcere fatală, apăsătoare ca o prevestire de moarte.

— Nino, pentru Dumnezeu, isprăvește... nu pricepi că 'mi faci rău?

Lori suspinà. Ana bătеà din picior la ea și țipà furioasă: „taci afurisito că iar te bat." Ochii fetiței, în sforțarea de a'și ținеà plânsul, căpătaseră o învăpăere întunecată, stranie; frica, suferința, îi micșorase și'i vîrîse mai adânc în orbite. Ana și Dan rămaseră înlemniți, săgetați de acelaș fior; erau ochii lui Peruianu, erà privirea lui posomorîtă, rece, cu reflexe de oțel, care răsărise de-odată pe chipul Lorii;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sângele, speriat, îi aruncă în faţă expresia severă şi încruntată a tatălui, marca profundă a paternităţii, la care secretele fiziologice adăogeau poate şi ceva din oroarea concepţiei.

Ca un val de umbră trecù pe chipul lui Dan.

— Las'o acu... nu vezi că s'a potolit?

Ana erà palidă; ea se întoarse, fără să se uite la el şi privì pe fereastră lung, distras: pentru prima oară blândeţea şi bunătatea asta, fără margini, a lui Dan, o enervà; i se păreà o nesimţire, o laşitate.

El se apropiè încet, iubitor. Ea se ferì, să n'o atingă.

— Te rog, lasă-mă.

— De ce? Nu mă iubeşti?...

— In momentul ăsta, *nu*!

Dan se retrase. Toată fiinţa lui păreà că se stinge, se nimiceşte într'un sentiment de supremă osteneală şi descurajare. Se aşeză la masă, ochii lui căzură distraşi pe o scrisoare deschisă, la care nu răspunsese... o luă şi'o citì din nou, într'un fel de ameţeală, care făceà să'i joace conştiinţa pe înţelesul rândurilor, ca o pâlpâire de flacără care se trece. „...Dar ce interesanţi sunt prietenii dumitale, de carimi vorbeai la Sinaia! Am fost şi i-am văzut în cenaclul lor din strada Fântânii... Când ai şti cum te dorim aici cu toţii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Peste-o lună Miba 'și înțarcă odorul... Ce ați zice să vă pomeniți într'o zi că vă călcăm, în sihăstria în care v'ascundeți fericirea... Imi închipuiu ce frumoase lucruri trebue să scrii acolo: când o să vedem drama?...

Lori adormise. Ana se uită pe fereastră, cum ninge: inconștient i se urzeà în cap o comparație între natura de-afară și sufletul ei; ea 'și puneà ochii pe câte-un fulg mai mare de zăpadă; îl urmăreà cum se lasă de 'ncet... tot așà de reci, tot așà de ostenite cădeau și gândurile ei, ca dintr'o înălțime misterioasă, pierdută, dincolo de existența ei; și tot așà simțeà că se scufundă, se îneacă într'o vastă, nemărginită monotonie, toate iluziile, toată vieața ei. Aspectul, aerul iernii intrà în ea și'i răscoleà dorințile și vanitățile ei adormite, lucruri uitate de mult, se desgropau și'i apăreau de-odată în conștiință; sufletul ei se umpleà de farmecul unei vieți depărtate, ca de armonia unui cântec frumos... Iarna, — iarna 'i aduceà aminte de policandrele saloanelor cu parchetul lustruit, de splendoarea și agitația balurilor, de eleganța rochiilor, de nespusa, amețitoarea voluptate a valsului !... O, cum tresăreau și se deschideau acum flămânde, toate simțurile ei: vedeà figurile, cu zîmbetele, cu pieptănătura, cu ticurile lor ner-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

voase; auzeà muzica, foşnetul fustelor de mătase, şoptirile discrete; simţeà braţul, care'i înfăşoară talia şo strânge... aşà de 'ncet, aşà de bine: şi aerul parfumat, şi sorbetul răcoritor pe care i-l ofereà cu atâta graţie mănuşa albă a unui cavaler surîzător, şi bine crescut... Apoi nu mai gândeà nimic; un clinchet lung de clopoţei îi zuruià în urechi ca de la un şir de sănii cari se depărtau. Vru să se uite 'n oglindă, şi când se întoarse văzù pe Dan la masă, scriind; venì încetişor lângă el, îi netezì părul, şi 'l sărută.

— Cui scrii?

— Lui Albert.

Dan lăsă condeiul, o privì iubitor, şi luând'o de mijloc o aşează pe genunchi, şo desmierdă ca pe-un copil.

— Răutăcioaso, de ce-ai vrut să mă necăjeşti?

Ana uitase; atâtea lucruri se petrecuse de-atunci în sufletul ei! El îi spuse cât l'a făcut să sufere, şi ce urîte gânduri îi dau unele vorbe şi priviri ale ei... dac'ar şti, i-ar fi milă de el şi nu l'ar mai supără nici-odată. Ana îl ascultà, puţin distrasă, scăldându'şi degetele subţiri şi albe în părul lui lung; el îi căutà privirea; aşteptà un cuvînt de părere de rău, de înduioşare....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Dane dragă, trebui să te tunzi, uite ce plete-ai făcut, parcă ești un cioban!

— Vezi Nino, ce puțin te preocupă...

— Știu ce vrei să zici—îl întrerupse ea impacientată,—nu pricep cum poți tu să te gândești mereu la o vorbă, la o prostie pe care-am spus'o așà fără să cuget.

— Da eu nu te 'nțeleg pe tine, cum treci de la una la alta cu cea mai mare ușurință.... pe tine gândurile se vede că nu te-ating, nu te mișcă... o coardă lovită, într'un clavir, și tot vibrează mai mult.

— Mai ales dacă pui și pedala... Ce vrei? Eu așà sunt... n'ai zis tu că am cap de păsărică?

Ea rîdeà; el o priveà trist.

— Ce te uiți așà? Nu-i păcat să'și piardă cine-va vremea și mintea gândindu-se mereu la un lucru de nimic?

— Nu-i păcat, Nino; eu un an de zile m'am gândit la o vorbă a ta; s'aceea mi-a dat curaj, vorba aceea...

— Care vorbă?

— Ți-aduci aminte, la Sinaia, când ne suiam călări spre „Vârful cu Dor", tu poate că mi-ai spus așa fără să'ți dai socoteală, c'ai vrea să fii odată de-o-parte și să mă vezi când scriu... Câte versuri frumoase n'am visat eu pe vorba aceea! De câte ori, când scriiam, nu mi se părea că te simț cum te apropii tiptil și'ți întinzi capul peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

umărul meu ca să vezi ce scriu, ş'atunci puneam o grijă deosebită în alegerea cuvintelor, în forma literelor... îmi închipuiam că toate trec pe subt ochii tăi şi le judeci.

El tăcù. Ana îi înfăşurase braţele pe după gât, şi'l strîngeà, îi apăsà capul pe inima ei, ca şi cum ar fi vrut să nu'l mai audă, să nu se mai gândească la trecut, nici el, nici ea. Valuri de regrete surde o năvăleau din toate părţile. Sufletul i se umpleà de întuneric, ochii de lăcrimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XVI

Cocoanele mai ales— erau furioase. Slava Domnului, aveau și ele casă, relații cu lumea, făceau „suarele"... și mese mari la zile onomastice. Adecă ce? nu catadicsea Domnu judecător și „madama Dumisale" să vie!... măcar odată, la un sfîntu Dumitru, patronul lui *Mitu* (sub-prefectul), la un sfîntu Mihail, patronul căpitanului.... Ce? Se țineau mândri?... Atâta pagubă! Și regulat, până să 'nceapă ghiordumul, își vărsau paraponul pe aceste... „persoane fără nici o creștere... de cari nici nu face să se mai ocupe cinevà..." La început erau foarte intrigate: cine-or fi, din ce familie, cum trăesc?...

— Ia vezi, Natalițo, zău, pune-te pe-atâta și află-ne ce hram țin și de unde i-a adus vântu pe-ici?

— Asta află, că'i calu dracilor... una'i Ioneasca sireaca! Acu să te vedem...

Și s'a pus Ioneasca pe-atâta, ș'a aflat:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

El erà un fecior de popă; ea erà fata unui crîşmar. Şi de-acì 'ncolo, las' pe Nataliţa, să ţi le ticluească ea...

Bărbaţii, oameni serioşi, aveau alte griji: în fie-care seară se strîngeau la Mihăiţă Dimcea, comandantul companiei, şi'şi făceau stosişorul obicinuit, care ţineà până în ziuă: Mitu Giurgea, sub-prefectul, Costachi Stoica, vechilul lui Spano, Adlef spiţerul; ăştia erau stîlpii „sinodului", — ei de multe ori lucrau ca tovarăşi, când le cădea 'n palmă câte-o gâscă de jumulit, toată noaptea erà masă 'ntinsă şi băutură, la discreţie... aici îşi aduceau recolta boerănaşii de pe Racova, şi de multe ori îşi lăsau caii şi trăsura, ceasornicul de la brîu, puşca de vînătoare; aici îşi depuneà primarul „economiile", directorul şcolii leafa, şi cei opt *avocaţi* — ciupelile lor de peste zi. Ce băeţi de ispravă erau toţi!... gura nu le-o auzeai. Un singur scandal a fost într'o seară cu doctorul Pravăţ; tăià el o bancă de stos, şi Dimcea, care'i ştiut că n'are nici-o-dată noroc la pontat, se 'ncăpăţinează cu „dama de caro" şi pierde trei sute de leuşori; ajunsese la tibişir, datorà vr'o două sute.... şi tocmai când vroià să facă un „quinze-lèva" de zece, doctorul pune cărţile frumuşel pe masă şi spune că nu mai joacă.

— De ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

— Pentru că nu mai am gust...

— Dacă'i așà, zice Dimcea furios, nici eu nu'ți plătesc datoria...

— Chiar să vrei să mi-o dai, că nu ți-aș lua-o.... Cât ai mai pierdut la mine? Trei sute de lei? Na-ți'i !.... Asta-i pâinea bieților soldați....

— Mizerabile !...

Intr'o secundă masa fu răsturnată... și, zău cât erà de iute Dimcea și de inimos, dacă n'ar fi sărit cei-l'alți imediat, să'l scoată din mâinile doctorului, nu se știe ce i s'ar fi întâmplat. „Te pui cu nebunul?...'' Dar fie că i-a venit Mitu de hac ! Iute-iute l'a mătrășit.

Negustorimea compusă numai din ovrei alcătuià o clasă a parte : întreprinzător, econom, insinuant, șiret, ovreiul erà singurul, care nu'și pierdea vremea ; el specula nevoile țăranului, venalitatea funcționărilor, slăbiciunile și viițiile tuturor ; vieața și bogăția acestui orășel treceà prin mâinile lui ; nicăiri nu se vede mai bine, ca în aceste târguri mici din Moldova, cu câtă răbdare și iscusință știe ovreiul să'și întindă mrejele puterii lui de acaparare, și cât e de profund și de invincibil spiritul de solidaritate al acestei rase fără pământ !

De-asupra acestei lumi, Temistocle Spano trăià ca un prinț. Tată-său fusese chelar la un boer mare, Iordachi Balș, și... făcuse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

economii: la moartea lui lăsà celor doi băeți câte-un milion; cel mai mare s'a dus la Atena, Temistocle a cumpărat Pungeștii, s'a însurat c'o armeancă frumoasă și bogată, și până când nu s'a văzut stăpân încă pe trei moșii ale lui Iordachi Balș, nu s'a lăsat. Acum erà omul cel mai cu greutate din tot județul, și'n opt orașe se vorbeà de caii, de trăsurile și de bucătarul lui Spano. Băiatul lui, student la Paris, aveà coroană pe batiste și pe cărțile de vizită; fata se 'ntorsese numai de câte-va luni de la Dresda.

Era prin Fevruar. Dan venise de la judecătorie bolnav: îl dureà capul; Ana fierbeà la sobă apa pentru ceaiu; Lori făceà conversație cu păpușa.

— Ce-o fi durerea asta de cap la tine, nu pricep... înainte n'o aveai.

— E aerul închis acolo, și miroase uneori așà greu...

— Cine te-a pus să te faci judecător? Și ce, toată vieața ai de gând să te chinuești aici?...

— Nino, cum găsești tu tot-deauna ocazie să mă amărăști? Mă vezi că sunt bolnav, și 'n loc s'aud și eu o vorbă bună de la tine...

— Ia lasă-mă, că m'am săturat... nu'mi mai face morală, te rog!

— Oh, cum mă torturi!

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— D'apoi tu !... când ai ști...

In momentul acela Dan simți că i se distruge toată vieața. Ei se priviră cu ură, cu o sălbatică poftă de a'și spune cuvinte grele, veninoase, ireparabile. O sanie se oprì la poartă. Ana se uită pe fereastră....

— Cine dracu or fi astea?

Erà doamna Spano cu domnișoara. Veneau *ele* 'ntâi ! cu acea familiaritate pe care o dă bogăția, doamna Spano începù de la ușă :

— Da bine, se poate ,de-atâta vreme-aicea, și să nu ne cunoaștem măcar?...

Apoi dete cu ochii de fetiță, o luă în brațe și 'ncepù s'o sărute și să'i spue și ei că ,,tata'' și ,,mama'' erau niște uricioși, cari trebuiau bătuți.... Domnișoara citise cartea lui Dan, numai de două zile aflase de la o amică a ei din Vaslui că autorul acelor ,,frumuseți admirabile'' erà ecì, aproape; ș'atunci... și-a luat curajul să vie. Peste două săptămâni aveau să dea un bal, și ea îi rugà frumos, luà mâna Anei ș'o strîngeà cu iubire : ,,nu'i așà c'o să veniți?...'' Ana se uità la Dan, ei nu știiau ce să răspundă. Doamna Spano îi luă cu repedea :

— Da, cine vă mai întreabă? Nici nu mai vorbim de asta. Diseară să știți că vă trimetem sania să veniți la masă; suntem numai noi, — aduceți și pe ,,*duduia*''...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor

Nu vroià să creadă pe Dan că 'l doare capul.

— Bine, atunci mâine... negreșit!

La ieșire, îi recomandă din nou să'și pue numaĭ decât un mustar la ceafă, la moment are să'i treacă.

Ana erà veselă. Se uită în oglindă și 'și potrivì puțin părul...

— Tu, cum zici? să mergem la bal?

— Dacă vrei tu.

El sta nemișcat, cu coatele pe masă și 'și strîngeà 'n palme fruntea ferbinte: din când în când îșì apăsà degetul cel mare la o parte de-asupra ochiului stâng; acolo simțeà o durere surdă, adâncă, neîntreruptă. Nu se puteà gândì la nimic. Lori alergà prin casă după un pisoiu care zburdà ș'o făceà să rîdă. Ana 'și aduse-aminte... dar îi trecuse-acum mâniea; îi păreà rău de ce spusese.

— Lorico, ai să cazi...

Venì încetișor lângă Dan.

— Ești supărat pe mine?

Și'l rugă s'o ierte, îi spuse că'l adoră.

Dan îi deschise brațele; ea 'și lăsă capul pe pieptul lui, și pe-amândoi îi înecă plânsul.

A doua zi pe la toacă sania îi așteptà la poartă. Domnișoara Elvira scriià Anei. „Văzând vremea așà frumoasă, m'am gândit că nu v'ar displăceà să faceți o mică prim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

blare pân' la ora mesei; dacă vreți să vă 'ntovărășesc, treceți să mă luați și pe mine". Erà soare, liniște, strălucirea zăpezii făceà lumina zilei mai intensă, mai transparentă. Elvira îi văzù de departe și le făcù semn cu batista. Spano, vesel, amabil, îi întâmpină cu dragoste.

— Bine că v'am prins... acù am să mă răzbun...

Își puse mănușile, și se suì pe capră să mâe el. Elvira se așează lângă Ana, Dan la spatele săniei în picioare. Spano plesnì din biciu, caii plecară sforăind; când eșì la drum, le dete un chiot și caii își luară vînt; sburau. Spano se întoarse rîzând: „Să știți că am să vă răstorn." Anà ziceà că nu'i-e frică, iuțeala îi tăià respirarea și'i dădeà fioruri dulci; i se păreà că plutește, ochii ei clipeau de voluptate, aerul aveà o coloare de foc. La o răspântie Spano întoarse 'n loc din fugă; sania se hărtuì... două țipete, apoi un hohot general de rîs: Elvira și Ana erau culcate 'n zăpadă.

— V'a plăcut?... Ce zici, Domnule Dan, nu'i așà că asta a fost o figură... artistică?

Și toată seara Spano a făcut haz de „figura aceea."

Ana se 'mprietenise cu Elvira, erau cam de aceeași vârstă și se potriveau și la statură, și la mișcări, și le ședeà bine, amândouă frumoase, sprintene, fericite. Își vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

beau în secret, din când în când chicoteau de rîs. Dan le priveà cu un sentiment de nedesluşită mulţumire, inima lui păreà că ia cevà din parfumul şi frescheţa prieteniei lor. Ana i se păreà o fiinţă nouă: dragostea Elvirei pentru ea, i-o făceà mai scumpă, i-o transfigurà, nici el nu-şi puteà explicà de ce apropierea, intimitatea acestor două suflete îl fermecà atâta: în atingerea şi simpatia lor el simţeà ca o extensiune a propriei lui iubiri.

După masă, doamna Spano i-a adus cartea şi l'a rugat să le citească ceva. Nici odată n'a citit Dan aşà frumos, ca'n seara aceea. Toţi erau mişcaţi şi ascultau cu o vădită admiraţie, numai Ana păstrà un aer indiferent, aproape plictisit...

Acum le trimeteà sania în toate zilele. Elvira adusese o croitoreasă de la Iaşi.

Ana erà într'o fierbere continuă, pregătirile acestui bal o umpleau de griji, de bucurii, şi de impacienţi neobicinuite. Une ori plecà de dimineaţă şi rămâneà cu prietena ei toată ziua. Dan nu ziceà nimica;... dar ce rău făceà ea că'l lăsà singur atâta vreme! Pentru că, în ceasurile acelea, se abăteau asupra lui tot felul de gânduri urîte. Atunci, se făceau în sufletul lui ca nişte spărturi largi prin cari 'i năvăleau în conştiinţă toate grijile, toate suferinţile latente, cari se făuriseră cu 'ncetul în umbra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vieții lui, și pe cari fără să știe le purtà de mult în el, ca pe germenii unei boale ascunse.

Oare în ce profunzimi întunecate se retrăgeà atunci blândeța, și mila, și nemărginita bunătate a naturii lui? De ce nu vroià să se joace cu biata Lori, care se uità la el așà de drăgălaș cu ochii ei mari, cuminți, rugători? Ce gânduri negre îl rodeau, de umblà cu-atâta neastâmpăr, de colo-colo, torturându'și mustața, și ne mai văzând nimic înaintea lui?... O, cât de sinistru erà glasul care se deșteptà în el, și cum îl mustrà, și cum îl umpleà de spaimă! De unde'i veneau vorbele-acestea, întunecate, fatale, pe cari i se păreà că i le spune cine-va de-afară? „Nu vezi, că ești un om pierdut, că toată vieața ta ai alergat după o himeră, și că nimic n'are să s'aleagă din tot ce-ai crezut, din tot ce-ai visat!... De ce ți-ai legat existența de-o ființă pe care n'ai înțeles'o, și care nu te poate 'nțelege? Nu vezi câtă depărtare e între sufletul tău și al ei? Privește cum s'au deșteptat în ea toate gusturile, toate vanitățile și poftele frivole, cari dospeau în sângele ei, cari lucrau înlăuntru ca o otravă lentă, pe când tu o înălțai cu mintea așà de sus! N'ai observat cu ce ochi aprinși se uità uneori în oglindă, cum își admirà chipul, umerii, brațele, talia? ea se iubește, se vede

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

frumoasă, în zîmbetul ei, în gropiţa din bărbie, în genele ei lungi, în şuviţa de păr, care'i tremură pe frunte!... Nu'nţelegi tu că acestea sunt darurile ei, *talentele ei*, şi că e foarte natural să ardă de dorinţa de a şi-le arătà? Atâta are. Ce? tu ai vîsat o iubire, care să renască în fie-care dimineaţă, să dea vieţii voastre acelaş parfum, aceeaşi tinereţe de impresii, aceeaşi intensitate de fericire pe care aţi simţit'o la început? Dar uită-te bine în fundul inimii tale şi vezi cum a început să s'aşeze, fără să bagi de seamă, ca o pătură de cenuşă, peste emoţiunile şi entuziasmul tău de altă dată. Unde mai sunt momentele acelea de extaz, îmbătătoarele fioruri ale primelor sărutări? Aţi fugit de lume, şi v'aţi ascuns aici ca să vă iubiţi? Dar nu vedeţi că îmbrăţişările voastre sunt din ce în ce mai reci, că vorbele voastre de desmierdare nu mai au farmecul şi înţelesul lor de-odinioară? Nu simţiţi, din felul cum vă priviţi, din lenea şi indiferenţa atingerilor voastre, că între voi se redeschide vechea prăpastie, pe care nu mai aveţi cu ce s'o acoperiţi! Ce-a rămas din planurile voastre? Urîtul, urîtul şi silà..."

— Bine c'ai venit, dragă!

— Da ce e? Ce s'a întâmplat?

— Nimic; dar îmi face aşà de rău când sunt singur...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Ei, asta e, parc'ai fi copil mic. Mâncăm acolo. Hai îmbracă-te, că ne-așteaptă sania.

— Cum să mă 'mbrac?

— Ce, așà ai să mergi?... Ai uitat? In astă seară 'i balul...

Dan în frac, pentru a doua oară: se simte prost, umilit, ridicul, par'că nu mai e în pielea lui.

— Ține-te mai drept... ce te cocoșezi așà, par'că ești un puiu de boda-prostii?...

— Nino dragă, ai puteà să'mi vorbești mai cuviincios.

— Te-ai și supărat? Da iute'ți mai sare țandăra!

Dan o privì lung, indecis: tot drumul nu mai vorbiră nimic.

După masă Ana se duse cu Elvira să se îmbrace. Mulți din invitați veniseră mai de vreme. Prefectul, un tînăr de vr'o douăzeci și cinci de ani, frumușel, jenat puțin de lumea care se uità numai la el, își pipăià mereu cărarea, vârful nasului și panglicuța de la butonieră: și la fie-care două minute întrebà pe nevastă-sa dacă se simte bine; figura lui luà atunci un aer îngrijat.

— Ți-e bine, dragă? Spune drept...

Ea clipeà din ochi, și c'un semn grațios din cap, îl asigurà din nou că n'are nimic.

O cocoană voinică, al cărei sîn debordà, în toată puterea cuvîntului, din corsajul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

unei rochii de mătase stacojie, își duse batista la gură și, aplecându-se la urechea d-nei Giurgea, îi șoptì cam tărișor.

— E în poziție.

— Cine?

— Madam Costin.

— A prefectului?... Vai sărăcuța, i-o copilă...

Din când în când se auzeau plesnete de biciu; zăpada scârțiià sub tălpile săniilor, caii își scuturau zurgalăii. Lumea se adunà mereu: fanți de provincie, cu figura năclăită în pomadă de dafin, moșieri, strînși să plesnească în redingota lor încheiată la șase nasturi, cu colțul batistei puțin scos din buzunarul de la piept, cu pantalonii scurți, salutând în toate părțile sastisiți, neștiind ce să facă cu mâinile; cocoane înțepate ,c'un zîmbet pregătit deacasă, în rochii de atlaz cu fel de fel de zorzoane, mirosind a paciulie calé de-o poștă, făcând mișcări și gesturi anume pentru a'și arătà mai bine bijuteriile. Erà și puțină lume mai deosebită, mai subțire, dar se pierdeà în gloata de megieși, cărora Spano le-ar fi făcut traiu rău în casă, și i-ar fi avut vrăjmași pe vieață, dacă nu i-ar fi poftit.

De odată un fior străbate 'n mulțime, toți se dau la o parte: trece Ana, mlădioasă, elegantă, strălucitoare de frumu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

seţe; ea pare o mireasă de prin basme, un vis ce'pluteşte în aer, atât e de uşoară, atât e de vaporoasă în rochiea ei albă de mătase. Ochii, gâtul, braţele ei goale.... toată fiinţa ei împrăştie lumină, şi nu ştiu ce fluid captivant, tulburător. Elvira, la câţi-va paşi în urmă o admiră, a uitat că şi ea e frumoasă; ochii ei, sclipitori de triumf, parcă spune lumii: priviţi-o cât îi de superbă! Muzica porneşte c'o izbucnire de ţimbale şi de clarinete care zgudue ferestrele. Valsul începe, legănător, molatic, în ezitarea graţioasă a primilor paşi. Un moment Ana a căutat cu ochii pe Dan, l'a zărit într'un colţ, i-a zîmbit, şi'n urmă nu s'a mai ocupat de el.

... Doamne, dar cine-o fi bătrânul, care împuiază urechile lui bietul Dan, cu atâtea istorii ce nu mai au sfârşit? O, ce luptă penibilă s'asculţi două glasuri cari 'ţi vorbesc, în acelaşi timp, lucruri deosebite!... „o vezi cât îi de cochetă, o vezi cum se îmbată de privirile cari-o admiră, de braţele cari'i cuprind taliea ş'o poartă în vîrtejul valsului, de şoaptele măgulitoare pe care le aude în jurul ei!... Tu nu ştii să joci, şi chiar dac'ai şti, atingerile tale n'o mai impresionează, sunt vechi, cunoscute; cu nimic tu nu mai poţi face să tresară nervii ei osteniţi, săturaţi de fiinţa ta....".

— De mirare să nu cunoşti Dumneata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pe băiatul meu! Mă rog, ai stat, chiar în București?

— Da.

— Curios; foarte curios! El... eacă acu la paisprezece April se 'mplinesc șase ani de când e în București. Păcat că nu'l cunoști... a, nu că'i băiatul meu, da să'ți spun drept, e o comoară; las că'i frumos.... da hazul lui, mă 'nțelegi, e cevà rar, nu te mai saturi. Apoi, mai acum vr'o trei ani, la Sinaia, nu 'și pusese ochii pe el fata ministrului?... cum dracu'i zice?... care-a fost la Culte el... un nume... Lambrino!... Ci-că și fata erà de toată frumusețea, și 'nvățată; îi plăceà și lui, și toată familiea umblà după el... Ei! da ce folos? lipseà principalul.... nu'i dedeà zestre, de cât vr'o cinci-zeci de mii de franci.... o bagatelă; Nunuțu meu e deprins să trăească bine... Mâine-poimâne 'l face maior... Ce'i pasă lui? Toate cucoanele din București, mor, se prăpădesc după el.

Dan se uità la bătrân, cu aerul unui om care se deșteaptă din somn.

— Apoi, boerule, Lambrino n'are fată de măritat....

— N'are? Atunci... o sor'a lui... ori soră cu nevasta lui, nu mi-aduc bine aminte...

Ana joacă cu prefectul... cum își lasă capul pe umărul lui și cum închide din ochi!.... Oare ce se petrece în mintea ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

când se simte în brațele unui om străin, când respirarea lui...? O, ce gust depravat, să'ți despoi gâtul, și brațele și pieptul! Pentru-ce? Pentru-ce? Ca să le-arăți cât sunt de corecte, de pline, de apetisante?... Dar atunci... Va să zică asta lucrà Ana pe ascuns!... își tăià rochiea ei de mireasă...

— Două-zeci de milioane-a luat! Zestre nu glumă!

— Cine?

— Costin.... a, e o istorie de scris! Ăsta 'i băiatul lui Șerban Costin, care zice că'i nepot de Domn, da scăpătase rău toată familia; nu mai aveà nimic, decât știi, cum sunt nobilii, făceau lux pe datorie; ș'au pus ochii pe un bulgar Fotachi, putred de bogat, ș'au legat prieteșug cu el, la cataramă... bulgarul, cam prostănac, nu i-a dat în gând; îi murise nevasta, ș'aveà o fetiță de vr'o opt ani, — se prăpădeà după ea coana Săftica, mama băiatului... vezi Dumneata ce de departe-a luat lucrurile! Fotachi, nu'și vedeà capul de trebi, alergà pe la moșii, bucuria lui că are cine să'i îngrijască de fată. Coana Săftica o luà la ea acasă, o cocoleà toată ziua, nu se mai puteà despărți de ea, și i-a băgat bulgarului în cap că se prăpădește fata dac'o da-o la școală, să i-o lase ei, c'o crește ea, o învață franțuzește, *pian*, de toate, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

când s'a făcut fată de măritat, de-abiă știia să citească; dar mirele erà gata, lucrurile erau puse de mult la cale, și Fotachi n'a avut ce zice; anu trecut i-a cununat! băiatul însă, un stricat, cartofor, craiu, făceà datorii în toate părțile, și socru-său plăteà mereu, și vedeà că nu se mai isprăvește; când a deschis ochii erà prea târziu; astă vară, erà bolnav, se dusese la băi, la Mehadia, când se pomenește cu ginere-său că iar vine să-i ceară parale; atunci Fotachi îi arată socoteala: în cinci luni îi dăduse peste-o sută de mii de franci, și mușunachi ăsta ci-că i-a spus curat; „da ce-ai crezut, că ți-am luat fata pentru ochii ei ș'ai dumitale! Ai vrut ginere nobil? Plătește..." Peste câte-va zile am și auzit c'a murit bietul Fotachi. Ș'a intrat vița domnească în *două-zeci de milioane*!... Uită-te la el... ni l'a trimes prefect acu de curând... chip să'i facă școală, pe socoteala noastră. Vezi D-ta banul, domnule, ce face! Mâine-poimâine 'i ministru! și D-ta care...

Dan se sculă amețit, năuc.

— Aș bea un pahar cu apă...

Și se strecură prin mulțime: aerul salonului se încărcase de-un miros greu, acru, pe care nu-l mai simțeau decât cei cari veneau de afară.

Bufetul erà ticsit de consumatori, cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se instalaseră la mese pentru toată noaptea; în odaia de-alături se jucă stos. Dan cunoscuse și el frigurile jocului de cărți, pe vremea când erà student. Acum, îi plăceà să privească; bancherul aveà noroc, grămada de bani creșteà dinaintea lui, pontatorii erau fierți: nimic nu dă o expresie mai proastă figurii omenești, ca o *goană* continuă la cărți; din când în când se ridică, pălid, câte un mofluzit și începeà să se caute cu gesturi tremurătoare, pripite, prin toate buzunările: ochii lui arătau o neliniște, o spaimă, o zăpăceală de om prădat. „Ce? te-a ras?" „încă un boer *supărat*!" „treci la bufet" și altul îi luà locul; erà îmbulzeală; se auzeà câte un *ah*! de revoltă, unii scrâșneau din dinți și rupeau cu necaz cărțile cu cari pontau. Bancherul câștigà mereu, el erà senin, îi dominà pe toți, îi țineà smirna subt ochii lui mici și foarte mobili, cărțile păreau că se mistifică în degetele lui de scamator; când isprăveà *taliea*, își făceà mâna greblă ș'adunà mizele 'n banc, c'o mișcare grațioasă, rotundă. Un pontator la spatele căruia ședeà Dan în picioare, rupse asul care fusese rău de unspre-zece ori: „Parcă's balamute.... eu n'am mai văzut așà goană, apoi întorcându-se spre Dan, cu un aer dezolat). Mai du-te, te rog, Domnule, din spinarea mea... pentru Dumnezeu!..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Afară era ziuă; lumea începeà să plece; muzica tăcuse; figuri palide, ostenite, buimace se mișcau de colo colo, cu un aer de nehotărîre, glasurile răsunau spart, toate rochiile păreau vechi, spălăcite. Ana căută pe Dan; îl găsì în bufet, stând la o masă 'ntr'un colț, și ascultând la socotelile și teoriile pe cari și-le făceau, cu un aer foarte serios, doi decavați; ochii lui micșorați de somn, ațintiți în gol, căutau a drum. Ea '' puse încetișor mâna pe umăr.

— Mergem, dragă?

— Dacă vrei...

Elvira îi aduse o haină blănită, ca să nu răcească, ș'un pled să pue pe picioare; îi păreà rău că pleac'așà „de vreme"... Pe drum Ana, sgrebulită de frig, clănțăneà din dinți și se 'nghesuià, se lipeà de Dan.

— Știu că te-ai anostit, toată seara...

— Eu? De ce?

Și nu mai vorbiră nimic. Dan se mirà cum nu pricepe ea ce se petrece în sufletul lui, așteptà să'l întrebe, să s'arate neliniștită, îngrijată de ce simte, de ce gândește el în momentele acelea și, ca să-i forțeze atenția, crezând că-i va sugerà, prin tăcere, o parte din reflecțiile lui, își impuneà un aer indiferent, distras: erà sigur că tăcerea asta, pe care înadins o lăsà să se prelungească, va apăsà ca o greutate pe conștiința ei, și va trebuì, în cele din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

urmă, s'o impacienteze; ș'o observă cu gândul; une-ori i se păreà, fără să se uite la ea, c'o simte cum se întoarce spre el ca să'i vorbească, ș'atunci înima lui tresăreà, ca de spaimă... Ana se gândeà pe rând la tinerii pe cari 'i cunoscuse ea la București, și căută s'aleagă dintre ei un soț potrivit pentru Elvira: închipuirea ei o mărită pentru a zecea oară, când saniea se oprì.

— U, ce răcoare e în *apartamentele* noastre!

Și ea se desbrăcă pe fugă, tremurând, se ghemuì în pat și imediat adormì. Dan trecù în cea-l'altă odae. Lori se sculase și se jucà cu pisoiul. Ioviță 'i pregătea laptele la gura sobei. El se uită la ceas, erau nouă. Își schimbă haĭnele, luă o cafea cu lapte, și plecă la judecătorie. Servitoarea se uită lung după el: nici odată nu 'l văzuse așà tras la față și cu privirea rătăcită. In capul lui se făceau întunecimi și fulgerări subite, izbucniri de gânduri rupte, amestecate; în aceeași clipă îl năpădeà ca un torent de imagini: rudele Anei, prietenii lui, doamna Raspal, și Drăghici, și Razi, și camarazi de școală pe cari nu 'i mai văzuse și la cari nu se mai gândise de ani întregi... Toate aceste chipuri îi apăreau simultan, în scăpărări ciudate de lumină, cari dedeau conștiinții lui fioruri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de o spaimă neexplicabilă, îl umpleau de-o neliniște și de-o durere surdă. Figura aspră a lui Peruianu predomina; îl vedeà brutal, nebun, aruncându-se asupra Anei, ca o fiară hemesită; și toată scena, despre care el avusese delicatețea să nu 'ntrebe nici odată, i se închegà în închipuire, cu o cruzime de detalii cari dădeau cărnii lui o cutremurare de scârbă, de supremă oroare. Apoi de-odată i se deschideà iar ca o prăpastie în suflet; și nu mai gândeà nimic. Conștiința lui tresăreà, din aceste ațipiri, speriată ca de-o bruscă ciocnire de tipsii, ș'o gălăgie confuză, asurzitoare i se făceà în cap: ochii i se tulburau.

Pe la trei se întoarse acasă abătut, zdrobit; simțurile lui erau amorțite, bolnave de neodihnă. Ana se sculase, își încrețeà un volan, erà cald în casă, Lori suspinà, pusă la colț, cu fața la părete. Ce mult i se păreà lui Dan de azi-dimineață!...

Ea îl privì liniștită.

— Tu n'ai dormit de loc?

— Nu.

— Da ce, ești supărat? Ce ai?

— ...Nimic, sunt ostenit.

Dar ochii lor se întâlniră în una din acele căutături indecise, profund agitate, cari cer numai decât o explicare.

— Mă sperii... cum te uiți!

— Ano dragă, vrei tu să m'asculți un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

moment? Vezi, eu nu știu cum să răsbat la conștiința ta... de câte ori îți spuiu câte ceva, tu 'ncepi să te superi, zici că-ți fac morală; cum vrei atunci să ne mai înțelegem, să ne mai deschidem inimile unul altuia?... M'asculți?

Pe Ana o apucase un sentiment de frică.

— Te ascult, da lasă-mă să iau pe Lori în brațe...

Fetița trebuì să'și ceară 'ntâi *pardon* — de ce?... nu prea aveà multă memorie sărăcuța; se cuibărì în poala mă-sei și'și lipì frumușel obrazul de sînul ei.

Dan își aprinse o țigară. Mândria lui făceà o cenzură despotică, dezastroasă, în ce vroià să spue iubirea lui rănită: nici o aluzie la impresiile balului, la grija ce pusese Ana de a se arătà în toată strălucirea frumuseții ei, la privirile lubrice, ce se abăteau pe umerii rotunzi, pe brațele ei goale... nimic, din ce-ar puteà trădà umbra unui început de gelozie, nu trebuià să spue. Ș'apoi, gelos... de ce? de cine? Și tocmai pentru că nu-și puteà da un răspuns, erà torturat și de veninul, și de rușinea acestui sentiment; inima lui gemeà în secret de-o gelozie surdă, pasivă, umilitoare. E oare cu putință să pătrundă cineva complexul de cauze cari hotărăsc desprinderea și formularea unui gând, într'un moment dat? Deschizi gura să spui ceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

și... un obiect pe care ți-au căzut ochii în clipa aceea, un zgomot depărtat, o vibrare imperceptibilă în aer, imediat ți-a furat gândul și ți-a pus altu 'n loc.

— Acum, spune'mi.

Dan o privì duios: dinaintea lui erà o mamă care 'și țineà copilul în brațe; nu mai aveà de-a face cu femeea decoltată și cochetă de la bal. Ce bună, și adorabilă și sfîntă i se părù Ana în momentul acela! Și cât de blând și de emoționat s'a așezat el lângă dânsa, și cum i-a luat mâna, și cum i-a sărutat'o de mai multe ori!...

— Nino, nu-i așà că noi ne iubim încă? ne iubim mult...

Și ochii lui înotau în lăcrimi, o căldură dulce, odihnitoare, divină, simțeà că i se împrăștie, de la inimă, în tot trupul.

— Dar tu știi bine că te ador...

Și Ana plângând își lăsă capul pe umărul lui. Lori îi priveà nedumerită cu ochii ei mari, serioși, contemplativi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvan.a.ro/mdrr

XVII.

— E o noapte de primăvară. Ana doarme cu Lori în patul din fund; pe canapeaua de la fereastră doarme Dan. El a scris la drama lui până târziu, și când a stins lumînarea i s'a părut c'a auzit un țipăt în curte... a stat puțin ș'a ascultat... nimic; a dat perdeaua la o parte: afară erà lună, ș'o tăcere de pustietate; se culcă și 'ncepù să se gândească dacă n'ar fi mai bine să s'apuce de roman... dar acum, doarme dus. Ana aude prin somn un zgomot în sală și se deșteaptă... un fîșiit de hârtii, apoi pași nesiguri... o mână bâjbâià la ușă. Ana, înlemnită de frică, începe să tremure, și, c'un glas zugrumat, înăbușit, strigă pe Dan:

— Dragă? dragă!

— Ce e?

— Scoală, că e cine-va 'n casă.

El sare buimăcit, aprinde lumînarea, și cată speriat în juru'i.

— Unde?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

In momentul acela s'aude un bocănit la dulapul din sală. Dan se repede la uşă, cu lumînarea în mână, ţiind de clanţă din toate puterile, întreabă, c'un glas alterat de spaimă: „Cine e?... Cine'i acolo?..." Nu se mai aude nimic. Ei ascultă, stăpânindu'şi respirarea, îngheţaţi de groaza, de aşteptarea necunoscutului. Ce livizi sunt la faţă! Ochii lor se privesc cu o disperare lașă.

De-odat'aud... un miorlăit. „E pisica!" Dan, cu o mişcare eroică, deschide uşa, mare; pisica intră miorlăind încet, încovrigându'şi coada, în semn de: bine v'am găsit. Ei rîd.

— Ce prostie! să nu ne dea în gând!...

Frica le-a lăsat ca o amorţeală în nervi, dar se simt uşuraţi, veseli, le-a perit somnul.

S'aud cocoşii cântând. Ana căscă.

— Câte ceasuri or fi?

Erau aproape patru. Ea se scoală şi pune de ceaiu, la spirt. Dan îi citeşte ultimele pagini din drama lui: e foarte emoţionat, pentru că nu mai scrisese nimic de-atâta vreme, şi vede că pe faţa Anei nu se mai arată bucuria şi admiraţia de-odinioară; dar recunoaşte şi el, cu o ascunsă părere de rău, că „toată scena asta" e slabă, lipsită de ori-ce interes; şi, luând condeiul, începe să şteargă tot ce-a făcut în urmă: el sufere, în fundul inimii lui, că Ana nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

zice nimic; ar fi vrut ca ea să aibă mai multă milă, și mai mult respect de munca lui, să prețuiască tot ce vine de la el; i-ar fi plăcut ca ea să'l găsească superior până și în cele mai neînsemnate lucruri; dar ea n'a zis de cât atât, și'n treacăt: „de ce ștergi?...“ și Dan se gândește mult, și trist, la indiferența acestei întrebări...

In răcoarea umedă a zorilor ei urcă 'ncet dealul din spatele târgului. In urma lor, departe, s'aude câte-un lătrat de câine; stelele albesc pe cer, și luna pare încremenită, într'o depărtare extraordinară. La răsărit se lărgește, se întinde în roată, aburéala zilei ca o respirare de lumină ce spală cerul și limpezește aerul; pale de ceață se târăsc molatec peste dumbravă.

— Știi ce 'mi aduce-aminte lumina asta?

— Ce?

— Când ne 'ntorceam de la Paris... tu dormeai, și eu m'am sculat, ș'am stat în picioare la fereastră... tot așà se revărsà de ziuă, și... nu știu cum mi se părea *c'atunci*, se urzește lumea, subt ochii mei... Și când mă uitam la tine, cum dormeai de liniștit și de frumos, parcă nu mă 'ncredeam că te văd...

Ana 'l ascultà visătoare.

— Ce mult îmi pare c'a trecut de-atunci!... Dane, oare de ce nu ne mai simțim așà de fericiți acum? Nu găsești și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tu o schimbare?... Poate-am făcut rău c'am venit aicea... Ce zici?

— Ce să zic? Știu eu dac'aiurea ar fi fost mai bine?

— Cât o să mai stăm noi aici?

— Da unde să ne ducem?

— Cum, toată vieața ai să rămâi judecător de pace?

Ce înțeles trist, sfâșietor, capătă unele vorbe câte odată! „*Toată vieața?*" In sufletul lui Dan aceste cuvinte cad cu un răsunet lugubru și 'l umplu de-o neînchipuită jale și disperare. Și el e așà de nervos și de iritabil de cât-va timp, și luptă să se stăpânească: asta 'l face și mai nervos. „Cum găsește ființa asta în tot-deauna prilej să'mi strice inima?... dar să m'arăt bun și liniștit, să văd înadins, până unde-are să meargă". Dan își ia un aer smerit, și'și face glasul dulce.

— De, dragă, poate că, cu vremea, are să mă 'nainteze și pe mine...

Ea întreabă cu un aer distras, ascultând cum scârțiia în vale cumpăna unei fântâni:

— Când, cu vremea?

— Peste vr'o doi, trei ani, s'ar puteà să mă facă substitut la Vaslui... Acolo e teatru, iarna se dau baluri... și se petrece admirabil!

Dar Ana nu mai e de loc supărată; îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

spune 'n treacăt, c'ar fi bine să scrie lui Priboianu; ea crede că, cu puțină stăruință, ar căpăta înaintarea mai curând. Dan simte o plăcere răutăcioasă de a se umili; în el se svîrcolește ca un demon, care caută ceartă: în momentul acela ar vrea ca Ana să fie rea.

— Priboianu, nu; dar am cunoscut eu un samsar de slujbe, unu... Alfred Gamulea, amicul tuturor miniștrilor, — am să'i scriu, am să-l rog foarte mult să mă ia sub protecția lui, să stărue el să mă înainteze...

Ea nu se mai gândește la asta, și nici n'a luat seama la ce i-a spus acum, în urmă. Ochii ei mari se umplu de pace și de lumină; ca o debordare de frumuseță internă i se așterne pe figură.

— Ah, ce frumos e!

Dan, instinctiv, se întoarce: în adevăr era frumos! Un punct se aprinsese pe muchea dealului opus; o mijire de foc... dar cum crește, și cum radiază de puternic; e departe, și se văd așà de bine bulgării din arătura proaspătă, parcă se roșesc și tremură în zarea dogorită, incendiată, și discul de foc iese încet, rotund, mai mare, acum e drept la jumătate, și se ridică... se desface... încă niței, o geană a mai rămas, lipită de pământ... s'a desprins!

— Ce splendoare!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Şi Ana se lipeşte de Dan, apucându'l de braţ, şi 'şi razimă capul de umărul lui. Amândoi privesc duşi pe gânduri, li se pare ceva solemn şi misterios revărsarea asta de lumină şi de vieaţă; dealurile arate. copacii desvăliţi, pajiştea crudă din şes, toate palpită de-o mulţumire şi dă-o putere nouă, pe care-o sorb cu lăcomie din razele soarelui, ce se înalţă maestos, triumfător, fericit parcă, de veselìa şi spornica vieaţă pe care-o aruncă 'n lume cu-atâta dărnicie. Pământul bea căldura; din toate se exală un parfum sănătos, indefinit... în aer se simte ca o respirare de amor, cerul e de-un albastru clar, străveziu.

— Ziceai tu adineaorea că nu mai suntem aşà fericiţi, că la 'nceput... eu cred că dacă ne-am iubì, cum ne iubeam atuncea...

— Dar eu te iubesc, dragă... Ce om curios eşti tu!

— De ce curios?

— Că 'ţi pui aşà câte cevà 'n cap, şi te gândeşti mereu, zile 'ntregi, săptămâni întregi, tot aia şi tot aia! Uite, de când suntem aici, tu n'ai mai scris nimic... când ai să te-apuci de roman? Mai linişte, ce avem...

Şi ei se scoborau încet, ţiindu-se de mână. Dan simţeà mai de mult mustrarea aceasta a timpului pierdut, şi 'n tot-deauna îşi zi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ceà: „mâine, de mâine 'ncolo m'apuc de lucru". Acum când Ana îl dojeneà ca pe un copil, conștiința lui vinovată căutà să se apere, se pierdeà în subtilități, cari trăgeau afară o mulțime de nemulțumiri surde, neformulate încă, de cari inima lui sufereà în tăcere.

.... Să scrii. Lesne 'i a zice. Dar câte nu-i trebue unui suflet, pentru a se puteà așterne cu tot dinadinsul la o „lucrare vastă" ca aceea pe care vroià el s'o înceapă. Pentru că nu 'i vorba aici să ai numai liniștea de *azi*; trebue să vezi neted înaintea ta, departe; să simți odihna și echilibrul perfect, pe care ți 'l dă siguranța că ești la adăpost de ori-ce griji, că nimic nu te amenință;.... să ai sentimentul de armonie și de lumină neîntreruptă, în care mintea ta să poată lucrà izolată, retrasă pentru multă vreme, din zbuciumul și gălăgia vieții de toate zilele.

— Uite, vrei să'ți dau un exemplu? Câte odată mă hotărăsc... să 'ncep. Și mă 'ntreb: e oare statornicită pe deplin pacea și iubirea noastră? Nimic nu se clatină, în jurul nostru, sub noi?... S'atunci, mă uit la tine, și te văd gânditoare, și 'mi zic că tu poate suferi, poate că altă vieață ai visat să trăești cu mine; și 'mi aduc aminte de unele vorbe-ale tale, de unele căutături de reproș... o, eu înțeleg foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bine că nu'i acesta un ideal de vieaţă, şi că mai ales pentru tine trebue să fie un supliciu strîmtoarea şi pustietatea asta în care te-am adus; de multe ori mi s'a părut că văd pe faţa ta un regret... cine ştie ce dorinţi te rod în ascuns, şi nu mi le mai spui, pentru că vezi şi tu că n'avem nici un chip!... Ce crezi, că eu nu'mi închipuiu ce se petrece 'n inima ta?... şi nu sufer şi eu destul? dar ce să fac?

— Dane, ce fericit ai fi fost tu, dacă nu m'ai fi cunoscut pe mine!

— De ce?... Eu cred că dacă ne-am iubì toate ni s'ar părea frumoase;... să fiu eu sigur că tu eşti mulţumită în căsuţa asta, cu ce-avem, şi că mă iubeşti?... da nu mi-ar trebuì nimic, m'aşi simţì cel mai fericit om din lume! Ţi aduci aminte, cum ne făceam noi planuri, când eram la Bucureşti, să trăim retraşi, retraşi să nu ne ştie nimeni!

— Poi, mai retraşi ce suntem!

— Da, însă tu suferi...

— Eu? vezi cum te 'nşeli!

— Şi intimitatea asta cu Spano, ne strică liniştea... ei sunt bogaţi şi...

— Dar ei se duc de-aicea... nu ţi-am spus, pleacă cu totul la Galaţi, săptămâna asta chiar; n'are să ne mai tulbure nimeni... şi eu am să fiu cuminte, ş'am să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

te iubesc mult, mult, și tu ai să scrii, ș'o să fim fericiți, nu'i așà?

Erau aproape de casă; o barză trecù pe de-asupra capetelor lor fâlfâind liniștit din aripele'i mari: picioarele ei lungi, roșii, culcate 'ndărăt, arătau, în întinderea lor, senzația de voluptate pe care-o dă plutirea. Preoteasa svîrlea grăunțe la păsări. Ea părù foarte mirată, când îi văzù.

— Da harnici ați mai fost azi, v'ați sculat cu noaptea 'n cap!

Ana făceà haz de lăcomia și iuțeala cu care se repezeau cocoșii, mai voinici, și furau grăunțele de dinaintea găinilor, cari se zăpăceau, și n'apucau mai nimic....

— Vezi, zise ea rîzând, toț găinile mai proaste!

Și ei intrară, veseli, renăscuți parcă, de vieața asta puternică și vastă, care se trezeà de pretutindeni, și'i inundà. Sub strașina lor, de-asupra ușii, două rândunele își regăsiseră cuibul de anul trecut: erà o bucurie pe ele ș'un neastîmpăr, ș'un chirăit, de credeai că'i un stol...; și erau numai două. Ana scoase pe Lori afară, ca să vadă și ea cum se joacă de frumos rândunelele. Ioviță puneà masa subt un zarzăr înflorit. Dan meștereà cu briceagul un cărucior pentru fetiță; soarele bătеà căldicel pe prispă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Ce proastă eram... dar unde-am puteà fi mai bine ca aici?

Dan o privì cu o infinită duioşie şi recunoştinţă; ea zîmbì răsfăţat, şi închizând ochii îi trimese o sărutare, cu una din acele mişcări graţioase ale gurii, cari dau senzaţia delicată a unei sărutări imateriale; amândoi simţeau cum trec prin aer valuri de lumină, de tinereţă şi de iubire.

Şi, după prânz, când se întoarse Dan de la judecătorie, găsì bătut în părete un program în care erau hotărîte ceasurile de somn, de lucru, şi de recreaţie, ca la pension: ea îi făcuse ordine pe biurou, călimara de cristal erà spălată frumos; pe coperta unui caet nou scrisese cu litere ca de tipar: O VIEAŢĂ PIERDUTĂ de V. DAN.

— Iţi place ţie titlul ăsta?

— Tu mi l'ai spus...

— Da, însă-acum, când îl văd scris.... „*O vieaţă pierdută de V. Dan*?"... nu merge; am să caut altul...

Apoi citì înc'o-dată programul, îl găseà perfect. Aceasta erà 'ntr'o Vineri; se hotărî să 'nceapă de Luni. A doua zi primì o scrisoare de la Priboianu.

„Frate Dane, vei fi aflat din gazete ce tărăboiu am avut noi pe-aici cu alegerile; deşi ştiu, că pe tine politica nu te interesează, totuşi întru cât se leagă cu unii din prietenii şi cunoscuţii tăi, şi fiind-că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

mi'i plin capul numai de asta, vei fi silit s'o înghiți de astă dată. Eu m'am ales ca *independent*, ș'am luptat din toată inima ca să'l scoatem pe Stelian în locul lui Veronescu Prisăcani, dar a fost imposibil cu tot ajutorul pe care ni l'au dat prietenii din localitate; a știut onorabilul să se facă util și actualului guvern... se zice că prefectul a luat din afacerea asta opt mii de franci; dar și'i scoate el Veronescu! Și când te gândești că bietul Stelian a luptat șase ani, ș'a scris, ș'a ținut discursuri, ș'a fost topor de oase, ba s'a bătut și 'n duel pentru Domnul „*Glaston*" al său! Cum îl mai iubeau când erau în opoziție D-nii X și Y., îl găseau genial, câte nu'i făgăduiau! și azi, când sunt miniștri, nici nu vor să'l mai știe. Așà că vorba noastră s'a împlinit din nenorocire: Stelian a rămas păcălit. Pân'acum nu știe nici el de ce să s'apuce, eu i-am spus că „Alarma" îl așteaptă cu entuziasm. Petroni îi tot bate capul să facă cu el o revistă literară. Graur s'a mutat la mătușă-sa, nu l'am mai văzut de mult; mi se pare, după cât am auzit, că e în dîrdora însurătorii... c'o profesoară de la Școala centrală, (D-șoara Mironescu), o fată foarte instruită și frumușică, mi s'a spus. Am cunoscut pe tînărul Lamorino, e un băiat de ispravă; luna viitoare concurează pentr'o catedră la Universitatea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de-aici; dar se zice că dascălii noştri au de gând să'l radă, fiind-c'au aflat că'i socialist. Lambrino tatăl, care nu seamănă de loc cu fiul, de-aceea poate nici nu se iubesc amândoi, e în căutarea unui portofoliu ministerial... probabil c'are să'l găsească, dar nu aşà curînd, fiind încă nou şi puţin deocheat în partid. Ce-ai zis când ai văzut şi pe Razi ales deputăt? Ştii că după ce-a luat premiul de la Academie, nici n'a mai dat pe la Măcărească. Bietul Borceanu! că pe logodnică n'o plâng. Nu'i aşà că sunt în bună companie? Dar să mai vezi ce tipuri împodobesc Camera asta! Avem şi unul despre care se zice că'i femee; te miri de unde i-a mai scos. Ghici cine mai lipseşte?... Nepreţuitul Bimbirică! Păcat, Gamulea e menit să fie deputat, şi va fi.... s'a mulţumit de o cam dată c'un post de sub-prefect; frumoasă *administraţie* trebue să facă el pe-acolo, ce zici?...

„Dar tu cum o mai duci, ce mai scrii? Mult o să mai staţi acolo! Primiţi gazeta regulat? că de citit, nu vă mai întreb. Sper să ne vedem la vară. Mi-e dor de tine, şi'ţi strîng mâna 'n gând.

C. Priboianu

După o lună Dan emoţionat, citea Aneï primul capitol din roman: se 'ncepea c'un tablou de la sat; o horă în ziua de Paşti,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

scrînciobul din bătătura cârciumii, lăutarii, chiotele și veselia celor tineri, oala cu vin pe care cei mai în vîrstă și-o treceau unul altuia, și sfatul femeilor, și jocurile copiilor; ceva mai la o parte un flăcău slab, cu fața și mâinile ca de ceară, ședeà trist lângă mă-sa, și priveà la horă; asupra acestuia se îndreptà simpatia și interesul autorului, el erà destinat să fie eroul romanului.

— Ce zici?

Și Dan se uità în ochii Anei cu atâta frică, în cât ea, numai de milă, îi spuse că'i place. Dar a doua zi, luând iar vorba despre roman, și văzând că nici el nu erà tocmai mulțumit de ce scrisese, îi spuse drept: părerea ei erà că din viața unor *oameni de rând*, nu se poate trage un subiect frumos de roman; țăranul trăește aproape ca un animal; ce sentimente, ce gândiri?...

Dan îi arătă, cu o tristă blândeță, cât de mult se înșeală ea, și cât de rău îi face s'o audă vorbind ast-fel; el îi dovedeà că acești oameni de jos sunt cu mult superiori și, din toate punctele de vedere, mai interesanți decât acei nobili paraziți din pătura zisă aristocratică... Ea 'l întrerupse cu un aer plictisit...

— Le știu astea, ni le spuneai și la școală... te 'nșeli grozav!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

El tăcù. Suficienţa şi dispreţul cu care'i vorbeà Ana îi deşteptà o mulţime de reflecţii penibile... Va să zică nimic nu se prinsese în mintea ei din ce semănase el !... toată dragostea lui, toate silinţile lui de a-i sugerà idei mai generoase, de a o face să gândească şi să simtă ca el, fuseseră zadarnice ! In momentul acela Ana i se înfăţişà ca o fiinţă perversă, care îi amăgise, îi furase iubirea şi cele mai sfinte credinţi ale lui, ca să'şi rîdă de ele. Ea aduceà în vieaţa lui deşărtăciunea oarbă şi lipsa de ori-ce entuziasm a atâtor generaţii de trîntori, deprinşi să aibă toate de-a gata, şi să urască munca...

Şi toată ziua nu-şi mai vorbiră. Dar după masă, Dan reluă discuţia. Atunci se încinse o ceartă crudă, înveninată. Sufletele lor tremurau de ură ; o poftă bestială de a se sfâşià îi apucase pe amândoi ; în ochii, în cuvintele lor debordà ca o duşmănie veche, întunecată ; şi ne mai ştiind ce să 'şi spue, cum să se lovească mai dureros şi mai adânc, îşi aruncau unul altuia păcatele neamurilor, noroiul şi umilinţile familiei ; atâtea intimităţi pe cari şi le spuseseră în ceasurile lor de iubire, alimentau acum răutatea, setea lor de a se rănì, de a se înjosì cât mai mult unul pe altul. Şi fiind-că Dan aveà totuşi aerul unui luptător mărinimos care-ar puteà să dea o lo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vitură supremă, mortală, dar nu vrea s'o dea, — Ana, furioasă, nebună, prin una din acele neașteptate pervertiri de simțuri și vijelii morale care tulbură și răstoarnă toată economia unui suflet, se pomeni spuind cu voluptate lucruri oribile... Ea pronunță numele lui Peruianu; și'și făceà un biciu din propria ei rușine, un biciu cu care pedepseà amarnic pe nefericitul Dan. In beția ei de a tortură, de a da lovituri ireparabile, îi spuse că unchiu-său e un om superior și că ea l'a iubit, și că 'l iubește încă... Dan se ridică și făcù un pas spre ea. Ana dete un țipăt de groază. Lori începù să plângă. El simți o rupere bruscă, o discordare dureroasă în tot trupul, și, în conștiința lui, ca într'o vălvătae de incendiu, îi tremurară de odată toate gândurile...

— Nu te sperià, că nu-ți fac nimic...

Își luă pălăria și eși.

Cu mâinile la spate, fluerând în neștire una și aceeași frază dintr'un cântec uitat, el mergeà încet în liniștea și răcoarea nopții. Și ce limpezi și ușoare i se păreau gândurile; atâta doar că 'i lunecau prea repede; din când în când el se opreà în loc, atunci nu mai fluerà, și nici gândurile nu mai năvăleau așà iute; priveà la pâlcurile de stele de pe cer și parcă se mira că nu le-aude cum fîșîe prin aer, atât erà de adâncă tăcerea din jurul lui, ș'atât îi erau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de rafinate și de atente toate simțurile, dar mai ales auzul; și mereu se observà, vroià să 'și dea seamă perfect de tot ce simte: mai întâi o mulțumire generală, care proveneà din faptul că s'a stăpânit, și că n'a lovit'o, — s'ar fi mustrat toată vieața de o asemenea brutalitate; apoi își aminteà vorbele lui, vorbele ei... și căutà să se lepede de ori-ce ură, ca să poată judecà senin: dar tot calmul acesta pe care și-l impuneà erà factice: așà bună-oară, el nu erà în stare să deosebească bine cât adevăr puteà rămâne din vorbele Anei, dând mânia la o parte, — el nu pricepeà că 'n beția ei de a face rău, spusese minciuni, își defăimase propria ei vieață, cu pofta cu care unii furioși își smulg părul și se bat cu pumnii în cap. El credeà că e foarte liniștit și judecă rece, când își propuneà să 'i spue: „Doamnă, fiind-că iubești așà de mult pe scumpul Dumitale unchiu, fă bunătate și du-te de trăește cu el!" Și parc'o și vedeà plecând, cu sluga, cu Lori și cu tot ce erà al ei. Lui nu-i păsà. Se gândì un moment la ce are să zică lumea... prietenii lui. Ridicul?... de ce să fie ridicul? Câți nu se despart! Din moment ce nu se mai înțeleg... In clipa aceea îi fulgeră un gând straniu, înfiorător: „Ana s'a sinucis". El tresărì, și-și întoarse capul... i s'a părut c'a auzit un glas strigându-l din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

urmă. Luna se ascunsese după un nor. Dan fugeà spre casă, îngrozit de tabloul pe care nu și-l mai puteà șterge din închipuire. In odae era întuneric, intră binișor, picioarele îi tremurau de spaimă, trase un chibrit... Ana dormeà, lângă Lori, cu fața spre perete.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

XVIII.

— De-acu nu mai e nici un pericol, dar putea s'o păţească rău...

— Bine din ce?... nu pricep.

— A luat ceva, probabil; o persoană, aşa de bine constituită, nu avortează dintr'un lucru de nimic... acu'i vară... ca să presupui c'a răcit, e greu, nu'i aşà? Să stea liniştită 'n pat; mai trec eu mâine pe aici... noapte bună!

Ana, culcată pe spate, cu mâinile 'ntinse pe plapomă, priveşte fix în podele. Ca perna e de albă faţa ei visătoare, cu părul dat la o parte de pe frunte, cu ochii tăiaţi, măriţi de slăbiciune. Dan se apropie cu sfială de pat. Ea clatină încetişor din cap.

— Nu dorm, stau aşa.

Şi 'i întinde mâna să-i-o răcorească.

— Ce ţi-a spus doctorul!

— A zis că... să stai liniştită. Te mai doare!

— Nu, puţin... Mă iubeşti?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— De ce mă 'ntrebi?... Tu știi bine că te iubesc.

Dan își pleacă gura pe mâna ei ferbinte. Ana închide ochii, s'adoarme. In odae e un miros cald de sânge; luna plină bate 'n fereastră, un grier chirăe după sobă. In picioare, la căpătăiul Anei, Dan, cu brațele încrucișate pe piept, stă s'o privește mult, atentiv, ca și când ar căutà, în repausul figurii ei, secretele, alcătuirea acelei naturi ciudate, pe care de doi ani o studià și n'o puteà pricepe. Ce nu i-a spus? In câte chipuri n'a încercat să'i sugereze gândurile, și dorințile, și entuziasmul lui?... De câte ori, cu ochii înecați de lacrimi, nu și-a rezemat capul pe genunchii ei, și n'a implorat'o să 'i fie milă de viața lui, să'l iubească, să fie bună cu el, să 'l înțeleagă. S'atunci ea deschideà ochii mari, o ce frumoși, ce dulci ochi aveà atuncea, și cu ce glas încântător îi spuneà: „dar te 'nțeleg, te 'nțeleg, și te ador!" Și el îi sărută mânile cu recunoștință... câte-va zile inimile lor se simțeau aproape, gândurile lor erau aceleași; s'apoi de-odată li se stricà iar toată fericirea; Ana nu mai erà a lui, o simțeà cum îi lunecă din brațe, ca cevà fluid, impalpabil, iar o pierdea. Ce de iluzii, ce de viață stricată! O, cât de puternic l'ar fi făcut, câtă lumină și intensitate ar fi dat minții lui, și cât de sus l'ar fi ridi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cat, dacă l'ar fi înţeles şi l'ar fi iubit, aşà cum visà el odinioară !... „Ano, Ano, unde'i sufletul tău, pe care'l caut de atâta timp şi nu 'l găsesc?" Oare nu s'ar puteà, deacì 'nainte... Rămase pe 'ntuneric, se trecuse toată lumînarea. El dete perdeaua la o parte, luna aruncà 'n odae o lumină fantastică, de vis. Lui nu 'i erà somn. „Să fie Ana bine, gândì el, ce frumoasă primblare-am face !"

In momentul acela îşi aduse-aminte de noaptea 'n care i-a spus lui Priboianu amorul lui, erà tot aşà, prin August... Se culcă, şi 'nchise ochii de voluptatea odihnei ce i se răspândeà încet în tot trupul; numai atunci îşi dete el seamă cât erà de ostenit. Câte-va minute nu gândì nimic. Ana respirà liniştit. Şi el, ca s'adoarmă, ascultà în tăcere suflarea ei cadenţată; apoi îşi închipuià că e într'o barcă, pe-o apă liniştită, nemărginită... un sentiment vag de lunecare 'n întuneric... erà la pragul somnului, când o tresărire violentă îi zguduì tot trupul, una din acele tresăriri ce par o smucire bruscă a vieţii speriate de atingerea morţii; gândurile începură a da năvală în conştiinţa lui alarmată, aducând cu ele suferinţi ascunse, scoţând în lumină de-odată amărăciuni necunoscute, cari i se strecuraseră în suflet, pe nesimţite, ca o otravă lentă. Nici odată nu i se lămurise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

așà de bine vieața lui nenorocită. Îi reveneau unele fraze, unele atitudini și privîri de-ale Anei, pe cari numai acum le 'nțelegeà, și parcă simțeà o plăcere de a le analizà, de a stoarce și de a distilà în el tot veninul, toată durerea ce se ascundeà în sensul lor... „Un copil? dar aș preferà să mor... Ce oroare!" A, știià el acum cu ce se legau vorbele acestea în sufletul Anei! Nu erà strigătul unei amintiri de groază și de rușine, care se deșteptà în ea... alt-cevà o făceà să aibă oroarea unei sarcini: erà femeea cochetă, amorezată de frumusețea trupului ei; gândul de a'și vedeà talieа groasă, șoldurile diformate, și rumeneala retrasă din obrajii ei pentru cât-va timp, numai gândul acesta omorà în ea instinctul sfînt al maternității. Și Dan își aduceà aminte de toate certurile lor, de toate greutățile și nevoile prin cari trecuseră amândoi, și 'n fața cărora ea se arătase pururea enervată, lașă, incapabilă de a găsì pentru el un cuvînt, o căutătură, care să'l consoleze, să'i dea curaj, să'i dea puterea de a sperà și de a luptà. O, ce glacială, și mută, și exasperantă tristeță vedeà pe fața ei, în momentele acelea de strîmtorare și de lipsă!... Se gândì la Albert, care venise cu Miba și cu fetița lui; ce fericiți erau, ce aer blând și discret, de femee cuminte și superioară, aveà ea, și cum se 'n-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ţelegeau de bine unul pe altul! Ce frumoase zile-au petrecut împreună! Câtă bucurie simţeà el când vedeà pe Ana vorbind cu Miba; seara eşeau cu toţii la primblare; soarele se scoborà încet după deal, umbra curgeà pe şes, se înpânzeà ca o apă, un parfum de iarbă cosită îmbălsămà aerul, şi ele mergeau la braţ înainte, ei rămâneau înadins mai în urmă, une-ori se ascundeau în dosul unei căpiţi, ca să le sperie. Ca un vis au trecut cele patru zile, cât au stat împreună. Albert erà profesor la Universitate; el erà iubit, fericit, sigur de vieaţa lui... Miba îl adorà! C'o săptămână înaintea lor fusese Priboianu; acelaş suflet bun, vesel, entuziast, aceeaşi tinereţă şi senînătate de gânduri... Toţi prietenii lui munceau, aveau un ideal! Toţi mergeau înainte, numai el îşi pierdeà vremea, îşi sleià toate puterile minţii pe certuri, şi neînţelegeri, şi griji, cari nu se mai isprăveau. Şi ei îl cred fericit, sunt siguri că el scrie şi că într'o zi are să dea la lumină opere mari, uimitoare...

— Nino! dragă!

El sări speriat. Ana gemeà; o durere surdă îi curmà respirarea, fruntea'i erà brobonită de sudoare. Afară se luminà de ziuă. Dan se'mbrăcă iute şi alergă după doctor.

Peste-o săptămână Ana erà bine. Cu ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dragoste o purtà de mânà ca pe-un copil, în primele zile de întremare! Și ce sfîntă i se părea figura ei palidă, și mișcările ei încete, delicate, și glasul ei dulce, de o blândețe fermecătoare. Toată ființa ei i se părea schimbată, regenerată.

— Dane, tu n'ai mai scris de mult...

Și făceau proecte. In țară se pornise de câtva timp un curent sănătos, idei generoase însufleteau tinerimea care se rîdică, lumea începeà să citească și să distingă lucrările de adevărat talent, din toate părțile suflà ca o vieață nouă, ca un vînt de primăvară, care-aduceà speranțe mari, și dor de muncă, și entuziasm.

Da, are să scrie; la iarnă are să'și publice romanul. Și ei făceau socoteală: cinci mii de exemplare, a patru lei... se vînd de sigur într'un an!... produceau net zece mii de lei; dar să nu ia banii cu țîrîita, că nu 'nțeleg nimic așà; să roage pe Priboianu să'i strîngă, grămadă... și'n vremea aceea el are să scrie al doilea roman, ș'atunci au să se mute la București, o să fie liber... de când visà el lucrul acesta!... să'și poată asigurà vieața așa, să scrie câte un volum pe fie-care an... cu ce drag ar lucrà! are-atâtea-'n cap... le vede, doar să le-aștearnă pe hârtie. Ana va traduce romanele în franțuzește. Ce fericiți or să fie! In toți anii or să plece pentru câteva luni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

în străinătate... Şi amândoi, în momentele acelea, credeau, vedeau aevea desfăşurându-se înaintea lor fericirile de cari vorbeau.

Erà o noapte urîtă, pe la sfârşitul lui Octombre. Afară plouà mărunt, şi urlà un vînt amarnic, câte un vârtej se repezeà cu mânie în ferestre, de parcă se clătinà casa. Ana dormeà. Dan scriià, adecă se chinuià să scrie, căci pagina pe care-o începuse de cu seară erà de-abià la jumătate... şi ce de ştersături! ce rânduri încâlcite, îndescifrabile, şi cum arătau de bine dezordinea din sufletul lui! De două săptămâni aveà o durere de cap, distrugătoare, şi se forţa să scrie, şi nu puteà, şi asta'l făceà nervos, iritabil, îl îmbolnăveà şi mai rău; din când în când îl apucà un sentiment de covârşitoare revoltă, scrâşneà din dinţi, şi rupeà condeiul, descărcându'şi mânia într'un „ah!" de o profundă disperare; ş'atunci holbà ochii şi se uità speriat în juru'i... In faţa Anei se arătà liniştit, vesel; dar uneori îi treceà câte-un junghiu mai ascuţit prin creeri, şi figura lui luà o expresie de suferinţă, pe care nu şi-o mai puteà ascunde. „Ţi-e rău?" îl întrebà Ana. „Nu; mi-e foarte bine..." şi luà altă vorbă. Ana se îngrijea dacă'n adevăr s'ar puteà vinde cinci mii de exemplare! aceasta o preocupà pe ea mai cu deosebire; Dan o asigurà mereu; dar numai el ştiià ce erà în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sufletul lui..... O, ce rău îi făceà în noaptea asta vijelia de-afară: el auzeà în vuetul vîntului glasuri omenești, gemete confuze, depărtate, și'n închipuirea lui bolnavă lunecau tablouri spăimântătoare, nemărginite pustietăți de mare, corăbii cari se scufundau în valuri.., și vântul, vântul acesta sinistru, i se părea c'a adunat de pe oceane țipetele desperate ale naufragiaților și le poartă prin lume. Erà târziu, aproape două... se culcă. Cercă să'și alunge vedeniile urîte cari'l năpădeau; deschise ochii în întuneric; un sentiment de apăsare, de lipsă de aer, îl făceà să caște gura și să respire lacom. Își aduse aminte de ultima ceartă cu Ana: venise vorba de Drăghici; Dan, cu oare-care sfieală, o întrebă dacă a fost ceva adevărat în svonul care se făcuse odată la Sinaia... Ana nu știià nimic. Și din cea mai liniștită discuție, se pomeniră pe nesimțite, încăerați la sfadă. Ana ziceà că Drăghici ar fi făcut'o fericită. Dan, într'un moment de revoltă, și ca s'o umilească, îi spuse că Drăghici n'ar fi luat-o, pentru că erà *săracă*. In urmă el s'a căit amar, s'a rugat-o să'l ierte, și s'au împăcat.... dar câte cuvinte înveninate nu'și aruncaseră unul altuia, de câte răni profunde, iremediabile nu tremurau sufletele lor, pe când ei se îmbrățișau în frenezia împăcării!

Din ziua aceea Dan rămase pe deplin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

convins, că între el și Ana e o prăpastie, un gol imens pe care cu nimic nu'l mai poate astupà. Gândul că el n'a fost în stare s'o facă fericită, că inima ei tânjește de dorinți pe cari el nu i le poate 'mplinì, că toate aspirațiile lui de a se face folositor lumii, printr'o muncă pacientă și dezinteresată, pe ea n'o mișcă și n'o încălzesc de loc, gândul acesta îl umpleà de-o desperare întunecată, lașă, zdrobitoare. Va să zică, ea nu prețuià talentul lui decât ca pe un mijloc de a „câștigà parale!" Mândria, înălțarea morală, divina seninătate pe care ți-o dă conștiința c'ai făcut bine, și că n'ai trăit degeaba, mulțumirea intensă, farmecul nespus pe care 'l simți în expansiunea generoasă a propriei tale vieți, amorul sfînt pentr'un ideal, jertfa, gloria... toate acestèa pentru ea erau vorbe goale, aiurări de om bolnav! Și se hotărî să nu mai vorbească cu Ana decât de lucrurile cari o interesau pe ea.

Dan închise ochii, nu-i veneà somn; fruntea 'i ardeà; simțeà între tâmple o durere apăsătoare, înfundată, cu svâcnituri cari'i răspundeau în ceafă, gura'i erà uscată, amară, stomacul leșuit, și parcă'i alergau furnici în tot trupul. Imagini rupte, învălmășite îi treceau cu o iuțeală vertiginoasă prin conștiință. Vântul șuerà în strășini, și iar îi aduceà priveliști îngrozitoare, co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

răbii înecate, oameni disperați cari se agățau de valuri... de-o-dată simți o mână rece pe călcâiu, și 'și trase iute piciorul; un moment rămase înghețat de spaimă.... „ce prostie! mi s'a părut" și instinctiv își duse mâna la călcâiul stîng și se pipăi, ca și cum ar fi căutat să'și reproducă impresia. Cercă să'și închipue un om aplecat pe brânci la picioarele patului: atunci văzù bine în întuneric un cap necunoscut, hidos, care s'apropià încet, se înclinà cu ochii boldiți la el... u, ce figură de sălbatic! și deschise ochii ca să n'o mai vadă; apoi își întinse piciorul, și 'nadins și 'l așează exact în poziția, pe care-o aveà la început... „să vedem dac'am să mai simt o dată mâna aceea rece..." și el așteptà, cu o concentrare de atenție, ca și cum toată simțirea i s'ar fi îngrămădit în călcâiu... nimic; conștiința lui, în luptă cu somnul „slăbeà, se întunecà... de odată dete un strigăt de groază; mâna rece, evocată de propria lui închipuire, venise...

— Ce e? întrebă Ana speriată.

— Aprinde te rog lumînarea...

— Ea se sculă, bâjbâi pe masă; în odae erà cam frig, și mânile ei tremurau; trase un chibrit, și clipì tare ca să'și scuture ochii de zăpăceala somnului: cu lumînarea 'n mână se îndreptă spre Dan, dar odată se oprì îmărmurită ca 'n fața unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

spectru. Atunci el crezù că Ana a văzut în adevăr pe cine-va 'n odae.

— Dane, ce ai? Mă sperii... Unde te uiţi aşà?

Sgrebulit în colţul patului, Dan tremurà ca varga şi cătà cu spaimă în toate părţile. Ea puse lumînarea pe masă şi se aşezà lângă el; îi luà mâna rece şi i-o strînse cu dragoste, şi 'i vorbì blând, milos.

— Linişteşte-te, pentru Dumnezeu! şi spune-mi, ce e? Ce-ai visat?

Dan îşi venì în fire, şi durerea de cap, întreruptă de emoţiune, iar îl apucă.

El îi spuse că n'a putut dormì de loc, că zgomotul vîntului de-afară, îl enervează, şi 'i dă alucinaţii... Ana nu se mai duse în patul ei; ei adormirà îmbrăţişaţi ca 'n vremile cele bune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XIX.

Dan e din ce în ce mai nervos. Impricinaţii nu mai găsesc în el pe judecătorul calm şi bun de-odinioară. Prezidentul tribunalului din Vaslui, i-a atras atenţia, printr'o scrisoare foarte amicală, asupra câtor-va hotărîri „date cam în pripă". Subprefectul îl săpă. Vieaţa cu Ana ajunsese un supliciu. Ea nu puteà pricepe cum atâţia oameni, cu mai puţin talent şi cu mai puţină învăţătură decât Dan, au ştiut să-şi croiască o cale cu mult mai bună, ş'au mers înainte... pe când el tot „neprocopsit" a rămas. Şi pe subiectul acesta se hărţuiau veşnic.

— Aş mai înţelege să fie cine-va mândru, când are cu ce; dar aşà...

— Şi ce-ai poftì Dumneata? Să fac ode miniştrilor? Să linguşesc pe Vodă, ca să-şi facă pomană cu mine? Asta ai vrea?...

— Fireşte; dacă nu poţi să trăeşti altfel... de ce nu? Alţii cum fac? şi li-i bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Nu te vezi, în ce hal eşti, şi 'n ce hal m'ai adus şi pe mine?... Dac'aş fi ştiut că toată vieaţa ai să mă chinueşti aşà...

—Nenorocito, în ce noroiu mă împingi?... Fugi, că mi-e scârbă, când te-aud...Uf, ce femee ordinară !...

Dan trânteşte uşa furios şi se duce în cea-l'altă odae. Ana rămâne plângând şi blestemându-şi ceasul în care s'a născut.

— Tăticule, ce eşti tu aşà supărat?... că nu te-a iubit mama? da?... că n'a fost mama cuminte şi gigea cu tine? da?... Spune, că-ţi dau bomboană... spune... că tu eşti fetiţa mea care te iubesc şi 'ţi dau prăjitură... ia stai... să te pup...

Şi Lori întinde mânuţele după el să 'l prindă, îi aţine calea, s'atârnă de haina lui, Dan se poartă, aiurit din colţ în colţ, el n'aude ,nu vede, nu simte. „Doamne, cum m'am înşelat... cât sunt de nenorocit !" Vorbele astea îi revin mereu în minte, ca un refren al gândurilor lui triste, neînchipuit de triste. Unde mai sunt visurile frumoase ale tinereţii? Ce s'a făcut cu iubirea şi cu entuziasmul inimii lui? Nimic din ce-a sperat !... toate i-au eşit pe dos.... „Ce neam de oameni fără noroc !" Şi nu e nimeni să 'l înţeleagă ! Cât eră el de bun.... şi ce dar are femeea asta de a-l scoate din fire şi de a-l face rău !... Oh, cum ar vrea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

s'adoarmă, s'adoarmă și să nu se mai deștepte.

— Tăticule dragă, nu mai fugi așà, stai să te pup!

Ce dulce 'l rugà biata Lori, și cât de grațios își ridică fața și 'i căută privirea, și cum tropăiau prin casă drăgălașele ei picioruțe!...

— Astâmpără-te-odată și lasă-mă 'n pace... pleacă de-aici!

Și fetița se retrăgeà de-o parte, cuminte, și 'l priveà lung cu ochii ei mari și supărați.

Scene de astea se repetau mai la fiecare două zile.

Când plecà la judecătorie, pe drum se pipăià speriat, crezând că poate și-a uitat pălăria, sau cravata... Intr'o dimineață, erà pe la sfârșitul lui Marte, Ana 'i spuse hotărît că s'a săturat „de mizeria asta", și că se duce la soră-sa.

— Fă ce știi, îi răspunse Dan, cu o supremă disperare, și eși. La primărie cisluiau, pe prispă, câți-va consilieri și notarul, care-și aveà, despre toate cele, ideile și reflecțiile lui personale. Dan îi salută distras și trecù 'nainte.

— Ia aista om fericit, zise notarul, deștept, învățat, și ce cocoană frumoasă are, și cum se iubesc amândoi... halal de ei! Ce le pasă?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Erà în ședință, și pronunță o hotărîre... la mijlocul unei fraze i se făcù deodată întuneric în minte și 'și pierdù șirul, fața i se crispă într'o penibilă sforțare de recules gere; el gângăvì de câte-va ori aceeași vorbă, ochii i se umpleau de grijă, de spaimă, obrajii și urechile îi ardeau; puse coatele pe masă și 'și lăsă capul în mâini. Când își ridică fața, erà alb ca hârtia. Rugă pe ajutor să continue, și plecă.

Din ziua aceea conștiința lui Dan se puse la pândă cu tot dinadinsul. Vorbeà rar, încet, și evità ori-ce discuție cu Ana. Ochii lui păreau a privì mai mult înlăuntru. Își cumpăneà mersul, glasul, cele mai mici gesturi. La fiecare moment căutà să 'și dea bine seamă de tot ce face, și de tot ce se petrece 'n el. Adesea lucruri de nimic îl împresionau puternic, cuvinte neînsemnate, întâmplări obicinuite, se exagerau în atenția lui de maniac, luau proporții și înțelesuri de evenimente extraordinare, ș'atunci inima 'ncepeà să'i bată tare, așà de tare că el își auzeà sângele cum îi svâcnește 'n cap, și tot sufletul lui vibrà năucit, ca de-o nenorocire fatală, ireparabilă. Câte o-dată își deschideà ochii mari și priveà curios la lucrurile de prin prejur, ca un om amețit, care vrea să 'și dea seamă de locul în care se află. Glasul i se schimbase, căpătase un răsunet profund, misterios; o melancolie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dulce, de copil bolnav, i se fixase de figură.

— Ce ai tu Dane, de ești așà... fără chef?

— Eu? N'am nimic; ce să am?

De cât-va timp nu mai scriià, nu 'i veneà să s'apuce de nimic, ceasuri întregi sta uitit, și nu scotea o vorbă; la scrisorile prietenilor nu mai răspundeà. Intr'o zi Ana cercă să 'i aducă aminte de roman, de planurile lor... dar el îi spuse că știe, are el grijă... s'o rugă așà de blând să 'l lase 'n pace, să nu 'l mai întrebe de asta, ea oftă și nu mai zise nimic.

Nopțile erau îngrozitoare. De cum își puneà capul pe pernă, gândurile îl năvăleau în dezordine, și conștiința lui luptă ca să se desfacă din vălmășag, din valurile care-o acopereau, și să iasă la lumină. Simțeà în tot trupul o căldură s'o tulburare penibilă, deschideà gura și trăgeà aer mult, ca să'și umple golul pe care 'l aveà 'nlăuntru; cercà să prindă câte-o imagină deslușită, să 'și fixeze gândul pe cevà, și nu puteà. Toate i se rupeau și i se amestecau confuz în minte. Figurile cunoscute, pe care vroià să și le reprezinte, apăreau diforme, în închipuirea lui, ca 'ntr'o oglindă stricată. Căută să dea membrelor lui atitudini comode, odihnitoare, și peste câte-va minute, trebuința de a se întoarce i se impuneà cu o putere imperioasă, obsedantă, în potriva căreia voința lui slabă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cercà să lupte, se întindeà în sforțări dureroase, ș'odată se discordà, atunci îl cuprindeà un sentiment de silă, de discurajare, i se păreà c'a plesnit un resort în el, — ca o putere ocultă, străină de voința lui, îi împingeà trupul greu și molesit, și da brațelor și picioarelor lui alte atitudini. Așà se canoneà până despre ziuă. Une-ori, îl furà somnul, și odată simțeà că se mișcă patul cu el.... tresăreà speriat! ca un fier ars îi treceà prin inimă, îl umpleà de-o neliniște năbușitoare; și iar începeà să se observe, să se spioneze, cu un sentiment de spaimă superstițioasă, în fie-care impresie, în fie-care licărire de gând. Dimineața aveà amețeli; de obiceiu, când se plecà să se spele simțeà o întunecare subită a conștiinții, o clipă își pierdeà echilibrul, trupul lui porneà să cadă 'nainte, ș'odată se opreà, și se retrăgeà ca de pe marginea unei prăpăstii. El băgase de seamă că direcția în care i se lăsà capul, în acele clipe de amețeală, veneà cam spre stânga: și 'și aduceà aminte că tot în partea aceea, sub tâmplă, i se localizà mai adesea durerea de cap. Intrase la griji. Și controlul, examenul acesta, pe care și-l făceà la fie-care moment, îi ostenià și 'i intimidà mintea, neutralizà o parte din spontaneitatea emoțiunilor, din libera funcționare a puterilor lui sufletești. Ca un om care 'și pierde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

întru cât-va cumpătul, mersul și mișcările lui naturale, când știe că 'l observăm, tot așà gândurile, caracterul și toate apucăturile lui Dan se alterau, încetul cu încetul, sub privigherea continuă, obsedantă a ochiului aceluia neadormit, tulburător, care se căscà, din ce în ce mai mare și mai speriat, în conștiința lui. O clipă de distracție, uitarea unui nume, îi dădeau fiori de spaimă, și toată figura lui luà o expresie de neliniște și de alarmare, ca'n fața unei mari primejdii.

Ana îl vedeà în toate zilele, nu'și puteà da seamă de schimbarea care se făceà în el. Neîntrerupt preocupată de ființa ei, de dorințile, de regretele și de soarta ei, ea se uità la Dan cu ochi din ce în ce mai osteniți, aproape indiferenți, ca la un om cu care s'a obicinuit, și'n care nu mai descopere nimic nou. Se mirà ea singură de admirația și de entuziasmul pe care i-l inspirà odată omul acesta, de influența pe care-o exercitau asupra ei vorbele, gesturile, privirea lui, tot ce emanà de la el. Cum a putut fi oare atât de naivă... și de proastă, căci e o curată prostie să te extaziezi așà, de-un om..... *ca toți oamenii*! Gândurile ei treceau cu o nespusă jale, de la iluziile pe cari și-le făceà în pension, la vieața ei de-acum, atât de sarbădă și de nenorocită.... E curios, cum Ana nici o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr

dată nu se încercase, să'şi dea socoteală de împrejurările în cari Dan a venit s'acopere, cu imaculata lui iubire, durerea şi ruşinea de care sângerà încă inima ei. S'adesea, seara, când se desbrăcà şi'şi vedeà în oglindă umerii goi, braţele albe, rotunde, perfecta alcătuire a figurii ş'a trupului ei, o cuprindeà mila de-atâta frumuseţe, condamnată să se stingă în închisoarea asta mizerabilă, în pusnicia şi sălbătăcia asta, unde nimeni n'o admirà, nimeni nu'i mai ştiià de ştire. Işi aduceà aminte de rochiile elegante pe care le purtase, de balurile 'n care strălucise, în toată splendoarea frumuseţii ei, şi de cuvintele dulci, şoptite, neînţelese încă pe vremea aceea, şi de privirile calde, pasionate, pe cari ea parcă le simţeà, ca pe-o suflare gâdilitoare, cum îi lunecau pe la ceafă, pe sub bărbie, şi 'i înfiorau umerii şi sînul ei de fecioară, o umpleau de-o senzaţie necunoscută, de-o moliciune tulburătoare, dar voluptoasă, de care sufletul ei tremurà, nedumerit şi visător, ceasuri întregi, după fie-care bal. In ce umilitoare mizerie o asvârlise soarta! Cum şi-a pierdut ea minţile, de şi-a legat existenţa c'un om aşà de ursuz şi de maniac, care găseşte-o cinste în a rămâneà sărac şi smerit toată vieaţa? Şi mereu se gândeà la *Titi*, o prietenă a ei din pension, care se măritase c'un strop-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

șit, cu unu... Amilcar Ciuhureanu, *poet simbolist*, un grandoman ridicul, pe care ea îl credeà un geniu neînțeles și prigonit de invidioși, și care, tot așà, o tîrà în cea mai neagră mizerie, și ea îl adorà, ziceà că'i fericită, și erà convinsă că Amilcar al ei are să triumfe într'o zi. Ce s'o mai fi făcând sărmana Titi, cu „geniul" ei de care nu se mai auzeà nimic? Ana îșî aduceà aminte, cu milă, de încrederea oarbă și devotarea naivă a acelei ființi robite de-o himeră; și 'și făceà un merit, o superioritate de judecată, din faptul că ea nu mai admirà pe Dan. Conștiința ei erà veșnic îngrădită în impresia momentului: sentimentul *de-acum* i se păreà definitiv, pentru toată vieața. Intr'o zi de mânie scrisese soră-sei că e nenorocită și'i vine să ia câmpii; și, c'o poftă înveninată de a se umilì, o rugà să se îndure de ea și s'o primească... se ofereà să'i fie slugă, să'i frece parchetele, să stea la bucătărie și să'i muncească toată vieața, numai să'și facă milă și s'o ia.... Peste patru zile primì răspuns: Ema o așteptà, îi scriià cu lăcrimile 'n ochi, ș'o „conjurà", cu toată iubirea și durerea ei de soră, să vie numai decât. Și Ana plânse ca o nebună și se căì amar de ce făcuse... Trecură câte-va zile liniștite. Ear vară, pe la 'nceputul lui Maiu. Intr'o dimineață Dan se primblà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr

prin casă și oftă. Ana se uită la el cu sfială, simțeă că i se rupe inima, fără să știe de ce....

— Dane, tu nu mă mai iubești! De ce nu mai vorbești cu mine?

El o privì lung, nedumerit....apoi își lăsă ochii în jos și iar începù să se primble, răsucindu-și mustața, dus pe gânduri. Ea crezù c'o disprețuește, și, palidă de mânie, c'un gest solemn, îi întinse scrisoarea. Dan o citì, i-o dete 'napoi și, c'un aer distras, indiferent, îi zise: „du-te". Pe Ana o podidì plânsul. El își luă pălăria și eșì liniștit. De vr'o zece zile nu mai dase pe la judecătorie. Când erà să iasă pe poartă simțì răcoare la picioare, și bägă de seamă că erà în papuci; se 'ntoarse să'și ia ghetele; un vătăjel îl strigă din urmă: „Domnule judecător!..." și 'i dete un plic galben; Dan îl deschise :pe ziua de 1 Maiu erà înlocuit. Curios, toate i se răsfrîngeau ca 'ntr'un vis urît, obsedant, din care parcă vroià să se deștepte, și nu puteà. El strigă tare: „Iovițo! Iovițo! ți-am spus să'mi încălzești apa pentru bae, vezi să fie fierbinte ca atunci!" Iovița îl privì speriată: „Nu mi-ați spus nimic.... da ce e asta?..." Dan, cu pași largi, gesticulând solemn, se primblà prin livadă și declamà „versuri":

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Gunicunda șade strîmbă pe spetezile ruşinii,
Cine stoarce două lacrimi din priporul goliciunii?
Adormiră 'n întuneric desfătările durerii,
Numai florile din arbori umplu noaptea de mizerii!..

— Dane, pentru numele lui Dumnezeu, taci că te-aude lumea... te rog...

El, fără a se întrerupe, o privì cu ochi mari şi blânzi, cari nu mai vedeau realitatea. Ana nu se dumereà; îl rugà să 'nceteze şi să n'o mai privească aşà, că'i face frică; îl luă de braţ şi'l duse 'n casă; ea erà palidă şi tremurât oată, el gesticulà cu cea-l'altă mână, şi improvizà mereu, une-ori nu mai găseà vorbe, ş'atunci continuà ritmul într'un „*tam-ta-ra-ra, tam-ta-ra-ra*", pe care 'l repetà de sute de ori cu o liniște imperturbabilă... Ana se uità la el fix, de o-dată ochii i se umplură de spaimă, tot adevărul i se deslegă în fulgerarea unui gând; c'un răcnet sfâşietor, ea fugì din odae, ca de groaza unui ucigaş.

— Doamne, coconiţă, da de ce te temi aşà? Ia lasă, c'are să-i treacă, nu-ţi strică inima...

La dejun Dan înfulicà bucături mari, şi clefăià repede c'o lăcomie de bestie. Ioviţa îl întrebà mereu dacă's bune bucatele, el în neştire, cu gura plină, ziceà *da*. Ana nu se mai putù stăpânì şi 'ncepù să plângă cu hohot. Ioviţa îi făceà semne să tacă. Dan îşi vedeà de mâncare, străin de tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvs.statransilvania.ro/mdr

ce se petreceà 'n jurul lui. După masă își aprinse-o țigară și, c'un aer timid, se așeză pe-un scaun, de-o parte. Afară plouà. Ana venì lângă el, duioasă, rugătoare, îi luă mâna rece și i-o netezì. „Dragă de ce nu te uiți la mine? Ce ți-am făcut eu de nu mă mai iubești?... Fie-ți milă de mine, Dane..." Ii jurà că'l adoră, îl îmbrățișà, nu știià ce să'i mai spue. Glasul îi tremurà, ochii i se umplură de lacrimi. Dan fumà tacticos, privind fix înaintea lui. Ea așteptà, pierdută, un cuvînt, o căutătură... El se sculă, foarte preocupat, și primblându-se cu pași agitați de colo colo, începù:

Duceți cântecele mele în păduri de palisandri...
Smulgeți astrii din dezerturi... tam-ta-ra-ra tam-ta-ra ra...

Și gesticulà teatral, cu amândouă mâinile.

Ana își îngropase capul în pernă ca să nu mai vadă, și se boceà desperată. Fetița alergà prin casă, săreà 'naintea lui, rîdeà, și ziceà și ea: tam-ta-ra-ra, tam-ta-ra-ra... Ea nu mai puteà de bucurie că „tăticu face prostii" și se joacă cu dânsa. Asupra acestei scene sosì Priboianu, cu Poteraș: el aflase în ajun despre destituirea lui Dan, și veneà vesel, să 'l ia la București. Servitoarea 'i eșì 'nainte și 'l prevenì; el nu înțelegeà bine; când intră, rămase înlemnit. Dan îl cunoscù, cum îl văzù îi cerù

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o țigară, îi spuse cu bucurie c'a făcut un *poem* și 'ncepù să i'l declame... tam-ta-ra-ra, tam-ta-ra-ra...

Au plecat în aceeași zi. Tot drumul, Dan n'a eșit din poemul lui. Ana plângeà, se rugà de Priboianu să nu i-l ia, ziceà că vrea să'l îngrijască ea singură, că numai iubirea ei are să 'l facă bine. O ploaie torențială inundà ulițele capitalei.

. . . . . .

.....Două trăsuri plecau de la casa de sănătate a Doctorului Șuțu : în una, Albert și Miba țineau între ei pe Ana, leșinată ; în alta erà Priboianu, zdrobit de osteneală, și năuc de ce văzuse : în calea Victoriei, vizitiul, ne mai știind în cotro să 'ntoarcă, oprì, și 'l întrebă unde să 'l ducă : atunci băgă de seamă că e în birjă, se uită la ceas : erau trei... „La Cameră !" De-o săptămână se discutà darea în judecată a guvernului trecut.

In vestibul îl așteptà un alegător... „Nu mă mai cunoașteți..." Se recomandă și 'ncepù să 'i spue păsul... Priboianu se uità la el și da din cap, dar nu'l ascultà. Din când în când, ușa de la sala de ședinți se deschideà, și se auzeau atunci aplauze, crâmpee de fraze.... „Moralitatea, Domnilor, nu se poate despărți..." ...„omului politic mai ales, eu îi cer să fie moral nu numai în societate, în vaza lumii, ci și între ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui, în sînul familiei lui, cu..." ...„Acel care nu știe mai întâi să respecte cinstea și sfințenia casei lui..."

Un ușier trecea zorit. Priboianu îl oprì.

— Mă rog, cine vorbește?

— Domnu Peruianu!

— A... Eram sigur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr